BRIGITTE FRIANG

GIÓ MÙA TỰ DO

VIỆT NAM : TỪ CHỦ NGHĨA THỰC DÂN ĐẾN CHỦ NGHĨA STALIN

PLON

GIÓ MÙA TỰ DO
VIỆT NAM :
TỪ CHỦ NGHĨA THỰC DÂN ĐẾN CHỦ NGHĨA STALIN

BRIGITTE FRIANG

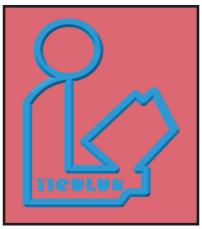

MỤC LỤC

PHẦN MỘT

GIÓ MÙA THỔI TỪ PHƯƠNG BẮC 7

PHẦN HAI

NHẬT KÝ CỦA MỘT NGƯỜI ĐƯỢC GIẢI PHÓNG 184

hoặc

«Đừng nghe những gì Cộng Sản nói,
hãy nhìn những gì Cộng Sản làm.»

HUỲNH TRẦN ĐỨC

Brigitte Friang sinh ngày 23 tháng 1 năm 1924 tại Paris.

Năm 19 tuổi, bà gia nhập một mạng lưới quân sự bí mật chuyên tổ chức các cuộc thả dù và hạ cánh trái phép, trực thuộc B.C.R.A. Luân-đôn [1]. Bị thương nặng, bà bị Gestapo bắt và bị đưa đi đày tại Đức.

Năm 1951, sau bốn năm làm thư ký báo chí cho André Malraux (người đã đưa bà vào một chương trong tác phẩm Antimémoires nói về trại tập trung), bà sang Đông Dương với tư cách là phóng viên chiến tranh.

Là một nữ dù quân sự có bằng cấp, bà theo sát các chiến dịch quân sự của Pháp cho đến thất bại ở Điện Biên Phủ vào năm 1954.

Kể từ đó, qua nhiều phóng sự - đặc biệt là cho truyền hình Pháp - bà không ngừng theo dõi các diễn biến tại Việt Nam. Người ta vẫn còn nhớ đến những hình ảnh do bà ghi lại trong các trận đánh trên đường phố Huế và Sài Gòn trong cuộc Tổng tiến công Tết Mậu Thân năm 1968.

Bà đã thuật lại những sự kiện đó, cũng như những trải nghiệm trong Kháng chiến Pháp, qua cuốn sách

---

1 Cục Tình báo Trung ương của Pháp tự do tại Luân-đôn.

«Regarde-toi qui meurs» (Hãy nhìn mình, kẻ đang chết), tác phẩm đã giành được Giải Vérité năm 1970 và Giải của các Nhà xuất bản Báo chí năm 1971.

Vào mùa xuân năm 1975, bà đưa tin về sự sụp đổ của Sài Gòn cho đài RTL và Hãng thông tấn trung ương Pháp.

PHẦN MỘT
GIÓ MÙA THỔI
TỪ PHƯƠNG BẮC

Chine
Cao Bang
Rivière Noire (Song Da)
Fleuve Rouge (Song Hong)
Lai Chau
Langson
Dien Bien Phu
Na San
Nghia Lo
HANOÏ
Hoa Binh
Haiphong
Nam Dinh
Ninh Binh
Song Ma
Mékong
Luang Prabang
GOLFE DU TONKIN
Nord-Vietnam
Haïnan
Vinh
Pak Sane
Laos
VIENTIANE
Mékong
Thakhek
Dong Hoi
Song Ben Hai
ZONE DEMILITARISEE
17e
Quang Tri
Savannakhet
Tchepone
Hué
Danang (Tourane)
Thaïlande
Quang Ngai
Sud-Vietnam
Kontum
An Khé
Pleiku
Qui Nhon
Cambodge
Thuy Hoa
Ban Me Thuot
Nha Trang
Mékong
Phuoc Binh
Dalat
Phan Rang
PHNOM PENH
Tay Ninh
Bien Hoa
Xuan Loc
Phan Thiêt
My Tho
Ham Tan
Long Thanh
Baria
Vung Tau (Cap St Jacques)
Rach Gia
Can Tho
SAIGON-CHOLON
0
200 km
Pointe de Camau

Sài Gòn sụp đổ vào trưa thứ Tư, ngày 30 tháng 4 năm 1975.

Cuộc tấn công dẫn đến sự thất thủ của thủ đô miền Nam Việt Nam đã bắt đầu bảy tuần trước đó, vào ngày 9 tháng 3, tại Ban Mê Thuột, trên vùng cao nguyên của dãy Trường Sơn.

Đó có lẽ không phải là một sự trùng hợp ngẫu nhiên. Ngày 9 tháng 3 là một mốc thời gian khiến bất cứ ai từng sống ở Đông Dương, dù là người bản xứ hay người nước ngoài, đặc biệt là người Pháp, đều rùng mình, vì vui sướng hay kinh hoàng, tùy theo góc nhìn. Đó là ngày trong năm 1945 khi quân đội Nhật Bản, vốn đã tiến vào bán đảo Đông Dương từ tháng 9 năm 1940 và theo thỏa thuận với Đô đốc Decoux, Toàn quyền Đông Dương, chỉ chiếm giữ một số vị trí chiến lược, đã bất ngờ tấn công và thảm sát các đơn vị đồn trú của Pháp. Cùng với binh lính, họ còn giết hại hàng loạt viên chức hành chính và dân thường để làm cho đủ số, và nhốt vào lồng sắt một số lượng đáng kể những người khác, gồm cả người kháng chiến và những người bị coi là phiền toái, nam và nữ bị giam chung.

Thế là sụp đổ trong một biển máu, những cái đầu bị chặt, những cuộc tra tấn man rợ và những hành vi nhục mạ ghê tởm do Kampétaï, tức Gestapo của Nhật,

thực hiện, huyền thoại về sự hợp tác với người Nhật. Một sự hợp tác được ngụy trang dưới danh nghĩa danh dự, như tất cả những sự hợp tác với kẻ thù vốn vẫn tự coi là trong sạch. Thế nhưng, Thiên hoàng Nhật Bản (Mikado) đã trao tặng Huân chương Mặt Trời Mọc cho đô đốc Decoux thân yêu của ông ta, thông qua đại sứ của mình tại Sài Gòn. Và để đáp lễ hành động tử tế đó, toàn quyền Đông Dương của chính quyền Vichy chẳng đã gắn Huân chương Rồng Nam lên ngực tướng Nishihara, chỉ huy quân đội Nhật tại Đông Dương đó sao.

Thật ra, vào thời điểm đó, người Nhật biết rõ mình sắp thua trận, đã quyết định, trước khi rút lui, phải xóa bỏ hoàn toàn sự hiện diện của người châu Âu trên bán đảo Đông Dương. Lòng căm thù người da trắng của họ còn mạnh hơn cả sự khinh miệt đối với người bản xứ. Họ cung cấp vũ khí cho Việt Minh (tên đầy đủ là Việt Nam Độc Lập Đồng Minh Hội), một phong trào kháng chiến chống Nhật và chống Pháp, cũng như cho các giáo phái ở miền Nam như Hòa Hảo, Cao Đài và Bình Xuyên, vốn đã từng ủng hộ họ. Vì vậy, đối với người Việt Nam - thời đó còn thường được gọi là người An Nam - những người đang khao khát phá bỏ xiềng xích thực dân Pháp, thì ngày 9 tháng 3 năm 1945 đã trở thành biểu tượng cụ thể cho tất cả những hy vọng của họ.

Bảo Đại, hoàng đế An Nam từ năm 1932, chỉ hai ngày sau đã tuyên bố bác bỏ hiệp ước bảo hộ của Pháp. Ngày 14 tháng 8 năm 1945, sau khi hai quả bom nguyên tử rơi xuống Hiroshima (ngày 6 tháng 8) và Nagasaki (ngày 9 tháng 8), Nhật Bản tuyên bố đầu hàng và xin hòa bình. Ngày 19 tháng 8, Việt Minh giành được quyền lực. Đến ngày 2 tháng 9 năm 1945, đúng vào ngày Nhật chính thức ký tuyên bố đầu hàng trên chiến hạm USS Missouri, tại vịnh Tokyo, Hồ Chí Minh đã tuyên bố độc lập cho Việt Nam.

Điều đó có nghĩa là phớt lờ sự bức xúc của nước Pháp, vốn khao khát xóa đi nỗi nhục thất bại năm 1940, vẫn chưa nguôi ngoai vì chỉ được trao cho một vị trí rất hạn chế ngay sau khi ký hiệp định ngừng bắn Berlin ngày 8 tháng 5 năm 1945, dù Pháp đã tham gia một cách trung thực vào chiến thắng. Hơn nữa, Pháp còn cảm thấy phẫn nộ vì thậm chí không được mời tham dự Hội nghị Potsdam [2], nơi quyết định việc chiếm đóng Đông Dương sẽ do quân đội Trung Quốc của Tưởng Giới Thạch kiểm soát phía bắc vĩ tuyến 16, còn quân Anh chiếm đóng phía nam.

Nhưng ở phía trên vĩ tuyến 16, những kẻ chiếm đóng chính thức không còn là người Anh dễ dãi nữa mà là

---

2 17 tháng 7 - 2 tháng 8 1945

người Trung Quốc. Với sự hiện diện của Việt Minh, tổ chức đã có sự gắn kết mạnh mẽ hơn nhiều so với miền Nam. Jean Sainteny, ủy viên Cộng hòa do tướng De Gaulle cử đến Tonkin, cho rằng cần phải đàm phán với Hồ Chí Minh trong triển vọng giành độc lập. Ông thuyết phục được tướng Leclerc. Chính phủ xã hội chủ nghĩa của Félix Gouin, người kế nhiệm De Gaulle sau khi ông từ chức vào ngày 20 tháng 1 năm 1946, đã công nhận vào ngày 6 tháng 3 rằng nước Việt Nam Cộng hòa là một quốc gia tự do trong liên bang Đông Dương thuộc Liên hiệp Pháp. Và theo thỏa thuận, quân đội Pháp tiến vào Tonkin nhưng không phải với tư cách chủ quyền. Thỏa hiệp này khiến cả những người quốc gia Việt Nam cực đoan nhất và những người ủng hộ mạnh mẽ việc khôi phục quyền lực Pháp đều không hài lòng. Ngoài ra, đô đốc Thierry d'Argenlieu, người được De Gaulle bổ nhiệm làm ủy viên ở miền Nam năm 1945, cho rằng cần loại bỏ Nam Kỳ khỏi thỏa thuận và tuyên bố nơi đây là một nước cộng hòa tự trị ngay trong lúc các cuộc đàm phán Fontainebleau (tháng 7-9 năm 1946) bắt đầu. Những phần tử cực đoan của ông sẽ chỉ trích Hồ Chí Minh vì đã ký cái gọi là modus vivendi (thỏa thuận tạm thời) Fontainebleau, vốn thực tế không đảm bảo bất kỳ quyền độc lập nào cho Việt Nam và cũng không giải quyết được số phận của Nam Kỳ.

Các vụ việc va chạm ngày càng tăng giữa quân đội Pháp và lực lượng dân quân Việt Minh Tự-Vệ. Tại Hải Phòng, một trong những vụ việc này trở nên nghiêm trọng đến mức cả cảng lớn ở miền Bắc bị bao phủ bởi các rào chắn. Mặc dù tướng Morlière, chỉ huy tại Tonkin, đã cố gắng hòa giải, tướng Valluy, tư lệnh tối cao của lực lượng viễn chinh, ra lệnh dạy cho quân đội Việt Nam một bài học nghiêm khắc và buộc họ phải hối cải, theo thông điệp gửi Morlière của ông. Để giải phóng các đơn vị Pháp, hải quân đã nổ súng vào ngày 23 tháng 11 năm 1946 vào khu dân cư người bản xứ với nhà tranh vách đất. Dân chúng tháo chạy thành các đoàn người đông đúc, nhưng các pháo thủ hải quân nhầm lẫn những đoàn người này là đoàn quân và bắn phá bằng pháo. Kết quả là khoảng 6.000 người chết. Cuộc chiến Đông Dương thực sự đã bắt đầu.

Ngày 2 tháng 12, được chính phủ Pháp khẩn khoản yêu cầu nối lại nhiệm vụ, Jean Sainteny hạ cánh tại Hà Nội. Nhưng ông cảm nhận được rằng Hồ Chí Minh đang bị choáng ngợp và thậm chí bị loại ra ngoài lề bởi Phạm Văn Đồng và đặc biệt là Võ Nguyên Giáp, người có quân đội cũng căng thẳng như quân Pháp, trong khi các lực lượng Tự-Vệ cuồng nhiệt thể hiện sự hăng hái chiến đấu của mình bằng cách trút lên dân thường người Pháp. Người dân Pháp chỉ trích chính quân đội của họ

vì đã thất bại trong nhiệm vụ bảo vệ họ.

Ngày 6 tháng 12 năm 1946, Hồ Chí Minh gửi lời kêu gọi tới Quốc hội Pháp. Ông khẳng định mong muốn Việt Nam trở thành một phần của Liên hiệp Pháp. Ngày 15, ông tha thiết gửi lời đến Léon Blum, người vừa lên nắm quyền ba ngày trước đó, đề nghị khôi phục tình trạng như trước tại Hải Phòng và chấm dứt các cuộc chiến đấu trên toàn quốc, theo thỏa thuận đã đạt được tại Fontainebleau.

Nhưng những vụ đụng độ đẫm máu liên tiếp xảy ra ở Hà Nội. Rõ ràng là các lực lượng Tự-Vệ quá kích động muốn buộc các lãnh đạo Việt Minh phải đối đầu. Điều này lại rất thuận lợi cho một số chỉ huy quân sự Pháp, những người phẫn nộ trước các vụ sát hại dân thường và những vụ phục kích liên tục nhằm vào binh sĩ lực lượng viễn chinh, đồng thời cũng rất nóng lòng muốn lấy lại uy tín của quân đội Pháp trên lưng những kẻ mà họ gọi là những con khỉ vàng, mà những chiến thắng như Bir Hakeim, Garigliano, Colmar hay Berchtesgaden cũng không thể xóa mờ được sự ô nhục năm 1940. Trong khi chính Sainteny bắt đầu mất kiên nhẫn trước các cuộc tấn công liên tiếp của Tư-Vệ, tướng Valluy cũng đến Hà Nội.

Lúc 20 giờ 04, ngày 19 tháng 12 năm 1946, tại Hà Nội, nơi đang nín thở sau những cuộc đụng độ đẫm máu trong hai ngày trước, một vụ nổ khủng khiếp làm rung chuyển thành phố. Nhà máy điện đã phát nổ. Một chiếc xe thiết giáp chở Jean Sainteny bị tấn công bằng lựu đạn và viên ủy viên bị trúng nhiều mảnh văng. Các lực lượng Tự-Vệ tràn vào các tòa nhà của người Pháp, chém giết cư dân bằng dao phay. Họ bỏ lại khoảng 40 người chết hoặc đang hấp hối trên mặt đất, những thai nhi bị lấy ra khỏi bụng các phụ nữ mang thai, giống như vụ thảm sát ở khu phố Hérault tại Sài Gòn, và bắt giữ khoảng 200 người làm con tin, những người này thở hổn hển. Được chuẩn bị kỹ lưỡng từ trước, cuộc phản công của quân Pháp diễn ra dữ dội. Đến 16 giờ ngày hôm sau, 20 tháng 12, các xe bọc thép đã chiếm được nơi ở của Hồ Chí Minh và chính phủ, những người đã kịp trốn thoát. Thủ đô miền Bắc được làm sạch hoàn toàn vào ngày 21.

Nhưng toàn bộ Việt Nam đang chìm trong lửa máu. Ngay từ 21 giờ 30 ngày 19, theo lệnh của Giáp, các đơn vị Việt Minh đã đồng loạt tấn công trên khắp cả nước. Không còn thời gian để Hồ Chí Minh gửi đi lời kêu gọi hữu nghị lần cuối đến Jean Sainteny như vào chiều ngày 19 tháng 12 năm 1946, nhằm cố gắng tìm kiếm sự hoà giải. Bị ép vào chân tường, Bác Hồ chỉ còn có thể

kêu gọi toàn dân tiến hành cuộc chiến đấu không khoan nhượng cho đến chiến thắng cuối cùng.

Cuộc chiến tranh kéo dài ba mươi năm đã bắt đầu, trong đó giai đoạn đầu tiên, cuộc đấu tranh chống lại Pháp, sẽ kết thúc bảy năm rưỡi sau đó bằng thất bại của Pháp, vào ngày 7 tháng 5 năm 1954 tại Điện Biên Phủ.

Từ cuộc cố gắng cưỡng ép thất bại ngày 19 tháng 12 năm 1946 cho đến cuối năm 1948, khi kết quả của cuộc chiến vẫn còn chưa rõ ràng, tân Cao ủy Pháp Émile Bollaert đã đàm phán với cựu hoàng Bảo Đại - người sẽ trở lại ngôi vị - để ký kết các hiệp định ngày 5 tháng 6 năm 1948, và người kế nhiệm ông là Léon Pignon ký các hiệp định ngày 9 tháng 3 năm 1949, biến toàn bộ Việt Nam thành thành viên liên kết của Liên hiệp Pháp. Điều này nghe có vẻ tốt đẹp, nhưng hoàn toàn không tính đến ý kiến của Việt Minh, lực lượng đang ngày càng mở rộng ảnh hưởng một cách chắc chắn tại miền Bắc.

Những thành công rời rạc của quân đội Pháp không che giấu được sự thật hiển nhiên. Dù có những binh lính và lính phụ bản địa tham gia, họ thiếu người và đặc biệt thiếu phương tiện thích hợp - nhất là về không quân - để đối phó với sự quấy rối của Việt Minh trên toàn lãnh thổ và đồng thời chiếm giữ những vùng đất được cho là đã

làm sạch. Từ mũi Cà Mau đến biên giới Trung Quốc, Việt Nam được phủ kín bởi các đồn bốt có tháp canh làm bằng gỗ, được bao quanh bởi hàng rào kiểu trại La Mã. Khi những công trình phòng thủ tạm bợ này nổi bật trên nền hoàng hôn cam rực rỡ, chúng trông giống như những lâu đài trung cổ nguy nga. Nhưng thực chất đó là những hộp thiếc rỉ sét, mắc vào các hàng rào thép gai bên ngoài, vốn được dùng để cảnh báo bằng tiếng ồn khi có kẻ thù xâm nhập. Ban ngày, những tuyến đường chính bị đóng cửa bằng thiết bị dò mìn hình chảo, còn ban đêm bị người dân làng được Việt Minh huy động chặn lại, và sáng ra sẽ được binh lính thuộc địa, lính viễn chinh hay binh sĩ Senegal hoặc các đơn vị Tabors mở lại theo lệnh. Tuy nhiên, những cuộc giao tranh nghiêm trọng hiếm khi vượt quá cấp tiểu đoàn. Việt Minh rất khó nắm bắt. Họ lẩn trốn trong các hầm trú ẩn dưới lòng đất ở các làng mạc được bao quanh bởi những rặng tre dày đặc không thể xuyên thủng của đồng bằng sông Hồng, trong các đầm lầy và rừng rậm, biến thành những người *nhà quê* [3] yên bình. Họ là cá trong nước của dân chúng, được ủng hộ bởi một tinh thần dân tộc không thể chối cãi nhưng cũng được củng cố bởi một nỗi khiếp sợ lành mạnh.

---

3 Nông dân

Và rồi, đột nhiên, cục diện cuộc chiến thay đổi. Lực lượng cộng sản Trung Quốc kiểm soát gần như toàn bộ biên giới, từ vịnh Bắc Bộ đến Vân Nam. Qua Quảng Đông và Quảng Tây, những vùng đã trở thành hậu cứ an toàn, Việt Minh bắt đầu nhận được vũ khí từ Trung Quốc. Và Mao Trạch Đông tuyên bố thành lập nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa tại Bắc Kinh vào ngày 1 tháng 10 năm 1949.

Theo lệnh của chính phủ đang lo lắng trước diễn biến tình hình, vào mùa xuân năm 1949, tướng Revers trở về sau một chuyến thị sát ở Đông Dương với niềm tin rằng cần phải rút bỏ các đồn bốt trên các ngọn núi dọc biên giới Trung–Bắc Kỳ để có thể bảo vệ Hà Nội và đồng bằng sông Hồng. (Việc tiết lộ bản báo cáo của ông vào tháng Tám đã tạo nên cái gọi là vụ án các tướng lĩnh và làm rung chuyển cả chế độ.) Bộ chỉ huy thì do dự, còn các chính phủ kế tiếp nhau trong một nền cộng hòa bị các đảng phái chi phối thì mãi vẫn không đưa ra được quyết định rút lui cần thiết ấy cho đến một năm rưỡi sau. Đồn Cao Bằng, trên Quốc lộ 4, cách biên giới Quảng Tây 30 km, đã trở nên không thể trụ vững và bị bỏ lại. Sau bốn ngày hành quân xuyên qua rừng núi, vào ngày 8 tháng 10 năm 1950, đoàn quân rút lui khỏi Cao Bằng bị tiêu diệt hoàn toàn. Ngày 18, Lạng Sơn cũng bị sơ tán trong điều kiện vô cùng bi thảm.

Cố vấn của chính phủ, tướng Juin vội vã tới Hà Nội. Ngày 6 tháng 12 năm 1950, tướng de Lattre de Tassigny được bổ nhiệm làm tổng chỉ huy kiêm cao ủy ở Đông Dương.

Cuộc chiến tranh ở cấp độ sư đoàn bắt đầu bằng chiến thắng vang dội của cựu tư lệnh Tập đoàn quân số 1 tại Vĩnh Yên, ngày 17 tháng 1 năm 1951. Giáp để lại 6.000 xác chết trên chiến trường. Hà Nội được cứu.

Từ chiến thắng đó, bộ chỉ huy Pháp rút ra kết luận rằng cuộc đối đầu trực diện, nếu được duy trì, sẽ kết thúc có lợi cho họ. Niềm tin này được củng cố bởi ưu thế về vũ khí hạng nặng, xe tăng, pháo binh, dù vẫn còn thiếu thốn, và không quân, tuy còn yếu kém, nhưng lại là thứ mà đối phương hoàn toàn không có [4]. Đối với bộ tham mưu, việc cuộc chiến bị đình trệ hoàn toàn không phải là vấn đề chính trị, mà là do khó khăn trong việc buộc một kẻ thù ẩn mình phải giao chiến. Từ đó hình thành một ý tưởng mới : để đập tan quân Việt, như cách nói lúc bấy giờ, tại sao không dụ chúng vào bẫy? Vậy

4 Vào năm 1954, vào thời điểm trận Điện Biên Phủ, Pháp chỉ có 11 (mười một) trực thăng cho cả ba nước Đông Dương, trong đó chưa bao giờ có quá 5 chiếc hoạt động cùng lúc. Đến năm 1968, vào thời điểm cuộc Tổng tiến công Tết Mậu Thân, người Mỹ đã triển khai 2.400 trực thăng chỉ riêng cho miền Nam Việt Nam.

là chiến thuật các cứ điểm quân sự kiên cố đóng vai trò làm mồi nhử ra đời.

Với các cuộc tấn công thảm hại vào Lai Châu và Nghĩa Lộ, thuộc vùng đất Thái, vào tháng 10 năm 1951, Giáp - người vừa một lần nữa chứng minh, và sẽ còn chứng minh thêm, rằng ông còn lâu mới là thiên tài quân sự, là Napoléon Việt Nam như một số người từng muốn tôn vinh ông sau chiến thắng Điện Biên Phủ - cho thấy ông cũng đang tìm kiếm một cuộc đối đầu trực diện. Ngày 14 tháng 11 năm 1951, trong khi đang bị ung thư ăn mòn xương hông, tướng de Lattre ném ra cái bẫy Hòa Bình, nằm trong vùng người Mường.

Chắc chắn, Giáp đã phải bỏ lại một nghìn rưỡi bộ đội chỉ trong các đợt tấn công vào các đồn Tủ Vu và Xóm Pheo. Nhưng dưới cơn mưa lạnh buốt của mùa đông xứ Bắc Kỳ, 40 km hẻm núi nối Hòa Bình với đồng bằng, vừa được Công binh mở lại trong gian nan, đã trở thành điều mà báo chí gọi là địa ngục quốc lộ 6. Trong ba ngày giao tranh đẫm máu, Hòa Bình - cái đống lộn xộn Hòa Bình theo cách gọi của lính tráng - đã bị bỏ lại [5]. Nếu thảm họa có thể tránh được, đó chắc hẳn là nhờ vào việc chiến dịch được tổ chức xuất sắc bởi đại tá Dulac và nhờ các lính dù đã chiến đấu từng bước một như

5 22-24 tháng hai 1952

những kẻ điên cuồng, nhưng cũng là nhờ vào vị trí gần Hòa Bình. Dù tất cả các máy bay Bearcat và Hellcat chiến đấu, cùng các máy bay vận tải Dakota mà người Mỹ hứa cấp cho de Lattre từ mùa hè vẫn chưa đến hết, thì cứ điểm cũng chỉ cách Gia Lâm và Bạch Mai, hai sân bay của Hà Nội, có 45 km đường chim bay. Thực tế, kết quả rõ rệt nhất của chiến dịch này là sự mục nát không thể cứu vãn của vùng đồng bằng sông Hồng, nơi đã bị bỏ mặc quá lâu.

Vào mùa thu năm 1952, đó là cuộc tấn công lớn của Việt Minh tại vùng đất Thái, hướng về phía Lào. Đồn Pháp Nghĩa Lộ đã thất thủ vào ngày 17 tháng 10. Tướng Salan, người thay thế về mặt quân sự cho tướng de Lattre - người đã qua đời ngày 11 tháng 1 năm 1952 tại Paris - đã biến cứ điểm Na San thành một con nhím mồi. Chiến thuật này còn hiệu quả hơn cả ở Hòa Bình. Từ ngày 27 tháng 11 đến 8 tháng 12 năm 1952, trong những làn sóng tấn công tự sát liên tiếp - giống như ở Tủ Vu, giống như ở Xóm Pheo - Giáp thúc giục quân lính của mình lao vào cứ điểm mà những người bảo vệ đặt cho cái tên bụi vàng. Chiến thuật này đã giúp ông ta thành công trước đồn Nghĩa Lộ nhỏ bé. Một lần nữa, binh lính của ông bị thảm sát. Có tới 7.000 xác quân bộ đội mắc kẹt trên hàng rào dây thép gai ở các vị trí phòng thủ.

Tuy nhiên, Na San chỉ cách Hà Nội khoảng 190 km trong vùng núi phía tây. Chiếm mất khỏi tay tân tổng tư lệnh Navarre [6], tướng Cogny, người đã lên kế hoạch một cách khôn ngoan, việc rút lui khỏi Na San bị bao vây, thực hiện từ ngày 8 đến 12 tháng 8 năm 1953, là một thành công cả về chiến thuật lẫn hậu cần.

Cách đánh móc câu, nhưng không quăng quá xa bờ bên phía Hà Nội và rút lui đúng lúc, lần này đã thành công trọn vẹn. Quân Việt Minh bị tổn thất rất lớn mà chi phí bỏ ra lại thấp nhất có thể. Từ đó, tướng Navarre quyết định lập một căn cứ kiên cố mới ở Điện Biên Phủ.

Trước khi tới Đông Dương vào mùa xuân, tướng Navarre chưa từng đặt chân đến đây. Khi vừa đến, một sĩ quan cấp cao chỉ cho ông bản đồ về vùng mà những người hiểu biết gọi là bệnh sởi của đồng bằng sông Hồng, còn những chiến binh gọi là bệnh giang mai tức là các cứ điểm của Việt Minh nằm ngay giữa hệ thống phòng thủ bê tông của De Lattre, bao quanh toàn bộ vùng đồng bằng. Navarre, kinh hoàng, đã đáp lại rằng nếu ông hiểu đúng thì ông đang ngụ ý có Việt Minh ngay trong nội địa đồng bằng. Câu chuyện, có thể chỉ là giai thoại nhưng rất ý nghĩa, được truyền đi nhanh chóng qua hệ thống điện thoại tre và làm cả toàn bộ lực

6 Được bổ nhiệm vào ngày 8 tháng 5 năm 1953.

lượng viễn chinh bật cười lớn. Sự thiếu thông tin như vậy về một cuộc chiến mà Pháp đã kéo dài hơn sáu năm rưỡi nếu không tính các hoạt động trước tháng 12 năm 1946 trong khi vị tướng này từng có phần lớn sự nghiệp trong ngành tình báo và vừa rời chức Tổng Tham mưu trưởng dưới quyền Thống chế Juin người chỉ huy lực lượng NATO [7] Trung Âu lẽ ra phải làm các chiến binh lo ngại. Nhưng có phải chính vì ông không có những ý tưởng định kiến về vấn đề Đông Dương mà Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng lúc đó René Mayer đã thừa nhận chọn ông làm tân chỉ huy tối cao.

Thung lũng Điện Biên Phủ đã bị bỏ hoang không chiến đấu vào năm trước, trong cuộc tấn công lớn lần hai của Việt Minh vào mùa thu hướng về Luang Prabang, thủ đô hoàng gia của Lào. Nơi này được tái chiếm dễ dàng nhờ một chiến dịch thả dù kéo dài ba ngày, vào các ngày 20, 21 và 22 tháng 11 năm 1953.

Giáp cuối cùng đã hiểu rằng chiến thuật tung những làn sóng tấn công điên cuồng vào cối xay thịt dưới cơn mưa đạn chỉ có thể mang lại kết quả tạm thời. Mặc dù không tốt nghiệp Học viện Quân sự [8], phải thừa nhận

7 Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương.

8 Vào tháng tư năm 1954, khi tình hình tại Điện Biên Phủ đang khá khó khăn, chỉ huy de Vries, trưởng phòng báo chí - thông tin của quân đội, đã khẳng định với tôi rằng Giáp không thể

rằng ông đã mất rất nhiều thời gian và một số lượng lớn xác chết của bộ đội Việt Minh mới rút ra bài học này. Thậm chí có thông tin chính xác cho thấy cuộc tấn công trực diện vào Điện Biên Phủ suýt được khởi động vào cuối tháng 1 năm 1954. Một số người tin rằng lệnh hủy cuộc tấn công này là do chỉ thị từ Moscow. Liệu sự phát hiện này có phải chỉ xuất hiện trong đầu Giáp sau sự can thiệp của Liên Xô hay không ?

Dù sao đi nữa, Giáp không tấn công lại như người Pháp mong đợi, tức là không xua cả trung đoàn tấn công trực tiếp trên địa hình trống trải từ trên những ngọn đồi cao nhìn xuống lòng chảo dài nằm giữa núi non. Ông ta chờ đến lúc mùa mưa bắt đầu, khi lòng chảo biến thành bùn lầy, khiến việc tiếp tế bằng đường không trở nên cực kỳ khó khăn, cũng như sự hỗ trợ hỏa lực bằng máy bay tiêm kích - ném bom của bên bị vây hãm trở nên không chắc chắn. Sau đó, Giáp tiến sát tới căn cứ phòng thủ bằng cách đào hầm hào và đường hầm sâu đến mức những quả bom nặng 500 pound của không quân cũng không thể phá hủy được. Hơn nữa, ông ta còn dạy cho các pháo thủ Pháp một bài học bắn chéo và bắn nghiêng cực kỳ chính xác, khiến chỉ huy pháo binh, đại tá Piroth, người vốn rất xuất sắc và đã tự tin trả lời

---

thắng trận vì ông ta không học trường quân sự chính quy. Đây là lời ông ta nói thẳng thừng.

các câu hỏi của tôi rằng bọn Việt Minh đáng thương kia không làm được chuyện đó, đã tự sát bằng lựu đạn ngay sau những giờ đầu tiên của cuộc tấn công ngày 13 tháng 3 năm 1954.

Rồi Giáp tiếp tục áp dụng chiến thuật của mình, có thể đơn giản nhưng rất hiệu quả khi không quá quan tâm đến mạng sống binh lính. Ông ta dồn các cứ điểm phòng thủ, lần lượt bị cô lập, vào thế bị vỡ trận dưới những làn sóng người tấn công. Các cứ điểm như Huguette, Eliane, Dominique, Béatrice và Isabelle, ngày càng ít được tiếp viện hỗ trợ, những đợt tiếp tế ban đêm quá ít ỏi, pháo binh ngày càng giảm sút về số lượng và tiết kiệm đạn dược vì thiếu nguồn tiếp tế đủ từ trên không, và không quân chiến đấu, khi mất sân bay trong căn cứ, chỉ còn vài phút hỗ trợ mỗi lần, lần lượt thất thủ. Lần này, Gia Lâm và Bạch Mai, hai sân bay của Hà Nội, cách cứ điểm phòng thủ tận 300 km về phía đông. Một chi tiết nhỏ nhưng quan trọng - như việc lòng chảo bị ngập lụt vào mùa mưa và bầu trời bị che phủ - mà các phi công, đặc biệt là đại tá Nicot, chỉ huy bộ phận vận tải, đã cảnh báo bằng văn bản tới tướng Navarre. Tuy nhiên, tổng chỉ huy lại không chấp nhận lưu ý này.

Và đó là thất bại vào ngày 7 tháng 5 năm 1954, với những hệ quả toàn cầu đối với nước Pháp và những tác

động sâu rộng đặc biệt ở Bắc Phi [9].

Dù vậy, phải đến sau cuộc rượt đuổi đẫm máu vào tháng 12 năm 1950 trên bán đảo Triều Tiên, khi lực lượng Liên Hiệp Quốc bị gần một triệu quân Trung Quốc đẩy lùi, Washington mới cảm thấy phần nào đồng cảm với Pháp tại Đông Dương. Tuy nhiên, vào ngày 8 tháng 5 năm 1950, tức là sáu tuần trước khi quân đội Bắc Triều Tiên vượt qua vĩ tuyến 38 và cuộc chiến Triều Tiên bùng nổ [10], Hoa Kỳ, lo ngại trước chiến thắng của phe cộng sản ở Trung Quốc, đã bắt đầu thay đổi chính sách. Vào thời điểm đó, họ đã hứa viện trợ cho ba nước Đông Dương, không chỉ về kinh tế mà còn về quân sự.

Tuy nhiên, không thể phủ nhận rằng chính nhờ cây đũa thần Triều Tiên mà nước Pháp đã có thể cởi bỏ chiếc áo của một kẻ thực dân tàn ác, say máu hiến tế những nhà dân tộc chủ nghĩa thuần khiết và thánh thiện, để khoác lên mình hình ảnh một chiến binh anh hùng đang lấy thân mình bảo vệ tiền đồn của thế giới Thiên Chúa giáo trước những làn sóng dữ dội của chủ nghĩa cộng sản quốc tế. Vào tháng 9 năm 1951, tướng de Lattre đã thực hiện một chuyến công du như khải hoàn đến Hoa Kỳ, nơi ông giành được một khoản viện trợ vật

9 Algérie nổi dậy, chỉ sau đó sáu tháng, vào ngày 1 tháng 11 năm 1954.

10 Ngày 25 tháng 6 1950

chất đáng kể. Không lâu sau đó, cuộc chiến tranh của Pháp sẽ do Washington chi trả. Các quan sát viên Mỹ sẽ không còn lang thang trong rừng núi của lực lượng kháng chiến quốc gia, mà sẽ lui tới các khách sạn thực dân ở Sài Gòn, nơi họ lập ra một phái bộ viện trợ quân sự. Khi chiến sự ở Điện Biên Phủ bắt đầu chuyển biến xấu, chính những người đã từng huấn luyện cho các du kích Việt Minh đầu tiên năm 1945 đã đề xuất với chính phủ của họ việc hỗ trợ Pháp bằng một bức màn nguyên tử bao quanh cứ điểm đang hấp hối. Tuy nhiên, Washington lưỡng lự và đã hỏi ý kiến nước Anh, nơi mà thông qua lời của Sir Anthony Eden, đã khôn ngoan phản đối sự can thiệp cực đoan đó.

Nhưng ngay từ lúc đó, những gã khổng lồ tóc vàng trong các quán bar ở Sài Gòn, mặc áo sơ mi Hawaii sặc sỡ màu sắc và cười vang còn rực rỡ hơn cả trang phục của họ, đã bắt đầu nghĩ rằng chỉ có quân đội Mỹ mới đủ khả năng khuất phục được người bị áp bức thân thương ngày nào.

Tại Điện Biên Phủ, dù Việt Minh chịu tổn thất gấp ba lần về quân số, nước Pháp đã đánh mất mũi nhọn của mình, phần lớn các tiểu đoàn lính dù chủ lực [11]. Pháp,

11 Tổn thất của Việt Minh : 7.999 người chết và hoảng 15.000 người bị thương, tức khoảng 23.000 quân. Tổn thất của quân viễn chinh Pháp và các lực lượng liên kết: 1.142 người chết -

vốn từ nhiều tháng nay chỉ tìm kiếm một thắng lợi đủ ấn tượng để có thể đàm phán hòa bình trong điều kiện thuận lợi, buộc phải, và đó là sự khôn ngoan của Pierre Mendès France, đi tìm kiếm hòa bình tại Genève, nơi từ ngày 16 tháng 4 năm 1954, các bên liên quan, láng giềng phía Bắc và đồng minh đã bắt đầu thảo luận. Ngày 20 tháng 7, hay đúng hơn là rạng sáng ngày 21, Việt Minh và Pháp, cùng với Liên Xô, Vương quốc Anh và Trung Quốc cộng sản, ký kết các hiệp định. Các hiệp định này tạm thời chia cắt Việt Nam tại vĩ tuyến 17, cho phép người dân tự do di chuyển giữa hai miền, quy định rằng vào tháng 7 năm 1956 sẽ tổ chức tổng tuyển cử dưới sự giám sát của một ủy ban quốc tế gồm Ba Lan, Canada và Ấn Độ, và cuối cùng cấm bất kỳ sự viện trợ quân sự nào cho cả hai phía. Những đơn vị Pháp cuối cùng rời Hà Nội vào ngày 9 tháng 10 năm 1954 và rời Hải Phòng vào tháng 5 năm 1955.

Hoa Kỳ, tuy có mặt, đã từ chối đặt bút ký vào bản văn. Tuy nhiên, những người lạc quan vẫn tin vào hòa bình. Nhưng đó chỉ là một khoảng nghỉ giữa hai hồi kịch.

---

trong đó có 269 người Pháp, 1.606 người mất tích - trong đó có 180 người Pháp, 4.436 người bị thương - trong đó có 974 người Pháp, nâng tổng số thương vong lên 7.188 người.

Được hoàng đế Bảo Đại bổ nhiệm (người mà ông sẽ phế truất vào ngày 30 tháng 4 năm sau), thủ tướng Ngô Đình Diệm lập tức thiết lập một chế độ độc tài dựa trên gia đình của ông và khoảng một triệu người tị nạn Công giáo từ miền Bắc. Mặc dù là người do người Pháp tạo dựng, Diệm lại căm ghét họ. Trước hết là vì chủ nghĩa dân tộc, ông xem họ là thủ phạm gây ra mọi tai họa cho Việt Nam vì chính sách thực dân. Sau đó là vì niềm tin Công giáo cực đoan và tinh thần chống cộng kịch liệt, ông cáo buộc họ là phản Chúa, là kẻ đã bắt tay với cộng sản Hà Nội, duy trì quan hệ với họ qua phái bộ Sainteny, và muốn giao đất nước ông cho bè lũ cộng sản bằng cách tổ chức tổng tuyển cử mà ông chắc chắn sẽ thua. Được Mỹ hậu thuẫn, Diệm chỉ mưu toan trục xuất người Pháp khỏi miền Nam.

Vào tháng 2 năm 1955, quyền chỉ huy các lực lượng quân sự Nam Việt Nam, khi đó vẫn thuộc về tướng Ely, được chuyển giao cho chính phủ Việt Nam. Việc huấn luyện các lực lượng này từ nay sẽ chỉ do phái bộ quân sự Hoa Kỳ đảm trách, một lực lượng không ngừng mở rộng và phát triển kể từ khi nó được hình thành với quy mô khiêm tốn sau chuyến tìm kiếm Thánh Vật Quân Sự của tướng De Lattre tại Hoa Kỳ vào cuối mùa hè năm 1951.

Tuy nhiên, người Pháp vẫn còn có những đồng minh mạnh mẽ, đó là các giáo phái, vốn đã từng bắt tay với người Nhật rồi với Việt Minh, và sau đó đứng về phía Pháp trong suốt cuộc chiến. Diệm lần lượt tiêu diệt từng giáo phái, kết thúc bằng một trận đánh đường phố cuối cùng tại Sài Gòn chống lại Bình Xuyên vào tháng 5 năm 1955.

Ngày 9 tháng 8, sau khi được bầu làm Quốc trưởng, Ngô Đình Diệm tuyên bố trên đài phát thanh rằng đất nước ông hoàn toàn không bị ràng buộc bởi các hiệp định Genève. Washington lập tức tán thành, với Ngoại trưởng Foster Dulles cho rằng điều kiện chưa thích hợp để tổ chức một cuộc bầu cử tự do trên toàn lãnh thổ Việt Nam. Hoan hô các hiệp định Genève. Quả thật, người Mỹ chưa bao giờ ký vào đó.

Được Mỹ bảo đảm, Diệm yêu cầu Pháp đoạn tuyệt với Hà Nội nhưng không thành. Ông rút Nam Việt Nam ra khỏi khối franc vào ngày 1 tháng 1 năm 1956. Khi quân Pháp bị cáo buộc dính líu đến mọi âm mưu và hành vi khủng bố, sự hiện diện của họ tại quốc gia này trở nên vô nghĩa. Những đơn vị cuối cùng rút xuống đường Catinat vào ngày 28 tháng 4 năm 1956 để lên tàu tại cảng Sài Gòn. Trái với mong đợi của Diệm và cả các cố vấn Mỹ, những người vừa cười cợt vừa mang đầy

máy ảnh chờ xem một lễ hạ nhục, không phải là một đám đông căm ghét chờ tiễn họ, mà là những người phụ nữ lặng người xúc động, những người đàn ông lặng lẽ rơi lệ, đứng nghiêm và chào lá cờ Pháp.

Nam Việt Nam đã trở thành vùng ảnh hưởng độc quyền của Hoa Kỳ. Đối với Mỹ, đây là quân cờ chủ chốt trong vành đai ngăn chặn chủ nghĩa cộng sản và Trung Quốc đỏ ở Đông Nam Á. Họ viện trợ kinh tế, cố vấn và vũ khí (đồng ý các hiệp định Genève, mà họ chưa từng ký) để giúp chính quyền Diệm đối phó với phong trào nổi dậy ngày càng đông đảo chống lại chế độ công an trị và sự kiểm soát của người Mỹ. Đó là các cựu cán bộ Việt Minh địa phương hoặc xâm nhập từ miền Bắc, đang tập hợp, tổ chức và vũ trang cho phong trào kháng chiến với sự hỗ trợ của miền Bắc, nơi dù gặp khó khăn trong công cuộc tập thể hóa và có cuộc nổi dậy của nông dân vào tháng 9 năm 1956, vẫn không ngừng nỗ lực phá hoại miền Nam. Hoan hô các hiệp định Genève. Nhưng nếu miền Bắc đã ký, thì chẳng phải chính miền Nam là bên đầu tiên công khai chà đạp lên chúng hay sao ?

Mặt trận Dân tộc Giải phóng được thành lập bí mật vào ngày 20 tháng 12 năm 1960. Rất nhiều thành viên là những người yêu nước không hề theo chủ nghĩa Mác,

nhưng họ dần dần rơi vào sự kiểm soát hoàn toàn của cộng sản, giống như thế hệ cha anh trước đó từng bị Việt Minh chi phối. Tất cả sau này sẽ bị gom chung dưới tên gọi Việt Cộng, viết tắt của Việt Nam cộng sản [12]. Tháng 2 năm 1961, Mặt trận thành lập Quân Giải phóng.

Tổng thống John F. Kennedy [13] phản ứng mạnh trước sự tăng nhanh của các lực lượng du kích. Vào tháng 12 năm 1961, ông đã gửi 15.000 cố vấn quân sự đến Việt Nam và hai tháng sau, vào tháng 2 năm 1962, Washington thiết lập một chỉ huy quân sự khu vực tại Sài Gòn. Tuy nhiên, tình hình bất ổn với các hành động bạo lực chống lại chế độ - điển hình là làn sóng các vụ tự thiêu của các nhà sư Phật giáo bắt đầu từ tháng 5 năm 1963 - khiến Kennedy từ bỏ Diệm và làm ngơ trước các hành động của CIA, đơn vị ủng hộ hoặc thậm chí âm mưu lật đổ Tổng thống Nam Việt Nam. Diệm bị ám sát vào ngày 1 tháng 11 năm 1963. Kennedy chỉ sống sót sau ông 21 ngày. Cuộc đảo chính này dẫn đến một loạt các cuộc đảo chính khác, chủ yếu phục vụ cho phe đối

12 Thường được gọi tắt bằng hai chữ cái VC, phát âm theo kiểu Mỹ là Vi-Xi.

13 Được bầu vào tháng 11 năm 1962 với cách biệt 120.000 phiếu trên tổng số 70 triệu phiếu bầu so với ứng cử viên Cộng hòa Richard Nixon. Bị ám sát ngày 22 tháng 11 năm 1963 tại Dallas, Texas.

lập. Ngày 19 tháng 6 năm 1965, tướng Nguyễn Văn Thiệu lên nắm quyền cùng với tướng Nguyễn Cao Kỳ.

Tuy nhiên, sự leo thang của Mỹ đã bắt đầu từ vụ tấn công - từng bị nghi ngờ là giả tạo - vào tuần dương hạm USS Maddox bởi một tàu pháo của Bắc Việt trong đêm 4-5 tháng 8 năm 1964, tại vịnh Bắc Bộ. Đáp lại, tướng Westmoreland, được bổ nhiệm làm Tư lệnh vùng vào ngày 20 tháng 6, ra lệnh không kích lần đầu tiên ở phía bắc vĩ tuyến 17. Từ ngày 7 tháng 2 năm 1965, khi căn cứ Mỹ tại Pleiku trên cao nguyên Annam bị tấn công bởi các lực lượng Bắc Việt thâm nhập, các cuộc không kích này trở nên thường xuyên, dần dần mở rộng về phía bắc, đến tháng 6 năm 1966 bao phủ khu vực Hải Phòng và Hà Nội, trong khi trung tâm thủ đô gần như được giữ nguyên [14].

Những chiến binh Mỹ đầu tiên - thủy quân lục chiến - đổ bộ vào ngày 6 tháng 3 năm 1965 tại bãi biển Đà Nẵng, tức Tourane thời Pháp. Đến thời điểm cuộc tổng tấn công Tết năm 1968, quân Mỹ đã có 450.000 người, cùng với 60.000 quân Nam Hàn, New Zealand, Úc và Thái Lan, ngoài ra có 1 triệu quân Nam Việt Nam trong

14 Tuy nhiên, vào ngày 11 tháng 10 năm 1972, một quả bom bị lạc sẽ phá hủy phái đoàn Pháp tại Hà Nội và người đứng đầu phái đoàn, nhà ngoại giao Pierre Susini, sẽ qua đời vì những vết thương và bỏng của mình.

quân phục [15].

Dù chịu đòn tấn công dữ dội trong cuộc tổng tấn công Mậu Thân mà ban chỉ huy Bắc Việt và Mặt trận Giải phóng Miền Nam tin rằng là quyết định - ba mươi mốt thành phố ở miền Nam bị tấn công cùng đêm 30 đến 31 tháng 1 năm 1968, ngày đầu tiên của Tết Âm lịch, và một toán biệt kích Việt Cộng đã xuyên phá được hệ thống phòng thủ điện tử của đại sứ quán Mỹ mới ở Sài Gòn, pháo đài trắng với các bức tường kín mít - nhưng công trình quân sự Mỹ - Nam Việt vẫn đứng vững. Đơn giản vì mặc dù Bắc Việt huy động được 5 sư đoàn, chiếm một phần năm lực lượng tổng cộng của Mặt trận Giải phóng lúc đó [16], dân chúng, trái với dự đoán, không hề nổi dậy ủng hộ phe tấn công. Ở Sài Gòn, nếu dân chúng đã đứng lên ngay từ sáng sớm 31 tháng 1, thủ đô có

---

15 Để bảo vệ nửa phần Việt Nam, trong khi lực lượng viễn chinh Pháp, được đưa từ métropole sang, chưa bao giờ vượt quá - bao gồm cả không quân và hải quân - 142.000 quân, trong đó có 69.000 người Pháp, cho ba nước Đông Dương mặc dù, với sự tham gia của người bản địa, con số này lên đến 245.000 quân, được hỗ trợ bởi 225.000 quân thuộc quân đội của ba nước liên kết.

16 250 000 người, bao gồm cả cán bộ chính trị và hành chính, trong đó 10% là người Bắc Việt. Năm 1975, tỷ lệ người miền Bắc trong hàng ngũ Mặt trận Giải phóng Miền Nam sẽ tăng lên 30%.

thể đã thất thủ trong vài giờ. Người Mỹ không kịp điều quân tiếp viện và quân chính phủ hoàn toàn bị rối loạn vì hàng loạt phép nghỉ sai lệch vào dịp Tết cũng như vô số trường hợp bỏ vị trí do ăn mừng lễ lớn hàng năm. Tuy nhiên, một phần thủ đô bị Việt Cộng và Bắc Việt [17] chiếm giữ trong suốt một tháng, có 19.006 ngôi nhà bị phá hủy bởi lửa và bom trong trận đánh.

Còn về Huế, kinh đô xưa của An Nam, phải mất 26 ngày chiến đấu, thường là cận chiến, người Mỹ và quân chính phủ mới chiếm lại được từ tay Bắc Việt đóng chốt trong thành cổ và ngày 29 tháng 2 hạ cờ đỏ trên cung điện, mô hình thu nhỏ của Tử Cấm Thành Bắc Kinh. Chỉ riêng lính thủy đánh bộ Mỹ đã thiệt mạng 1.000 người [18].

---

17 Vào ngày thứ ba của cuộc tổng tấn công, bộ chỉ huy Mỹ ước tính rằng 5 tiểu đoàn VC đã xâm nhập vào Sài Gòn, nơi được bảo vệ bởi 14 tiểu đoàn chính phủ. Ba tuần sau khi bắt đầu, họ thông báo rằng 3 sư đoàn đỏ (sư đoàn 5 và 9 của VC và sư đoàn 7 của NVN) vẫn còn đóng quân trong các khu vực ngoại ô và vùng ngoại thành gần đó, chưa kể 4 lữ đoàn với sức mạnh hơn 3 sư đoàn đã bao vây vùng đô thị, trong khi 3 sư đoàn Mỹ (sư đoàn 25, 1 và 9), cùng với 3 sư đoàn Nam Việt Nam và 16 tiểu đoàn, trong đó có 10 tiểu đoàn tinh nhuệ, vẫn đang cố gắng đánh bại chúng.

18 Người Pháp tử trận tại Điện Biên Phủ: 269 người. Mất tích: 180 người. Tổng cộng: 449 người. Hoa Kỳ đã mất 56.400 người

Tuy nhiên, Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL) đã mất khoảng 60.000 chiến sĩ trong cuộc tổng tiến công này, dựa trên một phân tích không khách quan về tình hình. Điều này chứng tỏ rằng tuyên truyền có thể làm những người tạo ra nó bị lừa nhiều hơn cả những người nhận thông điệp. Lãnh đạo của họ đã tin rằng dân chúng đứng về phía họ, điều này là sai. Chỉ khoảng 10% dân số ủng hộ cộng sản, trong khi phần lớn đều từ chối chế độ độc tài của Thieu và khao khát hòa bình. Vào năm 1975, chính quyền Hà Nội và Chính phủ Cách mạng Lâm thời cũng sẽ phải nhận thất vọng tương tự khi không có nơi nào ở miền Nam Việt Nam nổi dậy khi quân đội của họ tiến vào, dù họ có tuyên bố ngược lại. Tuy nhiên, với xe tăng Liên Xô và sự vắng mặt của người Mỹ, họ vẫn có thể kiểm soát mà không cần sự giúp đỡ hay đồng thuận của dân chúng.

Mặc dù người Mỹ chiến thắng trên chiến trường trong cuộc tổng tấn công Tết Mậu Thân năm 1968, đây là cuộc tổng tấn công lớn nhất trong chiến tranh Việt Nam trước năm 1975, và mặc dù dân chúng không đứng lên

---

tử trận tại Việt Nam. Họ đã mất 53.000 người tử trận trong Chiến tranh Thế giới thứ nhất, 292.131 người tử trận trong chiến đấu (và 115.185 người do tai nạn) trong Chiến tranh Thế giới thứ hai và 35.000 người tử trận ở chiến tranh Triều Tiên.

chống lại Thiệu, họ cuối cùng cũng nhận ra rằng không thể thắng cuộc chiến này chỉ với những phương tiện mà họ cho phép mình sử dụng. Họ có thể ném bom miền Bắc Việt Nam từ độ cao 10.000 mét bằng các máy bay ném bom B52 vượt tầm tên lửa, và thả bom chùm bằng nhựa tổng hợp không thể phát hiện qua chụp X-quang lên các làng mạc, nhưng không thể phá hủy hệ thống đê điều trên sông Hồng và các sông lớn để gây lũ lụt mùa đông và làm chết hàng triệu người dân ở đồng bằng sông Hồng. Họ cũng không được phép sử dụng bom nguyên tử, ngay cả loại chiến thuật [19].

---

19 Trong hồi ký của mình, tướng Westmoreland tiết lộ rằng, mặc dù bị tổng thống Hoa Kỳ phản đối, ông đã thành lập tại Sài Gòn một nhóm bí mật nhỏ được giao nhiệm vụ nghiên cứu khả năng phòng thủ hạt nhân cho căn cứ Khé Sanh, nơi bị đe dọa nghiêm trọng trong cuộc tổng tấn công Tết năm 1968. Theo ông, Khé Sanh là một địa điểm lý tưởng để sử dụng các loại vũ khí hạt nhân chiến thuật nhỏ. Khu vực núi non này, nằm phía nam vĩ tuyến 17 và gần Lào, gần như không có người ở, nên tổn thất dân sự sẽ rất ít. Đối với vị tư lệnh cũ, việc dùng vũ khí hạt nhân để phá vỡ vòng vây ở Khé Sanh sẽ gửi đến Hà Nội một thông điệp tương tự như những quả bom đã được thả xuống Tokyo dưới dạng bom nguyên tử Hiroshima và Nagasaki, vốn đã tỏ ra rất thuyết phục. Cho đến nay, tướng Westmoreland vẫn thừa nhận ông tiếc vì đã bị tổng thống Johnson bắt buộc phải từ bỏ dự án đầy triển vọng này.

Trong cuộc tổng tiến công Mậu Thân, họ đã mất khoảng 3.400 máy bay và trực thăng bị bắn rơi hoặc phá hủy trên mặt đất, trong đó có 3.282 chiếc chỉ trong tuần lễ đầu tiên của cuộc tổng tiến công.

Chính từ nhận định cay đắng này mà Tổng thống Johnson đã đề xuất vào ngày 31 tháng 3 năm 1968 việc tiến hành đàm phán và công bố ngừng không kích trên vùng phía bắc vĩ tuyến 20. Các cuộc thương lượng được mở ra tại Paris vào ngày 13 tháng 5 năm 1968, tại khách sạn Majestic. Và vào ngày 1 tháng 11 năm 1968, người Mỹ tạm ngừng các cuộc không kích ở miền Bắc trong ba năm rưỡi [20]. Tuy nhiên điều đó không ngăn họ tiếp tục đưa thêm quân tiếp viện. Số quân lên đến đỉnh điểm vào mùa xuân năm 1969 với khoảng 500.000 người. Nhưng quốc gia bắt đầu đòi hỏi sự trở về của các binh sĩ từ Việt Nam, và Bộ Tổng Tham mưu lo ngại về sự tàn phá do ma túy, các vụ ám sát sĩ quan gia tăng từ năm 1967 và ngày càng nghiêm trọng hơn sau năm 1968, sự mất niềm tin vào chiến thắng cũng như việc mở các cuộc đàm phán. Từng bước, Hoa Kỳ sẽ rút quân trở lại [21], đồng thời tuyên bố rầm rộ rằng quân đội miền Nam

20 Bắt đầu lại từ ngày 6 tháng 4 năm 1972.

21 Tháng 10 năm 1971, chỉ còn lại 212.000 quân. Lực lượng cuối cùng sẽ rút khỏi Việt Nam sau Hiệp định Paris, vào ngày 29 tháng 3 năm 1973.

Việt Nam giờ đã đủ mạnh để đối phó với mối đe dọa từ miền Bắc và Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL). Thiệu chẳng phải đang sở hữu hơn một triệu binh sĩ, trong đó có 270.000 lính chủ lực được trang bị mạnh và 60.000 phi công hay sao [22].

Với sự hỗ trợ của quân đội chính phủ, người Mỹ vẫn khai thác triệt để chiến thắng của cuộc tổng tấn công Tết Mậu Thân năm 1968. Trong vòng ba năm với khoảng 80.000 người thiệt mạng, hoặc có thể nhiều hơn, các chiến dịch Phoenix sẽ kết thúc việc tiêu diệt phần còn lại của lực lượng chiến đấu FNL và xoá bỏ tổ chức hành chính của họ. Chính phủ Cách mạng Lâm thời, được thành lập ngày 8 tháng 6 năm 1968 ngay sau thất bại của cuộc tổng tấn công Tết, sẽ cố gắng bằng các hoạt động sôi nổi ở nước ngoài để che giấu thực tế rằng lực lượng kháng chiến trong nước đã kiệt quệ.

Đối với người Mỹ, các chiến dịch Phoenix chắc chắn đem lại hiệu quả hơn so với ý tưởng tuyệt vời của họ - hoặc của các máy tính - về việc phá hủy các căn cứ của Bắc Việt và FNL ở Campuchia. Chuyện trùng hợp là

22 Từ thời điểm đó, cũng như vào đầu cuộc tổng tấn công năm 1975, người Nam Việt có thể huy động 270.000 quân chính quy, 300.000 quân vùng, 200.000 dân quân, 60.000 phi công và 40.000 thủy thủ, chưa kể một lực lượng cảnh sát vũ trang gồm 200.000 người.

chỉ hai ngày sau khi tướng Lon Nol, Tổng Tham mưu trưởng của Norodom Sihanouk, lật đổ vị hoàng thân vào ngày 18 tháng 3 năm 1970. Kết quả là các kho vũ khí lớn dọc theo đường mòn Hồ Chí Minh có thể đã bị phá hủy. Và còn gì nữa ? Quan trọng hơn là một đất nước bị kéo vào cuộc chiến mà cho đến lúc đó, bằng tài năng xuất chúng, Sihanouk đã giữ được sự trung lập cứng rắn và tránh xa khỏi xung đột. Kết quả đẹp đẽ như mọi người đều biết.

Nhưng nếu quân đội Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) bị thiệt hại nặng nề, thì quân Bắc Việt hoàn toàn không bị tổn thất như vậy, dù là bởi cuộc xâm lược Campuchia hay cuộc tấn công lần này của quân đội Nam Việt trên tuyến đường Hồ Chí Minh phía nam Lào, mà Mỹ chỉ hỗ trợ bằng pháo binh và phương tiện không quân chiến đấu, vận tải. Chiến dịch Lam Sơn 719 bắt đầu vào ngày 8 tháng 2 năm 1971 đã thoát khỏi thảm bại nhờ các trực thăng Mỹ thực hiện công tác cứu hộ táo bạo cho các lực lượng tấn công. Ngày 30 tháng 3 năm 1972, quân Bắc Việt mở một cuộc tổng tấn công mùa xuân mới tại An Nam, qua vùng phi quân sự ở vĩ tuyến 17 và các cao nguyên miền núi. Quân đội chính phủ bị đẩy lui, Quảng Trị rơi vào ngày 1 tháng 5. Sau đó, sau một cuộc tháo chạy tới Huế, quân đội chính phủ tái tập hợp và dần giành

lại những vùng đất đã mất, ít nhất là ở đồng bằng. Lúc này, các chuyên gia chiến tranh Đông Dương lại ca ngợi, như sau cuộc tấn công Campuchia hai năm trước, rằng đây là minh chứng cho tinh thần chiến đấu và năng lực của quân đội Thiệu. Ông ta tuyên bố cộng sản hành động như thú dữ bị thương, cảm thấy cái chết đến gần nên cố giết kẻ săn trước khi chết. Các cố vấn Mỹ - hiện quân khu 1 đã hoàn toàn được Việt Nam hóa - và nhất là Không quân Mỹ, vẫn đang hoạt động hết công suất, đều hiểu rõ giá trị thật của sự phục hồi ngoạn mục này. Nếu không có không quân Mỹ, quân chính phủ sẽ bị đánh bật ít nhất đến tận miền Nam Việt Nam. Hà Nội cũng đã nhận ra điều đó. Họ chỉ cần chờ đợi Mỹ tiếp tục rút lui để tiến hành một cuộc tổng tấn công mới.

Bởi vì Mỹ rõ ràng muốn kết thúc sự can thiệp vào cuộc chiến thua này. Họ tăng cường các bước đi ngoại giao và quyết định khai thác triệt để mâu thuẫn Trung - Xô. Nỗi lo bị Liên Xô tấn công bằng vũ khí, ý chí ngăn chặn sự bành trướng chủ nghĩa xã hội đế quốc của Nga và việc bao vây Trung Quốc khiến Bắc Kinh không còn mặn mà lắm với việc loại bỏ Mỹ khỏi Đông Nam Á. Washington nhanh chóng nắm lấy cơ hội quả bóng bàn của Trung Quốc và, sự kiện chưa từng có, Tổng thống Nixon đã đến thăm Bắc Kinh vào ngày 21 tháng 2 năm 1972 [23].

23 Chuyến công du Trung Quốc của Tổng thống Hoa Kỳ, từ

Giờ thì Mao phải thuyết phục Hà Nội ký hòa bình tại Paris. Trong khi đó, Moscow rất quan tâm tới việc giảm căng thẳng với Mỹ để hạn chế vũ khí hạt nhân vốn gây áp lực nặng nề lên ngân sách trong khi họ còn chưa giải quyết được các vấn đề hàng ngày. Có thể, như người Trung Quốc khẳng định, đó còn là để xoay chuyển tiềm lực quân sự về hướng Đông. Theo họ, em trai Bắc Việt trở nên phiền phức và đòi hỏi quá nhiều. Họ muốn Bắc Việt ký kết và không gây ảnh hưởng đến chính sách quốc tế cao cấp bằng những hành động gây rối. Liên Xô thậm chí không hề phản ứng khi, để gây áp lực buộc Hà Nội ký, Washington đã cho đặt mìn tại cảng Hải Phòng vào ngày 8 tháng 5 năm 1972, nơi mà họ chuyển viện trợ cho Bắc Việt Nam. Và Brejnev đã tiếp Nixon chỉ hai tuần sau đó, như thể chẳng có chuyện gì xảy ra [24].

Sự thờ ơ này là một phép thử cho người Mỹ, dù họ vẫn còn phải thuyết phục được Thiệu ký kết. Ngày 18 tháng 10, tại Sài Gòn, Kissinger đã cố gắng làm điều đó. Nhưng dù tướng tổng thống đồng ý ngừng bắn, ông lại từ chối các thỏa thuận đã soạn thảo. Một bức thư bí mật, được tướng Haig, phó của ông Henry, đem đến Sài Gòn ngày 16 tháng 1 năm 1973 và sự tồn tại của nó

ngày 21 đến 29 tháng 2 năm 1972

24 Ngày 23 tháng 5 năm 1972

được các thành viên Quốc hội xác nhận vào mùa xuân năm 1975, đã khiến Thiệu phải thay đổi ý định sau khi các cuộc đàm phán được nối lại ở Gif-sur-Yvette, ngày 7 tháng 1 [25]. Tổng thống Mỹ, người vẫn còn thấy thú vị việc lùm xùm Watergate được phơi bày vào tháng 6 năm 1972, hứa với Nam Việt Nam rằng sẽ can thiệp quân sự nếu tình hình chiến sự trở nên tuyệt vọng.

Hiệp định Paris được ký kết vào ngày 27 tháng 1 năm 1973.

Từ 24 giờ GMT, ngày thứ Bảy 27 tháng 1 năm 1973, tất cả các bên cam kết duy trì ngừng bắn, đồng thời bảo đảm một nền hòa bình lâu dài và ổn định. Ngay lập tức, các lực lượng chính quy và phi chính quy của mọi quân đội phải giữ nguyên vị trí. Một ủy ban quân sự hỗn hợp gồm bốn bên sẽ xác định các điều kiện rút quân của lực lượng Mỹ và đồng minh cùng các cố vấn (Điều 3). Việc rút quân phải hoàn tất trong vòng 60 ngày (Điều 5). Hai bên Nam Việt Nam sẽ không cho phép nhập khẩu thêm quân đội, cố vấn quân sự và nhân sự quân sự, bao gồm

25 Bị ngừng lại theo yêu cầu của người Mỹ vào ngày 4 tháng 5 năm 1972 và được nối lại vào ngày 1 tháng 7. Lại một lần nữa tạm dừng do người Mỹ vào ngày 31 tháng 10. Họ đã oanh tạc các thành phố miền Bắc Việt Nam bằng máy bay B-52 vào các ngày 18 và 19 tháng 12 năm 1972 để củng cố quan điểm của mình.

kỹ thuật, vũ khí, đạn dược và thiết bị chiến tranh (Điều 7).

Chính phủ Cộng hòa Dân chủ Việt Nam (Bắc Việt Nam) và Hoa Kỳ cam kết tôn trọng quyền tự quyết của nhân dân Nam Việt Nam (Điều 9). Để thiết lập hòa hợp và hòa giải trong nước, mọi hành động trả thù đối với cá nhân và tổ chức đã hợp tác với một trong hai bên đều bị cấm. Tất cả các quyền dân chủ - quyền tự do ngôn luận, báo chí, tổ chức chính trị, tín ngưỡng, đi lại, cư trú, lựa chọn nghề nghiệp, cũng như quyền sở hữu tư nhân và tự do kinh doanh - đều được bảo đảm (Điều 11). Ngay sau khi ngừng bắn, hai bên ở Nam Việt Nam phải tham khảo ý kiến nhau để thành lập Hội đồng Hòa giải và Hòa hợp Quốc gia gồm ba thành phần có số lượng bằng nhau. Hội đồng này sẽ tổ chức các cuộc bầu cử tự do và dân chủ dưới sự giám sát quốc tế, để người dân Nam Việt Nam lựa chọn tương lai chính trị của mình (điều 12, tham khảo điều 9). Hai bên ở Nam Việt Nam cũng sẽ tham khảo ý kiến nhau để giải quyết vấn đề quân đội của họ và tổ chức việc giảm binh lực (điều 13). Việc thống nhất Việt Nam sẽ được tiến hành từng bước và bằng các biện pháp hòa bình, sau khi có thỏa thuận giữa Bắc và Nam, không có sự cưỡng ép, sáp nhập hay can thiệp từ bên ngoài (điều 15).

Người đọc hãy tha thứ cho cách trình bày khô khan và vội vã về Hiệp định Paris này. Mục đích chỉ là để cho thấy rõ ràng - vị đắng - của những sự kiện sẽ diễn ra sau đó. Bởi vì, ngoại trừ việc rút quân Mỹ và cam kết không can thiệp vào vận mệnh của nhân dân Nam Việt Nam, thì *không có một điều khoản nào trong Hiệp định Paris được tôn trọng*.

Ngay ngày hôm sau khi ký kết, Tổng thống Thiệu đã lên tiếng kêu gọi nhân dân tiếp tục chiến đấu và tích cực hơn nữa trong việc loại bỏ tận gốc những người cộng sản và đồng minh của họ. Nói thẳng ra, Hiệp định Paris giống như không tồn tại, mặc dù nó được ký kết chính thức bởi Bộ trưởng Ngoại giao của ông ta.

Vậy là, từ những sự cố đến những cuộc đáp trả, chiến tranh lại tiếp tục diễn ra, có ủy ban kiểm soát hay không. Cuộc chiến ngày càng leo thang. Đến năm 1974, Thiệu đã mất 85.000 người trong các trận đánh [26] và mất 1.000 trong số khoảng 3.500 chốt gác chỉ trong đồng bằng sông Cửu Long. Có tới 10.000 [27] xe tải Molotov mẫu Nga hoặc Trung Quốc đã chạy thành đoàn dài trên tuyến đường Hồ Chí Minh, đường được trải nhựa dài 1.000 km và rộng 8 mét, để vận chuyển hàng chục ngàn

26 15.000 người chết, 57.000 người bị thương, 12.000 người mất tích.

27 Con số do Bắc Việt Nam công bố vào năm 1976.

tấn vật liệu vào Nam [28]. Dù quân đội Mỹ cuối cùng rút khỏi miền Nam vào ngày 29 tháng 3 năm 1973, nhưng Washington thừa nhận vẫn còn 2.000 cố vấn, trong khi Hà Nội và Chính phủ Cách mạng Lâm thời cáo buộc là 25.000, thực tế khoảng 6.000 cố vấn vẫn hiện diện. Nhưng những máy bay vận tải cỡ lớn của Lực lượng Không quân Mỹ (US Air Force Transport Command) hạ cánh tại Tân Sơn Nhất, sân bay của Sài Gòn, trong khoang chỉ chở vừa đủ, và còn chưa chắc, để đảm bảo việc thay thế định kỳ vũ khí theo các thỏa thuận dành cho hai bên Nam Việt Nam, các loại đạn dược và thiết bị quân sự bị phá hủy, hư hại, hao mòn hoặc cạn kiệt kể từ lệnh ngừng bắn (người ta tự hỏi bằng phép màu nào khi lẽ ra không được chiến đấu), dựa trên nguyên tắc số lượng thay thế tương đương, cùng đặc tính và tính năng, dưới sự giám sát của ủy ban quân sự hỗn hợp của hai bên Nam Việt Nam và ủy ban quốc tế giám sát và kiểm soát (Điều 7 của Hiệp định Paris).

Những vết chấm trên lớp da beo Nam Việt Nam, vốn đỏ chứ không phải đen, có xu hướng rõ rệt trở thành những sọc da hổ ngày càng rộng ra mỗi ngày. Thiệu có kêu cứu cũng vô ích, Hoa Kỳ không chịu nghe. Họ đã rút chân khỏi đầm lầy Việt Nam trong đôi ủng rừng

28 Một đường ống dẫn dầu theo đó và tiến đến Lộc Ninh, cách Sài Gòn 120 km về phía bắc, gần biên giới Campuchia.

rậm, không có ý định quay lại. Họ đặt lực lượng không quân và các trạm nghe lén ở Thái Lan, điều đó là đủ cho họ. Lý thuyết domino đã được cất kỹ trong hộp với những sợi dây vụn không dùng được. Từ mức 1 tỷ đô la cho giai đoạn từ tháng 7 năm 1973 đến tháng 7 năm 1974, viện trợ Mỹ giảm còn 700 triệu đô la cho năm tài khóa 1974-1975, trong khi Lầu Năm Góc đánh giá cần gấp đôi con số đó.

Phước Bình, thủ phủ tỉnh Phước Long, cách Sài Gòn 120 km về phía bắc, bị quân Bắc Việt chiếm ngày 7 tháng 1 năm 1975. Đây là cách để các tướng cũ của Giáp thử thách tình hình. Vì Phước Bình là thủ phủ tỉnh đầu tiên bị thất thủ kể từ cái gọi là lệnh ngừng bắn. Washington không phản ứng, hoặc đúng hơn là có nhưng theo cách khác. Quốc hội Mỹ từ chối khoản tăng thêm 300 triệu đô la mà Sài Gòn, được Lầu Năm Góc hậu thuẫn, yêu cầu. Giờ đây, khoảng một phần tư Nam Việt Nam đã bị lực lượng cộng sản chiếm đóng [29].

Trở về sau chuyến thăm Nam Việt Nam vào tháng 3 năm 1975, tướng George Brown, Chủ tịch Ủy ban Tham mưu trưởng Liên quân Mỹ, có lẽ tự hỏi liệu trong tương lai có nhà thơ nào nhắc đến âm thanh vang khắp

29 Khi tình hình trở nên nghiêm trọng vào cuối tháng 3 năm 1975, Quốc hội Mỹ lại từ chối khoản viện trợ 722 triệu đô la do chính quyền Mỹ yêu cầu.

thế giới đó, như tiếng cò súng chạm vào kho đạn trống rỗng, vào ngày mà những viên đạn cuối cùng được dùng bởi những người chiến đấu vì tự do ở Đông Nam Á hay không.

Trong khi đó, để bù đắp cho sự phản bội ngoại giao - từ những cuộc đánh ping-pong với Washington trong những năm 1971-1972 đến việc ngoảnh mặt làm ngơ trước việc đánh mìn cảng Hải Phòng ngay trước khi có những cái bắt tay theo kiểu Nga vào mùa xuân 1972 - buộc Hà Nội phải nhượng bộ ở Paris vào tháng 1 năm 1973, Bắc Việt nhận được viện trợ quân sự chưa từng có từ Trung Quốc và Liên Xô. 700 triệu đô la năm 1973 đã tăng lên thành 1,7 tỷ đô la năm 1974. 70% viện trợ anh em này thực tế do Liên Xô đảm trách [30]. Trong mắt người Bắc Việt, vốn rất coi trọng độc lập của mình, Liên Xô có đặc quyền không chung biên giới với họ.

Những người anh em Trung Quốc thì ở miền Bắc rất được quý mến. Nhưng Trung Quốc thật to lớn, mạnh mẽ, với 800 triệu đồng bào so với nước Việt Nam Dân Chủ Nhân Dân nhỏ bé và bất hạnh chỉ khoảng 20, có thể 22 và chắc chắn không quá 25 triệu dân mà họ tuyên bố. Vào thế kỷ thứ 3 trước Công nguyên, đế quốc Trung

30 Theo hiểu biết của chúng tôi, Trung Quốc nhân dân là quốc gia anh em duy nhất không từ bỏ các khoản nợ của mình đối với Bắc Việt trong giai đoạn 1973 đến 1975.

Hoa đã đồng hóa và truyền bá Nho giáo ở Tonkin [31]. Và tỉnh La Mã đầu tiên ở Galia chưa đầy 9 năm được thành lập thì miền Bắc đã trở thành tỉnh của Đế quốc Thiên triều suốt một nghìn năm (111 TCN - 939 SCN).

Người dân miền Trung và miền Nam không quên tổ tiên họ là người Chăm, bản địa dù rất chịu ảnh hưởng Hindu, đã thắng lợi kháng cự từ thế kỷ 11 đến thế kỷ 15 trước các cuộc xâm lược của người Trung Quốc và người Việt thấm đẫm văn hóa Trung Hoa. Tuy nhiên, đế quốc Champa đã bị xé nát từ thế kỷ 11 đến thế kỷ 13 bởi các kẻ xâm lược phương Bắc - có sự trợ giúp đáng kể của người Khmer ở phía Tây Nam - trước khi bị người Việt đánh bại hoàn toàn vào cuối thế kỷ 14.

Tình hình lịch sử xa xưa này, tiện thể, giải thích phần nào những khác biệt lớn giữa miền Bắc với miền Trung và miền Nam Việt Nam. Và cũng giúp hiểu rằng, dưới tình yêu thương được tuyên bố của người anh Trung Quốc, vẫn luôn có sự nghi ngờ nhất định. Một nghìn năm phụ thuộc, chưa kể nhiều thế kỷ ảnh hưởng và xâm nhập quân sự, không thể dễ dàng quên đi. Năm 1945, đúng theo hiệp định Potsdam, quân đội Quốc Dân Đảng đã xuống tới vĩ tuyến 16 và càn quét miền Bắc đất nước (người Trung Quốc còn lấy cả gạch

---

31 Khổng Tử, Kong Fout-tse, 551-479 trước Công Nguyên.

xây dựng), làm sống lại những ký ức đau buồn do các lãnh chúa chiến tranh thời thiên niên kỷ đầu.

Dù vậy, 30% viện trợ của Trung Quốc cũng rất có giá trị, đặc biệt là khẩu súng trường tự động AK-47 với băng đạn cong đặc trưng, vốn sao chép từ khẩu Kalashnikov của Liên Xô, bản thân nó cũng được bắt chước từ một mẫu của Đức, có tốc độ bắn còn nhanh hơn cả súng M16 của Mỹ. Cùng với đó là súng phóng rocket 122mm, mặc dù không chính xác lắm và đầu đạn có xu hướng phát nổ quá sớm, chỉ cần chạm nhẹ vào cành cây nhỏ nhất, vẫn phát huy tác dụng tuyệt vời trong việc chiếm Phước Bình và gặm nhấm miền Nam trong tháng 1 năm 1975.

Sự thờ ơ của Mỹ trước lời kêu cứu của Thiệu cho Hà Nội thấy họ giờ đây có thể yên tâm phát động - bất chấp cái gọi là ngừng bắn - cuộc tổng tấn công mùa xuân, mà theo họ, sẽ cho phép họ chiếm trọn Trung Kỳ, cả vùng đồng bằng lẫn cao nguyên, và lấp đầy các khoảng trống trong đội hình của họ ở miền Nam. Việc chiếm lấy trái tim Nam Kỳ và Sài Gòn sẽ dành cho mùa xuân năm 1976. Khi đã là người cộng sản và tin chắc vào chiến thắng cuối cùng, thì chẳng có gì phải vội.

Đêm mùng 9 rạng sáng 10 tháng 3 năm 1975, các sư đoàn 316 và 320 của miền Bắc (những sư đoàn thân quen từng xuất hiện trong sổ tay ghi chép chiến tranh Pháp từ những năm 1951-1954 và đã tham gia tiêu diệt quân Pháp tại Điện Biên Phủ), cùng trung đoàn 25, được yểm trợ bởi xe tăng có nguồn gốc từ Liên Xô tiến xuống từ phía Bắc theo các tuyến đường mới được trải nhựa và được chỉ đường bởi du kích Fulro [32], đã chiếm được Buôn Ma Thuột. Đây là tỉnh lỵ của một trong những tỉnh phía nam dãy Trường Sơn, trên cao nguyên Đắk Lắk, nằm ngay phía nam vĩ tuyến 13, được quốc lộ 21 nối liền với cảng Nha Trang trên bờ biển Trung Kỳ.

Trước đó một tuần, người dân đã được cảnh báo bởi sự xuất hiện tại thị trấn này của các du khách nam không có gia đình hay công việc cụ thể. Họ thuê phòng trọ, vào ở các nhà dân. Chính quyền địa phương không mảy may để ý đến những kẻ này, dù rõ ràng họ có đặc điểm chung rất đáng ngờ trong thời buổi hiện nay : đầu tóc cắt ngắn sát da. Đến mức nhiều gia đình Việt Nam, linh cảm có biến, đã thu xếp hành lý sẵn sàng. Trong đêm xảy ra cuộc tấn công, đội quân thứ năm này đã ám

---

32 FULRO, Front Uni de Libération des Races Opprimées, là một nhóm thiểu số các dân tộc thiểu số miền núi trong dãy Trường Sơn, đã gia nhập lực lượng Việt Cộng - hoặc chính xác hơn, là đang chiến đấu chống lại chính quyền Sài Gòn.

sát các sĩ quan chính quyền đang ngủ say. Có lẽ chính việc phát hiện ra sự phản bội này, do sự tắc trách của chính quyền, đã dẫn tới vụ cảnh sát của Thiệu sát hại nhà báo Paul Léandri, phóng viên hãng thông tấn AFP tại Sài Gòn, vào ngày 14 tháng 3.

Từ lúc đó, quân đội miền Nam bắt đầu thất bại liên tiếp. Hoặc đúng hơn, ngoại trừ một số điểm phòng thủ kiên cường, họ đã từ rút lui chuyển sang tan rã, rồi thành tháo chạy hỗn loạn.

Quân đội Nam Việt Nam đã phát động một cuộc phản công tại Pleiku, một tỉnh lỵ khác nằm phía bắc hơn, trên cao nguyên Kontum, ở vĩ tuyến 14, được nối với cảng Qui Nhơn bằng quốc lộ 19 và với cảng Thủy Hoa bằng quốc lộ 7. Cùng với Kontum, cách đó 40 km về phía bắc, đây là hai điểm then chốt trong hệ thống phòng thủ cao nguyên, được Mỹ biến thành các căn cứ không quân hùng mạnh. Tuy nhiên, trong khi làm như vậy, quân Nam lại sa vào một cái bẫy. Quân Bắc Việt chỉ giả vờ tấn công Pleiku để dụ quân Nam tiến về phía bắc. Khi quân chính phủ muốn quay lại Ban Me Thuột để giành lại quyền kiểm soát, họ thất bại. Họ thậm chí không thể mở lại quốc lộ 21 dẫn tới Nha Trang và đồng bằng An Nam, bị mắc kẹt trong vòng vây.

Ngày 14 tháng 3, tại Cam Ranh, một vịnh được Mỹ xây dựng thành cảng lớn, tướng Thiệu, dựa vào sự thông minh cá nhân (ông là một vị tướng trung đoàn khá giỏi, người kế nhiệm ông là Tổng thống Hương đã chia sẻ điều này với chúng tôi vào tháng 5), đã tự quyết định rút lực lượng từ cao nguyên phía tây về phía đồng bằng ven biển phía đông. Đây là tín hiệu của sự tan rã. Đặc biệt khi quyết định này đi kèm với lệnh triệu hồi về Sài Gòn một sư đoàn dù đóng ở khu vực Huế và sư đoàn hải quân số 1 ở Đà Nẵng. Tuy nhiên, sư đoàn Đà Nẵng đã bị chặn lại do quốc lộ 1 bị cắt đoạn, con đường từ Phnom Penh qua Sài Gòn chạy dọc bờ biển An Nam lên đến Hà Nội.

Liệu tổng thống Thiệu có muốn triệu hồi các đơn vị tinh nhuệ này về thủ đô vì lo sợ một cuộc đảo chính ? Ngày 4 tháng 4, ông sẽ công bố đã phát hiện và phá vỡ một âm mưu. Hoặc có thể, bằng cách bỏ cao nguyên, ông muốn thu hẹp lực lượng để chỉ bảo vệ dải ven biển có giá trị của An Nam với các thành phố lớn như Đà Nẵng (đô thị lớn thứ hai của nước) và Huế, kinh đô cũ, cùng với miền Nam giàu có, nhưng không ai xác định được điều này rõ ràng, nhất là các tướng lĩnh của ông, những người không được tham khảo ý kiến. Điều chắc chắn là quyết định bỏ lại cao nguyên, dù có thể trên lý thuyết hoặc trên bảng đen của trường quân sự là hợp

lý, đã báo hiệu sự cáo chung của quân đội và của chính quyền Nam Việt Nam, hoặc những gì còn sót lại của nó.

Trong lịch sử, hiếm khi sự sụp đổ quân sự chỉ vì sai lầm chiến thuật hay chiến lược, nhất là khi các quốc gia, không chỉ các chỉ huy quân sự, cùng tham gia vào cuộc chiến.

Tuy nhiên, xét đến thất bại của Pháp năm 1940, người Pháp khó mà chế nhạo sự thất bại của Việt Nam. Không thể phủ nhận rằng tướng Gamelin đã phạm một sai lầm chiến thuật nghiêm trọng khi điều quân tiến thẳng về phía bắc trong khi quân Đức tấn công qua Ardennes, nơi mà chỉ huy Pháp chưa hiểu rõ sức mạnh của xe tăng và phủ nhận khả năng của chúng. Quân đội Pháp có số lượng máy bay không ít hơn Luftwaffe, dù chất lượng máy bay kém hơn. Nhưng quân đội Pháp sở hữu số lượng xe tăng không thua kém, và nhiều loại xe còn có đặc tính vượt trội hơn. Nếu họ thất bại, không phải chủ yếu do hậu cần kém cỏi hay việc cung cấp đạn dược không phù hợp cho các loại pháo khác nhau. Mà bởi vì, bị vắt kiệt sức sau cuộc chiến tranh thế giới lần thứ nhất, bị làm yếu đi bởi một chủ nghĩa hòa bình mù quáng, bị chia rẽ thành những phe phái thù địch, bị chán nản bởi những vụ bê bối liên quan đến tầng lớp tinh hoa, nhân dân Pháp, nhìn chung, đã từ bỏ ý chí chiến thắng và chỉ

miễn cưỡng đồng ý tự bảo vệ, với nhiều điều kiện. Điều này được chứng minh khi họ chấp nhận, trong sự nhẹ nhõm đến mức vô lý, một hiệp định ngừng chiến hèn nhát với một kẻ thù được cho là rất lịch sự, trong khi họ vẫn còn giữ nguyên hạm đội lớn thứ tư thế giới, một quân đội đông đảo ở Bắc Phi và những nguồn dự trữ nhân lực khổng lồ từ một đế quốc vẫn còn trung thành lạ thường với mình.

Điện Biên Phủ - nơi mà lực lượng đồn trú, dù có vài sơ suất nhỏ, đã chiến đấu với lòng dũng cảm phi thường - là một sai lầm chiến thuật, lần này do chỉ huy quá kiêu ngạo. Nhưng thất bại đó chỉ làm cho sự kết thúc của một cuộc chiến đã mất thêm phần nhanh chóng, vì nó không thể thắng được, và trên thực tế, người ta chỉ còn tìm cách kết thúc với danh dự.

Trong tương lai gần, có lẽ vào mùa xuân năm 1976, muộn nhất là mùa xuân năm 1977, số phận miền Nam Việt Nam theo kiểu Mỹ, nhưng lại được Mẹ bên kia Thái Bình Dương giải phóng, đã được định đoạt. Giống như nước Pháp năm 1939, miền Nam không còn chiến đấu vì một lý tưởng, mà chỉ để chống lại một lý tưởng. Và điều đó không thể tha thứ khi không còn hoặc không có ưu thế vật chất áp đảo, như người Mỹ năm 1944 khi đổ bộ vào Pháp.

Khi các đơn vị chiến đấu, đã đóng quân quá lâu ở những vùng đó, nhận lệnh rút lui, các sĩ quan và binh lính không chấp nhận bỏ lại gia đình mình cho kẻ thù. Họ đã đưa vợ con, họ hàng, ông bà, cô dì, đồ đạc, lợn gà lên các xe tải quân sự. Thấy quân đội tháo chạy cùng vũ khí và trang bị, dân chúng, sợ bị rơi vào tay cộng sản với ý thức hệ độc tài mà họ càng căm ghét hơn vì nhiều năm tuyên truyền đã vẽ ra những người cách mạng như quái vật quỷ dữ, cũng bắt đầu di cư theo. Thực tế không ai quên những vụ thảm sát do quân Bắc Việt và Việt Cộng thực hiện trong thời gian chiếm đóng Huế vào tháng 2 năm 1968. 5.000 xác chết bị chém giết, bắn chết, chôn sống được phát hiện sau khi họ rút lui. Trong số đó có nhiều linh mục và một vài người nước ngoài, trong đó có vài người Đức thuộc các phái đoàn văn hóa. 5.000 người chết trong một thành phố 100.000 dân, tỷ lệ này đủ để làm bạn thấy như mang thêm cánh dưới chân. Ngoài ra, từ một thập kỷ nay, người dân đã biết rằng mỗi lần quân đội chính phủ rút lui là kéo theo ngay một đợt ném bom từ trên không. Các quan chức địa phương làm gương trước, vì họ không mấy bận tâm đến việc phải báo cáo với các ông chủ mới về cách điều hành mà thường xuyên dựa trên tham nhũng, tức là bóc lột có tổ chức người dân lao động.

Dĩ nhiên, rất ít quốc gia có thể tự hào rằng mình có một bộ máy hành chính hoàn toàn trong sạch. Cũng phải thừa nhận rằng tham nhũng từ xưa đến nay luôn tồn tại ở Việt Nam, đến mức nó đã trở thành một phần của lễ nghĩa thông thường. Nhưng dù vậy, cũng hiếm khi tham nhũng đạt đến mức độ như trong những năm cuối cùng, và càng tệ hơn kể từ khi quân đội Mỹ rút đi sau Hiệp định Paris tháng 1 năm 1973, mức độ đó có thể gọi là «hoành tráng». Chẳng hạn, vào năm 1974, tỉnh trưởng tỉnh Tây Ninh (thuộc Nam Kỳ) mỗi tháng phải nộp 100 triệu đồng cho tư lệnh vùng 3 chiến thuật để được giữ ghế. Vị tướng này là một ông vua con, cai quản chín tỉnh có lẽ cũng béo bở không kém. Khoản phí duy trì chức vụ này vào thời điểm đó tương đương khoảng 300.000 franc Pháp nặng. Mức thuế ấy đồng thời cũng cho thấy tình trạng đạo đức của một quân đội bị trả lương quá thấp. Nhiều người trong số một triệu quân nhân (chỉ tồn tại trên lý thuyết) chỉ gia nhập để được ăn uống và tìm cách kiếm thêm thu nhập bằng cách tống tiền dân chúng, bán đồ đạc cướp được từ dân, hoặc từ kho tiếp tế, gồm cả thiết bị, nhiên liệu, thậm chí cả vũ khí và đạn dược ăn cắp từ quân nhu. Quân đội đó được gọi là một triệu người, nhưng phần lớn thực tế chỉ tồn tại trên sổ sách. Một số lính chỉ quay về đơn vị vào cuối tháng để lĩnh số lương còm cõi. Những người khác

thì để lại toàn bộ tiền lương cho viên quản lý tài vụ để đổi lấy bốn giấy nghỉ phép một tuần, đủ cho cả tháng nghỉ ngơi.

Giống như một hòn đá lăn từ sườn núi kéo theo hòn khác, rồi cả một trận lở đất, cuộc triệt thoái khỏi Ban Mê Thuột, rồi đến Pleiku và Kontum (rơi vào tay địch ngày 18 tháng 3) đã khiến hàng nghìn, rồi hàng chục nghìn người dân tội nghiệp, không nhà cửa, không tiếp tế, tràn vào những con đường núi hẹp. Họ dần dần kéo theo cả người dân đồng bằng, và tạo thành hàng trăm nghìn người chạy nạn. Bị mắc kẹt trong khối người chen chúc ấy, chiếm hết cả lòng đường quanh co lẫn hai bên vệ, xe tăng và xe quân sự không thể thoát ra. Chỉ riêng trên quốc lộ số 7, giữa Pleiku và Tuy Hòa, đã có tới 3.000 phương tiện bị mất [33]. Hơn nữa, quân cảnh từ lâu đã là một trong những điểm yếu của quân đội ông Thiệu (và điều này, có vẻ kỳ lạ, cũng đúng với quân đội miền Bắc). Họ trở thành con mồi dễ dàng cho du kích Việt Cộng và FULRO, những lực lượng không ngừng quấy rối và bắn pháo kích vào các đoàn dân thường, nhằm tạo ra tình trạng hỗn loạn càng thêm khó kiểm soát.

---

33 Vào cuối tháng Ba, Lầu Năm Góc ước tính rằng quân đội Việt Nam Cộng Hòa đã bỏ lại hoặc bị phá hủy một lượng trang bị và đạn dược trị giá 1 tỷ đô la Mỹ. Họ đã mất 300 máy bay và 200 trực thăng, tức là một nửa lực lượng không quân của họ.

Quân đội miền Nam được huấn luyện theo kiểu Mỹ. Nghĩa là, được tổ chức và đào tạo dựa trên một hệ thống hậu cần khổng lồ và vận hành trơn tru. Nhưng giờ đây họ không còn có hệ thống đó, hoặc không đủ khả năng vận hành những gì còn lại. Kể từ khi Mỹ cắt giảm nghiêm trọng viện trợ vào giữa năm 1974, pháo binh của họ thường xuyên thiếu đạn - ngay cả khi có ý định khai hỏa. Trong số 1.000 máy bay thuộc ba sư đoàn không quân, phần lớn không thể cất cánh để hỗ trợ trực tiếp bộ binh, vận chuyển tiếp tế hay thậm chí làm nhiệm vụ vận chuyển chiến thuật. Nguyên nhân là do thiếu nhiên liệu, giá xăng dầu đã tăng gấp bốn lần kể từ sau chiến tranh Kippour tháng 10 năm 1973 và trở thành mặt hàng buôn lậu sinh lợi. Việc bảo trì thì lỏng lẻo vì các thợ cơ khí quan tâm nhiều hơn đến việc buôn bán nhiên liệu và phụ tùng thay vì duy trì máy bay trong tình trạng sẵn sàng chiến đấu. Vì thế, vào thời điểm diễn ra cuộc tổng tấn công, chỉ có khoảng 12 trong tổng số 64 trực thăng Chinook khổng lồ có thể cất cánh, và chỉ 5 trong 34 chiếc vận tải cơ C-130 Hercules có thể hoạt động. Về phần phi công, quá nhiều người trong số họ không muốn liều mạng đối mặt với 1.500 khẩu pháo phòng không của đối phương cùng với tên lửa SAM-6 và SAM-7 của Liên Xô. 6.000 cố vấn Mỹ còn lại thì quá ít để kiểm soát việc sử dụng hiệu quả lượng trang

bị ít ỏi, vốn bị cắt giảm bởi chính Mỹ - vốn áp dụng một cách quá nghiêm túc các điều khoản trong Hiệp định Paris, trong khi họ biết rõ rằng quân miền Bắc đang đưa hàng đoàn thiết bị (và người) vào miền Nam -, rồi lại bị thất thoát do nạn tham nhũng trong một quân đội có nhu cầu lớn.

Và lần tấn công năm 1975 này không giống như năm 1968, khi gần nửa triệu lính Mỹ có mặt để xoay chuyển tình thế. Cũng không còn không lực Mỹ hay hải quân Mỹ như năm 1972, để ngăn chặn địch tấn công hay đưa quân tiếp viện đến các điểm nóng.

Ở miền Bắc là một quốc gia được huy động toàn diện, hiện nay sở hữu lực lượng chiến đấu trên bộ mạnh mẽ ngang ngửa - nếu không muốn nói là vượt trội - đối thủ của mình, dù thiếu không quân hoặc không đủ khả năng kỹ thuật để sử dụng chúng một cách hiệu quả. Ở miền Nam là một đất nước bị bào mòn bởi tham nhũng, tuy lo sợ trước mối đe dọa cộng sản, nhưng đã không còn đồng lòng với chính phủ tuyên bố sẽ bảo vệ họ, và sẵn sàng chấp nhận hòa bình bằng mọi giá. Với một quân đội, phần lớn, bị kẹt trong thế phòng thủ, bị tê liệt bởi nhiệm vụ phải giữ đất và giữ vị trí, chỉ còn một vài đơn vị tinh nhuệ sẵn sàng chiến đấu, và hơn nữa, họ không còn có đủ phương tiện như lúc ban đầu.

Thật vậy, không thể loại trừ khả năng rằng những cắt giảm sâu về viện trợ quân sự Mỹ mà các nghị sĩ Dân chủ trong Quốc hội yêu cầu, cũng như việc họ từ chối cấp thêm viện trợ ngay từ tháng Giêng năm 1975 và sự thất thủ đáng báo động của Phước Bình, đều là kết quả của một tính toán chính trị. Khi trong nhiều tháng liền tình hình ngày càng rõ ràng rằng cuộc chiến đã thất bại, thì chẳng phải tốt hơn nếu mọi chuyện kết thúc ngay trong năm 1975 hay sao ? Không một xu nào nữa cho những kẻ không muốn chiến đấu, thượng nghị sĩ Humphrey từ bang Minnesota đã kêu lên như vậy. Kéo dài cơn hấp hối của người sắp chết chỉ khiến cho cái kết xảy ra vào một thời điểm còn bất lợi hơn, chẳng hạn như trong lúc đang diễn ra chiến dịch tranh cử tổng thống vào tháng 11 năm 1976 [34]. Đối với các nghị sĩ Dân chủ, vấn đề ai là người phải chịu trách nhiệm cho thất bại của đồng minh cần phải được cử tri quên đi kịp lúc. Hơn nữa, vào năm 1976, năm mà nước Mỹ sẽ kỷ niệm 200 năm ngày độc lập, có người Mỹ nào lại muốn đất nước mình

---

34 Người ta sẽ nhận thấy rằng, như một sự «tình cờ», hai cuộc tổng tấn công lớn trước đó đã diễn ra vào mùa xuân năm 1968 và mùa xuân năm 1972, tức là trong thời gian chuẩn bị cho các cuộc bầu cử tổng thống Mỹ, và cuộc tổng tấn công cuối cùng dự kiến cũng không phải được lên kế hoạch vào năm 1975, mà là vào năm 1976, một lần nữa trùng với thời điểm diễn ra các cuộc bầu cử sơ bộ.

bị mang tiếng là đã bỏ rơi một chính phủ không chỉ là đồng minh, mà còn là chính thể do chính họ tạo ra ? Hay đúng hơn, là bị phản bội ?

Rằng một cuộc can thiệp trực tiếp mới của Hoa Kỳ vào cuộc xung đột sẽ là điều gây phẫn nộ không thể xoá đi được nỗi ô nhục của việc nuốt lời, nhất là trong những hoàn cảnh bi thảm như vậy. Họ (Mỹ) lẽ ra nên có can đảm để không gieo cho Sài Gòn những hy vọng hão huyền, để rồi sau đó có thể rửa tay một cách thanh thản khỏi một tình thế mà chính họ là người đầu tiên phải chịu trách nhiệm, khi đã thúc ép Ngô Đình Diệm từ chối tổ chức tổng tuyển cử năm 1956.

Hai tuần trước khi lên tiếng với trái tim tan vỡ vì những rắc rối liên quan đến việc công dân Mỹ phải vội vàng rút khỏi Phnom Penh [35], Tổng thống Gerald Ford đã bật cười vui vẻ trước một nhà báo kinh ngạc hỏi ông về tình hình Việt Nam. Phản ứng kỳ lạ này đã được hàng triệu người Mỹ chứng kiến vài giờ sau đó khi họ mở tivi vào tối thứ Hai, ngày 31 tháng 3. Người mà cố Tổng thống Johnson từng nói rằng chơi bóng bầu dục mà không đội mũ quá nhiều, và không thể làm hai việc cùng lúc, chẳng hạn như suy nghĩ và nhai kẹo cao su, vừa trở về sau một chuyến thăm các mỏ dầu. Ông (Tổng thống Mỹ

35 Diễn ra vào thứ Năm, ngày 17 tháng 4 năm 1975.

Gerald Ford) đi về phía trực thăng của mình để trở lại tư dinh ở Palm Springs, California. Tiếng cười lớn của ông tắt ngấm, ông vội vã bỏ đi để tránh các phóng viên đang vây quanh và liên tục nhắc đến cái tên khó chịu : Việt Nam, Việt Nam. Tổng thống lúc đó chỉ thốt lên lắp bắp : «Không, không, không phải chuyện đó». Tối hôm đó, khi các nhà báo yêu cầu một lời giải thích cho thái độ kỳ lạ này của tổng thống, Ronald Nessen, người phát ngôn Nhà Trắng, chỉ trả lời : «Thì ông ấy còn có thể nói gì được nữa ?» kèm theo một câu nhận xét đáng khâm phục : «Vả lại, đó đâu phải là cuộc chiến của chúng ta.»

Huế thất thủ vào ngày 24 tháng 3. Không chờ lệnh rút lui, các lực lượng phòng thủ đã bỏ lại cả những lăng mộ của các vị vua cùng với kinh thành cổ kính, biểu tượng của một thời vàng son, để tháo chạy. Thành phố mà bảy năm trước, quân Mỹ và đồng minh đã giành lại từng mét đất trong suốt 26 ngày chiến đấu ác liệt. Người dân và binh lính tháo chạy về phía Nam, về Đà Nẵng, với niềm tin rằng ít nhất thì cảng lớn của miền Trung này sẽ được bảo vệ. Nhưng quốc lộ 1 đã bị cắt đứt vào ngày 26 tháng 3 tại đèo Hải Vân.

25.000 binh lính - thuộc Sư đoàn 1 và 3 lữ đoàn của Sư đoàn bộ binh số 3 - được cho là sẽ bảo vệ Đà Nẵng, nơi có 400.000 dân cư và 500.000 người tị nạn. Không

ai trông chờ được gì ở 75.000 lính đang tháo chạy hỗn loạn từ khu phi quân sự (DMZ) [36], Quảng Trị, Huế và căn cứ Phú Bài. Những lính thủy quân lục chiến Nam Việt Nam từng thích diễu hành trong bộ quân phục rằn ri xanh đen, giờ đây thà dùng xe tăng ủi sập nhà dân còn hơn chĩa pháo vào xe tăng T-54 và T-56 của Bắc Việt. Cướp bóc thì thú vị hơn chiến đấu. Sự hoảng loạn biến thành điên loạn. Đà Nẵng rơi vào cơn cuồng loạn.

Trong khi phần còn lại của không quân và hải quân Việt Nam Cộng hòa tìm cách di tản 2 lữ đoàn lính thủy quân lục chiến và các đơn vị của Sư đoàn 3, thì máy bay vận tải và trực thăng Mỹ cố gắng sơ tán công dân Mỹ và người châu Âu trước tiên, rồi đến những người tị nạn khác nếu có thể. Các máy bay bị đám đông xông vào chiếm lấy. Thủy quân lục chiến Mỹ được điều từ Okinawa sang để hỗ trợ sơ tán đã phải bắn chỉ thiên để buộc người dân đang bám víu vào càng trực thăng, cửa máy bay, hay chen lấn, giẫm đạp lên người già, trẻ nhỏ trên các bậc thang phải buông ra. Họ cũng phải đẩy lùi các binh lính chính phủ đang nổ súng để cố vượt qua dân thường. Trong thành phố, đâu đâu cũng là cảnh cướp bóc, tống tiền, cưỡng hiếp, giết người để cướp vài đồng piastre, giật lấy một món trang sức, chiếm một

36 DMZ : vùng phi quân sự ở vĩ tuyến 17. Ở Việt Nam, cách phát âm theo kiểu Mỹ là: «Di-M:zi».

chiếc xe máy để chạy đến cảng, sân bay hoặc bãi đáp trực thăng.

Tại cảng, các binh lính giết người để giành chỗ trên một cây cầu gangway, cố gắng lên giỏ cáp của cần cẩu đang chất chồng người như gia súc, rồi nhảy qua thành tàu chật ních người. Họ dọn chỗ cho đồng đội bằng cách ném trẻ em, phụ nữ cùng trẻ sơ sinh xuống nước. Trên các phà mất cả ngày mới đến được Vũng Tàu – tức Cù Lao Phố (Cap Saint-Jacques thời Pháp thuộc) – hàng trăm người tị nạn bị nhồi nhét trong điều kiện không có nhà vệ sinh, không được che chắn dưới nắng, không có thức ăn và đặc biệt là không có nước uống. Người ta sẵn sàng giết nhau vì một hộp đồ hộp hay một chai nước. Các vụ cưỡng hiếp cũng diễn ra khắp nơi, có cả những kẻ cầm dao đâm người để chứng tỏ với bạn bè và với chính mình rằng mình là đàn ông, tức là mạnh mẽ và dũng cảm. Việc này dễ dàng hơn nhiều khi làm với phụ nữ không vũ trang so với với những người bộ đội.

Không ai biết có bao nhiêu ngàn dân thường đã chết trên đường tháo chạy, bị bắn bởi súng và pháo của Bắc Việt và du kích, nhưng cũng bị giết bởi chính binh lính của mình, chết đuối ở các cảng miền Trung, chết vì kiệt sức và mất nước trong các mương nước hoặc trên thuyền dưới cái nắng cháy da cuối mùa khô.

Đà Nẵng thất thủ vào ngày 28 tháng 3. Cuộc tiến công của Bắc Việt tiếp tục dọc theo dải ven biển về phía Nam qua quốc lộ 1, rồi sau Phan Thiết rẽ sang phía Tây đến Sài Gòn qua Xuân Lộc và Biên Hòa. Một lữ đoàn lính dù được vận chuyển bằng đường không đến Nha Trang để giúp một trung đoàn bộ binh và lực lượng địa phương bảo vệ thành phố. Những lính dù chiến đấu rất tốt, nhưng chẳng thể làm được gì nhiều. Mọi người đều chạy loạn. Nha Trang thất thủ ngày 4 tháng 4. Chỉ một nửa lữ đoàn lính dù được thu hồi. Xe tăng Bắc Việt tiếp tục tiến xuống. Gần như không có cây cầu nào bị phá hủy bởi quân đội tháo chạy hay không quân, vốn dĩ có vẻ hứng thú hơn với các sân bay ở Thái Lan phía Tây thay vì những khẩu pháo phòng không của đối phương. Phan Rang thất thủ ngày 16 tháng 4, Phan Thiết ngày 20 tháng 4.

Cuộc tấn công từ cao nguyên qua Đà Lạt và quốc lộ 20 đã đạt đến Xuân Lộc vào ngày 4 tháng 4, cách Sài Gòn 72 km về phía Đông Bắc, nơi giao nhau giữa quốc lộ 20 và quốc lộ 1. Sư đoàn 18 chính phủ nắm giữ thủ phủ tỉnh Long Khánh và không hề có ý định bỏ chạy, điều hiếm thấy trong bối cảnh hỗn loạn lúc bấy giờ. Bộ chỉ huy Quân đội Bắc Việt tập hợp tất cả quân lính trong vùng, từ biên giới Campuchia phía Bắc Sài Gòn đến khu vực các đồn điền cao su lớn. Nếu Phước Bình

chỉ bị chiếm đầu tháng 1 năm 1975, An Lộc đã thất thủ năm 1972. Bắc Việt tấn công vào ngày 9 tháng 4. Sư đoàn 18 cố thủ kiên cường. Thật vậy, với sự trợ giúp mạnh mẽ từ việc sử dụng những chiếc máy bay cuối cùng, và với sự đồng ý của Mỹ, các loại bom giảm áp CBU được sử dụng, loại bom giết người bằng cách tiêu diệt oxy trong không khí, trước đó đã được quân đội Lon Nol sử dụng ở Campuchia. Những thiết bị mới này gieo rắc nỗi kinh hoàng - người ta nói có tới hàng ngàn xác chết ngạt thở, tay siết chặt cổ họng - nhưng cũng không cứu được Xuân Lộc, giống như không thể cứu được tướng Lon Nol. Người Việt tiếp tục phát động cuộc tấn công mới vào ngày 15 tháng 4. Đến ngày 17 - bị bao vây hai bên sườn - Sư đoàn 18 buộc phải rút lui về hướng Sài Gòn.

Tính đến ngày 18 tháng 4 năm 1975, 14 sư đoàn đỏ, và sắp tới sẽ là 15 sư đoàn, với tổng số khoảng 120.000 quân [37], tập trung trong vòng bán kính tối đa 120 km (Hàm Tân, bên bờ Biển Đông, sẽ thất thủ vào ngày 22

37 Vào thời điểm này, toàn bộ lực lượng tác chiến của quân Bắc Việt và Việt Cộng gồm khoảng 230.000 người, được tổ chức thành 24 sư đoàn, mỗi sư đoàn từ 6.000 đến 8.000 quân, cùng 55 trung đoàn thiết giáp, pháo binh và công binh (bao gồm 600 xe tăng, 400 khẩu pháo và 1.500 khẩu pháo phòng không). Các đơn vị địa phương có khoảng 100.000 quân.

tháng 4) nhằm hướng về Sài Gòn, nơi được bảo vệ bởi sức mạnh của 7 sư đoàn, tức khoảng 100.000 binh sĩ [38].

Thế rồi, một điều kinh ngạc xảy ra. Đòn tấn công mạnh mẽ nhất hướng về Sài Gòn, nơi thu hút mọi ánh nhìn, xuất phát từ phía đông bắc và Xuân Lộc theo quốc lộ 1, bị chặn lại giữa chừng, ở khu vực giữa Xuân Lộc và Trảng Bom, nơi giao nhau của quốc lộ 20 và quốc lộ 1. Tuy nhiên, điều này không ngăn được vòng vây dần siết chặt thủ đô miền Nam từ phía Tây, từ Bắc xuống Nam, với sự tiến quân âm thầm của các lực lượng còn sót lại của Quân Giải phóng miền Nam (trong đó có khoảng một phần ba là quân Bắc Việt), cũng như từ phía Đông Nam.

Điều này có nghĩa gì ? Sài Gòn đã nằm trong tầm tay, nhưng ban chỉ huy cộng sản lại không siết chặt vòng vây. Quá trình diễn ra các chiến dịch đã cho thấy các tướng lĩnh của Giáp không phải là những người dám liều lĩnh. Một Patton, một Guderian, một Montgomery hay một De Gaulle sẽ lao thẳng xe tăng vào cuộc tháo chạy gần như tổng thể của quân chính phủ, chấp nhận để lại những túi kháng cự phía sau và từ lâu đã chiếm được Sài Gòn. Nhưng với tư tưởng Marxist, chiến thuật

38 5 sư đoàn : các sư đoàn 5, 7, 9, 18 và 25 cùng lực lượng lính dù. Một sư đoàn phía Nam gồm từ 12 đến 15 nghìn binh sĩ.

của Giáp luôn là chiến thuật con lăn đường bộ kiểu Xô Viết, chứ không phải là đột phá rầm rộ. Sự sợ trách nhiệm, vốn là đặc điểm của giáo điều Marxist trong quản lý cũng như trong bộ máy chiến tranh, không khuyến khích việc sử dụng xe tăng một cách táo bạo và linh hoạt.

Tại Sài Gòn, lời giải thích hợp lý nhất dường như là Hà Nội và Chính phủ Cách mạng lâm thời (GRP), mà người ta vẫn còn tin tưởng vào quyền lực của họ, muốn buộc chính phủ miền Nam phải đầu hàng. Ngày Chủ nhật 20 tháng 4, Cộng hòa Dân chủ Việt Nam (RDV) báo cho Mỹ biết rằng tên bù nhìn Thiệu và phe nhóm của hắn phải biến mất, nếu không thủ đô sẽ bị san bằng. Sau nhiều lần phản đối, Đại sứ Mỹ Graham Martin đã buộc được tướng Thiệu từ chức. Ông Thiệu nộp đơn từ chức vào sáng thứ Hai 21 tháng 4 lúc 7 giờ cho các nghị sĩ, thành viên Tòa án Tối cao và các tướng lĩnh trong bộ tham mưu họp tại Dinh Độc Lập. Vị tướng-tổng thống, vừa là bù nhìn, vừa là đầy tớ, chuyển giao quyền lực cho phó tổng thống Trần Văn Hương.

Khi ông Hương, người thầy giáo già nghèo khổ cuối cùng cũng lên đến chức vụ cao nhất sau bao nỗ lực và thất vọng trong sự nghiệp dài - bắt đầu từ năm 1945 trong hàng ngũ Việt Minh - nói về việc đàm phán, thật

khó không cười hoặc không khóc.

Ai còn có thể đàm phán khi chính ông ta thành thật bày tỏ sự ngưỡng mộ dành cho Pétain ? Hà Nội và GRP không có ý định để bản sao màu vàng của họ giữ những quyền lực hình thức như ông thống chế già cả mất trí bên Pháp, người cũng vừa mới được ngồi vào chiếc ghế quyền lực mà ông ta mong mỏi bấy lâu, khi đã gần đất xa trời. Các nhà cách mạng Việt Nam không cần, như người Đức từng làm, một con rối để giữ quyền kiểm soát đất nước mà không phải dồn quá nhiều quân lực quan trọng cho các mặt trận khác. Chỉ còn cách vài trăm km² thôi, họ đã thực sự là chủ nhân của miền Nam Việt Nam. Họ chỉ tin vào chính mình và phương pháp đã được chứng minh để điều khiển miền Nam. Và - ít nhất là vào lúc này, dù có thể chuyện này sẽ được nhắc lại vài năm nữa, hoặc thậm chí sớm hơn - họ không có mục tiêu quân sự nào khác. Hơn nữa, họ sớm tuyên bố rằng, với họ, Hương hay Thiệu cũng như nhau. Nói theo cách Marxist (xin lỗi kỷ niệm Jacques Duclos) thì họ đều thuộc cùng một phe nhóm. Do đó, họ chỉ đàm phán với những người chưa từng dính líu đến chế độ cũ.

Nhưng đó chỉ là hình thức bên ngoài. Thực tế thì không còn chuyện đàm phán nữa, mà là đầu hàng. Để cứu lấy thủ đô - với những ngôi nhà yếu ớt trừ ở khu

thương mại châu Âu, điều này đã thấy rõ vào năm 1968 khi cả những khu phố bị đổ sập trong những đám cháy do bom phốt pho của Mỹ - cùng 3 triệu dân khỏi bị phá hủy bởi pháo 130 li của Liên Xô và tên lửa 122 li của Trung Quốc. Tránh một cuộc chiến đấu đẫm máu và tàn phá trong thành phố, nếu một vài đơn vị tinh nhuệ vẫn còn chiến đấu với lòng dũng cảm đáng ngưỡng mộ, trong khi các tướng lĩnh đang vội vã rời sân bay Tân Sơn Nhất trên mọi phương tiện có thể bay, quyết định chiến đấu đến cùng.

Nhưng ông Hương tội nghiệp lại rất vui khi cuối cùng cũng trở thành Tổng thống. Để củng cố vị trí của mình trước phía bên kia, như người ta vẫn nói ở Sài Gòn với một sự e dè ngớ ngẩn, như thể việc không gọi tên kẻ thù sẽ tước bỏ hiện thực của nó (và cả những khẩu pháo mà trung tâm thành phố giờ đã nằm trong tầm bắn từ nhiều phía), ông đề nghị vào thứ Năm, ngày 24 tháng 4, tướng Minh làm Thủ tướng của mình. Dương Văn Minh từ chối. Ông Minh là người theo chủ nghĩa tự do, từng được kỳ vọng là lực lượng thứ ba và là đối thủ công khai của Thiệu, người mà ông từng nghĩ sẽ thách thức trong cuộc bầu cử tổng thống tháng 10 năm 1971, Minh không muốn liên kết với một chế độ mà ông đã lên án nhiều năm, nhất là khi ông có thể giúp đất nước mình một cách đáng kể. Hay đúng hơn là giúp dân tộc mình.

Để không bị đối phương loại bỏ, ông phải đơn độc đi tới Canossa, người từng được người Pháp gọi là *Gros Minh* (Minh Lớn) và với người Mỹ trở thành *Big Minh*. Thật vậy, ông đã giảm cân phần nào nhưng vẫn là một người khổng lồ so với đồng bào của mình.

Giống như Quốc hội Việt Nam, ông Hương biết rõ điều này khi các đề nghị đàm phán bị khinh miệt từ chối ngay trong ngày 24 tháng 4. Nhưng vậy, làm sao mà giao quyền cho Minh - nếu quyền lực ấy còn tồn tại ? Dương Văn Minh chỉ là công dân bình thường dù từng lật đổ Diệm ngày 1 tháng 11 năm 1963, rồi làm nguyên thủ quốc gia, có lúc cùng chia sẻ quyền lực với tướng Khánh, người sau này lật đổ ông hai lần, trước khi bị Phan Khắc Sửu tước quyền năm 1964.

Vậy trong khi các đại biểu quốc hội và thượng nghị sĩ ở Sài Gòn tìm kiếm một điều khoản trong Hiến pháp, một cách khéo léo, một phương án, một mánh khoé gì đó để thoát ra theo hình thức hợp pháp (một sự khắt khe tuyệt đẹp) và vẫn trong viễn cảnh huyền thoại về một cuộc đàm phán, tức là trong khi mọi người đang tranh luận những điều vô nghĩa, thì bức tường của Byzance Việt Nam ngày một thu hẹp lại, lặng lẽ từng giờ, dù tiến công chủ lực với trống chiêng rầm rộ trên đường quốc lộ 1, gần Xuân Lộc, vẫn bị dừng lại một cách bí ẩn.

Dân chúng lo sợ rằng kẻ thù sẽ dùng pháo để đánh thức những người trong thành phố trở lại thực tại.

Người ta cũng kể ở Sài Gòn, và báo chí quốc tế cũng đưa tin, rằng việc tạm ngừng tiến công của cách mạng là do có những cuộc đàm phán giữa Hà Nội và Washington. Qua một đại sứ quán trung lập, một thỏa thuận được thương lượng về việc sơ tán khoảng 1000 cố vấn Mỹ vẫn còn ở lại cùng những người bạn hay đầy tớ của họ. Tất cả các gia đình Mỹ và 5.000 cố vấn khác đã được đưa đi trong tuần trước. Thậm chí có tin rằng các nhân viên đại sứ quán Mỹ tại Sài Gòn đã tới Hà Nội bằng máy bay của Ủy ban Kiểm soát Quốc tế.

Thực tế, dường như ngày nay đã rõ rằng nguyên nhân khiến cuộc tấn công tại Xuân Lộc bị dừng lại là do sự bất lực trong việc đưa ra quyết định nhanh chóng của các chỉ huy quân đội, cũng như trong phản ứng và thích nghi kịp thời với một tình huống bất ngờ để khai thác nó trong giờ phút đó. Đây là một điểm bẩm sinh của các nhà lãnh đạo theo chủ nghĩa Marx, mắc kẹt trong các kế hoạch, giáo điều, sự cần thiết phải đảm bảo phía sau chính trị của họ, cùng với thói quen bàn luận và phân tích dữ liệu gọi là khách quan.

Như sẽ thấy trong phần hai của tác phẩm này, một phân tích tổng thể về tình hình trên mọi mặt trận đã được yêu cầu bởi tướng Văn Tiến Dũng, tư lệnh tối cao miền Nam, vào ngày Chủ nhật 20 tháng 4, tức ba ngày sau khi 18ª sư đoàn rút khỏi Xuân Lộc và cùng ngày Phan Thiết thất thủ. Quyết định về cuộc tấn công cuối cùng được đưa ra vào thứ Năm, ngày 24. Tuy nhiên, các chỉ huy các sư đoàn bị rối loạn vì cuộc tiến công, dù không nhanh chóng như có thể, chỉ tuyên bố sẵn sàng tiếp tục tiến quân vào Chủ nhật 27 tháng 4. Tuy vậy, từ Đà Nẵng đến Phan Thiết, thị trấn quan trọng cuối cùng trên bờ biển An Nam, các xe tăng Bắc Việt đã mất ba tuần để đi được 700 km mà gần như không phải giao chiến, tức là chỉ hơn 33 km mỗi ngày. Napoleon cũng từng đưa binh lính của mình di chuyển bộ với tốc độ tương tự. Rõ ràng, chiến tranh cơ giới di động không phải là phong cách của chủ nghĩa Marx.

Tuy nhiên, tại Sài Gòn, mọi người đều biết rằng thành phố sẽ sụp đổ trong thời gian rất ngắn. Ngay cả trong giả thuyết lạc quan nhất về việc chuyển giao quyền lực hòa bình từ chế độ cũ sang chế độ mới, điều người ta lo ngại nhất là khoảng trống quá dài giữa việc các đơn vị trung thành rút khỏi thủ đô - dù có lệnh vẫn trú lại - và sự tiến vào của các lực lượng cách mạng. Khoảng trống này có thể khiến cho binh lính chính phủ đang tan rã

đập phá thành phố cùng với dân chúng, giống như đã xảy ra ở tất cả các thành phố ở An Nam, đặc biệt là Đà Nẵng.

Vì khi lực lượng Cộng sản tiến đến, không còn đường chạy trốn. Trừ khi ra nước ngoài, cho một thiểu số đặc quyền. Sài Gòn chính là đáy của cái bẫy. Các con đường đất đều bị cắt đứt. Vậy các đường ấy dẫn đi đâu ? Đến Campuchia, nơi Khmer Đỏ đang nắm quyền.

Ở cuối dòng sông Sài Gòn, nơi phần lớn bờ sông đã bị Việt Cộng kiểm soát, đó là biển. Một vài nghìn người đã mua được tàu với giá cắt cổ để cố gắng đến Thái Lan hoặc Singapore. Họ là con mồi của lực lượng cách mạng, lính thủy bộ chính phủ cẩn trọng với mọi cách thoát thân, bọn cướp Việt Nam và hải tặc truyền thống Thái Lan đang rình rập gần bờ, đối mặt với hiểm nguy của biển cả trên những chiếc thuyền thường không đủ điều kiện và luôn quá tải, những người may mắn đến được Bangkok hay Malaysia sẽ được xem là rất may mắn.

Tất cả các hãng hàng không, kể cả hãng Mỹ trừ hãng Pháp, đều đã chuyển hướng các chuyến bay của họ. Từng giờ trôi qua, các trưởng sân bay của UTA và Air France chờ đợi lệnh đình chỉ các chuyến bay của họ. Chuyến bay cuối cùng được thông báo, chiếc DC-10

của UTA từ Nouméa đi Paris vào tối thứ Hai 28 tháng 4, sẽ không thể hạ cánh xuống sân bay Tân Sơn Nhứt bị đánh bom vào cuối buổi chiều.

Để được lên các chuyến bay thường lệ, người ta còn phải xin visa xuất cảnh. Vì lợi ích lớn của tướng Quang, trợ lý An ninh và là người thân cận của Thieu, bộ phận xuất nhập cảnh đã đòi những khoản tiền khổng lồ để cấp phép rời khỏi nước. Ban đầu, khi quân đội bắt đầu tháo chạy, giá visa khoảng 2 đến 3 triệu đồng, sau đó theo tiến quân của phía Bắc Việt, giá visa tăng lên đến 50 triệu đồng, tương đương 166.600 franc nặng theo tỷ giá thời điểm đó.

Còn phương án di tản bằng máy bay quân sự Mỹ thì sao ? Nhưng làm thế nào để tiếp cận ? Phía ngoài cổng sân bay Tân Sơn Nhứt, hàng nghìn người đàn ông và phụ nữ tụ tập đông nghẹt trên đường. Họ háo hức quan sát các xe ô tô và xe buýt quân phục kaki của Quân đội và màu đen của Không lực Mỹ. Họ hy vọng có tín hiệu nhận diện từ người Mỹ với ai đó họ đã thoả thuận để được đưa sang Hoa Kỳ. Họ chờ đợi một đề nghị. Những thương lượng tồi tệ đã diễn ra. Rất nhiều cuộc hôn nhân đã được ký kết với người nước ngoài, chủ yếu là người Mỹ. Đó là những cuộc hôn nhân vì hoàn cảnh, thường là giữa những người xa lạ, với tiền hồi môn cực lớn và

lời hứa sẽ ly dị ngay khi luật pháp nước tiếp nhận cho phép. Cũng có những trường hợp hợp thức hóa để cứu cô gái khỏi cảnh ngặt nghèo. Một số cựu lính Mỹ cũng bay về Mỹ để gặp lãnh sự tại Sài Gòn và cứu bạn gái cũ của mình. Rất nhiều trẻ em đã được công nhận, điều này giúp chúng được đưa đi theo.

Tất cả những người đàn ông có quyền theo chế độ gia trưởng trao quốc tịch đều bị đề nghị cưới với những khoản tiền lớn. Nhưng tất cả những người này dường như đã kết hôn hoặc không quan tâm đến tiền. Không có cuộc hôn nhân nào với nhà báo được đăng ký.

Người Pháp không cư trú không gặp khó khăn thực sự khi xin visa xuất cảnh. Ngược lại, để được đóng dấu quý giá vào hộ chiếu, những người cư trú phải cung cấp giấy chứng nhận nợ thuế. Khi đất nước dưới quyền kiểm soát của Sài Gòn ngày càng thu hẹp như da bò bị kéo căng, nhờ các cuộc thương lượng, tổng lãnh sự quán Pháp được phép cấp giấy chứng nhận không nợ thuế. Tuy nhiên, phần lớn cộng đồng người Pháp là các chuyên gia hợp tác, chủ yếu là giáo viên, những người không thể rời vị trí công tác mà không có sự cho phép của bộ ngành quản lý họ, nhất là khi họ vẫn phải tổ chức thi vấn đáp cho các kỳ thi B.E.P.C. và tú tài [39].

---

39 Các kỳ thi này sẽ diễn ra sau khi Sài Gòn sụp đổ, lần lượt

Còn các bác sĩ quân y, phần lớn được phân công tại bệnh viện quân y Pháp Grall, nằm ngay trung tâm Sài Gòn, thì không hề có chuyện họ bỏ vị trí công tác. 2.400 giường bệnh của họ đang chật kín 3.000 dân thường bị thương do bom đạn và các binh sĩ chính phủ.

Dù biết rõ tình hình tại đại sứ quán Pháp ở Phnom Penh đang bị Khmer Đỏ bao vây, vào sáng thứ Ba ngày 22 tháng 4, Tổng thống Cộng hòa Pháp đã không ngần ngại, qua phát ngôn viên tại điện Élysée, bày tỏ mong muốn rằng 10.900 người Pháp vẫn sẽ ở lại Việt Nam. Ông Giscard d'Estaing xác nhận điều này trong một thông điệp gửi cho Thượng nghị sĩ đại diện người Pháp ở hải ngoại Paul d'Ornano vào ngày thứ Tư 23 tháng 4, người sẽ đáp chuyến bay áp chót vào thứ Sáu 25 tháng 4, đồng thời nói thêm rằng nhờ họ, sự hiện diện của người Pháp sẽ được duy trì.

Một nhiệm vụ đầy hào hứng, chắc chắn rồi. Nhưng dành cho những người tình nguyện. Hoặc cho những binh sĩ mà nghề nghiệp là như vậy. Chứ không phải cho những người đàn ông và phụ nữ run sợ cho sự sống còn của bản thân và con cái họ. Họ có cảm giác khó chịu rằng cuộc sống của mình đã bị bán đứng mà không hay biết, đổi lấy hy vọng đặt nước Pháp vào vị thế thuận lợi

---

vào ngày 2 và 5 tháng 5.

để đối trọng với Hoa Kỳ và Nhật Bản trong cuộc chiến giành thị trường tái thiết Việt Nam - nơi mà gần đây đã bắt đầu tỏa ra mùi dầu khí hấp dẫn - cuộc chiến không thể không nổ ra trong tương lai. Và họ cảm thấy mình bị mắc bẫy như những con chuột.

Thực ra, chính phủ chỉ khiến cho những người Pháp muốn tự lừa dối càng mù quáng hơn. Rời đi trong những ngày cuối cùng bằng máy bay, mà không có khả năng vận chuyển bằng tàu thủy, đồng nghĩa với việc bỏ lại tất cả tài sản của mình [40]. Và suốt nhiều năm, các nhà báo bi quan vẫn luôn dự đoán sự sụp đổ của Nam Việt Nam, nhưng mỗi lần cảnh báo như vậy, đất nước này lại vực dậy. Khi vào cuối tháng Ba, các công ty lớn của Pháp, đóng tàu, cơ khí nặng, xi măng, đánh bắt cá, trồng cao su, sản xuất thuốc lá, nhà máy chưng cất, nhà máy bia và tủ lạnh, công ty xuất nhập khẩu, ngân hàng, phòng thí nghiệm dược phẩm, nhà máy phân bón, lắp ráp ô tô và xe đạp, đã khuyến cáo và đôi khi yêu cầu gia đình các cán bộ cấp cao của họ rời đi, đã có một số đồng hương cười khẩy rằng những kẻ giàu có, như thường lệ, đang sợ hãi. Người ta gần như không tin vào sự sụp đổ không thể cứu vãn đó, đến nỗi nhiều phụ nữ đã dừng lại ở Bangkok hoặc Singapore cùng với con cái trong

40 Chiếc tàu chở hàng cuối cùng đi châu Âu đã rời Sài Gòn vào ngày 15 tháng 4.

khi chờ đợi mọi việc được cải thiện. Và nhiều gia đình, ám ảnh bởi các kỳ thi của con cái, đã chọn ở lại. Ngày nay, người ta càng oán trách chính quyền Pháp vì đã lợi dụng sự thiếu ý thức này.

Đặc biệt là ở những người Pháp gốc Việt, chiếm gần ba phần tư cộng đồng, sự cay đắng càng sâu sắc hơn. Họ cảm nhận, họ biết rằng dù mang hộ chiếu Pháp, dù đã được nhập tịch chính thức, họ cũng không được hưởng đặc quyền tốt nhất, đó là làn da trắng. Nhiều trường hợp bi thảm đã xảy ra, là hậu quả của vô số cuộc hôn nhân hỗn hợp. Một người phụ nữ Pháp đã ly hôn với chồng Việt và được giao quyền nuôi con thì không được phép đưa các con vị thành niên đi theo, vì các con chưa đủ 18 tuổi để lựa chọn về Pháp. Vì các con không thể giao cho chồng, nếu bà muốn rời khỏi đất nước, bà buộc phải để các con ở trại trẻ mồ côi. Những phụ nữ giữ quốc tịch Pháp sau khi cưới chồng Việt được phép đi cùng các con nhỏ sinh ra ở Pháp - và vì thế là người Pháp - nhưng không được phép đưa theo các con sinh ở Việt Nam - tức là người Việt. Để cứu người Pháp, họ đã phải bỏ lại con cái người Việt. Bởi các con không thể được đăng ký trên hộ chiếu của họ tại lãnh sự quán. Về lý thuyết là như vậy.

Lý thuyết là một điều tuyệt vời và rất cần thiết. Nhưng khi tiếng pháo 130 rung chuyển đêm đêm và các bà mẹ Pháp van xin đừng bắt họ phải bỏ lại con sinh ở Việt Nam để được đi cùng các con sinh ở Pháp, dường như người ta đã nên linh hoạt hơn với quy định này. Không một giọt nước mắt nào làm mềm lòng tổng lãnh sự. Ông Patrice Le Caruyer de Beauvais, đóng cửa trong văn phòng, gần như không có cơ hội để bày tỏ sự cảm thông. Mặc dù nhiệm vụ của ông là giúp đỡ và bảo vệ công dân Pháp, nhà ngoại giao chuyên nghiệp này đã xem những vấn đề gia đình nhỏ bé này là không đáng bận tâm.

Phải thừa nhận rằng một cầu hàng không để sơ tán 11.000 người sẽ rất tốn kém. Pháp không phải là Hoa Kỳ và không có Hạm đội VII luôn rình rập quanh vùng biển. Tuy nhiên, thật kỳ lạ khi Paris, bốn tháng sau, đề nghị Lisbon tham gia một cầu hàng không để sơ tán 300.000 người Bồ Đào Nha khỏi Angola. Điều này cũng dễ hiểu vì việc họ trở về nhanh chóng Bồ Đào Nha có thể tránh cho nước láng giềng Tây Ban Nha, đang trong những ngày nóng bức, một sự chuyển biến đáng tiếc sang cánh tả cực đoan. Việc hồi hương 10.900 người Pháp từ Việt Nam thì hoàn toàn không có cùng mức độ quan trọng đó.

Ít nhất thì cũng nên có một hành động đúng đắn là sơ tán các trẻ em và mẹ của chúng. Và đừng gửi, để bảo vệ khoảng 11.000 người - sau những cảnh kinh hoàng đã thấy ở Đà Nẵng và miền Trung, cũng như những gì đã biết về Campuchia - chỉ 10 (mười) cảnh sát cơ động bổ sung cho 3 người hiện có. Trong đó chỉ có hai người được rút khỏi nhiệm vụ bảo vệ đại sứ quán để canh giữ cổng bệnh viện Grall. Còn những nơi tập trung dân cư thì người Pháp chỉ còn cách tự bảo vệ mình khỏi bọn cướp có vũ trang bằng những chai bia 33 của B.G.I., như Churchill có thể đã gợi ý cho họ. Tuy nhiên, về mặt ngoại giao, Paris chỉ cần xin phép chính phủ Việt Nam cho phép cử một tiểu đoàn lính dù đến giữ, ít nhất, các lối vào những điểm tập trung đã định trong thành phố Larégnère, nơi các quan chức Pháp cư trú, trường trung học Saint-Exupéry, trường Marie-Curie, bệnh viện Grall và khách sạn Continental - được chỉ định là nơi trú ẩn cho tất cả các nhà báo nước ngoài. Nhưng biện pháp này có thể đã làm mất lòng những người chiến thắng tương lai. Trừ khi có can đảm để thương thảo với họ một thỏa thuận. Hơn nữa, việc này chỉ nhằm bảo vệ công dân của chúng ta, không phải chống lại các binh đoàn có kỷ luật cao của Hà Nội và GRP, mà chống lại những kẻ cướp của thuộc quân đội chính phủ đang tháo chạy. Một tiểu đoàn lính dù có thể dễ dàng được rút về

chỉ bằng một chuyến bay của máy bay jumbo-jet ngay khi lực lượng cách mạng tới.

Có lẽ 500 người Pháp còn lại trong vùng do cộng sản chiếm giữ ở miền Bắc vẫn an toàn. Ít nhất thì Bộ trưởng Ngoại giao đã khẳng định điều đó vào thứ Tư ngày 23 tháng Tư trước quốc hội. Nhưng ai trên thế giới có thể dự đoán được chuyện gì sẽ xảy ra ở Sài Gòn? Chắc chắn không phải là đại sứ Pháp, người vẫn vui mừng khi tạo được ấn tượng rằng Pháp đóng vai trò không thể thay thế trong việc hòa giải khi ông ta đề nghị với Chủ tịch Huong mới làm việc một tuần rằng nên chuyển giao quyền lực cho tướng Minh. Jean-Marie Mérillon có lẽ đã mang lại cho chính phủ của mình sự an ủi cần thiết để khuyến khích họ giữ trong tay lá bài người Pháp.

Tuy nhiên, điều đó không ngăn được đại sứ, cũng như tổng lãnh sự, gửi vợ của họ về Pháp. Vợ của các công dân Pháp thì phải ở lại với con cái. Nhưng không phải vợ của họ.

Những công nhân đang tích cực làm việc để nâng cao bức tường của đại sứ quán Pháp lên thêm hai mét. Đại sứ hy vọng như vậy sẽ làm người Sài Gòn nản lòng khi muốn chạy vào lãnh sự quán trong trường hợp xảy ra các cuộc giao tranh trên đường phố hoặc các vụ cướp bóc có tổ chức như ở Phnom Penh. Cánh cổng trên đại

lộ Thập Tứ, trước đây là đường Chasseloup-Laubat, đã được xây kín. Chỉ còn một cổng sắt nặng, được gia cố kỹ càng, mở và có vài cảnh sát mặc thường phục canh gác, cổng này hướng ra đường Hai Bà Trưng, trước kia gọi là đường Paul-Blanchi. Bức tường được xây vội vàng và nâng cao này, người Việt gọi là bức tường nhục nhã. Trong trường hợp gặp khó khăn nghiêm trọng, sự bảo vệ kém cỏi này cũng chẳng có tác dụng gì. Hàng trăm người Sài Gòn đã chuẩn bị thang để leo qua tường.

Trong khi đáng ra phải là tổng lãnh sự, người mà mọi người đều mong chờ cho nhiệm vụ này, thì đại sứ lại giao cho cố vấn kinh tế và thương mại chịu trách nhiệm bảo vệ người Pháp [41]. Bảo vệ, từ ngữ này nghe có vẻ

41 Người đó chính là anh trai tôi. Và nhờ anh ấy mà tôi mới có thể vào được Việt Nam. Dù có visa, nhưng thật ra nó được cấp trong hoàn cảnh khá đáng ngờ tại đại sứ quán Sài Gòn ở Paris, anh ấy đã phải mất hơn một tiếng rưỡi tranh luận và gọi điện để kéo tôi ra khỏi tay cảnh sát sân bay, những người muốn đuổi tôi lên chuyến bay kế tiếp ngay khi tôi vừa hạ cánh vào ngày 25 tháng 4. Từ sau bản phóng sự của tôi về cuộc tổng tiến công Tết 1968 cho chương trình tin tức truyền hình của ORTF, tôi đã bị cấm nhập cảnh vào miền Nam Việt Nam. Điều đó đã khiến họ không hài lòng. Tôi còn mắc phải sai lầm không thể tha thứ là, sau khi bị bắt hai lần cùng nhóm của mình, tôi không bị bắn chết - suýt chút nữa thì bị bắn vào lần thứ hai - như tám đồng nghiệp khác của tôi cũng đã rơi vào tay Việt Cộng và quân Bắc

phô trương quá. Làm sao có thể đảm bảo sự an toàn cho gần 11.000 người, trong đó khoảng 3.000 người da trắng, với chỉ 13 cảnh sát cơ động, mà hầu hết đều đang làm nhiệm vụ tại đại sứ quán.

Ngay khi bắt đầu công tác sơ tán, phía Mỹ đã thông báo với đại sứ quán Pháp rằng họ sẽ để lại tất cả vũ khí và đạn dược cần thiết, mọi nguồn tiếp tế, thuốc men, lều bạt và các thiết bị y tế dự phòng cho một cuộc bao vây lâu dài. Với điều kiện là phải có yêu cầu từ phía Pháp. Có phải điều đó dưới mức danh dự của nước Pháp ? Thà tổ chức bảo vệ các điểm tập trung với những quả dứa (trái cây, không phải mìn), đu đủ, xoài và măng cụt để răn đe các tên cướp có vũ trang nặng nề thuộc các đơn vị quân đội Nam Việt như ở Đà Nẵng còn hơn phải hạ mình xin sự giúp đỡ từ phía người Mỹ, những kẻ đã từng là kẻ thù. Rồi đến thứ Tư ngày 30 tháng Tư, khi hàng trăm người bị thương trong vụ bom đầu buổi sáng tại ngoại ô Gia Định đổ về bệnh viện Grall, trong lúc quân đội chính phủ rút lui một cách hỗn loạn, quân Bắc Việt tiến vào thủ đô, được dẫn đầu bởi một số lượng không nhỏ đạn cối và rocket, bầu không khí trong thành phố trở nên ngột ngạt đến mức tất cả những

---

Việt. Kết luận là tôi bị coi là một điệp viên của Việt Cộng. Và là một điệp viên quan trọng, nếu nhìn vào đống tài liệu đỏ dày cộp mà các tay sai đang xem xét.

người già dạn dày kinh nghiệm chiến tranh, thậm chí cả những tay liều lĩnh nhất, đều cho rằng nên tìm nơi trú ẩn an toàn trong các khách sạn với cửa đóng then cài và cửa sổ đóng kín, anh trai tôi buộc phải đi khắp thành phố một mình và đến tận Chợ Lớn [42] để tìm kiếm bình oxy cho bệnh viện Grall, vì kho dự trữ đã cạn kiệt. Người Pháp tình nguyện mà anh giao nhiệm vụ chăm sóc bệnh viện lại chọn cách bỏ trốn bằng trực thăng Mỹ mà không báo trước ai cả.

Do thiếu hụt các kho dự trữ sữa, bột mì và đồ hộp Mỹ, anh trai tôi, Etienne, đã mua vài tấn gạo. Anh cho đặt các bồn chứa nước tại đại sứ quán. Những can nhựa đỏ lớn 200 lít được xếp thẳng hàng trên hiên tòa đại sứ quán. Nhà máy lọc nước nằm ở ngoài thành phố, gần Thủ Đức, về hướng bắc-bắc đông, trên con đường tiến công chính của quân Bắc Việt. Trong những giờ tới, nhà máy này sẽ rơi vào tay kẻ tấn công. Vì vậy, trong trường hợp bị bao vây kéo dài, tình hình, ít nhất là về nước và thực phẩm, sẽ không thê thảm như ở Phnom

42 Thành phố từng là chị em sinh đôi với Sài Gòn, từng trở thành chị em dính liền với Sài Gòn bởi sự kết nối của các công trình xây dựng do hàng trăm ngàn người tị nạn tạo nên, và mang đậm nét đặc trưng Trung Hoa do từ thuở khai sinh, có đến hai phần ba trong số 1.500.000 người Hoa tại Việt Nam đã định cư ở đây.

Penh khi Khmer Đỏ đã cắt nguồn nước của đại sứ quán nơi có khoảng hai nghìn người đang lánh nạn.

Dù vậy, rất ít khả năng một cuộc bao vây sẽ kéo dài ở đây. Điều đó khó có thể xảy ra dưới bàn tay các chiến thắng, như ở Campuchia. Quan hệ giữa Pháp với Hà Nội và Chính phủ Cách mạng lâm thời (GRP) không xấu. Nước ta duy trì quan hệ ngoại giao cấp đại sứ với Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (RDV) và có một phái đoàn của GRP tại Paris. Và, vào thứ Sáu, ngày 25 tháng 4, chính phủ Pháp đã bổ nhiệm ông Huriet, một nhà nghiên cứu về Viễn Đông xuất sắc, và là Tổng Lãnh sự tại Venice, làm đại diện với chính phủ cách mạng lâm thời.

Tuy nhiên, vị trí của Pháp vẫn rất nhạy cảm. Trong quan hệ quốc tế, đường lối của Pháp không giống nhiều nước khác, như Anh Quốc chẳng hạn, là công nhận chính phủ. Pháp chỉ công nhận các quốc gia. Điều này tránh cho Pháp nhiều rắc rối chính trị. Nhưng một cách kỳ lạ, trái với truyền thống, chính phủ Pháp đã công nhận vào thứ Bảy, ngày 12 tháng 4, tức năm ngày trước khi Phnom Penh sụp đổ, một cách thiếu khéo léo, GRUNC, chính phủ liên hiệp quốc gia của Norodom Sihanouk. Trong khi đó, quan hệ ngoại giao giữa Pháp với Campuchia với tư cách một quốc gia vẫn chưa bị

cắt đứt. Hoàng thân đã trách Pháp khá nhiều vì vẫn giữ đại diện - như Liên Xô - ở Phnom Penh sau khi ông bị Tổng Tham mưu trưởng Lon Nol phế truất vào ngày 18 tháng 3 năm 1970. Sự vi phạm những thói quen tiện lợi này không ngăn cản thái độ đáng tiếc của Khmer Đỏ đối với người Pháp và người tị nạn tại đại sứ quán Pháp kể từ khi thủ đô rơi vào tay họ vào thứ Năm, ngày 17 tháng 4.

Thật ra, xét về tính cách, trí tuệ và sự tiến triển chính trị, người Campuchia trung bình không thể so sánh với người Việt. Diện mạo vui tươi và duyên dáng của người Campuchia dễ gây hiểu lầm, khiến họ thường bị đồng nhất với người Lào. Không phải từ ngày 20 tháng 3 năm 1970 và sự tiến quân của lực lượng Mỹ - Nam Việt vào Campuchia mà người Khmer bắt đầu cầm đầu lâu người, moi ruột kẻ thù để ăn gan, ăn tim. Điều này không có nghĩa người Việt là thiên thần. Cả phía chính quyền lẫn lực lượng cách mạng đều đã gây ra những tội ác ghê tởm, tra tấn và giết hại tàn nhẫn trong cuộc chiến này, có quá nhiều tài liệu và chứng cứ làm rõ điều đó để không thể phủ nhận. Nhưng trong người Campuchia từ lâu đã tồn tại một phần bạo lực khác biệt với người Việt, vốn thông minh và tinh tế hơn nhiều, nếu ta muốn gọi sự thật là sự thật.

Vụ việc ở Campuchia đặt Pháp vào tình thế khó xử trước Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP). Pháp có thể, tất nhiên, ẩn mình sau lý do thủ đô, trung tâm hành chính đất nước, chưa rơi vào tay họ. Nhưng nếu vậy, tại sao lại công nhận GRUNC trước khi Phnom Penh thất thủ? Người Việt, không phải là người trẻ con của Descartes, đôi khi biết rất logic. Họ nhìn thấy rằng tính từ «lâm thời» mà chính phủ Pháp dùng để biện minh cho sự chậm trễ trong việc công nhận là khá yếu ớt. Lập luận rằng Paris không biết hình thức của chính phủ đó sẽ ra sao cũng không thuyết phục lắm. Chắc chắn người ta đã kỳ vọng nhiều vào chính phủ hòa giải dân tộc do GRP đề xướng trong thời kỳ nụ cười, mà họ chỉ là một trong các thành phần, bên cạnh các quốc gia chủ nghĩa thuộc lực lượng thứ ba và các đại diện của chế độ cũ. Nhưng giải pháp này, từng có thể khả thi nếu ông Thiệu không bác bỏ nó theo các Hiệp định Paris, giờ đây vào ngày 25 tháng 4 năm 1975, không còn nữa do bước tiến của quân Bắc Việt vào tận trung tâm Nam Bộ. Chính vì muốn thoát khỏi những lời hứa cũ, Hà Nội và GRP đã chọn chiến thắng bằng quân sự. Toàn bộ lực lượng chiến đấu Bắc Việt được đưa xuống miền Nam, ngoại trừ chỉ một sư đoàn, bác bỏ mọi ý tưởng chia sẻ quyền lực nhỏ nhất tại miền Nam.

Cho đến nay, theo hiểu biết của chúng tôi, không có gì giải thích được sự phá vỡ truyền thống ngoại giao Pháp ủng hộ Campuchia mà làm tổn hại đến nước láng giềng. Và chắc chắn không phải lợi ích đạo đức hay kinh tế của Pháp. Chỉ có sự nhẹ dạ thường thấy của một chính phủ chao đảo, thay đổi hướng đi theo gió, như một con thuyền do người lái với thần kinh quá yếu ớt.

Để trả đũa, GRP sẽ không cho đại diện Pháp được công nhận tiếp cận Sài Gòn khi họ nắm quyền, thông qua Bắc Việt, vào ngày 30 tháng 4 [43]. Ông đại sứ Mérillon từ ngày 1 tháng 5 đã chờ đợi - nhưng vô vọng - chiếc máy bay quân sự Transall của Pháp mang thuốc men cho GRP đang chờ lệnh tại Viêng Chăn được phép đến đón ông ở Sài Gòn. Chính thức được Paris triệu hồi vào ngày 14 tháng 5, bị cô lập, không được tiếp xúc với chính quyền, ông Mérillon phải chờ đến ngày 5 tháng 6 mới được phép trở về Pháp. Ông phải rời đi trong hoàn cảnh tồi tệ, trên chiếc máy bay Ilyouchine 18 cũ kỹ của quân đội Bắc Việt, cùng với những phái viên đặc biệt cuối cùng, những người bị trục xuất và các bệnh nhân sơ tán, hành lý xách tay bị lính bộ đội vũ trang khám xét một cách thô bạo, không hề có lễ nghi ngoại giao. Sau hai giờ đứng chờ trong cái nóng hầm hập và hỗn loạn,

43 Ông Huriet, người dự định sẽ ngay lập tức đến Đà Nẵng, thậm chí không bao giờ được phép rời khỏi Hà Nội.

ông chỉ được một nhân viên cấp thấp vô danh của Bộ Ngoại giao vội vàng chào đón sơ qua.

Ngày 6 tháng 5, sau chuyến công du Maroc, ông Giscard d'Estaing nhắc lại rằng chính phủ Sài Gòn vẫn còn là chính phủ lâm thời và tuyên bố nếu chính phủ này trở nên hợp pháp theo hiến pháp, Pháp sẽ hành động tương ứng. Ngày hôm sau, 7 tháng 5, Bộ trưởng Ngoại giao Jean Sauvagnargues giải thích trước Quốc hội rằng chính phủ Pháp, vốn đã duy trì quan hệ với GRP, sẽ nâng cấp quan hệ lên cấp đại sứ khi chính phủ lâm thời này bày tỏ cùng ý định và xác định hình thức cuối cùng của chính phủ mới tại Sài Gòn.

Tuy nhiên, GRP có vẻ không mặn mà muốn duy trì quan hệ ở cấp cao với Pháp, có thể vì bị xúc phạm bởi cách xử lý phân biệt đối xử, hoặc vì họ không thấy lợi ích gì.

Nhưng có thể hơn cả là vì GRP thực chất không tồn tại.

Hoặc chỉ là một tổ chức hình thức.

Khi Sài Gòn được giải phóng ngày 30 tháng 4 năm 1975, không phải GRP [44] mà một ủy ban quân sự mang bản chất Bắc Việt mới nắm quyền. Tại lễ kỷ niệm giải phóng ngày 7 tháng 5, GRP thậm chí không xuất hiện. Lần xuất hiện đầu tiên của họ là hai tuần sau khi quân đội vào Sài Gòn, ngày 15 tháng 5, trên bục diễn văn của lễ chiến thắng. Sau đó, họ chỉ tổ chức một cuộc họp duy nhất ba tuần sau đó, ngày 8 tháng 6.

Sau ngày 9 tháng 11 năm 1975, khi tuyên bố sắp tiến hành thống nhất chính thức hai miền Việt Nam, việc trao đổi đại sứ giữa Pháp và GRP không còn được đề cập nữa. Cuộc thống nhất này được thông qua ngày 25 tháng 4 năm 1976 và chính thức diễn ra ngày 2 tháng 7 năm 1976. Các đại sứ sẽ cư trú tại Hà Nội, tất nhiên, thủ đô của Việt Nam thống nhất [45]. Lúc đó, Pháp sẽ được phép, nhưng không biết trong bao lâu, duy trì một tổng lãnh sự quán mở rộng tại Sài Gòn.

44 Được đóng quân đâu đó ở Việt Nam, tướng Trần Văn Trà, Chủ tịch Ủy ban Quân sự Hành chính Sài Gòn-Gia Định, thực chất là chính phủ miền Nam, tuyên bố tại cuộc họp báo ngày 8 tháng 5 mà không hề có chút hài hước nào.

45 Quốc kỳ của họ sẽ là quốc kỳ miền Bắc, Chủ tịch của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam mới sẽ là cựu Chủ tịch của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa miền Bắc, Thủ tướng của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam sẽ là cựu Thủ tướng Hà Nội, ông Phạm Văn Đồng, v.v...

Dù có nỗi lo sợ sâu sắc đang siết chặt - nhưng chỉ lộ ra trong các cuộc trò chuyện - dù có cay đắng khi bị người Mỹ bỏ rơi, người Mỹ đóng gói hành lý rời đi ồ ạt bằng xe buýt và xe limousine có còi [46] - chỉ có những suy nghĩ lặp đi lặp lại của người đi đường, các tiểu thương, tài xế taxi, và những người chạy xe xích lô là dành cho người Pháp, rằng Người Mỹ thì rời đi, không tốt, còn người Pháp ở lại, điều đó tốt - Sài Gòn không biểu hiện bất kỳ dấu hiệu hoảng loạn nào. Trên đường Catinat-Tự Do - đại lộ Champs-Elysées khiêm tốn của Sài Gòn - trong những con đường lớn của trung tâm thành phố, vẫn là nhịp sống sôi động rộn ràng dưới một lớp khói xanh từ đoàn xe mô tô, xe tay ga và xe máy ồn ào vượt qua những cô gái xinh đẹp đi xe đạp, đeo găng trắng hoặc đen. Những lọn tóc đen bóng mượt được buông thõng của các thiếu nữ theo mốt hoặc được ghim lên vai bởi chiếc kẹp tóc truyền thống, khoác trên người chiếc áo dài dài và ôm sát màu trắng, xanh, xanh dương hay đỏ bằng vải lụa tổng hợp Nhật Bản (trong cái nóng như vậy, làm sao họ chịu nổi những loại vải không thoáng khí), nhẹ nhàng đong đưa chiếc quần satin đen bóng loáng rộng và mềm mại [47].

46 Gerald Ford cũng đã tuyên bố vào thứ Năm, ngày 24 tháng 4, rằng đối với Hoa Kỳ, chiến tranh Việt Nam giờ đây đã trở thành chuyện của quá khứ.

47 Áo dài là trang phục của phụ nữ thuộc tầng lớp tư sản và

Các quán trà và tiệm kem trên phố Catinat đầy ắp những cậu trai trẻ với tóc mai dài chạm gáy, mặc những chiếc áo sơ mi trắng bó sát mở ngực trần láng mịn, kết hợp cùng quần đen bằng chất liệu tergal bóng kiểu Nhật, ống voi, ôm sát lấy vòng hông thon thả của họ như những chàng trai đẹp trai.

Trước rạp chiếu phim lớn Rex, trên đại lộ Lê Lợi trước đây là Bonnard và quán cà phê của nó nằm ở góc quảng trường trước tòa thị chính, thay thế cho quán

---

cũng là bộ đồ đi chơi của phụ nữ lao động. Khi mặc áo dài, người ta thường phối với quần satin đen hoặc trắng tùy theo xu hướng thời trang. Ở nhà và khi làm việc, phụ nữ thường mặc bộ đồ giống áo dài nhưng với tay áo hẹp, cổ đứng, đóng kín phía trước dưới vai và cánh tay phải, áo ngắn đến phần hông, thường làm bằng vải cotton màu đen hoặc socola sữa đối với những phụ nữ nông thôn miền Nam, và thường là màu trắng ở thành phố, mặc cùng quần cotton đen rộng, bóng khi mới mua. Ở miền Nam, nam giới ở nông thôn mặc loại quần unisex không có khuy hoặc khóa (có thể hạ xuống hoặc xắn lên để thoải mái hơn), với chất liệu rộng rãi và thoáng mát rất phù hợp với khí hậu nóng, phối cùng áo blouse cotton đen, không có cổ, đóng kín phía trước. Ở thành phố, nam giới thường mặc áo sơ mi và quần tây kiểu châu Âu, mặc dù ít phù hợp với khí hậu, hoặc mặc pijama kiểu châu Âu khi ở nhà hoặc ở khu dân cư lao động. Ở miền Bắc, nông dân cả nam lẫn nữ thường thích mặc bộ đồ truyền thống hai mảnh bằng cotton màu nâu đỏ, nhuộm bằng phương pháp cổ truyền cu-nao hơn là màu đen.

JUSTPAO, dịch vụ báo chí quân sự Mỹ, hàng nghìn xe hai bánh đậu lại tạo thành những hồ nước lấp lánh dưới ánh nắng mặt trời. Từ 10 giờ sáng đến giờ giới nghiêm lúc 20 giờ, các phòng chiếu tại Rex luôn chật kín những bạn trẻ, phần lớn là nam giới. Trên màn ảnh đang chiếu các bộ phim Ngôi Nhà Quỷ và Đại Lộ Rhum với sự tham gia của Brigitte Bardot.

Mười năm hiện diện của người Mỹ không làm phai nhạt sở thích xem phim Pháp. Thật vậy, giới thượng lưu trong chế độ vẫn tiếp tục gửi con em họ vào các trường trung học Pháp tại Sài Gòn và các trường đại học ở Pháp, trong khi họ vẫn chỉ trích Paris vì có liên minh với cộng sản. Điều phiền toái là, các phim được lồng tiếng Việt và có phụ đề tiếng Pháp, tiếng Trung và tiếng Anh, khiến cho hình ảnh hầu như không còn chỗ để thể hiện. Tuy vậy, người Sài Gòn vẫn rất thích các chương trình giải trí đến mức bất tiện này dường như không làm họ khó chịu. Ít nhất là không với hàng trăm thanh niên con nhà khá giả, những người mà cha mẹ họ đã bỏ nhiều tiền để được miễn nghĩa vụ quân sự. Phải thừa nhận rằng, dù sao đi nữa, một bộ phim với đầy phụ đề cũng thú vị hơn một cảnh vật bị xé nát bởi đạn bay.

Các bà nội trợ dường như không tích trữ lương thực, như thường lệ trước những biến động bất ngờ. Chợ Bến

Thành không đông đúc hơn bình thường. Cũng không có dấu hiệu gì ở chợ trộm cắp, vốn đã mở rộng khu vực tới tận ven đại lộ Nguyễn Huệ (trước đây là Charner). Tại đây, từ nhiều năm qua, các mặt hàng mua bán, ăn cắp từ quân đội và các cửa hàng PX Mỹ - và sắp bị cướp bóc - được giao dịch từ bàn chải đánh răng đến dàn âm thanh cao cấp, từ chai rượu whisky đến các bộ phận đóng gói, từ khăn tắm đến máy ảnh Nikormat đời mới nhất, từ hộp sữa đặc đến máy thu âm chuyên nghiệp, từ bánh xà phòng đến máy thu radio transistor công suất lớn và đồng hồ quartz, tất cả đều dưới những chiếc dù xanh làm từ vải dù hay vải bạt của quân đội.

Ngay khi rời khỏi trung tâm thương mại theo kiểu phương Tây với các tòa nhà chọc trời đồ sộ, hàng đoàn dài xe tải quân sự tự tìm đường qua những con phố đông đúc hơn nhiều. Chúng không tiến lên trận tuyến với đầy lính mang khí giới, ý thức rằng sắp bước vào trận đánh quyết định để cứu nước. Chúng chất đầy những đống tủ lạnh, những chiếc tivi, máy điều hòa, máy giặt, đồ nội thất chất đống trên xe tải, trên đó lính bộ binh cười vang. Họ đang mang về chiến lợi phẩm cuối cùng của chiến tranh, sẽ chia nhau hoặc bán ở chợ trộm cắp trước khi tan hàng.

Các hàng người duy nhất là trước các tiệm kim hoàn nhỏ với cánh cửa đóng kín bao quanh chợ Bến Thành, không rõ liệu những người mua bán muốn bán vàng vì sợ bị cách mạng tịch thu, hay để đổi lấy tiền mặt, hay ngược lại để giữ an toàn bằng cách mua thêm vàng. Câu trả lời thì khác nhau. Tương tự là hoạt động thay đổi liên tục tại những ngân hàng còn mở cửa, trước đó luôn có những đám đông nhỏ tụ tập. Ngoại trừ các ngân hàng Pháp, hầu hết ngân hàng nước ngoài và tất cả ngân hàng Mỹ đã đóng cửa mà không báo trước cho khách hàng, như Chase Manhattan hay First National. Theo những tin đồn về việc bom sắp đánh hoặc việc cách mạng sẽ tiến vào thành phố một cách hòa bình, hoặc thành phố sẽ bị lính miền Nam tháo chạy cướp phá, chủ tài khoản thì rút hết tiền hoặc mang đến gửi tất cả tài sản, thậm chí trong cùng một ngày làm đi làm lại nhiều lần.

Dưới những trụ cột với lớp sơn vỏ trứng đã cũ, quanh bàn ghế làm bằng mây sơn trắng bong tróc, sân thượng khách sạn Continental, tại góc đường Catinat-Tự Do và quảng trường của nhà hát cũ nay là quốc hội, bị chiếm lĩnh bởi các phóng viên báo chí. Phần lớn họ là người Pháp, đang trao đổi những tin tức mới nhất. Bởi đã xa rồi cái thời họp báo chiến tranh Mỹ hàng ngày. Bộ tổng tham mưu Sài Gòn, nếu còn tồn tại, cũng không thèm đưa ra bất kỳ thông tin nào về các chiến dịch. Các

chuyên gia và quản lý người Pháp của các công ty lớn đến đây để lấy tin tức và nghe đồn đoán trước khi màn đêm phủ xuống Sài Gòn chỉ trong vòng 45 phút, ngay từ 7 giờ tối.

Trong suốt 24 năm tôi đến đây, cảnh sân thượng Continental liên tục thay đổi. Phong cách ăn mặc nghiêm ngặt của thập niên 50, với áo vest trắng và cà vạt, giờ đã xa lắm rồi, và đồng phục của các phục vụ cũng ít khi được giặt tẩy. Những người phụ nữ xinh đẹp ngày trước, vốn từng pha trộn trong đám đông chủ yếu là thương gia và sĩ quan nam giới, nay đã được thay thế bởi những cô gái mại dâm ít hơn nhưng nổi bật hơn. Trong những năm gần đây, một số trong đó là người chuyển giới. Bạn bè tôi khẳng định rằng cô gái đen tuyệt đẹp đó chính là một người chuyển giới. Còn những cậu bé đánh giày thì vẫn luôn nở nụ cười quyến rũ và ánh mắt thỏ non yếu đuối, kiên trì mời gọi bạn đánh bóng đôi dép vải hay giày da lộn Clarks của bạn. Nhưng những kẻ ăn xin, từng van xin một đồng tiền trước đây, giờ đây đeo vòng hoa nhài trên tay - phong cách do người Mỹ mang đến - quấy rầy bạn thành từng đàn, đòi đến cả trăm đồng. Với số tiền đó, họ sẽ mua được ít gạo hơn so với hai mươi năm trước. Nhưng làm sao đòi hỏi nhiều hơn khi có đến mười, mười lăm người chen lấn nhau để nắm lấy tay áo bạn, thu hút sự chú ý,

dù giờ đây họ trình bày trước lương tâm phương Tây những cái cụt tay trẻ con gây phẫn nộ, những khuôn mặt sưng phồng và biến dạng do bỏng napalm, những ngực bị xé nát vì mảnh đạn.

Dù sao đi nữa, sân thượng khách sạn Continental chưa bao giờ mất đi chức năng quan trọng nhất của nó, đó là nơi truyền tin tức. Diện tích 150 mét vuông của nó trở thành một trong những trạm trung chuyển thiết yếu, nếu không muốn nói là nồi nung ấp tạo ra những gì mà một số người gọi là radio-Catinat (radio-Tự Do theo cách gọi của những người tiêu dùng theo ảnh hưởng của nỗ lực Pháp năm 1953 trong việc áp dụng độc lập trong ngoặc kép, vốn rất nhạy cảm với việc đổi tên đường) hay radio-Continental.

Quanh những bàn tròn đầy chai bia 33 và ly nước chanh xanh vắt, vào trước bữa tối ngày 25 tháng 4 năm 1975, dưới những cánh quạt trần to nặng không thể làm khô trán hay áo dính sau lưng vì mồ hôi, mọi người đang bàn xem Tổng thống Hương sẽ còn bám ghế được bao lâu. Ông ấy muốn giữ được một tuần, theo lời người bạn đồng hành lâu năm trong các chuyến tác nghiệp chiến tranh Pháp của tôi, Raoul Coutard, khi chúng tôi đã cùng nhau vật lộn trong đầm lầy đồng cỏ lau, đi bộ qua rừng rậm ở vùng cao Lào, tôi với cây bút,

anh ấy với máy ảnh Rolleiflex và Leica để minh họa các bài viết. Nếu không, Coutard nói thêm, người già đáng thương ấy sẽ sợ không được nhắc đến trong sách lịch sử.

Mọi người đều đoán xem còn bao nhiêu giờ nữa người Việt sẽ chờ đợi trước khi làm tươi mát đầu những nghị sĩ mê ảo tưởng pháp lý bằng một trận mưa pháo. Nhưng cũng là của chúng ta nữa.

Cựu tổng thống Thiệu đã chạy sang Đài Loan vào đêm thứ Sáu 25 sáng thứ Bảy 26 tháng 4, cùng với chủ tịch Hội đồng Thượng viện Kiêm cuối cùng của ông. Trong thành phố, người ta thì thầm rằng Thiệu đã mang theo 16 tấn hành lý cá nhân nhỏ. Người ta thậm chí còn nói ông ta đã mang theo cả dự trữ vàng quốc gia. Nhưng điều đó sẽ bị chứng minh là sai. Những dự trữ này, đúng là nặng khoảng 16 tấn - có thể chính vì vậy mới gây ra sự nhầm lẫn - và có thể ông Thiệu thực sự đã cố gắng đưa chúng ra khỏi nước, sẽ được ngân hàng trung ương giao lại cho chính quyền mới [48]. Như sẽ thấy trong phần

48 Hai tuần trước, các báo phương Tây đã đưa tin về một nguồn tin do Tổ chức Sáng kiến Quốc tế đoàn kết với Việt Nam tại Frankfurt tiết lộ. Phong trào Tây Đức này khẳng định rằng chính quyền Sài Gòn đã yêu cầu hãng hàng không Thụy Sĩ Balair vào ngày 26 hoặc 27 tháng 3 (tức là ngay trước ngày Đà Nẵng bị chiếm) tận dụng chuyến giao thực phẩm và thuốc men

hai của cuốn sách này, số vàng dường như không đi theo con đường Thụy Sĩ, mà là về Hà Nội, nhiều tháng trước khi hai miền Việt Nam chính thức thống nhất.

Tuy nhiên, dường như những người có trái tim nhạy cảm không cần phải thương hại số phận của vị cựu tổng thống - tướng này. Ngoài những trách nhiệm chính trị, quân sự và đạo đức trong tình trạng hiện tại của miền Nam Việt Nam, chưa kể đến những tội ác mà ông đã dung túng hoặc trực tiếp ra lệnh trong cuộc đàn áp các đối lập với chế độ, Thiệu chắc chắn sẽ không thiếu thốn suốt phần đời còn lại. Dù ông không nhận được vài triệu đô la mà theo một số người cho là Mỹ đã trả để thuyết phục ông rời bỏ chính trường vào ngày 21 tháng 4 năm 1975.

Từ lâu, mọi người đã biết rõ rằng không có một chức vụ hành chính quan trọng nào được bổ nhiệm nếu người đó không qua văn phòng do người vợ rất đạo Công giáo của ông nắm giữ, cùng với vợ của ông Kỳ, thủ tướng của ông cho đến ngày 14 tháng 4. Không phải để uống trà hay hôn tay các bà, mà là để trao những bao tiền triệu đồng, tương xứng với vị trí mong muốn. Tất nhiên, nếu

do Hội Chữ Thập Đỏ Cộng hòa Liên bang Đức (RFA) tặng, dự kiến đến Sài Gòn vào ngày 31 tháng 3, để vận chuyển 16 tấn vàng ra ngoài. Hãng hàng không Thụy Sĩ đã từ chối với lý do máy bay của họ không được phép bay thẳng về Basel.

muốn giữ chức, một phần chia sẻ theo tỷ lệ được đòi hỏi mỗi tháng. Số piastre này chắc chắn đã được đổi ngay thành ngoại tệ, bởi ai cũng có thể tin tưởng vào những người có kinh nghiệm này. Và được chuyển ra nước ngoài, chẳng cần huy động một chuyến hàng từ hãng hàng không Thụy Sĩ.

Thiệu thật may mắn khi sống sót sau mười năm cầm quyền và có thể tận hưởng chút tiền dành dụm của mình. Thất bại có lẽ đã giúp ông tránh được số phận bi thảm như Ngô Đình Diệm.

Vào lúc 22 giờ 50 tối thứ Bảy ngày 26 tháng 4, ánh đèn của nhiều khu vực ở Sài Gòn tắt ngấm. Mọi người đều cúi đầu trốn tránh. Có thể đó là tín hiệu khởi đầu cuộc oanh tạc sẽ san bằng thành phố.

Không phải là sự sụp đổ của Sài Gòn. Mà chỉ là một lời nhắc nhỏ về những điều ở đời này. Bốn quả rocket 122 mm đã được bắn vào trung tâm Sài Gòn. Có lẽ nhằm vào Quốc hội hoặc Thượng viện, nơi các ông họp mặt. Một quả trong số đó rơi trúng khách sạn Majestic, dưới chân đường Catinat, đối diện với sông, nằm giữa hai cơ quan đó. Tầng trên cùng của khách sạn bị phá hủy và một người gác đêm đã thiệt mạng. Không rõ có bao nhiêu người chết do những quả rocket còn lại, chúng đã phá hủy và thiêu rụi một khu nhà nhỏ phía sau

ga trung tâm.

Lúc 10 giờ 30 sáng, một vụ nổ lớn, nguồn gốc không rõ, đã làm rung chuyển thành phố đang ngủ nướng vào chủ nhật. Bởi giờ đây, dĩ nhiên không còn chuyện đi chơi ngoài đồng hay tắm biển ở Mũi Né nữa. Các doanh nhân nước ngoài và giới tư sản giàu có chuyển sang tổ chức các bữa trưa quanh hồ bơi riêng ở các biệt thự trên cao nguyên, hoặc các sân tennis của Câu lạc bộ thể thao, nơi giờ đây dễ dàng tiếp cận sau làn sóng di cư mấy tuần trước.

Nhưng vào giữa chiều, điện thoại reo đánh thức những người đang ngủ trưa. Ai cũng truyền nhau tin tức. Thành phố sẽ bị oanh tạc vào ban đêm, nếu ông chủ tịch Hương không từ chức. Tin tức đến từ quá nhiều nguồn khác nhau nên chắc chắn do các đặc vụ tung ra. Nỗi lo sợ tăng lên trong hoàng hôn ngột ngạt dưới những đám mây đen dày đặc. Thế nên khi một tiếng nổ lớn vang lên đột ngột vào khoảng 18 giờ 30, cả thành phố giật mình. Nhưng đó chỉ là tiếng sấm của cơn giông cuối mùa khô. Trước khi trời tối và lệnh giới nghiêm vào lúc 20 giờ, toàn dân đều ẩn mình trong nhà. Ở những biệt thự một tầng trên cao nguyên, khu dân cư vốn tự phong là nơi cao hơn mực nước sông vài mét, người ta bàn nhau nên ngủ ở tầng trệt hay tầng một. Tầng trên được ưu tiên khi

bị bom đạn bắn xuống đối với pháo 130 mm của Liên Xô, đạn được cho là không nổ khi va chạm nhẹ, nên có khả năng phát nổ ở sát mặt đất. Nhưng nếu thành phố bị bắn bằng rocket 122 mm của Trung Quốc, vốn nổ ngay khi chạm vật cứng, thì tốt hơn là nên ngủ tầng trệt, trải nệm dưới đất.

Vào lúc 21 giờ, BBC (không còn phát tin tiếng Anh ở đài Sài Gòn nữa) loan báo Quốc hội vừa trao toàn quyền cho ông chủ tịch già Hương. Chính qua con đường này, mà không vi phạm Hiến pháp, các ông nghị sĩ và thượng nghị sĩ cho phép vị chủ tịch bị bệnh gút và mù một phần, có một tuần để từ chức nhường chỗ cho tướng Minh. Tin về vụ oanh tạc thành phố dường như đã có tác dụng.

Bà Rịa, cách Mũi Né 25 km về phía bắc, đã thất thủ. Cũng như Long Thành, trên đường từ Mũi Né về Sài Gòn, cách thủ đô 22 km về phía đông theo đường chim bay.

Lúc 23 giờ, đài phát thanh Anh quốc lần này thông báo rằng cuộc tấn công chính đã được tái khởi động sáng nay trên tuyến đường Xuân Lộc - Biên Hòa - Sài Gòn. Hai đồng nghiệp, Michel Laurent, nhiếp ảnh gia của hãng Gamma, và Christian Hoche, phóng viên của báo Figaro, đã bị bắt tại Trảng Bom, cách Biên Hòa 20

km về phía đông [49].

Mọi người đều tin rằng bộ chỉ huy quân đội Bắc Việt đã chán nản vì những sự do dự của Sài Gòn. Thực tế không ai biết rằng họ chỉ đang đánh lừa đối phương trong khi tổ chức lại các sư đoàn để chuẩn bị, vào thời điểm thích hợp, tái phát động cuộc tấn công.

Đến thứ Hai, ngày 28 tháng 4, Sài Gòn tỉnh dậy trong trạng thái không bị thiệt hại, hoặc gần như vậy. Tuy nhiên, một vài quả rocket vẫn đã phá hủy vài ngôi nhà và gây thương vong tại một vài nơi. Theo những tin đồn, các lực lượng cách mạng đã kiểm soát toàn bộ khu vực dọc theo con sông. Do đó, con đường dẫn về phía Nam và biển hiện đang bị cắt đứt. Họ thậm chí đã tiến đến ngã ba sông với sông Nhà Bè, cách thủ đô khoảng 7 km về hướng đông nam.

Điều đó không ngăn cản được Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), vốn luôn tỏ ra như là bên lãnh đạo

---

49 Michel Laurent đã bị giết. Christian Hoche, bị thương ở hàm và đùi, được các chiến sĩ du kích Việt Cộng chăm sóc. Chủ nhật tuần sau, nhờ sự giúp đỡ của người dân địa phương, anh được tìm thấy trong một khu rừng gần một đồn điền cây cao su bởi Jean Pouget, nhà báo chiến trường lớn của báo Figaro, cùng với Berny, một trợ lý trẻ làm việc tại đồn điền. Sau đó, Christian Hoche đã được trao đổi lấy 20 lít xăng.

cuộc chiến, yêu cầu giải giáp cảnh sát Sài Gòn để tiến hành đàm phán. Thực tế, yêu cầu này đã ngấm ngầm nằm trong những điều kiện mà chính quyền cách mạng miền Nam đã xem là cần thiết để khôi phục hòa bình. Ba điều kiện chính là: rút hết các đặc vụ Mỹ, bãi bỏ chính quyền Thieu và phá hủy bộ máy chiến tranh của Sài Gòn. GRP cũng đã công khai rằng, miễn là chính quyền này, bộ máy chiến tranh và bộ máy cưỡng chế còn tồn tại, bất kể mang danh nghĩa gì, thì dân chúng miền Nam sẽ còn phải chịu đựng đau khổ và tổn thất.

Tất cả những điều này nghe có vẻ hợp lý. Nhưng tình trạng móc túi ở mức độ cao đến nỗi khiến những tên cướp La Mã cũng phải thán phục. Nếu Sài Gòn bị tước cảnh sát mà không được thay thế ngay lập tức bằng một lực lượng khác, không phải để đàn áp hay cưỡng chế, mà là để bảo vệ người dân, hoặc nhân dân, tùy cách gọi, thì cư dân sẽ phải đối mặt với nhiều khó khăn.

Người ta bắt đầu tự hỏi liệu những tuyên bố này, được hỗ trợ bởi một bản giao hưởng hơi ồn ào của pháo và rocket, có phải chỉ đơn giản là một màn chuẩn bị tâm lý cho dân chúng hay không.

Dù cộng sản Hà Nội và Chính phủ Cách mạng miền Nam (GRP) là những người theo chủ nghĩa Mác rất gương mẫu - và do đó tin tưởng vào tính đúng đắn không

thể sai lầm của lý thuyết của họ - nhưng họ vẫn không thể kỳ vọng sẽ có một cuộc nổi dậy của dân chúng ủng hộ họ. Trái với kỳ vọng - và niềm tin chắc chắn - không nơi nào, ở bất kỳ khu vực đô thị nào ở miền Nam Việt Nam tạm thời bị quân đội họ chiếm đóng trong các cuộc tổng tiến công năm 1968 và 1972, người dân đã đứng lên chống lại chế độ Thiệu. Và cũng không có chuyện đó kể từ ngày 9 tháng 3 năm 1975, khi cuộc rút lui từ vùng cao nguyên bắt đầu, ngay cả khi cuộc rút lui đó trở thành một cuộc tháo chạy hỗn loạn. Ngược lại, toàn bộ người dân đều bỏ chạy trước sự tiến quân của họ. Lý do của cuộc di cư ồ ạt này đương nhiên phức tạp hơn những gì Thiệu đã tuyên bố khi ông ta nói rằng người dân đã bỏ phiếu bằng chân. Tuy nhiên, không ai có thể tin rằng người dân đã bỏ chạy hàng loạt vì yêu thích cuồng nhiệt cộng sản đến vậy, theo sau quân chính phủ.

Hơn nữa, dù nhiều tiểu đoàn, trung đoàn và cả các sư đoàn đã đầu hàng, từ chối tuân lệnh, thậm chí chạy đè lên người dân, không một đơn vị nào, dù nhỏ bé đến đâu - chết tiệt, nếu có thì chắc đã được loan tin trên sóng phát thanh Hà Nội, GRP hoặc Bắc Kinh - đã chuyển sang phe họ với vũ khí và trang bị đầy đủ. Hành động nổi loạn tập thể duy nhất được ghi nhận là từ một nhóm nhỏ được giao bảo vệ làng quê của Thieu gần Phan Rang, và nhóm này đã biểu lộ sự bất mãn bằng

cách phá hủy mộ gia đình cựu tổng thống. Tuy nhiên, họ vẫn không gia nhập hàng ngũ đối phương.

Vì vậy, hợp lý mà nói, trừ phi họ một lần nữa là nạn nhân của chủ nghĩa khủng bố ý thức hệ của chính mình, các lực lượng cách mạng đã nhận ra sự thiếu nhiệt tình của quần chúng trước chiến thắng của họ.

Thay vì một niềm vui khoẻ mạnh trước chiến thắng chính nghĩa, tại sao họ không tập trung vào việc tạo ra một sự nhẹ nhõm mang tính con người, dù không phải là sản phẩm của một ý thức cách mạng tiến bộ. Họ biết mình có trong tay một lợi thế lớn: sự mệt mỏi của một dân chúng kiệt sức bởi cuộc chiến kéo dài ba mươi năm, chỉ mơ về hòa bình. Họ sẽ mang đến điều đó. Bởi vì cuộc chiến sẽ chấm dứt do không còn người chiến đấu. Nhưng vì sự đông đảo ba triệu dân, vị trí thủ đô, và cũng nhờ 125 phóng viên nước ngoài hiện diện tại đây, Sài Gòn vẫn là điểm trọng tâm, nhiệt kế và vinh quang tối cao trong cuộc chinh phục của họ. Nếu dân chúng, sau khi chịu đựng những lời đe dọa liên tục, sống trong lo lắng và sợ hãi, chào mừng người chiến thắng với niềm vui biết ơn vì đã tránh cho họ những tai họa ngàn lần được báo trước, đó sẽ là vinh quang của họ. Càng sợ hãi dữ dội bao nhiêu, thì sự biết ơn được ghi lại trên phim ảnh, băng từ và trong các cáp của những phóng

viên đặc biệt từ thế giới tự do - bao gồm cả người Mỹ - chắc chắn sẽ là những chứng cứ rõ ràng.

Dù sao đi nữa, vào thứ Hai, ngày 28 tháng 4 năm 1975, việc bao vây hoàn toàn Sài Gòn đã được thực hiện. Và nếu, như người ta khẳng định, quân Bắc Việt đã chiếm được Thủ Đức, bên cạnh việc nơi này có thể bị phá hủy bởi pháo binh, bị bộ binh đánh chiếm, đói kém do mất liên lạc với bên ngoài, thì Sài Gòn giờ đây có thể bị cắt nguồn nước uống và điện. Nhà máy điện chính và các nhà máy xử lý nước thải lớn nằm ở vùng ngoại ô thị trấn nhỏ này, cách thủ đô 10 km về phía Bắc.

Khoảng 17 giờ 30, màn đêm buông xuống Sài Gòn. Thực ra không phải là đêm, mà là cơn mưa mùa mưa đầu tiên. Mưa như thác đổ. Trong chốc lát, thật may mắn, nhiệt kế tụt xuống nhanh, trong khi các dây thần kinh dường như được giải tỏa một cách kỳ diệu.

Nửa giờ sau, khi cơn mưa ngừng và ánh sáng xám trở lại, một tiếng nổ lớn vang lên khắp thành phố. Đó là cơn bão. Lần thứ hai. Cũng khá mạnh so với một cơn bão. Lần thứ ba. Nhưng không phải bão. Các loại súng tự động đồng loạt nổ. Pháo phòng không bắn nhanh, súng máy nặng và nhẹ, súng tiểu liên, súng trường tự động, tiếng súng nổ rền rĩ, loạt đạn liên tiếp, tiếng vỗ rầm rầm vang dội, kết hợp với những tiếng nổ ầm ầm

và chớp sáng trên bầu trời tối u ám phía Tân Sơn Nhất.

Sau khoảng 20 phút hỗn loạn chiến tranh, sự im lặng dần trở lại, chỉ còn tiếng gầm rền ở phía tây bắc, về phía sân bay.

Sự việc xảy ra cho thấy thành phố vô cùng căng thẳng. Hai hoặc ba chiếc máy bay A-37, không ai thống nhất con số chính xác, đã bay thấp qua Sài Gòn. Có vẻ như các máy bay này đã bắn vào dinh tổng thống. Vệ binh đã phản công bằng súng máy, pháo phòng không và thậm chí, người ta nói, bằng pháo chống tăng (dinh thự là một pháo đài chống đảo chính, bao quanh bởi các lô cốt và xe tăng được chôn vùi). Và tất cả những ai ở Sài Gòn có vũ khí nhẹ hoặc vận hành vũ khí hạng nặng, ở Hải quân, cảng biển, doanh trại, đồn cảnh sát, lực lượng bảo vệ công trình công cộng, các chốt kiểm soát, giám sát ngã tư, đều bắt đầu bắn lên trời. Trong khi đó, các máy bay tiêm kích đã tấn công sân bay.

Không ai biết liệu các máy bay do Mỹ sản xuất này có được điều khiển bởi người Bắc Việt, từ các kho vũ khí đã rơi vào tay lực lượng cách mạng từ đầu cuộc tổng tiến công, hay là bởi người Nam Việt chống lại bất kỳ cuộc đàm phán - đầu hàng - của tướng Minh. Và những người này, khi ném bom sân bay, họ có thể đã muốn cản trở cuộc di tản của người Mỹ vẫn đang tiếp

diễn. Trong giới báo chí, giả thuyết được nhiều người tin là các phi công này đã đào ngũ. Một số người khẳng định rằng một trong số họ chính là người đã từng ném bom phủ tổng thống Độc Lập vào ngày 8 tháng 4, khi Thieu còn ở đó thêm mười ba ngày nữa. Sau đó, viên sĩ quan phi công này đã hạ cánh tại khu vực do cộng sản kiểm soát. Đài phát thanh Việt Cộng ít nhất cũng đã xác nhận điều này.

Dù sao thì vụ việc xảy ra đúng lúc, tại phủ tổng thống, Dương Văn Minh đang kết thúc bài diễn văn tiếp quản quyền lực (?).

Bởi vì màn kịch vẫn tiếp diễn. Nhưng các ông ấy chẳng phải đang viết nên những trang sử hay sao ? Và ai cũng biết các nhà sử học có khuynh hướng dựa vào văn bản. Do đó cần phải diễn thuyết mà không cần quan tâm đến thực tế. Tức là Sài Gòn - gần như là toàn bộ miền Nam Việt Nam còn lại - bị bao vây bởi khoảng mười lăm sư đoàn Bắc Việt gần như đã đến cửa thành phố. Có thể bị biến thành một đống đổ nát theo chỉ lệnh của các tướng già Giáp.

Khi cụ Hương tuyên bố, bác bỏ giải pháp quân sự, rằng chúng tôi đã chọn con đường hòa giải và hòa hợp, và cuối cùng là hòa bình, thì sự mù quáng đã trở thành trò hề. Bác bỏ giải pháp quân sự. Nhưng miền Nam

Việt Nam đã bị nghiền nát vì đã chọn nó. Chọn con đường hòa giải. Đó là con đường mà miền Nam Việt Nam đã bác bỏ cho đến giờ phút cuối cùng trước khi bị nghiền nát.

Còn Big Minh, mặc dù nổi tiếng hoài nghi, lại tuyên bố tin rằng chính phủ ông ta có thể nối lại đàm phán với chính phủ cách mạng lâm thời. Đàm phán cái gì ? Người ta không đàm phán với kẻ chiến thắng, người rõ ràng muốn áp đặt luật lệ của mình. Người ta đầu hàng. Hoặc chiến đấu đến người cuối cùng. Nếu còn người.

Điều này ngày càng có vẻ không còn đúng nữa. Một trăm ngàn binh sĩ lẽ ra phải bảo vệ Sài Gòn lại có xu hướng biến mất vào thiên nhiên. Dương Văn Minh có hy vọng gây ấn tượng với kẻ tấn công khi ông ra lệnh cho các chiến sĩ bảo vệ phần lãnh thổ còn lại ? Ông có tin rằng họ sẽ nghe khi ông ra lệnh cho họ không bỏ ngũ, không buông súng, và trong bất kỳ hoàn cảnh nào, phải tuân thủ nghiêm ngặt các mệnh lệnh đã nhận? Giống như mọi người, đặc biệt là Hà Nội và chính phủ cách mạng, Minh biết rằng phần còn lại của quân đội một triệu người đang tan rã, bỏ lại những thiết bị đắt tiền và tinh vi nhất, ném súng vào mương và chỉ nghe theo một số ít chỉ huy mà họ tôn trọng và không thấy cần phải đi lưu vong ở Sài Gòn hay nước ngoài. Ông

ta nghĩ sẽ gieo được nỗi khiếp sợ lành mạnh nào khi khẳng định rằng mọi hành vi vô kỷ luật sẽ bị trừng phạt ngay lập tức. Bị trừng phạt bởi ai.

Dù do dự, Dương Văn Minh là một người đáng kính trọng. Đã có lúc, ông cụ thể hóa hy vọng của lực lượng thứ ba qua sự phản đối chính quyền Thiệu, dù ông đã làm họ thất vọng khi từ chối ra tranh cử trong cuộc bầu cử tổng thống tháng 10 năm 1971 mà ông (hoàn toàn đúng) cho là một trò hề. Nhưng ông là người quan sát quá sắc sảo để không nhận ra rằng cộng sản giờ đây không còn cần đến một lực lượng thứ ba, vốn xưa nay vẫn chỉ là tiềm năng hơn là thực thể. Việc thành lập một chính phủ liên hiệp với lực lượng này, nhờ lực lượng này, từng là một giải pháp để chấm dứt chiến tranh. Nó sẽ cho chính phủ cách mạng lâm thời (GRP) - vốn sẽ không nắm trọn quyền lực trong một chính phủ tam quyền dân chủ - cơ hội để chứng tỏ năng lực và chinh phục lòng dân. Giống như các đảng cộng sản Ý trong chính quyền các thành phố và khu vực. Giờ thì chiến tranh đã kết thúc và GRP, dù là qua trung gian Hà Nội, đã chinh phục được thể xác của dân chúng. Được hình thành bởi tầng lớp tư sản quốc gia, nhưng theo khuynh hướng tự do và chống toàn trị, lực lượng thứ ba giờ đây không còn là một đồng minh khách quan, một bàn đạp tiến đến quyền lực nữa, mà chỉ là một sự phiền toái,

gồm những kẻ thù giai cấp cần bị loại trừ.

Vì từng được đào tạo trong quân đội Pháp và mười ba năm trước đã theo học Trường cao đẳng chiến tranh, ông Minh Lớn cũng là một người lính đủ từng trải để không ảo tưởng chút nào về khả năng tiếp tục chiến đấu. Chắc chắn, một vài tiểu đoàn tinh nhuệ, đặc biệt là lính dù, vẫn còn khả năng chiến đấu. Họ sẽ chứng minh điều đó trong trận chiến cuối cùng đầy tuyệt vọng, hai tiếng sau lệnh ngừng bắn ngày thứ Tư 30 tháng Tư, gần sân bay Tân Sơn Nhất. Và cả các chiến xa thuộc sư đoàn 18, những người sẽ bảo vệ từng mét đường dẫn vào Sài Gòn từ hướng Biên Hòa, vào đầu buổi sáng của ngày đầu hàng. Nhưng đó chỉ là vài nhóm nhỏ những người đã chọn cái chết thay vì đầu hàng. Dù sao đi nữa, một trận chiến đường phố trong Sài Gòn cũng chẳng đem lại gì. Nó sẽ vô vọng. Và chỉ khiến cư dân cùng nhà cửa của họ bị nghiền nát dưới cơn mưa lửa.

Dương Văn Minh thừa hiểu rằng mình sẽ phải cúi đầu bước qua ngưỡng giáo của những người cách mạng. Tuy nhiên, ông vẫn lên tiếng. Như cụ Hương nói khi trao lại cây quyền trượng bằng bìa cứng cho ông, ông đang viết một trang sử mới.

Ông diễn thuyết. Nhưng phó tổng thống của ông, ông Nguyễn Văn Huyên, người ông đã cử đến trại Davis

- khu doanh trại quân sự ở Tân Sơn Nhất nơi từ sau Hiệp định Paris tháng 1 năm 1973, có khoảng ba trăm sĩ quan và binh lính thuộc phái đoàn của Việt Nam Dân chủ Cộng hòa và GRP đóng tại đó - thậm chí còn không được tiếp đón. Đó là câu trả lời cho mệnh lệnh của Minh kêu gọi quân đội bảo vệ phần lãnh thổ còn lại, trong khi GRP lại yêu cầu, trong số nhiều điều khác, việc phá hủy hoàn toàn cỗ máy chiến tranh của miền Nam Việt Nam.Tuyên bố của ông Dương Văn Minh, người phát ngôn của GRP tại Tân Sơn Nhất bình luận, không phù hợp với những yêu cầu đã được nêu ra. Những điều này - hiếm hoi thay - được nói ra bằng những lời lẽ trang nhã. Minh không bị gọi là tay sai, bù nhìn hay tên phản động cầm đầu bè lũ. Có lẽ chiến thắng khiến ngôn từ của những người cộng sản trở nên mềm mỏng hơn.

Vả lại, vị tân nguyên thủ quốc gia - trong 42 tiếng đồng hồ - đã cố gắng làm theo những yêu cầu của phía bên kia. Ngay sau lễ nhậm chức vào chiều thứ Hai, ngày 28 tháng Tư, ông mời đại sứ Hoa Kỳ Graham Martin đóng cửa sứ quán và lập tức di tản vài trăm người Mỹ còn lại ở Sài Gòn. Và, theo yêu cầu của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), ông ra lệnh mở cửa các nhà tù nơi vẫn còn giam giữ những tù chính trị của chế độ Thiệu, những người mà tổng thống Trần Văn Hương vốn đã tuyên bố thả từ thứ Bảy 26. Ít nhất, ông Hương

đã ra lệnh cho Bộ Nội vụ. Có lẽ không có viên chức nào thực sự chấp hành. Hoặc cũng có thể Minh chỉ ra lệnh một cách hình thức, để làm hài lòng phía GRP, vì ông là người có uy tín, không phải là bù nhìn hay tay sai, và chưa từng thuộc phe cánh Thiệu. Ai biết được ? Những diễn viên đang biểu diễn một vở kịch trên một con tàu đang chìm. Không thể trách họ nếu lời thoại có chút ngập ngừng [50].

Trong thành phố vắng hoe vì lệnh giới nghiêm, tiếng động cơ máy bay gầm rú dưới bầu trời lốm đốm sao mờ nhạt bởi ánh trăng tròn đang vào kỳ khuyết. Hai đường băng của Tân Sơn Nhất dường như không bị hư hại quá nặng sau cuộc oanh tạc buổi chiều. Nếu chiếc DC-10 của hãng hàng không Pháp UTA không được phép hạ cánh, thì người Mỹ vẫn tiếp tục di tản công dân của họ

50 Một điều bí ẩn kỳ lạ bao trùm lên việc thả tù nhân, được GRP (Chính phủ Cách mạng Lâm thời) cho là lên tới 200.000 người. Sau ngày 30 tháng Tư, những người chiến thắng cũng sẽ khẳng định rằng họ đã mở cửa các nhà tù, một lần nữa trả tự do cho các tù nhân, kể cả những người bị giam giữ tại nhà tù Côn Sơn, tức đảo Poulo Condor trước đây, nơi từng nổi tiếng khét tiếng với những chuồng cọp. Tuy nhiên, điều lạ lùng là không một tù nhân nào trong số đó được đưa ra trước báo chí, cũng không có bất kỳ chuyến thăm nào đến các nhà tù hay trại giam được tổ chức. Ngay cả những chuồng cọp nổi tiếng cũng không được cho phép tiếp cận.

và những người bạn Việt Nam. Người ta nói họ đưa được khoảng 5.000 người ra khỏi Sài Gòn mỗi ngày. Nhưng với các trực thăng vận tải lớn hai cánh quạt như Chinook của Thủy quân lục chiến Mỹ và các máy bay Jolly Green đến từ hạm đội 44 tàu đang neo ngoài khơi, họ hy vọng có thể bốc lên đến 16.000 người trong một ngày.

Đêm chưa sáng, vào lúc 4 giờ sáng thứ Ba, ngày 29 tháng Tư, Sài Gòn bị đánh thức bởi một trận pháo kích. Tân Sơn Nhất, cách trung tâm 10 km, đang bị nã pháo. Về phía tây-bắc, bầu trời bừng sáng cam như rạng đông. Các dãy nhà binh chắc hẳn đang bốc cháy, và các máy bay đậu dưới đất cũng vậy. Từ sân thượng tầng mười của khách sạn Caravelle, đối diện khách sạn Continental, các đồng nghiệp, những người ưa chuộng sự sang trọng kiểu Hilton hơn là nét duyên dáng lỗi thời của khách sạn cũ kỹ đổ nát của chúng tôi, trông thấy một chiếc máy bay Fairchild-Packett hai thân của Việt Nam bị gãy làm đôi trên không, có lẽ do trúng tên lửa SAM 7 có đầu dò nhiệt. Phía Mỹ chỉ công bố một chiếc vận tải cơ C141 Starlifter bị phá hủy và hai lính thủy đánh bộ thiệt mạng. Phía Việt Nam 18 người chết.

Lúc 6 giờ sáng, khi bình minh xé toạc màn đêm và cơn mưa đầu mùa thứ hai làm trơn ướt mặt đường,

các xe gắn loa phóng thanh gào rú khắp các con phố. Mười lăm phút sau, vô số loa cố định gắn trên cây, trên cột đèn, trên tường nhà (hệ thống lắp đặt sẵn sàng cho người cộng sản, những người còn mê phương tiện tuyên truyền quần chúng hơn cả nhà độc tài Thiệu), bắt đầu gầm lên những bài diễn văn xen lẫn nhạc quân sự kiểu Tây phương. Hơi muộn để ra trận và chắc cũng chẳng phải cách lý tưởng để làm dịu thần kinh dân chúng. Nhưng có thể, trận mưa âm thanh này được dùng để lấn át tiếng bom đạn, vốn sẽ còn kéo dài đến tận 8 giờ sáng.

Nửa tiếng sau khi sân bay Tân Sơn Nhứt bắt đầu bị oanh kích, bất chấp lệnh giới nghiêm, những chiếc xe hơi dài và minibus Mỹ bắt đầu chạy trên các tuyến phố. Đó là dấu hiệu đầu tiên của cuộc di tản bằng trực thăng.

Từ sau đợt báo động năm 1968, tất cả các tòa nhà mới xây phục vụ người Mỹ đều phải có sân đỗ trực thăng trên mái, và các tòa nhà cũ có người Mỹ cư trú cũng đã cải tạo lại. Trong những tuần cuối cùng, các bãi đáp này được sơn lại toàn bộ, trang bị chữ và số phát sáng để nhận diện, cũng như pháo hiệu cho hạ cánh ban đêm. Sài Gòn có khoảng 40 sân đỗ trực thăng trên mái nhà. Trên sân thượng của tòa Đại sứ quán Mỹ mới, ngay sát bên cạnh đại sứ quán Pháp, có thể đón cùng lúc hai chiếc trực thăng loại hai cánh quạt đồng trục.

Vì ông Thiệu đã đóng cửa các đài phát thanh Mỹ, vốn phát những thông điệp dành cho người bỏ rơi ông ta, nên các cố vấn Mỹ cuối cùng được sơ tán đều mang theo bộ đàm, không rời bên mình. Nhờ vậy, họ liên tục nhận chỉ thị từ cấp trên.

Suốt gần 26 tiếng đồng hồ, từ 6 giờ 30 sáng thứ Ba 29 tháng 4 đến 8 giờ 15 sáng hôm sau, thứ Tư 30 tháng 4, trực thăng Mỹ liên tục bay lượn trên bầu trời Sài Gòn. Một vũ điệu kỳ lạ của những con ong vò vẽ khổng lồ, treo mình bằng các cánh quạt, bay lượn tchoptchoptchop chỉ cách mái nhà vài mét, trong ánh nắng, rồi đêm tối, rồi lại ánh nắng, trong khi phía trên cao hơn, các máy bay tiêm kích-ném bom hai động cơ phản lực Phantom và trực thăng vũ trang Cobra mũi nhọn liên tục bay lượn để bảo vệ (các trực thăng di tản), trong đêm tối được chiếu sáng bằng một màn pháo hoa rực rỡ những vệt sáng màu hồng, trắng và vàng kim.

Khi tôi hỏi một phi công trực thăng về khả năng can thiệp vũ trang của không quân Mỹ, anh trả lời, dĩ nhiên, thưa bà, chúng tôi sẽ tấn công bọn khỉ đó nếu chúng còn tiếp tục quấy rầy chúng tôi. Và, từ sân đỗ trực thăng trên mái một tòa nhà nơi chúng tôi đang đứng, anh chỉ tay về những vệt khói đen lốm đốm bầu trời ở vùng ngoại ô thành phố, bà nghĩ họ đang bắn đậu phộng vào

chúng tôi à.

Vậy thì sao với thỏa thuận bí mật giữa Bắc Việt và Mỹ nhằm đảm bảo một cuộc di tản trong hòa bình. Thành công đáng kinh ngạc của chiến dịch này có lẽ đơn giản là nhờ vào tổ chức kiểu Mỹ, nghĩa là hoàn hảo, và nhờ vào lực lượng không quân bảo vệ hùng hậu luôn sẵn sàng trên 5 hàng không mẫu hạm. Quả là điều đáng để suy ngẫm.

Còn với người dân Sài Gòn, họ lại tưởng tượng một hình thức bảo vệ khác.

Từ thứ Hai 28 tháng 4, một lá cờ Pháp lớn đã được treo trên khách sạn Continental, bên cạnh cờ vàng ba sọc đỏ của Việt Nam Cộng hòa. Dĩ nhiên, Continental là một trong những điểm tập trung thứ cấp của người Pháp, và tất cả nhà báo nước ngoài - trong đó có 49 phóng viên đặc phái người Pháp - đều phải tập trung tại đây nếu tình hình chuyển biến xấu. Thế nhưng, càng lúc hoa thanh cúc lam, hoa cúc trắng, và hoa anh túc đỏ (biểu tượng quốc hoa Pháp) dường như lại càng trở thành loài hoa được ưa chuộng nhất Sài Gòn. Vì không thể dễ dàng kiếm được hoa trong lúc này - các cửa hàng hoa dựng trong những căn chòi gỗ nhỏ dọc đại lộ Charner - Nguyễn Huệ hiện đang bán bao cát nhồi vội nhiều hơn là hoa - thành phố bắt đầu phủ kín cờ Pháp ba

màu. Ngoài các cơ sở thuộc sở hữu của chính phủ Pháp như văn phòng lãnh sự, đại sứ quán, trường học, bệnh viện Grall, các cơ quan văn hóa, kinh tế, các tư dinh ngoại giao, thì bất kỳ tòa nhà nào có một người thuê là người Pháp, hay có văn phòng công ty Pháp, hay thuộc doanh nghiệp có cổ phần Pháp, hoặc từng có cư dân từng mang hộ chiếu Pháp, hay chỉ cần ông nội ông ngoại, chú bác đã mất có quốc tịch Pháp, hoặc chị em, cô cháu lấy chồng người Pháp, đều trang trí cờ Pháp, có khi là vải may, có khi là sơn luôn lên khung cửa ra vào.

Thật cảm động. Nếu tổ chức trưng cầu dân ý ở Sài Gòn, không nghi ngờ gì, người dân - ít nhất là giới trung lưu, chắc chắn sẽ, và đám đông - không thể đếm xuể - có lẽ sẽ tán thành vùng Nam Kỳ thuộc Pháp mà Thierry d'Argenlieu từng mơ tưởng. Vong linh của vị đô đốc - tu sĩ ấy hẳn phải rộn ràng trong niềm vui.

Tất nhiên, điều này chỉ nhằm tự bảo vệ và bảo đảm tài sản của họ khi các nhà cách mạng, mà ngay cả những người lạc quan và ảo tưởng nhất trong số người miền Nam Việt Nam cũng không còn nghi ngờ gì về sự xuất hiện, kéo đến. Có lẽ điều đó hơi hèn nhát. Nhưng theo một nghĩa nào đó, nó cũng thật cảm động.

Trong cơn hoang mang những ngày gần đây, những con người tội nghiệp ấy đã thực sự trao cho nước Pháp, theo cách nói của trẻ con, vai trò trọng tài và nhà thương lượng trung gian thiện chí mà đại sứ của họ tại Sài Gòn và chính phủ tại Paris đã quá quen thuộc. Cần phải thấy những tít báo loan tin Jean-Marie Mérillon đã đến thăm Tổng thống Hương, rằng Tổng thống Giscard d'Estaing đã gọi điện cho đại sứ Pháp. Vài tháng sau, một tờ tuần báo Pháp thậm chí sẽ viết rằng ông là vị cứu tinh của Sài Gòn.

Chính vị đại sứ Pháp đã thúc giục cụ Hương chuyển giao quyền lực cho tướng Minh. Rồi thì sao. Chính tại Paris mà các hiệp định năm 1973 đã được ký kết, điều khoản hiệp định mà không bên nào tôn trọng. Hai phái đoàn của Chính phủ Cách mạng Lâm thời và của Sài Gòn chỉ họp một cách rời rạc tại Celle-Saint-Cloud từ ngày 19 tháng 3 năm 1973 - không mang lại kết quả gì, thật vậy. Liệu điều đó có nghĩa là, sau khi Bắc Việt giành thắng lợi về quân sự, nước Pháp có thể dùng ảnh hưởng của mình để ngăn cản luật lệ hà khắc của chân lý cách mạng cộng sản áp đặt một cách khủng bố lên giới tư sản tự do và Tây hóa. Điều đó thật khó tin.

Nước Pháp không thể làm gì nữa, nếu từng có thể làm được điều gì trong quá khứ. Hơn nữa, nhân danh

điều gì mà Pháp có thể can thiệp vào công việc nội bộ của Việt Nam, một điều mà Việt Nam, trong mọi trường hợp và hoàn toàn chính đáng, sẽ không chấp nhận.

Tất cả giờ đây phụ thuộc vào sức nặng thực sự của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) so với Hà Nội. Hoặc bên cạnh, nếu bạn thích nói vậy. Và vì hiện tại đã có 24 sư đoàn và 55 trung đoàn quân đội miền Bắc hiện diện ở miền Nam, nên rốt cuộc, mọi thứ sẽ phụ thuộc vào ý chí của Hà Nội. Tức là vào lựa chọn chính trị của họ. Liệu nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (RDV) có cho rằng nên để miền Nam tiến hành một cuộc cách mạng thực sự dân chủ, dẫn đến một cuộc tái thống nhất có lợi cho dân tộc Việt Nam mà vẫn tôn trọng bản sắc miền Nam và ý nguyện của đa số người dân, chẳng hạn qua mô hình liên bang. Hay Hà Nội sẽ đòi hỏi phần thưởng ngay lập tức cho chiến thắng của mình.

Những người ngày nay thể hiện nỗi sợ hãi bằng cách khoác lên mình màu sắc Pháp, nếu họ lật đổ Thieu thay vì hợp tác với hắn, yêu cầu chính phủ liên hiệp thi hành các hiệp định Paris, và loại bỏ mọi cớ để Hà Nội đưa quân tràn xuống miền Nam thì đã tự bảo vệ mình hiệu quả hơn.

Hy vọng duy nhất của họ, cũng như của đại đa số dân chúng không theo cộng sản, nằm ở một Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) đúng như hình ảnh mà nó muốn thể hiện. Một chính phủ thật sự, cách mạng nhưng hoàn toàn độc lập với Hà Nội. Một chính phủ, sau khi biết ơn sự giúp đỡ vô giá nhưng vô tư của các anh em miền Bắc và yêu cầu họ trở về quê hương, sẽ tiến hành theo nhịp độ và cách thức riêng của mình, như đã tuyên bố trên tất cả các làn sóng truyền thanh toàn cầu, công cuộc tái thiết đất nước, xây dựng một xã hội công bằng hơn, nhưng tự do và dân chủ, đồng thời nhẹ nhàng dẫn dắt đất nước đến sự tái thống nhất cần thiết. Và điều này nhờ sự đồng thuận của nhân dân đối với các xu hướng tự do và dân tộc chủ nghĩa được đại diện hiệu quả trong nội bộ chính phủ, như đã cam kết. Nghĩa là GRP chiến thắng sẽ là chính phủ đã thu hút được nhiều sự cảm thông trên thế giới nhờ cuộc đấu tranh của mình như David và những tuyên bố khôn ngoan.

Câu trả lời về lựa chọn của Hà Nội và thực tế của GRP sẽ đến trong vài giờ tới. Không cần phải chờ đợi đến khi diễn biến tiếp theo xác nhận hay bác bỏ hình ảnh mà chính phủ cách mạng tạm thời muốn xây dựng cho mình. Nếu người Bắc Việt để quân của Mặt trận Dân tộc Giải phóng đầu tiên vào Sài Gòn, đó sẽ là dấu hiệu cho thấy GRP sẽ nắm quyền tương lai chính trị

của miền Nam. Ngược lại, nếu bất chấp GRP và những chiến sĩ du kích đã hy sinh từ ngày 20/12/1960 khi FNL thành lập, những người bộ đội bước vào Sài Gòn, thì điều đó có nghĩa phe hữu đã đúng. Rằng GRP không tồn tại. Nó chỉ là những con rối bị Hà Nội điều khiển hoặc những diễn viên đóng vai độc lập để lừa bịp dư luận, nhất là quốc tế. Và miền Nam sẽ phải chịu sự áp đặt của chế độ độc tài đảng cộng sản.

Đó sẽ là một sự thất vọng lớn đối với các nhà tự do Việt Nam đã tin vào GRP. Nhưng cũng là nỗi buồn của các nhà dân chủ trên toàn thế giới, vốn mừng khi nhìn thấy dân tộc Việt Nam có được hòa bình và tự chủ cuối cùng, nhưng lại đau lòng khi nhận ra, trái với mọi lời hứa hẹn, một dân số mà người cộng sản không chiếm tới 10% sẽ bị ép buộc phải khuất phục dưới một chế độ toàn trị.

Trong khi chờ đợi, dù lệnh giới nghiêm 24 giờ có được ban bố hay không từ 6 giờ sáng ngày thứ Ba, 29 tháng 4 năm 1975, thành phố vẫn ngập tràn những đàn ong đi tìm tổ. Nói cách khác, họ tìm điểm để lên trực thăng Mỹ. Các tòa nhà nơi các chuyến bay đưa người ra khu vực hải đội VIT đang tuần tra ngoài cửa sông Mekong, bị bao vây bởi hàng trăm người Việt muốn tràn vào cùng với con cái, bà nội bà ngoại, hành lý, trong khi các

binh sĩ, cảnh sát Việt Nam, lính thủy đánh bộ Mỹ, các chiến binh trẻ mặc đồ đen với vẻ mặt nghiêm nghị, tay cầm súng M16, xuất hiện từ đâu không rõ, cố gắng kiểm soát hoặc đẩy lùi họ bằng cách bắn lên trời. Các xe tải, xe bán tải, xe ba bánh Lambretta chở đầy người, thậm chí quá tải động cơ và bánh xe, cùng những chiếc xe chở mười đến mười lăm người đang zigzag như những quả bóng bi-a luân phiên di chuyển lên xuống các bậc thang cứu hộ. Không nên thử vận may qua cổng chính của đại sứ quán Mỹ vì nó đã đóng chặt và được bảo vệ bằng hàng rào gai. Tuy nhiên, cổng sau mở ra phố Chasseloup-Laubat đang bị bao vây. Lính thủy quân lục chiến Mỹ chiến đấu để đóng cổng lại ngay khi họ đã cho những người được chọn lọc, người Mỹ hoặc người có thẻ ưu tiên, đi qua.

Bởi vì đã có danh sách lên máy bay được lập ra. Nhưng ngoài danh sách thật, còn có danh sách giả thật, trong đó tên người được thêm vào hoặc đổi tên bởi các nhân viên Mỹ để đổi lấy những khoản tiền lớn. Có cả danh sách giả thật được lập bởi người Mỹ liên kết với đồng bào được ủy quyền, tham lam muốn tăng thu nhập. Và danh sách giả giả, được làm bởi người Việt hoặc người Hoa dựa trên hồ sơ bị đánh cắp hoặc giả mạo, tự nhận là được ủy quyền bởi người Mỹ và kiếm được những khoản tiền lớn trong quá trình này. Điều này đã tạo ra

hàng ngàn người vượt quá số lượng dự kiến [51]. Những người này đã bỏ lại tất cả. Và nếu gia đình họ không còn chỗ để họ trú ngụ, chắc chắn nhà cửa của họ đã bị cướp phá. Những người chịu trách nhiệm cho việc sơ tán không biết phải xoay sở ra sao.

Những nhóm lính thất trận bắn lên trời để ép đường đến đại sứ quán Mỹ. Đám đông không một chút động đậy. Họ không nghe thấy. Ám ảnh với một ý nghĩ duy nhất là chạy trốn, họ không thèm để ý đến hàng xóm ngã xuống. Cần nói rằng Sài Gòn không còn vang tiếng xe hai bánh nổ máy mà là những loạt súng tự động. Một toán biệt kích cố gắng vòng qua chướng ngại vật bằng cách trèo tường đại sứ quán Pháp và vượt qua hàng rào bên cạnh. Lính thủy đánh bộ Mỹ bắn trả.

Ở phía bên kia, những người Mỹ cấp cao hơn đổ vào đại sứ quán Mỹ qua hàng rào gai trên phố dọc, được canh giữ nghiêm ngặt, họ bỏ lại xe ngay trước cửa, trên những vỉa hè rộng lớn của đại lộ hùng vĩ nhất Sài Gòn, Thống Nhứt, trước đây gọi là Norodom, dẫn từ vườn bách thảo đến dinh tổng thống, một đám trẻ con như

51 Hoa Kỳ đã đưa được 135.000 người đến nơi trú ẩn tại Hoa Kỳ. Đến tháng Mười, còn có thêm 100.000 người tị nạn ở Đông Nam Á, trong đó có 50.000 người ở Thái Lan và 7.000 người ở Pháp. Tuy nhiên, trong số những người này, có không ít người Campuchia và Lào.

đàn ong vỡ tổ đổ xô vào con mồi này. Trong vòng hai mươi phút, đúng giờ giấc, chúng lột sạch tới khung xe của những chiếc limousine sang trọng. Mọi thứ biến mất: bánh xe, kính cửa sổ, kính chắn gió, lớp cao su bao quanh, vô lăng, động cơ từng bộ phận, nội thất, dây điện, các thanh trang trí. Ghế sau là thứ khó lấy nhất và cũng được mang đi nhiều nhất. Thỉnh thoảng, một cảnh sát Việt Nam hoặc lính thủy quân lục chiến Mỹ lại ngăn chặn đám cá piranha này. Khi họ bắn không còn lên trời mà bắn bên cạnh lũ trẻ - mặc kệ nếu viên đạn lệch hay bắn bật lại nguy hiểm - bọn trẻ chạy tán loạn, rồi lại quay về vài phút sau như những đàn kền kền bị làm phiền vô ích. Một đoàn xe quân sự lao nhanh từ phía Bắc, đèn pha bật sáng trong một làn khói đen - có lẽ là lực lượng của sư đoàn 18 đang rút lui từ Biên Hòa - không làm ai chú ý. Người Sài Gòn đang bị một cơn ám ảnh. Người thì muốn chạy trốn, người thì muốn cướp bóc. Ai mà ngờ được thành phố đang bị giới nghiêm.

Ở khắp nơi, các tòa nhà, căn hộ, văn phòng của người Mỹ bị cướp phá một cách có hệ thống, đến tận bê tông. Ở Newport, bên bờ sông, đầu con đường Long Bình dẫn về phía đông bắc và Biên Hòa, người Mỹ đã xây dựng các kho hàng khổng lồ. Nơi đây bị cướp phá khủng khiếp. Cả một dân cư tham gia vào cuộc cướp bóc này. Từ trẻ nhỏ mười lăm tháng đến người già chín mươi

lăm tuổi, dù chân không vững hay ngồi khoanh chân với bụng phệ hay tay gầy guộc như dây thừng dưới lớp da mỏng, mọi người đều kéo, đẩy, vác, lật đổ đủ thứ. Những hộp đồ hộp, pho mát Pháp, Hà Lan, Anh, Mỹ thấm nước, bao tải bột mì, gạo, chai nước, rượu vang, coca-cola, rượu bourbon và scotch, thùng sữa bột, sữa đặc, socola, cà phê hòa tan, mật ong, mứt, lốp xe, tôn, xà gồ, bồn cầu, đồ nội thất, quạt máy, các khúc thịt ướt máu đang tan chảy dưới ánh nắng, mọi thứ hỗn loạn như con người. Khi không mang nổi nữa, họ ngồi bên lề đường bán thứ vừa cướp được.

Không ai chú ý đến tiếng súng tự động vang lên cách đó hai trăm mét, tiếng súng cối khai hỏa và tiếng nổ ở nơi khác, hay làn khói đen dày bốc lên. Những lực lượng Bắc Việt thâm nhập từ đêm qua vừa bị tiêu diệt.

Những đàn người bùn đất phủ đầy từ những con rạch, đầm lầy họ phải băng qua để đến chỗ cướp nhanh hơn, chạy, đội trên đầu chiến lợi phẩm của mình. Thật khó tin, cả một dân tộc đang cướp bóc. Họ di chuyển thành những cột dài, có lúc chở đầy, lúc trống rỗng, như những đoàn lữ hành ở châu Phi.

Khi sư đoàn 18 rút lui xuất hiện, bọn cướp vẫn tiếp tục công việc của mình. Tuy nhiên, tiếng còi của xe jeep và xe cứu thương mở đường cho các chiến binh bảo vệ

Xuân Lộc vang lên báo hiệu sự kết thúc của Nam Việt Nam. Phía sau họ, chỉ có những dân quân Công giáo ở Hòn Ai, xuất thân từ những người tị nạn Bắc Kỳ năm 1954, sẽ cố gắng ngăn chặn xe tăng của anh em miền Bắc tiến vào Sài Gòn. Họ sẽ bị tàn sát tại chỗ, rồi bị xử bắn vì đã chiến đấu trong những ngày sau khi giải phóng. Nhưng những người sống sót, kiên cường, sẽ tham gia kháng chiến và gia nhập các đội du kích. Ai đến lượt người đó.

Phía trước đoàn xe jeep đầu tiên, nơi chất đống năm, bảy, tám sĩ quan - chẳng phải bổn phận của sĩ quan là đứng đầu đội quân của mình sao - đôi khi còn có vài cô gái trẻ mặc quân phục, con đường rộng lớn như phép màu đã trở nên thông thoáng. Vào Chủ nhật, tại Trảng Bom, khi mở lại cuộc tấn công, các đồng nghiệp đã thấy xe tăng rút lui cán qua dân thường. Ban đầu rải rác, rồi nhanh chóng thành hàng bốn xe một lúc, các xe tải, xe bồn xăng, pháo kéo và pháo trên xe, máy đào, xe bọc thép, xe tăng, và các bệ phóng xe tăng nối đuôi nhau tiến. Trên các xe chất đầy lính cười đùa, vẫy tay chào các nhà báo. Nhiều người trong số họ không hơn mười bảy tuổi. Nụ cười phương Đông thường che giấu sự lo lắng hoặc xúc động. Trong một cuộc đột kích trên đồng lau sậy năm 1952, tôi đã thấy một lính bật cười trước đầu gối bị mất của người bạn thân không rời. Và người

bất cẩn chạy trước xe bạn, bạn may mắn tránh được, cũng thường bật cười. Thật ra, nhiều khi đó là vì họ biết chắc bạn đã giết được tên ma-qui xấu xa nhưng vô hình bám theo như bóng, và họ đã liều mạng vì điều đó.

Và rồi chiến tranh kết thúc, phải không. Cuộc sống thật tươi đẹp khi người chiến thắng không trừng phạt quân nhân. Họ đã được gọi nhập ngũ và chỉ làm nhiệm vụ của mình. Nhưng nét mặt những người tị nạn được chở trên xe lại đầy lo lắng và mệt mỏi. Người ở khắp nơi, trẻ con, thanh niên bám vào thành xe tải, đứng trên bậc lên xuống, treo trên cửa cabin, dồn đống trên bánh chắn bùn và mui xe. Người già, phụ nữ ôm đứa bé trong lòng, thường cho con bú, nằm giữa các thùng tiếp tế, đạn dược, súng cối, những vũ khí cá nhân bị vứt lung tung. Một người phụ nữ miền Bắc, đầu quấn khăn turban đen đang xộc xệch, để lộ một búi tóc thắt bím, mặc áo ngắn màu gạch nâu đỏ, trang phục truyền thống của nông dân vùng Bắc Kỳ, rách tả tơi. Có thể đó vẫn là một người tị nạn Công giáo từ năm 1954. Bà bế một đứa bé hai tháng tuổi trên tay. Một bà già cùng với một bé gái nhỏ và bốn binh sĩ ngồi trong cái nôi của một chiếc máy xúc. Miệng bà già ấy không còn răng, những chiếc răng đen bóng thò ra, hé rộng. Bà đang khóc hay đang cười. Giữa tiếng động rền rĩ của động cơ, không ai có thể phân biệt được.

Xung quanh và giữa các phương tiện chạy song song sát nhau ấy, những sĩ quan, binh lính, tụ tập như đàn chim én trên dây điện, đi thành từng đôi, ba, thậm chí bốn người trên xe máy, xe tay ga, súng vẫn còn đeo vai. Tiếng nổ máy vang rền, rì rào. Thỉnh thoảng có tiếng súng tự động nổ liên hồi để xin đường. Còi xe chẳng còn tác dụng gì nữa. Từng đợt, những chiếc xe đạp lướt qua. Một người lính đạp xe, bạn đồng đội ngồi sau yên xe, người khác - thường là trẻ em - đứng vững trên thanh xe cũ kỹ. Có lúc là một cô gái trẻ đạp xe, có một binh sĩ ngồi sau. Hay một dân thường. Nhưng có khi dân thường cũng là lính, đã đi trước vài giờ đồng đội. Vì ngày mai, khi lệnh ngừng bắn có hiệu lực, họ sẽ bỏ bộ quân phục để hoà nhập vào dòng người. Khi đó, ta sẽ thấy những nhóm thanh niên mặc áo ba lỗ và quần lót trắng, bước đi lững thững trên đường phố, tìm về mái ấm gia đình, người thân hay bạn bè để trú ngụ. Đường phố và vỉa hè Sài Gòn, Chợ Lớn sẽ biến thành bãi chứa khổng lồ của quân phục, mũ sắt, băng đạn, băng tiếp đạn đầy, lựu đạn, ba lô, súng lục, súng tự động. Cờ của các phong trào quốc gia cũng vậy. Cống rãnh bị bịt kín bởi chúng.

Dòng người tị nạn, những người không được quân lính chấp nhận, lăn trôi dọc theo hai bờ dòng sông ấy hướng về thủ đô, dưới những chiếc trực thăng choppers

[52] quay cánh trên không ở độ cao khoảng năm mươi mét, dọc theo bờ đường. Hình ảnh này gợi nhớ những con đường di tản tại Pháp năm 1940 và Đức năm 1945. Chỉ khác là thay vì ngựa, người ta dùng những con trâu nặng nề màu xám với sừng ngang vòng hoặc thường là bò bướu màu vàng với bướu dao động trên gáy, với những tua dài mượt mà và đôi mắt đen mềm mại được viền bởi lớp khôl. Và những chiếc xe đẩy trẻ em, không sử dụng ở Viễn Đông cũng vắng mặt, dù chúng từng rất hữu dụng trong các cuộc di cư ở phương Tây. Thay vào đó, đàn ông kéo các cáng, phụ nữ đẩy những chiếc xe chở hàng nhỏ bé của người nông dân, trên đống đồ không rõ ràng nhưng thường được che bằng một tấm tôn, bên dưới đó cả gia đình trú ẩn, và cụ già khô gầy đội nón lá ngồi trang trọng.

Lính dù đến, mặc quân phục sọc màu đen và xanh lợt rất nổi bật. Họ đến bằng xe tải, xe jeep, xe máy và cũng đi bộ theo nhóm, kèm theo vài chú chó chăn cừu Đức chiến tranh có dây xích. Một trong số họ, đeo khẩu M16 trên vai, thấy tôi bật thuốc lá, tiến lại gần với ánh mắt van xin. Tôi đưa cho họ một điếu thuốc và châm lửa. Họ ra hiệu xin cả hộp thuốc. Tôi ghét bị ra lệnh,

52 Biệt danh tiếng Mỹ dành cho trực thăng, do tiếng ồn của cánh quạt khi quay ở độ cao thấp nghe như tiếng máy xay. Động từ to chop có nghĩa là «xắt, chặt, thái».

nhất là từ người có súng. Tôi từ chối. Nó chỉ vào bật lửa của tôi và ra dấu muốn nó. Tôi bỏ vào túi. Nó đặt tay lên máy thu âm của tôi. Tôi đẩy mạnh. Bị từ chối, người lính dù quay đi. Nhiều năm qua, những người trẻ này đã bóp chắt, cướp bóc, tống tiền dân chúng quá sợ súng đạn để phản kháng. Đó là lý do cho hành động này.

Cùng lúc đó, một cậu bé khoảng 15 tuổi cố giật túi máy ảnh của tôi, hai phút sau một lính dù khác cố lấy máy thu âm, tôi rút dao Thái từ túi, may mà cảnh sát sân bay Roissy-Charles-de-Gaulle không phát hiện, và giơ lưỡi dao ra. Với một tay cầm micro, tay kia cầm dao, tôi tiếp tục tác nghiệp cho đài Radio-Luxembourg cho đến khi đơn vị dù biến mất.

Một ông lão có râu khoảng 50 tuổi, đang đẩy xe đạp ngược chiều, dừng lại cười và quan sát tôi ghi âm làn sóng người đổ về Sài Gòn. Ông nói trong tiếng Pháp lơ lớ của người Việt. Đây là cuộc rút lui tại Nga. Cuộc rút lui tại Nga, như Napoleon. Tôi nói với ông rằng có nhiều điểm khác biệt, ngoài sự quấy rối của lính Cossack là thời tiết. Bây giờ là 35 độ C trong bóng râm, giữa buổi chiều. Ông đồng ý và nói thêm rằng đây là cuộc rút lui xấu hổ của một cường quốc Mỹ vĩ đại. Ở một nước nhỏ nhất thế giới, Việt Nam, cường quốc lớn nhất thế giới sẽ rút lui một cách xấu hổ, đó là một sự nhục nhã lớn

đối với người dân Mỹ. Tôi gọi các đồng nghiệp quay lại để ông lặp lại nhận xét chán chường trước ống kính của Dominique Merlin.

Ông lão thân thiện này thể hiện nỗi thất vọng của những người Việt ít nghiêng về cộng sản trước sự rửa tay gác kiếm của Mỹ về Hiệp định tháng 1 năm 1973. Sự thất vọng đã biến thành khinh miệt khi Hoa Kỳ không thực hiện các điều khoản bí mật của hiệp định vào thời điểm Nam Việt Nam hấp hối. Sự khinh miệt này, ở nhiều người, đã chuyển thành căm ghét khi những người Mỹ còn sót lại bắt đầu thu dọn hành lý trước sức ép của quân đội Bắc Việt vào mùa xuân. Mà không ai, ngoại trừ chính những người liên quan - và thậm chí là không hẳn - tỏ lòng biết ơn với người Mỹ vì nỗ lực khổng lồ trong việc di tản hàng chục ngàn người tị nạn. Điều đó là hoàn toàn dễ hiểu. Nguồn vốn của sự khinh miệt và căm hận ấy chắc chắn sẽ không bị lãng phí trong công cuộc cải tạo miền Nam Việt Nam.

Trong bóng tối của buổi hoàng hôn dữ dội nơi Viễn Đông, những tên cướp bóc cuối cùng tản ra khỏi M.A.C.V., Bộ chỉ huy viện trợ quân sự, cách khách sạn Continental chỉ vài bước, ở góc đường Hai Bà Trưng - Paul Blanchi, phía sau Quốc hội. Các dãy nhà đã tuôn ra qua cửa sổ nào là tủ lạnh, bao bột mì, ghế bành, kệ,

bàn, tủ hồ sơ, cánh quạt trần, bất cứ khúc gỗ nào, trước con mắt của cảnh sát, rồi sau đó là với sự hợp tác hiệu quả của họ. Một đứa trẻ cuối cùng bỏ chạy với một cây gậy bóng chày. Không còn gì để cướp nữa.

Trên con phố đầy rẫy hàng ngàn tờ giấy từ những hồ sơ bị vứt tung tóe - những tờ giấy trắng ấy, suốt nhiều ngày, sẽ nói với người đi đường về vị trí của các văn phòng và tòa nhà Mỹ từng bị cướp phá - trước khách sạn Continental, tôi và Raoul Coutard quan sát một người đàn ông khoảng ba mươi tuổi. Giống như ta chăm chú nhìn một con kiến đang cố kéo xác một côn trùng to gấp hai mươi lần cơ thể nó. Mặc quần short trắng, đi guốc gỗ truyền thống, với một tấm vải quấn quanh thân trên đang đẫm mồ hôi, người đàn ông di chuyển từng mét, rồi từng nửa mét, một chiếc máy giặt cao ngang người anh ta. Khi anh ta đến được góc đường Catinat thì trời đã tối. Và người ấy chỉ còn nhích lên từng centimet. Nhưng sau mỗi lần nghỉ, anh lại cúi người xuống, tấm vải giờ đã tì lên trán, và anh dồn sức vào một nỗ lực mới. Chúng tôi thầm mong rằng trong những con đường đã vắng bóng người vì đêm xuống, sẽ không có một chiếc xe jeep cảnh sát nào cướp đi chiến lợi phẩm xứng đáng của người chiến binh quả cảm trong cuộc cướp bóc Sài Gòn này.

Rồi, trong đêm tối gầm rú, bị xé toạc bởi loạt đạn từ vũ khí tự động, rạch ngang bởi pháo sáng, đèn pha, ánh sáng từ các trực thăng đang đáp và cất cánh từ nóc các tòa nhà mà chúng sượt qua bằng khối đen đồ sộ, vũ điệu trực thăng càng lúc càng rầm rộ. Cảnh tượng khiến người ta tưởng như đang ở trên vùng cao nguyên An Khê, trong thời kỳ huy hoàng của Sư đoàn Kỵ binh số 1, First Cav, và đội quân nửa ngàn trực thăng của họ, khi những chiếc Huey cất cánh từng tá một cùng lúc.

Nhưng hôm nay, những chiếc trực thăng, cùng với các pháo đài bay khổng lồ B-52, vốn từng được cho là minh chứng rằng một quân đội chính quy có thể đánh bại chiến tranh du kích, giờ đây, khi chúng ta đã đi đến hồi kết của một cuộc đối đầu giữa hai đạo quân chính quy, chỉ còn dùng để di tản những kẻ, suốt tám năm, từ 1965 đến 1973, không thể giành được chiến thắng.

Và những loạt đạn giật cục trong không khí bị xé nát bởi cánh quạt của các trực thăng Iroquois, Chinook và Jolly Green không phải là do hoặc nhắm vào những toán đặc công Việt Cộng đã xâm nhập thành phố, mà là do binh lính Nam Việt Nam bắn, nhằm vào những chiếc trực thăng từng là đồng minh, giờ đây trở thành biểu tượng cho sự bị bỏ rơi và tuyệt vọng của họ. Trong khi đó, tại tháp chuông gạch hồng viền trắng của nhà

thờ lớn, chiếc đồng hồ tròn lặng lẽ điểm những giờ cuối cùng phương Tây của Sài Gòn, đứa con của các đô đốc Pháp, viên ngọc Viễn Đông.

Trong đêm, đài phát thanh Hà Nội đã tuyên bố phán quyết của mình. Họ gọi Dương Văn Minh là một tên bù nhìn. Với sự phi lý và tàn nhẫn - vì ai mới thật sự đang giật dây Minh - bản án này của Hà Nội chính là hồi chuông cáo chung cho chính phủ ba bên, hòa hợp và hòa giải được dự kiến bởi các hiệp định Paris (vốn đã lỗi thời đến mức không thể cứu vãn), mà chỉ còn những kẻ mộng mơ ở Sài Gòn và nước Pháp mới còn tin. Bản án này chính thức hóa điều mà lẽ ra không ai nên nghi ngờ từ ngày 9 tháng 3, rằng súng đã nổ, và luật kẻ mạnh sẽ được thi hành, như thường lệ.

Lúc 8 giờ 15 sáng, thứ Tư, ngày 30 tháng Tư năm 1975, một nửa bầu không khí im lặng bao trùm Sài Gòn. Chiếc trực thăng Mỹ cuối cùng đã cất cánh khỏi các mái nhà thành phố. Nhưng nó không đưa theo người Mỹ cuối cùng [53]. Đại sứ Hoa Kỳ đã lên một trong những

53 Vào đầu tháng 11 năm 1975, theo thông tin từ Lầu Năm Góc, báo chí Mỹ đưa tin có khoảng năm mươi công dân Mỹ bị mắc kẹt ở miền Nam Việt Nam vì không kịp đến các khu vực sơ tán đúng lúc. Ngày 20 tháng 10, hãng thông tấn chính thức Gia Phong của Sài Gòn, Thành phố Hồ Chí Minh thông báo rằng khoảng hai mươi người nước ngoài không thể rời khỏi Việt

chiếc trực thăng cuối ấy. Dù sau này người ta có thể viết gì đi nữa, để tránh đám đông chen chúc trước cổng tòa đại sứ, Graham Martin (Đại sứ Hoa Kỳ) đã đến bằng một lối đi bí mật thông qua Đại sứ quán Pháp, được tạo ra trong bức tường chung giữa hai tòa nhà, bức tường này đã được tháo dỡ trong thời kỳ biến động nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho liên lạc, và sau khi Sài Gòn thất thủ, bức tường này sẽ nhanh chóng được xây lại. Vào khoảng 16 giờ chiều ngày thứ Ba, 29 tháng 4, đại sứ Mỹ đến Đại sứ quán Pháp trên một chiếc limousine đen to lớn, mặc áo chống đạn, được hộ tống bởi bốn lính thủy quân lục chiến đội mũ sắt, áo giáp, tay cầm M16. Graham Martin đã từ biệt người đồng cấp Pháp vào cuối buổi sáng hôm đó, tại văn phòng ông Mérillon, và không gặp lại ông ta nữa. Do đó, không thể có chuyện

Nam sẽ được cho phép xuất cảnh thông qua Ủy ban Tị nạn. Ngày thứ Năm, 30 tháng 10, 14 người được thả tự do sau khi bị bắt giữ trong đợt tấn công, đặc biệt ở khu vực Tây Nguyên, đã đến Bangkok. Trong số này có 9 người Mỹ, 2 người Canada, 2 người Philippines và 1 người Úc. Trong suốt 6 ngày di chuyển đến biên giới Thái Lan, họ đã đi trên những chiếc xe có cửa sổ bị che bằng bìa cứng. Ngày 1 tháng 8 năm 1976, một chuyến bay do Cao ủy Tị nạn Liên Hiệp Quốc thuê chở 23 công dân Mỹ bị kẹt lại ở Việt Nam từ ngày 30 tháng 4 năm 1975, cùng 26 người thân là người Việt Nam, đã đến Bangkok. Theo lời những người vừa đến, vẫn còn 4 người Mỹ khác - trong đó có một người được cho là đang bị giam giữ - chưa được phép rời đi.

cả hai cùng đi bộ đối đầu với đám đông giận dữ trước cổng đại sứ quán Hoa Kỳ, như một nhà báo không có mặt tại Việt Nam đã bịa đặt. Câu chuyện này phi lý ở mọi điểm và hết sức lố bịch, đã bị nhân viên đại sứ quán bác bỏ. Cũng không đúng rằng ông Mérillon đã trải qua cả ngày 29 tháng 4 và phần đầu đêm hôm sau bên cạnh tướng Minh tại nhà riêng của ông ấy, như người ta đã kể lại, hay rằng ông đại sứ Pháp đã đi làm nhiệm vụ dưới làn rocket (!) trong đêm đó, đến gặp các đại diện của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) và Hà Nội tại trại Davis, Tân Sơn Nhất. Tuy nhiên, đúng là ông Mérillon đã nhiều lần gọi điện cho tướng Minh, và ít nhất một lần, đã cử một cố vấn của đại sứ quán đến gặp ông Minh.

Còn chiếc xe limousine bọc thép sang trọng của đại sứ Mỹ, được giao cho Đại sứ quán Pháp chăm sóc, thì sau đó đã được đẩy ra lề đường, cách xa tòa đại sứ, biển số ngoại giao đặc biệt bị tháo bỏ, và cuối cùng rơi vào tay đám cướp bóc.

Một nửa sự im lặng bao trùm Sài Gòn, vì khi âm thanh tchoptchoptchop dai dẳng của trực thăng im bặt, thì các loại đạn bay vẫn tiếp tục tung tăng một cách hân hoan trong bầu trời thủ đô. Đạn cối rơi rải rác, và tiếng rít khó chịu của chúng khiến mọi người phải cúi rạp

xuống đất để né. Hôm qua, trong bữa trưa tại sân trong hình giếng của khách sạn Continental, tôi đã cắm mặt vào đĩa thức ăn. Mấy người bạn cười toe toét, gì vậy Brigitte, bà có chuyện gì thế. Và quả thật là có chuyện, một tiếng rít mà tôi quá quen đã khiến tôi phản xạ như vậy. Viên đạn nhỏ, có lẽ đã bị lệch sau khi va vào tường, bật ra từ một trụ cột và rơi ngay dưới chân tôi. M16, Raoul Coutard, chuyên gia của chúng tôi khẳng định, và ném viên đạn vào đĩa của Lartéguy.

Trong đêm, các đơn vị Hải quân Quốc gia đã nhổ neo cố gắng vượt phong tỏa, trên tàu chở theo gia đình, bạn bè và cả khách hàng của các thủy thủ, có lẽ đã phải chi tiền chuộc mạng. Một số tàu được cho là đã trúng mìn trên sông.

Song song với đường Catinat, đường Hai Bà Trưng-Paul Blanchi dẫn ra cảng hoàn toàn vắng vẻ. Lòng đường, vỉa hè, cống rãnh đều đã trở thành nghĩa địa của những tàn tích quân đội: mũ sắt, áo giáp chống đạn, và những đôi giày nhà binh nặng nề, đặc trưng cho bất kỳ đạo quân nào đang tháo chạy, súng trường tự động vứt lăn lóc, dây đạn súng máy nằm rải rác. Một bao gạo từ nhà máy Comft Rice Mills ở Houston (Texas), bị xé toạc, nằm trơ trọi, vô nghĩa, giữa con đường vẫn một cách kỳ lạ, im lặng đến lạ lùng. Lý do cho sự vắng bóng

hoàn toàn của sự sống ấy bỗng bùng lên thành từng loạt đạn. Quỷ thật. Nhưng ai đang bắn. Và vì sao. Vào sáng thứ Tư, ngày 30 tháng 4 tại Sài Gòn, đó là những câu hỏi rất khó trả lời. Tốt hơn hết là tìm chỗ núp nhanh còn hơn cố hiểu cho ra lẽ.

Từ lúc 9 giờ 30 sáng, Gia Định, khu ngoại ô phía Bắc của Sài Gòn, bị pháo kích dữ dội, và xe cứu thương hú còi inh ỏi khắp thành phố để đi đón khoảng 500 người bị thương - người ta sẽ nói số người chết cũng tương đương. Ở cảng, sự hỗn loạn lên tới đỉnh điểm. Một con tàu neo ở đó, đáng lẽ vẫn còn có thể nhổ neo, bị bao phủ kín mít bởi đám đông tị nạn chen chúc từ dưới lên đến tận phần cấu trúc cao nhất của tàu, bám đầy như rệp trên cành hồng. Một số người bám cả bên ngoài lan can, nơi hàng trăm người khác vẫn đang cố gắng leo lên. Một pháo đài đang bị tấn công.

Bỗng nhiên, không có gì rõ ràng, nhưng một cảm giác khó chịu lạ lùng siết chặt lấy nhóm chúng tôi. Khi chúng tôi đang quay phim, ghi âm, chụp ảnh, thì một nhóm người, trong đó có lính dù cầm súng M16, tiến lại gần. Chính thiết bị của chúng tôi kích thích lòng tham của họ. Vô số đồng nghiệp sáng nay đã bị cướp sạch.

Coutard và tôi, hai lão làng của vùng đất Đông Dương, không cần bàn cãi. Phải cuốn gói, Raoul nói với tôi. Và nhanh, nếu không sẽ rắc rối to, tôi đồng tình. Tôi gọi Roger Mathurin, chiếc micro Nagra của anh đang ghi âm. Coutard gọi Dominique Merlin, người đang đứng cách đó vài mét, mắt dán vào ống kính máy quay, không nhận ra rằng mình đang bị bao vây. Chúng tôi lùi lại, từ từ, đối mặt với những người kia, họ tiến về phía chúng tôi với ánh mắt dán vào thiết bị của chúng tôi, còn chúng tôi thì nhìn chăm chăm vào những bàn tay cầm vũ khí của họ. Chúng tôi rút về xe, khi cửa xe đóng sầm lại trước khi sự cố xảy ra, kéo cửa kính lên ngay lập tức, chúng tôi cảm thấy nhẹ nhõm hơn.

Lúc đó là 10 giờ sáng. Đường phố trống trơn. Cánh cổng gỗ lớn sơn xanh đậm của khách sạn Continental đã đóng chặt, một điều mà trong suốt 25 năm, tôi chỉ thấy xảy ra một lần duy nhất, Tết Mậu Thân 1968. Và trước cửa, các chấn song sắt đã kéo xuống gần hết. Những người ăn xin, đánh giày, bán sách, tài xế taxi đều biến mất. Lá cờ vàng ba sọc đỏ của chính phủ Việt Nam Cộng Hòa từng tung bay trên mặt tiền đã không còn nữa. Chỉ còn lại lá cờ Pháp, và trong vài giờ tới sẽ được treo cùng với lá cờ của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), nửa xanh nửa đỏ, sao vàng (trước khi cuối cùng chỉ còn một lá cờ duy nhất tung bay, lá cờ của những

người chiến thắng, trước khi lá cờ đỏ sao vàng của miền Bắc được bổ sung cho dịp lễ chiến thắng ngày 15 tháng 5, lá cờ sẽ không sớm thì muộn thống trị một mình, khi việc thống nhất đất nước được chính thức công bố - dĩ nhiên là có lợi cho miền Bắc). Nhưng trên khung cửa của khách sạn, một tấm biển nhỏ đã xuất hiện. Nó thông báo với những ai cần biết rằng khách sạn đang tiếp đón các thành viên Ba Lan và Hungary của Ủy ban Quân sự Kiểm soát. Một sự chung sống đáng mừng đúng vào thời điểm những người anh em từ miền Bắc và các lực lượng du kích đang tiến vào.

Bởi vì họ đang đến. Người ta cảm nhận được điều đó. Một vài cơn mưa đá được báo trước bằng tiếng gầm, như động đất thường báo hiệu bằng rung chấn. Một vài cơn giông được báo bằng những cơn gió mạnh, những cơn khác thì bằng sự bất động đột ngột của mọi vật và con người. Cũng chính bằng kiểu im lặng ấy, sự xuất hiện của những người chiến thắng tại Sài Gòn sáng thứ Tư ngày 30 tháng 4 năm 1975 được dự báo bằng một sự im lặng dày đặc đến mức như thể có thể chạm vào được, một sự im lặng mà ngay cả tiếng súng tự động, tiếng nổ của đủ loại đạn pháo cũng không thể che lấp. Có vẻ như cả thành phố, ba triệu con người, đều nín thở, ngưng mọi cử động, hóa đá.

Từ cửa sổ các khách sạn, các nhà báo lắng nghe Sài Gòn trong trạng thái ngây dại, như bị thôi miên. Đột nhiên, lúc 10 giờ 14 phút, loa phóng thanh gầm lên. Gần như là một sự giải tỏa. Và, lần đầu tiên, những chiếc loa chói tai ấy lại có ích. Tướng Minh vừa tuyên bố lệnh ngừng bắn. Ông kêu gọi quân đội dừng mọi hành động chiến đấu, giữ bình tĩnh và ở nguyên vị trí. Vị nguyên thủ quốc gia vừa nhậm chức chưa đến hai ngày bày tỏ hy vọng được gặp Chính phủ Cách mạng Lâm thời để thương lượng trong trật tự nhằm tránh đổ máu thêm. Thương lượng. Phải chăng Minh vẫn chưa ra khỏi giấc mộng của mình. Sau bài phát biểu, một người tên Nguyễn Hạnh lên tiếng kêu gọi các binh sĩ tuân lệnh. Ông tự giới thiệu là đại diện của tướng Vĩnh Lộc. Nhưng chính tướng Lộc cũng khó lòng nói chuyện được với quân lính của mình, vì ông vừa được bổ nhiệm làm tổng tham mưu trưởng quân đội bởi Dương Văn Minh hai ngày trước, đã rời đi trong đêm qua.

Sài Gòn sẽ không bị ném bom.

Sài Gòn sẽ không chứng kiến một trận chiến đường phố.

Và vì mọi dấu hiệu đều cho thấy sự xuất hiện sắp tới của những người chiến thắng, Sài Gòn sẽ thoát khỏi cảnh bị cướp phá bởi quân đội chính phủ và đám đông

dân chúng.

Thở phào.

Trong lúc tiếng nổ của đạn pháo và hỏa tiễn dần lắng xuống, tiếng súng tự động cũng dần tắt, âm thanh nền ấy tan biến để lại một cảm giác kỳ lạ, thì một chuyển động kỳ lạ bắt đầu xuất hiện trên đường phố. Người đi bộ, hai ba người trên một xe đạp, ba bốn người trên một xe máy hoặc xe lam, năm người phụ nữ ngồi chen chúc trên chiếc ghế hẹp của một chiếc xích lô, tất cả đều mang theo va ly, túi vải, bao tải, tràn ra như từ một tổ kiến vừa bị khuấy động. Ai cũng cố gắng đi tìm người thân, sợ rằng sắp tới sẽ không còn được phép di chuyển nữa (sự cẩn trọng khôn ngoan của một dân tộc thật sự có ăng-ten). Một chiếc xe hơi Mỹ lớn, với đèn xoay màu xanh trên nóc đang chớp sáng, rõ ràng bị hai người lính chính phủ đánh cắp, lao vun vút qua với tiếng còi hụ inh ỏi. Những chiếc jeep quân đội, một chiếc còn trang trí bằng một lá cờ Pháp khổng lồ, chở đầy dân thường, trẻ con, hành lý, xe đạp móc trên mui và nắp capô, lao nhanh đến những điểm đến riêng của từng người. Một bé gái chừng năm tuổi, mặc đồ ngủ bằng vải trắng, kéo một chiếc vali nặng hơn người, tay kia dắt theo một đứa em nhỏ xíu. Tất cả các khuôn mặt đều căng thẳng. Nhanh lên. Phải nhanh trước khi quân

đội chiến thắng tiến vào.

Ngược lên đường Catinat, một đơn vị lính dù xuất hiện dưới hàng cây bên vỉa hè. Ba lô sau lưng, ăn mặc chỉnh tề, tay cầm M16, những người lính này rõ ràng vẫn còn có chỉ huy, di chuyển theo hàng một, bước đi nhanh nhẹn và mềm mại. Họ rẽ trước khách sạn và biến mất sau quảng trường Lê Lợi, phía sau bức tượng xấu xí vinh danh lính thủy đánh bộ, lúc này trông lại càng lố bịch hơn giữa cảnh bại trận. Thật kỳ lạ, đúng vào ngày đầu hàng, tôi mới thấy những chiến binh trông thật sự như lính chiến kể từ khi đặt chân đến đây.

Một biến chuyển ở quảng trường Lê Lợi. Người ta chạy đến. Các nhà báo ùa tới. Long, trung tá quân cảnh sát, nằm dưới chân tượng đài trong bộ quân phục xanh xám. Trên ngực ông, nơi tên được thêu trên một dải vải trắng, là chiếc mũ có viền bạc. Trung tá Long đã tự bắn vào miệng. Viên đạn xuyên lên đầu ông. Một phần não văng tung tóe xung quanh. Thế nhưng ông vẫn còn giật nhẹ trong những cơn co giật cuối cùng.

Long không phải là sĩ quan đầu tiên tự sát. Tướng Phan Văn Thụ, tư lệnh cao nguyên, và Nam, tư lệnh quân khu 4 ở đồng bằng, cũng đã tự vẫn sáng nay. Nhưng họ dùng thuốc viên Nivaquine, một loại thuốc chống sốt rét. Họ đã chết dứt điểm tại bệnh viện Grall Nhiều sĩ

quan khác cũng sẽ tự sát. Có lẽ hàng chục người. Và còn nhiều hơn nữa trong giới dân sự. Không thể đưa ra con số chính xác. Nhất là khi nhiều tin đồn cụ thể và chi tiết sẽ bao phủ những vụ tự sát giả, theo sau là các đám tang giả. Với xe tang trang trí lộng lẫy màu hồng, xanh, vàng, gia đình khóc lóc quấn bao tải, mang băng tang trắng quanh trán, gào thét thảm thiết bên tiếng vĩ cầm chua chát và trống rộn ràng dành cho người Hoa giàu có. Đó sẽ là một trong những phương kế được người thân sáng tạo ra để che giấu cuộc bỏ trốn, mà hậu quả nếu bị lộ sẽ vô cùng khó lường.

Tuy vậy, số vụ tự tử thật sự sẽ không thể đếm xuể. Và không chỉ xảy ra với những người cao tuổi, những người tự cho rằng đời mình đã xong, không thể khuất phục trước trật tự Mác-xít mới, hay với những ai bị các ủy ban cách mạng sẽ mọc lên khắp nơi, cùng với những kẻ tố cáo, những người ủng hộ cách mạng, buộc tội là phản động. Rất nhiều thanh niên, cả nam lẫn nữ, cũng sẽ tự kết liễu đời mình. Chỉ trong vài giờ, ở Sài Gòn sẽ không thể tìm đâu ra một ống thuốc ngủ hay thuốc an thần, dù là loại nào, cũng như không còn viên Nivaquine nào. Khi đó, người ta sẽ quay lại với cách cũ, cách trước thời thịnh hành của các loại barbituric và thuốc an thần nhập từ phương Tây, dùng lưỡi quẹt diêm chứa phosphor từ hộp diêm, cách truyền thống này lại

trở thành cứu cánh cuối cùng cho những người không muốn sống dưới chế độ cộng sản. Và vào thứ Ba ngày 20 tháng 5 lúc 18 giờ, trên bệ tượng lính thủy đánh bộ đã bị phá hủy từ ngày 5, một người đàn ông, cũng từng là lính thủy quân lục chiến, sẽ tự thiêu, không một tiếng kêu, chỉ với một chiếc can xăng nhỏ đến mức không đủ làm ông ngạt thở. Ông đã bình tĩnh thông báo với người đi đường rằng, không, ông không thể chấp nhận được những gì đang xảy ra. Chẳng bao lâu sau đó, chỉ còn lại một hình nhân đen nhỏ khủng khiếp, đen như than, với lớp vỏ ngoài như vỏ than đá vỡ ra để lộ chất lỏng bên trong màu sữa, hai chân khẳng khiu như chân trẻ con, gập gối, còn đong đưa nhiều phút sau.

Hai mươi lăm phút sau khi Long tự sát, lúc 12 giờ 10, một tin đồn lan trong giới báo chí đang tụ tập quanh khách sạn Continental. Quân đội - mà chúng tôi vẫn cố chấp gọi là GRP - được cho là đã chiếm đài phát thanh, ở cửa ngõ phía bắc thành phố, giáp ranh Phú Mỹ. Ngoài đường, một số người dân vẫn cố gắng kéo lê hành lý, chuyển từng bó đồ.

Đúng lúc đó, một chiếc jeep lao xuống đường Catinat. Trên kính chắn gió có gắn một cây cờ, một lá cờ đang bay phấp phới nửa đỏ, nửa xanh nhạt, một ngôi sao vàng ở giữa, lá cờ của Chính phủ Cách mạng Lâm thời

(GRP). Trong chiếc jeep mui trần, vài thanh niên giơ cao súng AK 47. Chiếc xe quay đầu, các nhà báo gần đó liền nhảy lên nắp capô và bên hông xe. Chiếc jeep lao về phía nhà thờ và dinh Độc Lập. Một cuộc đổ xô bắt đầu.

Cuộc đổ xô của các phóng viên quốc tế. Không phải của dân chúng. Chúng tôi sẽ là những người duy nhất chào đón những người chiến thắng, ngoại trừ khoảng nửa tá nam nữ trẻ tình cờ có mặt, trong khi phần còn lại của thành phố, dân chúng như những con kiến điên loạn vừa mới bò ra trước đó, giờ đã biến mất như thể có phép màu.

Một sự xuất hiện ảm đạm cho những người đã chiến đấu suốt ba mươi năm để có được khoảnh khắc vinh quang này, cuộc tiến quân chiến thắng vào Sài Gòn. Và họ chỉ thấy trước mặt mình là 125 phóng viên đế quốc. Tuy nhiên, những người lính nhỏ bé trong bộ quân phục màu xanh đồng quê - ừ nhỉ, họ không còn mặc màu mù tạt Dijon như năm 1968 nữa - đội mũ cối (thuộc loại thuộc địa !) bằng lá dừa phủ vải xanh, không mang phù hiệu nào - sao đỏ sẽ có sau này hoặc vài ngày nữa - họ dũng cảm cười tươi hết cỡ với chúng tôi. Rốt cuộc, điều quan trọng là họ vào thủ đô với tư cách người chiến thắng, dù dân chúng có vui hay không, thì theo kiểu nói

của các sĩ quan Pháp xưa để thúc giục lính Việt lầm lì, thì dù sao cũng là vui. Thế nên, chính là những người lính này, ngồi ngoan ngoãn trên xe tải - và còn có một người phụ nữ, cô ấy mặc cùng bộ quân phục xanh, trong một trong những xe đầu tiên - những người lính xe tăng với mũ cối kiểu Liên Xô nhưng bằng vải xanh, vẫy tay chào chúng tôi, dù không có đám đông nào hoan hô họ.

Tôi không chứng kiến cảnh giải phóng nước Pháp. Tôi khi đó đang nghiên cứu giới hạn sức chịu đựng của con người, trong bộ quần áo sọc xanh xám phù hợp, đâu đó ở Tiệp Khắc. Nhưng tôi đã xem các bản tin quay phim, nghe các phóng sự phát thanh ghi âm ở Paris và các thành phố lớn. Tôi không ngờ lại có một sự nhiệt tình nồng nhiệt đến vậy, một cơn cuồng nhiệt mãnh liệt như khi xe tăng Mỹ và Pháp tiến vào năm 1944. Dân chúng không ủng hộ cộng sản, điều đó rõ rồi. Nhưng tôi không ngờ lại có sự từ chối mạnh mẽ như thế. Năm hoặc sáu thanh niên nam nữ, rồi không lâu sau là khoảng chục người, trong số ba triệu dân. Nếu không có những bức ảnh trên bàn làm việc, tôi sẽ khó tin mắt mình. Vì dù sao, những người chiến thắng mặc xanh lá cây mang lại hòa bình. Điều đó không phải là nhỏ. Tôi đã chứng kiến những đơn vị đầu tiên của quân Đức tiến vào các con phố vắng lặng ở Angers với cửa sổ đóng kín. Saigon ngày 30 tháng 4 năm 1975 cũng như vậy, giống như

tháng 6 năm 1940 chứ không phải tháng 8 năm 1944.

Nỗi sợ hãi không thể giải thích được tất cả. Khi De Gaulle xuống Đại lộ Champs-Elysées giữa biển người hò reo, vẫn có những tiếng súng vang lên. Ở đây, trên đại lộ rộng lớn Thống Nhứt-Norodom, tráng lệ mà vắng tanh, chỉ có sự im lặng đón nhận người chiến thắng, chỉ bị phá vỡ bởi tiếng ầm ầm của động cơ và tiếng kêu lách cách của bánh xích xe tăng và xe tải.

Sự từ chối rõ ràng đó thật đau lòng, dù trời nắng, dù những nụ cười của bộ đội và những cánh tay vẫy chào chúng tôi, dù sức mạnh của các phương tiện chiến tranh đang tiến về dinh tổng thống dưới bóng nhẹ của những cây phượng vĩ với lá mảnh mai và hoa rực lửa.

Nhưng dù có kỷ luật và được đào tạo về ý thức hệ đến đâu, những người lính này là người Bắc Việt, như thiết bị của họ chứng tỏ không còn nghi ngờ gì, còn Mặt trận Giải phóng thì trước đó chưa bao giờ có xe tăng, họ có thể không tự hỏi tại sao họ phải phất cờ của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) trên xe tăng và xe tải của mình không. Và tại sao họ phải từ bỏ lá cờ của đất nước mình.

Sự gian dối lộ liễu này nhằm che đậy điều gì, và dành cho ai. Làm sao có thể che giấu được ý chí rạng rỡ của Hà Nội, được nhấn mạnh bởi những chiếc xe tăng gầm rú ấy, trong khi cùng lúc tuyên bố với cả thế giới rằng chính họ chứ không phải Mặt trận (Front) mới là người chiến thắng. Đó là một sự sỉ nhục khủng khiếp dành cho biết bao nhiêu hàng chục ngàn chiến sĩ du kích đã hy sinh cho một lá cờ mà những người khác, dù gần gũi, dù thân thiết trong chiến đấu, giờ đây lại phải giấu mình, như trong một lễ hội hóa trang vô nghĩa, vào lúc lẽ ra phải là giờ phút vinh quang của họ.

Thật ra, thật đơn giản biết bao nếu ban chỉ huy Bắc Việt, người chiến thắng, điều mà ai cũng biết và không ai phủ nhận, chỉ cần dừng xe tăng của mình ở cửa vào thành phố đã hoàn toàn bị chiếm đóng, để cho những người đầu tiên bước vào, mang tính biểu tượng và hào phóng, chính là những chiến sĩ du kích Nam Bộ, những người nghèo khổ nhưng đầy tận hiến và dũng cảm. Đoàn quân đi bộ mệt mỏi, rách rưới của họ sẽ trông oai hùng hơn nhiều so với những chiếc xe tăng Liên Xô quá hiện đại, quá giống với xe tăng Mỹ, mà từ khói đen của động cơ chúng tỏa ra mùi ngai ngái của chủ nghĩa đế quốc tương tự. Gương mặt họ gầy guộc vì năm tháng sống trong rừng sẽ làm lay động hơn những chiếc xe tải Nga và Trung Quốc chở đầy lính Bắc Việt. Những

người cùng chủng tộc nhưng từ lâu đã bị sợ hãi vì sự cứng rắn và chủ nghĩa bành trướng của họ.

Những chiếc xe tăng kiêu căng đó, với bộ xích nghiền nát bùn đất của chiến trường, đã xúc phạm đến cuộc chiến gian khổ của các chiến sĩ du kích, nghiền nát hình ảnh anh hùng và cảm động mà phương Tây đã khắc sâu, một dân tộc nhỏ bé đánh nhau bằng tay không chống lại quốc gia hùng mạnh nhất thế giới. Phía sau kính ngắm hồng ngoại để chiến đấu ban đêm của các pháo thủ súng máy hạng nặng T56 Liên Xô, chắc hẳn các chỉ huy pháo bắn cười nhạo ảo tưởng đó.

Tại dinh tổng thống, nơi tám chiếc xe tăng đầu tiên đã xông vào, phá vỡ và nghiền nát các cổng rào bằng bộ xích của chúng sau một phát súng mang tính biểu tượng, mở ra một khoảng sân cỏ đầy những vết thương sâu nửa mét, ướt sũng nước bùn của cơn mưa mùa mưa đầu tiên, nơi tướng Minh đã đợi người chiến thắng để trao quyền lực, sẽ không có một đại diện nào của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP. Không có một thành viên nào của Mặt trận. Chỉ có các sĩ quan và binh lính Bắc Việt. Và các nhà báo.

Và vào lúc 14 giờ, khi những chiếc xe bọc thép diễu hành xuống phố Catinat-Tự Do, sẽ không có đến một trăm người Việt, từ nhà thờ đến bờ sông, đứng nhìn họ

đi qua. Và không đến mười người giơ tay chào họ.

Điều đó cũng không ngăn được tướng Trần Văn Trà, chủ tịch ủy ban quân quản Sài Gòn-Gia Định, trên thực tế là chính phủ thực sự của miền Nam, tuyên bố trước 125 nhà báo quốc tế tập trung tại Dinh Độc Lập vào thứ Năm ngày 8 tháng Năm, với một sự điềm tĩnh thật đáng khâm phục, rằng họ đã chứng kiến một cuộc nổi dậy toàn dân đã giải phóng thủ đô và miền Nam Việt Nam.

Rằng cuộc nổi dậy đó chưa từng xảy ra - nhưng vì người ta cứ liên tục nhắc đến nó, nên không nghi ngờ gì rằng các nhà sử học rồi cũng sẽ công nhận nó - không có nghĩa là không có một sự tiếp xúc nào được thiết lập, sau những giờ phút hoảng loạn ban đầu. Khi mà các cuộc thanh trừng đẫm máu và những cuộc săn lùng kẻ thù mà dân chúng lo sợ đã không diễn ra - ít nhất là ở thủ đô (và chỉ diễn ra một cách tương đối nhẹ nhàng ở các tỉnh, nếu ta tính đến ba mươi năm chiến tranh và nếu ta nhớ lại rằng có đến 140.000 người đã chết trong cuộc giải phóng nước Pháp, sau bốn năm bị chiếm đóng) - và đó là niềm danh dự của những người cách mạng, thì ngay sau ngày đầu tiên của chiến thắng, những người lính áo xanh nhỏ bé đã được vây quanh và bị chất vấn không ngừng về cuộc chiến của họ. Tuy nhiên, chỉ sau một tuần lễ, hoặc do người dân cảm thấy không còn

hứng thú, hoặc do họ mệt mỏi trước những bài tuyên truyền rập khuôn từ các tuyên truyền viên nhiệt tình, dân chúng đã trở nên dè dặt trở lại. Và, khi sự nhẹ nhõm lớn lao vì chiến tranh chấm dứt, đặc biệt là nỗi sợ rằng Sài Gòn sẽ bị dội bom, đã phai mờ, thì người ta bắt đầu lo ngại cho lối sống của mình, trước sự hiện diện của những người lính không hề rút quân về Bắc sau khi chiến thắng đã nằm trong tay, mà trái lại vẫn tiếp tục đổ về như một cơn mưa gió mùa, năm nay như bị đảo ngược chiều gió, và bắt đầu cư xử như kẻ chiếm đóng, vơ vét bất cứ thứ gì họ có thể mua hoặc trưng dụng. Người dân cũng e ngại trước làn sóng công chức ùn ùn kéo đến, cũng trong bộ quân phục xanh, hàng ngàn hàng vạn người, nhảy xuống từ các xe tải và xe buýt đổ dồn về từ Hà Nội để tiếp quản công việc quản lý đất nước.

Thế nhưng họ lại không thể mang lại trật tự an toàn cho người dân. Bởi vì, kể từ thứ Sáu ngày 2 tháng Năm, tuy các xác chết đã thối rữa trên vỉa hè, những xác xe bị cướp phá, các phương tiện bọc thép hay xe tải bị bỏ lại hoặc phá hủy trong những cuộc giao tranh rải rác vào giờ chót, những đống vũ khí, đạn dược và quân phục, bắt đầu được dọn đi với sự trợ giúp của sinh viên được huy động và cũng chịu trách nhiệm điều phối giao thông, thì nạn móc túi lại bùng lên dữ dội, không hề bị

ngăn chặn bởi các vụ hành quyết tại chỗ, những hành động mà nếu diễn ra ở nơi khác, hẳn đã khiến những người bảo vệ quyền con người phải kêu la thảm thiết, chẳng hạn như các cậu trai tra tấn và giết người đầy cảm động, thường là những người già cả và tàn tật. Nhưng chẳng phải đó chính là công lý của nhân dân, điều mà người ta phải để cho xảy ra, trái ngược với thứ công lý ở các quốc gia có màu sắc chính trị khác.

Quả thật, vào thời điểm đó, thế giới hầu như không thể biết gì về các sự kiện mà người Việt Nam khi ấy vẫn còn chấp nhận gọi là giải phóng, theo ngôn từ chính thức. Trước khi họ bắt đầu gọi đó là chiếm đóng.

Ngay khi những người chiến thắng đến, tất cả các liên lạc bằng sóng radio và điện thoại với bên ngoài sẽ bị cắt, cũng như các bản tin gửi qua máy telex, dù các hãng thông tấn vẫn có thể nhận được thông tin. Thư từ trong và ngoài nước đều bị đình chỉ. Chỉ có các phái đoàn ngoại giao còn ở lại [54] mới có thể tiếp tục phát sóng qua hệ thống vô tuyến cá nhân của họ (và cũng không lâu sau đó, điều này sẽ gặp không ít trục trặc, như sẽ thấy ở đoạn sau), trong khi điện thoại tự động

54 Tính đến ngày 30 tháng 4, những người còn ở lại Sài Gòn là các đại sứ của Pháp, Bỉ và Nhật Bản, khâm sứ Tòa Thánh, đại biện Thụy Sĩ và tổng lãnh sự Ấn Độ quốc gia không có phái bộ ngoại giao ở cấp đại sứ.

vẫn hoạt động một cách chập chờn.

Tất cả các tờ báo sẽ bị đình bản, mà không có lấy một lời phản đối nào từ các cơ quan truyền thông phương Tây, những người trước đó vẫn gay gắt lên án sự kiểm duyệt dưới chế độ cũ, trước khi xuất hiện các tờ báo Pravda phiên bản địa phương, chẳng hạn như tờ nhật báo Saigon-Giai Phong, nghĩa là Sài Gòn được giải phóng, cơ quan ngôn luận của Mặt trận Giải phóng Dân tộc, rồi đến tờ Giải Phóng, tiếng nói của Đảng Lao động miền Nam, tức Đảng Cộng sản, và tờ Tin Sáng, được cho là tự do, nhưng lại nổi bật bởi sự nhiệt thành cách mạng một cách mù quáng. Báo chí nước ngoài, tất nhiên, sẽ không còn được vào Nam Việt Nam nữa, y hệt như thời độc tài của Thiệu. Tất cả điều đó, được thực hiện nhân danh tự do dân chủ và quyền tự do ngôn luận. Người dân Việt Nam, nếu không có máy thu thanh đủ mạnh và hiện đại để bắt được các đài nước ngoài, thì sẽ chỉ có thể nghe Radio Giải Phóng cùng những bản tin đã được giải phóng hoàn toàn khỏi mọi thứ không cần thiết cho một quá trình giáo dục chính trị lành mạnh.

Một tuần sau chiến thắng, vào thứ Tư, ngày 7 tháng 5, Bưu điện trung tâm lớn sẽ hé mở cửa cho các nhà báo có thẻ tác nghiệp quốc tế. Nhưng các bản tin của họ sẽ bị gửi ra Hà Nội để kiểm duyệt một cách hiệu quả nhất.

Ngoại trừ một số hãng thông tấn buộc phải tự kiểm duyệt nghiêm ngặt với hy vọng được tiếp tục hiện diện tại chỗ, thì trong kịch bản khả quan nhất, Hà Nội cũng chỉ truyền đi một phần ba hoặc một nửa nội dung, phần còn lại bị ném vào sọt rác. Những bản tin bị cắt xén và trở nên khó hiểu ấy sẽ được tính phí cho người nhận, không theo giá báo chí, mà theo mức cước nhanh thông thường. Điều này khiến cho một bản tin ngắn ngủn, vô nghĩa có thể lên tới 2.500 franc (loại nặng). Và, tất nhiên, không một cuộn phim hay băng ghi âm nào được phép rời khỏi đất nước, trừ khi các phóng viên tự tay mang chúng đi - ít nhất là những cuộn phim không bị tịch thu, dù rất ít - sẽ được mang theo trên chuyến bay đầu tiên ra nước ngoài, dành cho việc di tản của các nhà báo, vào ngày 24 tháng 5.

Còn người dân thường sẽ chỉ được phép gửi điện tín ra nước ngoài bắt đầu từ ngày 23 tháng 5, và chỉ được phép thư từ với thế giới bên ngoài nhân dịp lễ Quốc khánh, vào đầu tháng 9. Ngay cả lúc đó, thư từ thường bị mở ra, ảnh gia đình bị lấy cắp và quá trình chuyển phát bị trì hoãn có hệ thống từ một đến hai tháng.

Hiển nhiên là chính quyền không hề muốn nhiệt độ nhiệt tình của dân chúng đối với việc tiếp quản chính quyền bị lộ ra bên ngoài, trước khi có thể kiểm soát lại

dân chúng một cách nghiêm ngặt. Sau sự đón tiếp lạnh nhạt vào ngày 30 tháng 4, họ đã có cơ hội kiểm tra điều đó lần đầu tiên vào dịp lễ mừng giải phóng ngày 7 tháng 5. Bất chấp việc triệu tập bắt buộc một nửa công nhân viên các nhà máy và công ty, họ vẫn chỉ ghi nhận được một thất bại thảm hại, với chừng tám nghìn người tham dự, một con số quá ít ỏi so với thành phố ba triệu dân. Do vậy, tám ngày sau, vào thứ Năm ngày 15 tháng 5, một lễ hội mới được tổ chức lễ chiến thắng. Lần này, dù có sự kiện trọng đại là lần xuất hiện công khai đầu tiên của các thành viên Chính phủ Cách mạng Lâm thời, dân chúng vẫn bị bắt buộc treo cờ của GRP (Chính phủ Cách mạng Lâm thời) và CHDCND Việt Nam, cũng như trưng ảnh Hồ Chí Minh trong và ngoài nhà. Nhân viên của cả những nhà máy cũng bị điều động từ tối hôm trước, đi thành từng đoàn. Nhưng thất bại vẫn gần như hoàn toàn. Trước một đám đông kinh khủng im lặng, các đơn vị cơ giới, xe tăng, pháo 130 ly của Liên Xô kéo theo, thứ vũ khí mà người dân từng sợ hãi và nghĩ rằng sẽ bị chúng nghiền nát trong làn đạn pháo sáng ngày 30 tháng 4 nếu tướng Minh không đầu hàng [55], rồi pháo phòng không, pháo tự hành, thuyền vượt

55 Được chính tướng Minh xác nhận, cuộc oanh tạc này đã được lên kế hoạch vào lúc 11 giờ sáng. Sài Gòn đã bị chia thành 30 khu vực, mỗi khu sẽ hứng chịu 100 quả rocket 122 mm và 3.000 quả đạn pháo 130 mm. Những kho đạn cần thiết cho cuộc

sông di động, v.v… sẽ lần lượt diễu qua. Một kho vũ khí hùng hậu không mang chút hình ảnh nào của những du kích nghèo nàn. Chỉ có một tiếng rì rầm nhẹ nổi lên khi một tiểu đoàn nữ mặc đồ đen xuất hiện - người thì nói là nữ pháo binh, kẻ thì khăng khăng là nữ du kích - và khi các quả tên lửa Sam 2 của Liên Xô được đưa ra trình diễn. Tránh xa khỏi những phái đoàn nòng cốt và lũ trẻ học sinh má hồng như trái mơ, vẫy những lá cờ nhỏ như mèo con chơi đùa, khán giả ngồi bệt dưới đất đọc báo, nhâm nhi trà đựng trong túi nhựa nhỏ, thì thầm trò chuyện với bạn bè. Hoặc chợp mắt một chút để bù lại mệt mỏi vì bị huy động từ ban đêm.

Ngay sau chiến thắng, nền kinh tế sẽ được tiếp quản bởi Ban K của ủy ban quân quản. Trong vài ngày, các cán bộ của họ, mặc đồng phục màu xanh lá, tay đeo băng đỏ có chữ trắng kèm theo số hiệu chuyên môn, với sự hỗ trợ đắc lực từ các ủy ban cách mạng khác nhau, đã nhanh chóng thiết lập một sự hỗn loạn đáng kinh ngạc. Họ liên tục yêu cầu các trụ sở công ty nộp lại bản kiểm kê đã cung cấp cho các đại diện hôm trước hoặc hôm kia, mà những người ngày hôm nay hoàn toàn phớt lờ. Họ tiến hành kiểm tra nhưng lại không thể sử dụng được máy tính. Họ ra lệnh khôi phục sản xuất

---

tấn công đó sẽ được người dân phát hiện trong những tuần lễ sau đó, ở vùng ven thành phố

ở nơi này, ngưng lại ở nơi kia, rồi thay đổi ý kiến và chỉ thị nhiều lần chỉ trong một ngày. Họ yêu cầu sản xuất thiết bị mà lại không cung cấp nguyên liệu hay nhiên liệu cần thiết. Họ yêu cầu giao hàng nhưng lại cấm sử dụng phương tiện vận chuyển. Có ủy ban ra lệnh khởi động lại các đồn điền cao su, trong khi ủy ban kế bên, chỉ cách 10km, thì từ chối cấp phép cạo mủ và lại cho phép đốn hạ những cây cao su quý giá, vốn do thực dân Pháp đem trồng tại miền Nam Việt Nam. Họ ra lệnh trả lương cho nhân viên, kể cả khi họ không được phép làm việc, nhưng lại kiên quyết không cho mở phong tỏa tài khoản của các ngân hàng đã bị đóng cửa theo lệnh trước đó, v.v...

Sự hỗn loạn quá mức đến mức, trước những khó khăn phát sinh do thiếu kế hoạch rõ ràng, điều khó có thể biện minh sau một cuộc chiến dài như vậy, kể cả khi chiến thắng đến sớm hơn mong đợi, và do không thể kiểm soát được các ủy ban cách mạng cũng như các công đoàn đang trong trạng thái hoang tưởng, người ta đã tự hỏi, ngay từ những ngày đầu, liệu có phải Hà Nội thực sự muốn làm suy yếu nền công nghiệp tương đối phát triển của miền Nam để phục vụ lợi ích của miền Bắc hay không. Diễn biến sau này thật không may lại càng củng cố giả thuyết ấy.

Nạn tham nhũng, chỉ sau vài tuần đã bắt đầu gặm nhấm bộ máy hành chính do các cán bộ từ miền Bắc vào, cũng như giới quân sự Bắc Việt được giao nhiệm vụ hành chính, đã nhanh chóng lan rộng. Sau hai mươi năm sống khắc khổ và cách ly với xã hội tiêu dùng, họ nay rơi vào *Capoue* (ám chỉ cuộc sống xa hoa đầy cám dỗ) với đầy rẫy các món hàng hấp dẫn của miền Nam. Điều đó chỉ làm cho tình trạng hỗn loạn thêm trầm trọng. Sự bất tài gần như toàn diện, tinh thần giáo điều, lối làm việc tiểu tiết, và nỗi sợ phải chịu trách nhiệm của họ chẳng cải thiện được gì. Chưa kể đến các mâu thuẫn trong nội bộ Đảng tại Hà Nội, có thể tạm phân thành xét lại hữu khuynh và tiến bộ, nếu lấy Trung Quốc bên cạnh làm thí dụ, nơi cũng tồn tại các xung đột tương tự. Khác với Trung Quốc, một số kỹ sư và cán bộ trẻ được đào tạo từ các nước Đông Âu lại có xu hướng nghiêng về một cách quản lý kinh tế thực tiễn hơn, bỏ qua yếu tố ý thức hệ. Trong khi các cựu chiến binh của cuộc kháng chiến chống Pháp - những người nắm quyền lực như lẽ thường trong một chế độ lão quyền Marxist - vẫn bám chặt vào một tầm nhìn cách mạng, thì phía kia là những người đầu tiên được ủng hộ bởi tiếng nói yếu ớt đến tội nghiệp của các cán bộ ôn hòa thuộc Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), và phía sau là một số cán bộ được đào tạo tại Trung Quốc cùng các ủy ban cách

mạng - những người nắm quyền bằng nòng súng, và họ có rất nhiều súng.

Nền nông nghiệp cũng sẽ bị đối xử tệ hại. Chỉ trong vài tháng, nạn đói nghiêm trọng sẽ xảy ra do Hà Nội trưng dụng lúa gạo để sử dụng cho miền Bắc và xuất khẩu các kho gạo viện trợ từ Mỹ, trong khi suốt nhiều năm, miền Nam Việt Nam chỉ sống sót nhờ vào những khoản viện trợ lương thực của Mỹ, lên đến 300.000 tấn trong hai năm trước đó. Nạn đói cũng xuất phát từ lệnh cấm vận chuyển lúa gạo giữa các tỉnh (biện pháp này được bãi bỏ quá muộn và áp dụng trong thời gian quá ngắn), từ việc mạng lưới thương mại hóa lúa gạo bị tan rã mà không có sự thay thế ngay lập tức, trước kia được điều hành bởi người Hoa ở Chợ Lớn, những người vốn cho vay và ứng trước mùa vụ, từ việc đóng cửa các ngân hàng tư nhân cung cấp tín dụng, từ sự kiểm soát hà khắc và liên tục của các viên chức địa phương trong các ủy ban cách mạng khiến nông dân không còn muốn trồng trọt gì ngoài phần đủ ăn cho bản thân và giấu kỹ số còn lại, từ việc ngừng nhập khẩu phân bón và phụ tùng cho các máy móc nông nghiệp, trong khi miền Nam đã cơ giới hóa rất nhiều.

Nạn đói này, cộng thêm việc miền Bắc cướp bóc có hệ thống các hàng tiêu dùng và thậm chí cả phương tiện

sản xuất, tham nhũng tràn lan, thái độ kiêu ngạo của cán bộ miền Bắc, việc giảm lương thảm hại đi kèm với mức sống tăng vọt, việc đổi tiền mà trái với dự đoán lại ảnh hưởng đến cả người dân thường, việc tước bỏ tất cả các quyền tự do cá nhân - khi mà cần giấy phép cho mọi thứ: xin một bao xi-măng, mua hai mét vải, sửa xe đạp hoặc đồ gia dụng, tiếp đón vài người bạn ở nhà, di chuyển từ tỉnh này sang tỉnh khác, mang chút quà cho cha mẹ ở một tỉnh khác (trong đất nước mà người ta yêu thích việc thăm viếng, với món quà nhỏ dành cho cả gia đình) hay rút 50 đồng từ tài khoản ngân hàng quốc gia (kèm theo lý do chính đáng)... Tất cả đều phải được phê duyệt bởi tổ trưởng khu phố, dựa trên ý kiến của tổ trưởng tổ dân phố và trưởng nhóm mười hộ. Và trong khi đó, người ta không khỏi cười cay đắng khi nhìn khẩu hiệu của bác Hồ được vẽ đầy khắp nơi, không có gì quý hơn độc lập, tự do. Thêm vào đó là các buổi học chính trị bắt buộc vào buổi tối mỗi tuần một lần đối với các gia đình và thường là hàng ngày trong các xí nghiệp, việc - tình nguyện - được gửi đến các vùng phát triển kinh tế với điều kiện sinh sống hết sức thiếu thốn dành cho những người không có việc làm, hoặc có địa vị xã hội, chủng tộc hay tín ngưỡng tôn giáo bị xem là không phù hợp [56], việc huy động thanh niên nam nữ

56 Xem phụ lục Sắc lệnh ngày 19 tháng 5 năm 1976.

vào lao động nghĩa vụ tự nguyện, việc giam giữ hàng trăm nghìn quân nhân, cán bộ hành chính và tư nhân [57] trong các trại gọi là cải tạo từ đầu mùa hè năm 1975, với thời hạn, theo dự kiến chung của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) là 3 năm, vào ngày 25 tháng 5 năm 1976 [58], việc truy bắt phản cách mạng, bầu không khí tố cáo được xem là một đức tính công dân, tất cả những điều đó sẽ kích thích một phong trào kháng cự không chỉ dừng lại ở mức độ thụ động.

Phong trào kháng cự này, phần lớn bao gồm các phần tử quân sự từ chối đầu hàng khi lệnh ngừng bắn được ban bố - có thể lên tới năm mươi nghìn người (và có thể còn nhiều hơn nữa) [59] - đã xuất hiện ngay từ những ngày đầu sau khi miền Nam đầu hàng, qua những vụ ám sát lính bộ đội ngay giữa lòng Sài Gòn. Phong trào này, dù rõ ràng không hề liên hệ với chính quyền cũ và ban đầu tưởng như sẽ nhanh chóng bị dập tắt, lại có vẻ như ngày càng phát triển, mặc dù không rõ mục tiêu cụ thể là gì.

57 Hơn một triệu người vào tháng 10 năm 1975, theo chính lời thừa nhận của Nguyễn Hữu Thọ, Chủ tịch Mặt trận Giải phóng Miền Nam, trong một bài phát biểu trên truyền hình Thụy Điển, ngày 15 tháng 10.

58 Xem phụ lục Sắc lệnh ngày 25 tháng 5 năm 1976.

59 Khoảng mười lăm nghìn người, theo phía Hà Nội, 300.000 người theo Hội đồng Chỉ đạo Tối cao của các lực lượng nhân dân phục quốc. Xem phần phụ lục.

Dù cho có thể liên kết được với các lực lượng kháng chiến ở Campuchia và Lào, thì khả năng lật ngược tình thế đã thiết lập vẫn gần như bằng không, trừ khi xảy ra một biến động chính trị lớn ở Trung Quốc, điều càng khó tưởng tượng hơn. Tuy nhiên - nhiều bằng chứng, như những vụ thả dù hàng tiếp tế - cho thấy phong trào này được hỗ trợ từ bên ngoài. Mà bên ngoài ở đây chỉ có thể là Trung Quốc và Hoa Kỳ.

Trung Quốc ủng hộ, đơn giản là để chống lại ảnh hưởng của Moskva, vốn đang lấn át tại Bắc Việt Nam. Đồng thời, để ép Hà Nội phải giữ khoảng cách với Liên Xô. Việc Trung Quốc của Mao Trạch Đông hỗ trợ các lực lượng du kích chống cộng không có gì là lạ. Bắc Kinh hành động theo lợi ích, không theo cảm tính. Xét cho cùng, họ còn ưa chuộng sự hiện diện của Mỹ tại miền Nam Việt Nam hơn là việc miền Bắc trở thành một vòi bạch tuộc của Moskva, điều mà họ đánh giá, dù phần nào không đúng, là đang diễn ra. Việc Bắc Kinh cho tướng Pinochet vay tiền, tỏ thái độ thân thiện với Quốc vương Iran (Shah), ủng hộ lực lượng FNLA tại Angola cùng với Mỹ chống lại MPLA, được hỗ trợ bởi vũ khí của Liên Xô và 15.000 lính Cuba, khuyến khích sự hình thành Thị trường chung Châu Âu để đối trọng với Liên Xô, bằng cách thúc đẩy người Mỹ đừng tin vào chính sách hòa dịu, điều này chỉ tạo điều kiện cho

Liên Xô, vốn theo quan điểm của Trung Quốc đã thắng thế trong cuộc chạy đua vũ trang, được rảnh tay ở mặt trận phía Tây để quay đầu các tên lửa của mình về phía Đông, và khi mời cựu tổng thống Nixon, công tước của vụ Watergate, sang thăm vào tháng 2 năm 1976 và tiếp đãi ông như nguyên thủ quốc gia, Trung Quốc đã chứng minh khá rõ rằng họ không mấy quan tâm đến các nguyên tắc đạo đức hay tình huynh đệ Mác-xít. Đối với Bắc Kinh, và ít nhất là ở thời điểm đó, Liên Xô đã trở thành kẻ thù số một, mà Trung Quốc theo dõi một cách lo lắng về những bước tiến của cái mà họ cho là chiến lược bao vây mình, sau Hiệp ước hữu nghị Xô-Ấn - mà việc nối lại quan hệ ngoại giao với New Delhi vào tháng 4 năm 1976 cũng không thể làm cân bằng - Trung Quốc đặc biệt lo ngại về sức mạnh ngày càng tăng của hạm đội Thái Bình Dương của Liên Xô [60]. Và vụ việc tại Việt Nam là một phần trong kế hoạch bao vây đó.

---

60 Vào cuối tháng 6 năm 1976, trong chuyến thăm của Thủ tướng Úc Malcolm Fraser tới Bắc Kinh, ông cùng Thủ tướng Trung Quốc Hoa Quốc Phong (Hua Kuo-feng) đã cùng nhau xem xét khả năng hình thành một liên minh chống Liên Xô giữa hai nước, cùng với Nhật Bản và Hoa Kỳ, nhằm ngăn chặn việc Ấn Độ Dương trở thành một vùng biển của người Nga, như ông Fraser lo ngại

Chỉ cần dựa vào Campuchia, nơi Bắc Kinh có ảnh hưởng mạnh và cũng chưa bao giờ là bạn tốt của Việt Nam, Trung Quốc hoàn toàn có thể tiếp tế cho các lực lượng kháng chiến miền Nam Việt Nam qua đường bộ, đường biển hoặc thậm chí là đường hàng không.

Còn về phía Hoa Kỳ, bất chấp những rắc rối hiện tại của CIA, họ chỉ cách các sân bay ở Thái Lan một khoảng cách rất ngắn. Sẽ thật ngạc nhiên nếu chính phủ mới của Thái Lan, được bầu vào tháng 4 năm 1976, từ chối cho phép bí mật sử dụng các sân bay này cho những máy bay dân sự, nhất là khi họ đã phải chấp thuận quyết định rút toàn bộ quân Mỹ của chính phủ tiền nhiệm vào ngày 20 tháng 3 [61]. Và hơn nữa, vẫn còn đó Hạm đội 7, phải không.

Cực điểm của sự hoang tưởng sẽ là khi một chiếc máy bay của Air America, hãng hàng không thuộc CIA, được thuê như lẽ thường, với phi hành đoàn hỗn hợp Trung-Mỹ, thả vũ khí sản phẩm của nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa và sản xuất tại Hoa Kỳ cho các nhóm du kích gồm những người lính, từng là tay sai của

61 Sau khi từng lên đến 48.000 binh sĩ trong thời kỳ chiến tranh Việt Nam, những người lính Mỹ cuối cùng trong số 3.000 binh sĩ còn đồn trú tại Thái Lan đã rời khỏi nước này vào ngày 20 tháng 7 năm 1976. Theo thông tin chính thức, hiện chỉ còn lại 245 cố vấn.

chủ nghĩa đế quốc dưới thời cựu Tổng thống Thiệu.

Mà… ai biết được. Thực tế thường vượt xa cả tưởng tượng…

Dù sao đi nữa, từ tháng 12 năm 1975, phong trào kháng chiến đã có tổ chức. Họ đã phân phát truyền đơn ở Sài Gòn nêu rõ tên các thủ lĩnh của họ, hầu hết đều là sĩ quan cao cấp trong quân đội cũ, dưới sự lãnh đạo, đáng tiếc thay, của Tướng Nguyễn Cao Kỳ, người từng là đồng minh của Thiệu, và không được biết đến vì tinh thần dân chủ, sự rộng lượng hay nghiêm túc của mình. Nếu, theo các tài liệu được đính kèm ở phần phụ lục, phong trào này tự nhận là có bản chất dân tộc và xuất phát từ nhân dân, thì họ cũng thừa nhận là nhận được sự hỗ trợ từ bên ngoài.

Nhưng mặc dù đang chiến đấu chống lại chế độ toàn trị và nhằm khôi phục các quyền tự do dân chủ, phong trào ấy lại không thể nhận được sự ủng hộ của những trí thức sáng suốt ở phương Tây, những người mà, do đã quen sống quá lâu trong nền tự do đặc quyền mà họ đang được hưởng, không còn cảm nhận được giá trị của nó. Trừ khi chính tự do tư tưởng và hành xử ấy lại khiến họ mất đi những điểm tựa tinh thần, dẫn đến cảm giác bất ổn hiện nay, một trạng thái có thể sinh ra khao khát vô thức về một thứ tôn giáo - mà chủ nghĩa Mác có thể

được xem như một - có khả năng khôi phục ý nghĩa cho cuộc sống mà việc phủ nhận mọi giá trị thiêng liêng đã phá hủy.

Thật vậy, ngày nay có hai loại người kháng cự sự áp bức: Những người được ca ngợi là chống lại độc tài cánh hữu và chủ nghĩa đế quốc Mỹ. Và những người bị bỏ rơi, đang chiến đấu chống lại độc tài cánh tả và chủ nghĩa xã hội đế quốc của Liên Xô. Điều này trước hết là bởi vì, đối với Thế giới thứ ba, sự thật thường là chính các đảng cộng sản đã lãnh đạo những cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc. Và thế là sự nhầm lẫn dễ dàng nảy sinh giữa khái niệm độc lập dân tộc và quyền tự do cá nhân. Tại Việt Nam, không ai có thể phủ nhận rằng chính những người cộng sản đã lãnh đạo cuộc chiến giành độc lập suốt ba mươi năm qua.

Do đó, cuộc kháng chiến chống lại tên bạo chúa Pinochet đã thắp lên lòng nhiệt huyết trong các tâm hồn. Và cuộc kháng chiến chống lại chế độ độc tài của Thiệu cũng từng rất đáng ca ngợi. Nhưng ai, ở miền Nam Việt Nam, nhắc đến cuộc kháng chiến chống lại chế độ độc tài áp bức của một đảng chính trị thiểu số khốn khổ nhưng được hậu thuẫn bởi xe tăng từ Hà Nội. Có tiếng nói cánh tả nào, những người từng phẫn nộ với năm vụ hành quyết không có xét xử tử tế trong mùa thu Tây

Ban Nha năm 1975, những người từng kinh tởm trước cuộc thảm sát nửa triệu người Indonesia theo cộng sản mười năm trước đó, mà hiện nay những người sống sót vẫn còn bị đưa vào trại giam, có tiếng nói nào lên án các trại mà họ gọi là cải tạo ở miền Nam Việt Nam, nơi đó, một tên trộm đồng hồ hèn mọn nhất cũng bị bắn chết tại chỗ, nơi mà người dân biến mất, bị hành quyết bởi các tòa án đặc biệt chỉ vì họ bị cho là buôn lậu hay mang quá khứ phản động [62]. Có bao nhiêu người trong số những người bảo vệ tự do theo phe cánh tả lên tiếng chống lại cuộc diệt chủng do Khmer Đỏ thực hiện ở Campuchia, mà chỉ có những kẻ cố tình làm ngơ, điếc và mù mới còn nghi ngờ, mặc dù có hàng nghìn lời khai của những người trốn thoát khỏi trại tập trung khổng lồ này - thậm chí cả một cựu thủ phạm của các vụ thảm sát - trong khi có thể tới một phần năm dân số đã bị giết hoặc chết đói, kiệt sức và thiếu thuốc men trong chưa đầy một năm [63]. Một tác giả nhỏ bé thuộc cánh tả, với cách viết vụng về nhưng không thô tục, là nhà sử học báo chí khá đủ trình độ để khẳng định rằng báo Le Figaro luôn ủng hộ chủ

62 Kể từ khi ban hành sắc lệnh ngày 10 tháng 5 của ủy ban quân sự quản lý hành chính, những kẻ phản động bị xem như tội phạm.

63 Các ước tính dao động từ 600.000 đến 1.500.000 người chết trong vòng 11 tháng. Người ta ước tính rằng, trong 5 năm, chiến tranh đã giết chết 600.000 người Campuchia.

nghĩa thực dân (xem việc Maroc độc lập), và là chuyên gia không thể tranh cãi về vấn đề Đông Dương để nhắc đến một Campuchia đã bị Ki-tô hóa, và bằng những vụ thảm sát, ông ta thậm chí còn cho rằng cuối cùng thì những gì đang xảy ra ở Campuchia cũng không tệ lắm, vì người Campuchia tự gây ra bệnh dịch cho mình (sic) và họ đã bãi bỏ tiền tệ.

Tướng Geisel, tổng thống Brazil, người có bàn tay không trong sạch, đến Paris vào tháng 4 năm 1976 trong một loạt những tiếng la ó của phe cánh tả. Chưa đầy một lúc sau, ông Gromyko, bộ trưởng ngoại giao Liên Xô với hơn 40 triệu người chết trong các trại lao động cưỡng bức, nơi người ta đưa những người bị coi là tâm thần vào các phòng giam bệnh viện để ngăn cản họ phản đối chế độ, cũng tới, và tất cả những người này, kể cả phe hữu, đều thở phào nhẹ nhõm. Đó là cái mà André Fontaine gọi là sự phẫn nộ có chọn lọc [64].

---

64 Báo Le Monde số ra thứ Năm, ngày 29 tháng 4 năm 1976. Nhưng chính tờ Le Monde này đã đăng vào các ngày 17 và 18 tháng 2 năm 1976, với tựa đề rất bình thường : «Campuchia sau chín tháng» và các tiêu đề phụ gây sốc : I. «Một công việc đồ sộ» và II. «Một kiểu người mới», câu chuyện đúng nghĩa là gây sửng sốt của cha François Ponchaud,

Dù có chiến tranh và sự can thiệp của Mỹ, không thể khẳng định miền Nam Việt Nam bị Mỹ áp bức, bị dập tắt dưới gót giày của họ mà còn lợi dụng để trục lợi vật chất. Nếu nhìn vào sự giúp đỡ kinh tế mà họ đã cung cấp, điều đó còn buồn cười nữa là khác. Trách nhiệm của họ trong cuộc chiến thứ hai, cũng như ảnh hưởng tiêu cực do sự giàu có và số lượng đông đảo của họ là đủ, không cần phải quy chụp họ mọi tội lỗi của thế giới. Và hai nhà lãnh đạo chính của họ từ năm 1955, Diệm và Thiệu, đã gây cho họ không ít khó khăn để có thể chân thành gọi họ là bù nhìn. Diệm thậm chí đã mất mạng. Dù không ai có thể nói rằng chính quyền Thiệu không phải là một chế độ độc tài, dù nhà tù của họ chật ních người bị tra tấn và thậm chí bị giết một cách trắng trợn, thì vẫn tồn tại một số quyền tự do cá nhân, thậm chí tự do ngôn luận và thông tin.

Lạm phát đã tăng vọt. Khoảng 24,5% vào năm 1974 và 42% vào năm 1973. Sức mua đã giảm mạnh kể từ khi Mỹ rút lui. Người ta ước tính có khoảng 800.000 người thất nghiệp trên tổng số 18 đến 20 triệu dân, trong đó có 300.000 người ở Sài Gòn. Nhưng tập trung chủ yếu ở các thành phố hoặc vùng lân cận, ngành công nghiệp đã trải qua tiến bộ lớn trong suốt một thập kỷ, không bị giảm năng lực sản xuất, dù sức mua giảm đã gây khó khăn cho ngành này. Chỉ có các đồn điền cao su thật sự

bị ảnh hưởng, cũng như tất cả các vùng rừng. Hai triệu hecta rừng đã bị tàn phá lá và vô số cây cối chết vì tác động này. Hoặc bị máy ủi phá hủy để mở đường và xây dựng các căn cứ, đồng thời đẩy lui các chiến binh du kích. Hoặc bị đốt cháy và nghiền nát dưới hàng triệu tấn bom (8 triệu tấn trên các khu rừng lớn miền Trung).

Hệ thống giao thông mà người Mỹ đã đầu tư rất lớn bằng việc xây dựng đường cao tốc, cảng biển, sân bay, chỉ bị hư hại rất ít trong cuộc tổng tấn công cuối cùng, chỉ một vài cây cầu bị phá hủy. Vì lý do không quân phía Bắc không tham chiến, còn không quân của ông Thiệu thì biến mất.

200.000 hecta ruộng lúa đã bị bỏ hoang trong tổng số 3 triệu hecta do dân cư bỏ chạy, bị vô hiệu hóa hóa học khi được coi là cung cấp lương thực chủ yếu cho đối phương, hoặc vì chỉ còn là các miệng phễu bom [65]. Trước đây, dưới thời Pháp thuộc, miền Nam Việt Nam là một nước xuất khẩu gạo lớn, nay đã trở thành nước nhập khẩu. Nông nghiệp vì thế trở thành một vấn đề nghiêm trọng. Các biện pháp do chính quyền mới thực hiện để giải quyết vấn đề này, cho đến nay, đã gây ra kết quả như đã nói.

65 Giống như ở Bắc Việt Nam, đặc biệt là ở phía Nam của nó, một trong những vấn đề lớn của nông nghiệp sẽ là việc vô hiệu hóa các quả đạn chưa nổ.

Sự phá vỡ tổ chức của ngành công nghiệp, cũng như thương mại và thủ công nghiệp tư nhân bị bóp nghẹt đến mức tuyệt chủng, cùng với sự giải ngũ của binh lính, đã làm tăng gấp năm lần số người thất nghiệp (4 triệu, trong đó hơn một triệu ở Sài Gòn [66]). Từ tháng 4 năm 1975 đến tháng 4 năm 1976, chỉ số giá bán lẻ đã tăng 260 % [67].

Dân chúng, bị đối xử như kẻ ngu muội, chỉ còn quyền tự do là chấp nhận các chủ mới của mình. Những người chủ mới, ở các cấp thấp hơn, đã lạm dụng quyền lực độc tài đến mức chính các lãnh đạo, với sự hỗ trợ đắc lực của báo chí, phải định kỳ lên tiếng tố cáo, ban hành các sắc lệnh nhắc nhở sự ôn hò, nhưng cho đến nay dường như vẫn chưa mang lại hiệu quả thực sự. Trong cuộc tổng tuyển cử được tổ chức ngày 25 tháng 4 năm 1976 tại cả hai miền nhằm bỏ phiếu cho việc thống nhất, các ứng cử viên đại biểu quốc hội đã được Đảng Cộng sản và các tổ chức vệ tinh của nó chỉ định, với mục đích ngăn chặn đường quay lại của phản động, điều này đã

---

66 Theo tờ Sài gòn Giải phóng, số 318 ngày 17 tháng 5 năm 1976.

67 Chính xác: 259,87%.

Mức tăng giá các mặt hàng thực phẩm: 183,39%

Mức tăng giá các mặt hàng phi thực phẩm: 401%

(Xem bảng chi tiết trong phần phụ lục)

được công khai thừa nhận trong nước. Nhưng không phải với quốc tế. Bà Bình, Bộ trưởng Ngoại giao của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), chẳng đã tuyên bố trên kênh Antenne 2 ngày 23 tháng 4 rằng các ứng cử viên đã được chọn (ít ra) từ mọi tầng lớp và mọi tổ chức quần chúng đó sao. Bà đã quên không nói rằng không một tổ chức chính trị nào ngoài những tổ chức được Đảng chấp thuận có quyền tồn tại.

Những lời hứa hoa mỹ về dân chủ và tôn trọng các quyền tự do cá nhân của GRP, được lặp đi lặp lại trên các đài phát thanh và truyền hình phương Tây, cũng như được ký tại Paris, hóa ra chỉ là những lời hứa suông. Như người Bắc Việt ngày nay công khai nói: Chúng tôi hẳn phải ngốc lắm mới để bọn tư sản tham gia chính phủ miền Nam sau chiến thắng ngày 30 tháng 4 năm 1975 và tin vào những chuyện dân chủ kiểu tư sản. Dân chủ là gì. Là chuyên chính... vô sản. Nói cách khác, là sự chuyên chế của Đảng lên nhân dân.

Không chắc rằng nhiều lãnh đạo ôn hòa của GRP - và không phải những người tầm thường - lại không cảm thấy mình cũng bị lừa như những người trong và ngoài nước từng tin vào những lời hứa đó. Nhiều lời tâm sự, những vụ mất tích bí ẩn và những cuộc bỏ phiếu lạ kỳ trong các ủy ban thống nhất tại Sài Gòn tháng 11 năm

1975 dường như chứng thực điều đó.

Thiệu đã gánh lấy một trách nhiệm khủng khiếp đối với nhân dân mình khi ông từ chối thực hiện thỏa thuận Paris ngay sau khi ký. Dù thỏa thuận đó mong manh, có thể là ảo tưởng, nhưng hành động của ông đã trao cho Hà Nội và GRP cái cớ mà họ chờ đợi để lần lượt chà đạp lên lệnh ngừng bắn. Rồi đến lượt CHDCND Việt Nam (Bắc Việt), có cơ hội tung các sư đoàn của mình tràn vào miền Nam để sau đó thống trị một cách độc quyền, dưới một bức màn mỏng như giấy gió Nhật Bản.

Và thật là một sai lầm kinh hoàng từ phía người Mỹ khi tiến hành các chiến dịch Phoenix từ năm 1969 đến 1972, mà đã tiêu diệt gần như toàn bộ lực lượng sống sót của Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL) sau thảm họa Tết Mậu Thân 1968. GRP, sau cú đòn đó, không còn sức mạnh quân sự đáng kể. Họ chỉ còn biết cúi đầu trước cuộc xâm lược miền Nam. Với miền Bắc, GRP giờ chỉ còn là một quân bài ngoại giao, mà Hà Nội đã khai thác triệt để trước khi gạt họ vào kho vô dụng khi chiến thắng đã nằm trong tay.

Tóm lại, kế hoạch Phoenix đã tạo ra một khoảng trống hút lấy các lực lượng Bắc Việt. Nói một cách hình tượng, có thể cho rằng những chiếc xe tăng Bắc Việt húc đổ cổng Dinh Độc Lập vào trưa thứ Tư, ngày 30

tháng 4 năm 1975, đã được điều khiển từ xa bởi Hoa Kỳ.

Vậy là, từ một chính phủ bị gọi là bù nhìn, miền Nam Việt Nam đã rơi vào tay một chính phủ bóng ma, để rồi chẳng còn chính phủ nào nữa, nhờ ơn của cuộc thống nhất.

Đối với dân tộc Việt Nam, sự thống nhất này, đã được khắc ghi trong đất đai, dòng giống và lịch sử, là điều tất yếu. Nhưng người ta có thể mong muốn rằng nó không diễn ra bằng bạo lực, với những điều kiện do những con người cứng rắn miền Bắc, vốn có truyền thống bành trướng, áp đặt, và rõ ràng là không mấy quan tâm đến tập quán sống và tính cách của những người anh em phương Nam, vốn tự nhiên nghiêng về sự vui tươi, hài hước, và cảm nhận sâu sắc về lạc thú cuộc sống, những điều xa lạ đối với người Bắc Kỳ (Tonkinois). Và càng xa lạ hơn đối với chủ nghĩa Mác.

Những khác biệt này, nếu chỉ nói về khí hậu, vốn trái ngược nhau giữa hai giỏ gạo của chiếc đòn gánh Việt Nam vắt ngang đồng bằng Trung phần, cũng đã đủ để giải thích nhiều điều. Miền Bắc, với những mùa hè như thiêu như đốt, và những mưa phùn buốt lạnh vào mùa thu đông, khi nhiệt kế, cùng với một mặt trời từ chối xuất hiện suốt nhiều tuần, chỉ nhích lên được một vài độ

dương yếu ớt. Miền Nam, với nhiệt độ hầu như quanh năm từ 25 đến 35 độ C, nắng chan hòa ngay cả trong mùa mưa. Một khí hậu tươi vui, nếu có phần ẩm ướt, nhưng lại kết hợp với vùng đất phù sa màu mỡ đến mức có thể cho thu hoạch ba vụ lúa mỗi năm ở một số nơi trong đồng bằng sông Cửu Lon, chỉ với những giống lúa truyền thống, không cần đến gạo thần kỳ và phân bón nhập khẩu. Mật độ dân cư ở đây cũng thấp hơn hẳn so với miền Bắc. Vì vậy, mới có hình ảnh miền Nam (Cochinchine) là vựa lúa, luôn bị miền Bắc thèm muốn.

Sự khác biệt về khí hậu đã tạo ra sự khác biệt về tính cách con người, và điều đó lại bị làm trầm trọng thêm bởi hai mươi năm cai trị khắc khổ dưới chế độ độc tài Mác-xít, vốn hoàn toàn bị cô lập khỏi sự phát triển bùng nổ của thế giới công nghiệp, trong khi miền Nam lại sống trong một xã hội tiêu dùng đầy ham muốn, với chủ nghĩa tư bản phóng túng.

Hy vọng rằng, khi chiến thắng đã được tiêu hóa, và niềm kiêu hãnh vì đã khuất phục, nếu không phải là đánh bại, cường quốc hùng mạnh nhất thế giới đã nguôi ngoai, người Bắc Việt, những người sẽ lãnh đạo đất nước, sẽ không để con quỷ bành trướng trong lòng mình chi phối và nhìn quá nhiều sang Thái Lan. Chẳng hạn, dưới cớ giúp đỡ những người bạn Lào, nắm quyền

từ tháng 12 năm 1975, giành lại - như họ nói - ba tỉnh phía đông của nước láng giềng bên kia sông Mêkông. Nhưng nếu vậy, thì tại sao, sau hơn một năm kể từ khi chiến tranh kết thúc, Bắc Việt, dù đang thiếu trầm trọng lực lượng lao động nam do những tổn thất kinh hoàng trong chiến tranh, vẫn chưa giải ngũ một binh sĩ nào trong số 800.000 người đang giữ trong hàng ngũ, lực lượng quân đội hùng mạnh nhất Đông Nam Á [68].

Thật ấn tượng, những người lính xe tăng Bắc Việt từng khiến giới báo chí phải thốt lên, khi làn sóng mùa mưa xanh của họ tràn xuống phương Nam vào tháng 4 năm 1975, may mà Quốc vương Iran (Shah d'Iran) đã mua sắm đội quân mạnh nhất Trung Đông, kẻo họ sẽ phải chặn bước các bộ đội trên đường tiến về Paris. Và ánh mắt lạnh lùng, tự tin của họ gợi nhớ một cách đáng

---

68 Và là một trong những lực lượng hùng mạnh nhất thế giới. Để so sánh, xin nhắc lại rằng quân đội Pháp có 580.000 người, bao gồm cả lính cứu hỏa, hiến binh và vệ binh cộng hòa. Lực lượng của Liên Xô là 3,14 triệu người, của Trung Quốc là 3 triệu người, của Hoa Kỳ là 2,25 triệu người. Ngoài ra, vào ngày 3 tháng 8 năm 1976, chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam đã ban hành lệnh nghĩa vụ quân sự bắt buộc trong thời hạn ba năm đối với tất cả nam thanh niên trên 18 tuổi, trên toàn quốc và không có ngoại lệ, trong khi trước đó, ở miền Bắc, chỉ con trai cả trong gia đình mới bị gọi nhập ngũ, và một số kỹ thuật viên trẻ còn có thể được miễn.

lo ngại đến ánh mắt của những người lính tăng khác trong thập niên 40.

Nếu Bắc Việt không bị cuốn vào tham vọng đế quốc, và nếu, vẫn luôn quan tâm đến độc lập của mình, nay khi lý thuyết là không còn cần viện trợ quân sự, Hà Nội quyết định nói lời từ biệt với Liên Xô, vốn đã gần như ruồng bỏ họ một cách cũng thanh lịch chẳng kém Mỹ đã làm với miền Nam vào lúc ký kết Hiệp định Paris (đạo lý của các siêu cường !), thì Việt Nam có thể trở thành một Nam Tư của những năm 50 ở Viễn Đông, và trở thành một trung tâm thu hút phong trào không liên kết trong khu vực. Khi đó, không nghi ngờ gì, Việt Nam sẽ nhận được sự hỗ trợ mạnh mẽ từ nhiều quốc gia, trong đó có cả nước Pháp.

Nhưng để thực sự thuyết phục, mô hình xuất khẩu ấy phải đi kèm với sự đoạn tuyệt ngay từ bên trong đối với chủ nghĩa Mác giáo điều, thứ hiện đang ăn mòn miền Bắc và đang được áp đặt lên miền Nam.

Dù những dấu hiệu ban đầu không mấy khả quan, người ta vẫn có thể nuôi một tia hy vọng mong manh rằng thế hệ cán bộ trẻ mới ở miền Bắc, những người sẽ dần nắm quyền do sự đào thải tự nhiên không thể tránh khỏi của các lãnh tụ cách mạng và kháng chiến xưa, sẽ thoát khỏi những hận thù chiến tranh cũ và có xu

hướng quan tâm hơn đến thực tế kinh tế. Họ cũng sẽ bị tác động bởi hàng trăm nghìn người miền Bắc, những người đã tận mắt chứng kiến cái mà tuyên truyền gọi là địa ngục tư bản chủ nghĩa ở miền Nam, nhưng mà phần lớn trong số họ lại thấy đó là thiên đường của sự sung túc - và có thể họ sẽ đặt việc tôn trọng con người hiện tại lên trên những lý thuyết về tương lai, vốn khi được áp dụng ở bất cứ nơi đâu trên thế giới, đều đã dẫn đến sự phủ nhận tự do ý chí của con người.

PHẦN HAI
NHẬT KÝ CỦA MỘT NGƯỜI ĐƯỢC GIẢI PHÓNG

hoặc

«Đừng nghe những gì Cộng Sản nói, hãy nhìn những gì Cộng Sản làm.»

bởi

HUỲNH TRẦN ĐỨC

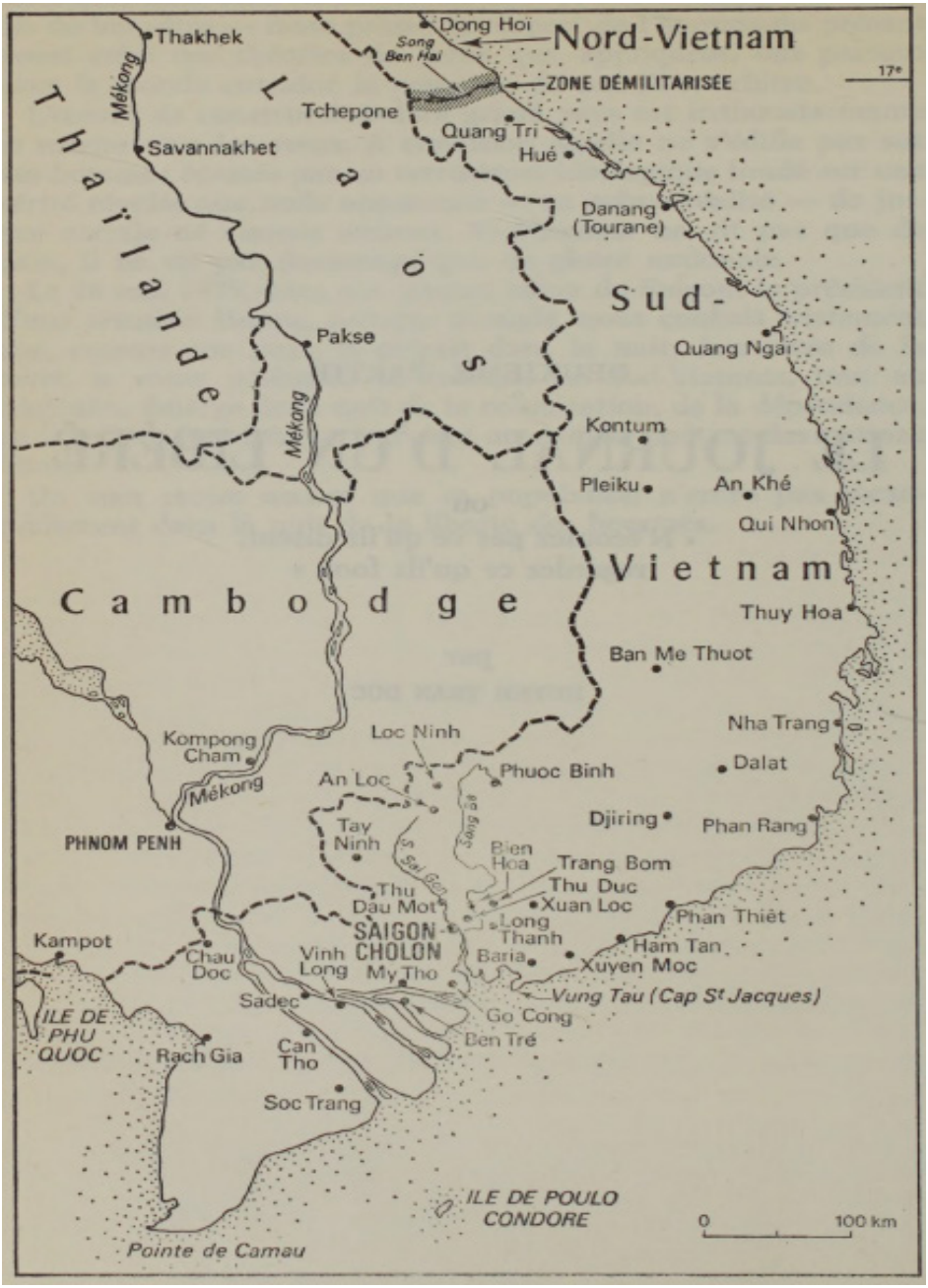
Thakhek
Mékong
Dong Hoi
Song Ben Hai
Nord-Vietnam
ZONE DÉMILITARISÉE
17°
Tchepone
Savannakhet
Quang Tri
Hué
Danang (Tourane)
Thailande
Laos
Sud-
Quang Ngai
Pakse
Mékong
Kontum
Pleiku
An Khé
Qui Nhon
Vietnam
Cambodge
Thuy Hoa
Ban Me Thuot
Nha Trang
Kompong Cham
Loc Ninh
Phuoc Binh
Dalat
An Loc
Mékong
Djiring
Phan Rang
PHNOM PENH
Tay Ninh
Song Saigon
Bien Hoa
Trang Bom
Thu Dau Mot
Thu Duc
Xuan Loc
Phan Thiet
Kampot
SAIGON CHOLON
Long Thanh
Ham Tan
Chau Doc
Vinh Long
My Tho
Baria
Xuyen Moc
Vung Tau (Cap St Jacques)
Sadec
Go Cong
ILE DE PHU QUOC
Rach Gia
Can Tho
Ben Tré
Soc Trang
ILE DE POULO CONDORE
0
100 km
Pointe de Camau

Độc lập và tự do
là những tài sản quý giá nhất.
Hồ Chí Minh

LỜI NÓI ĐẦU

Tôi gặp Huỳnh Trần Đức vào năm 1952, tại Nha Trang. Khi đó, cậu bé là một đứa trẻ hay cười, hơn hết cậu rất thích nghịch nước hàng giờ dưới ánh nắng gay gắt, quan sát những con cá nhiều màu sắc và những vỏ sò agate trên bờ biển Annam bằng chiếc mặt nạ lặn mà tôi đã tặng cậu. Thường thì khi tôi đến chơi cuối tuần, chúng tôi nắm tay nhau ra biển lúc đêm khuya để lăn mình trong những con sóng phát quang sinh học của Biển Đông.

Bình, mẹ của Đức, là chủ nhà tiếp khách trong nhà hàng mà bà điều hành cùng chủ nhà hàng người Pháp, cũng là người tình của bà. Cặp đôi này cho một số người đặc quyền thuê hai phòng khách được bố trí ngay trên phòng ăn nhỏ của quán bia. Những căn phòng đơn sơ nhưng sạch sẽ hiếm có trong ngành khách sạn Việt Nam thời bấy giờ.

Cha của Đức bị người Pháp giết năm 1946, một năm sau khi Đức chào đời, chỉ vài tháng sau khi ông gia nhập hàng ngũ Việt Minh. Người cha dượng của Đức nuôi dưỡng cậu như con ruột.

Đức học trung học tại trường Chasseloup-Laubat ở Sài Gòn. Sau đó, cha mẹ nuôi đã kết hôn và gửi cậu sang Paris, nơi cậu đậu kỳ thi tuyển vào H.E.C. [69] năm 1963 với kết quả xuất sắc. Sau khi tốt nghiệp trường này, cha mẹ cậu đã cho cậu học tiếp tại Đại học Columbia để hoàn thiện tiếng Anh và học thêm về kinh doanh.

Từ năm 1964, mỗi lần tôi về Việt Nam, mẹ của Đức, người đã định cư tại Sài Gòn nơi chồng bà làm nghề đại lý tàu biển, đều kể với tôi về những khó khăn khi ngăn cậu con trai tham gia vào hàng ngũ du kích Việt Cộng mỗi khi Đức đến thăm bà. Bình là người theo Phật giáo, rất chống chính phủ, nhưng vẫn lo sợ sẽ mất đứa con duy nhất của mình trong kháng chiến, nhất là khi người chồng đầu tiên đã hy sinh trong đội ngũ đó. Hơn nữa, sức khỏe của Đức, với trái tim yếu ớt, khiến bà rất lo lắng.

---

69 HEC nghĩa là « Hautes Études Commerciales » (Đại học Thương mại Cao cấp). Đây là một trường kinh doanh lớn và rất danh tiếng của Pháp, nằm ở Paris.

Trong cuộc tổng tấn công Tết Mậu Thân 1968, khi Đức về đón Tết Âm lịch cùng gia đình, bà Bình đã nhờ tôi giúp thuyết phục Đức tạm hoãn ít nhất cho đến khi kết thúc một đợt điều trị mà cậu đang theo. Với sự trợ giúp của tôi - chỉ vì vấn đề sức khỏe của Đức, vì trong chiến tranh, chỉ có sự cam kết toàn diện mới là đáng kính - bà Bình đã giành được một khoảng thời gian ân hạn một năm. Tình yêu kết hợp với lời khuyên của khoa Y đã kéo dài thời gian này. Ở Mỹ, Đức đã rơi vào lưới tình với một cô gái Mỹ xinh đẹp, người đã thuyết phục cậu nhận vị trí tại Pan American Airways, một công việc rất tốt nhờ bằng cấp, khả năng sử dụng thành thạo ba thứ tiếng và những phẩm chất của cậu.

Ngay trước khi Sài Gòn thất thủ, Đức đã bỏ hết, cả người yêu và Pan-Am, để dùng năng lực phục vụ cho Việt Nam mới.

Trong tháng mùa xuân năm 1975 mà tôi ở Sài Gòn, tôi gặp Đức gần như mỗi ngày. Ngay sau chiến thắng, sự thất vọng của Đức đã rõ ràng. Không phải vì chính quyền giao cho cậu những nhiệm vụ cấp thấp. Vì Đức không tham gia kháng chiến vũ trang, nên cậu cảm thấy phải chứng tỏ bản thân. Mà vì bộ máy hành chính do các quan chức miền Bắc nắm quyền, và ngay lập tức họ thể hiện - dù có lời hứa của Chính phủ Cách mạng Lâm

thời (G.R.P.) hay không - ý định phớt lờ các quyền tự do cơ bản và thiết lập chế độ độc tài Mác-xít.

Nhờ hối lộ một số cán bộ, Đức đã được phép rời Việt Nam cùng mẹ - người đã để lại toàn bộ vàng bạc trang sức ở đó. Bà Bình đã sang Pháp gặp chồng, người đã rút lui một cách thận trọng từ những ngày đầu tháng 4 năm 1975. Đức không muốn trở lại Mỹ. Cậu đã xin tị nạn ở Úc, và ngay khi có được cuộc sống ổn định, cậu sẽ mời cô bạn gái Mỹ sang để cưới.

Từ Sydney, nơi hiện tại Đức làm công nhân trực điện thoại đêm tại một khách sạn lớn, cậu đã gửi cho tôi nhật ký của mình.

Để không gây nguy hiểm cho người thân cũng như không làm người đọc chán nản, trong số khoảng hai nghìn trang nhật ký, tôi chỉ trích xuất (chỉnh sửa và dịch sang tiếng Việt - vì những ghi chép thường vội vàng, viết bằng tiếng Anh, có lẽ nhằm vô can cho mẹ cậu nếu bị phát hiện) những đoạn mà tôi thấy minh họa rõ nhất cho thực tế đời sống hàng ngày ở Sài Gòn sau giải phóng, nhưng không gây nguy hiểm cho những người còn ở lại. Cũng như những đoạn nói về cuộc sống của đồng bào ta mà nhờ mẹ cậu, Đức giữ liên lạc chặt chẽ đến khi họ rời đi.

Thứ Bảy, ngày 24 tháng 5 năm 1975

Trời thật trống trải tối nay ở sân thượng khách sạn Continental, sau khi các nhà báo rời đi ! Đây là chuyến bay đầu tiên ra nước ngoài - cụ thể là sang nước láng giềng gần kề, Lào - kể từ sau khi Sài Gòn thất thủ ngày 30 tháng 4. Việc đóng cửa biên giới là một phần trong những quyền tự do dân chủ mà chúng ta có được sau giải phóng.

Là phóng viên đặc biệt của đài R.T.L., người mà từ thuở nhỏ tôi vẫn gọi là dì nhỏ của tôi, Brigitte Friang, đã tham gia đoàn. Lời chia tay hôm qua tại nhà mẹ tôi không thật vui vẻ. Quả thật tương lai không hề sáng sủa như chúng tôi từng tưởng, thật ngu ngốc khi ba đứa chúng tôi tin vào những lời hứa của Chính phủ Cách mạng Thống nhất (G.R.P.). Thậm chí tin vào sự tồn tại của họ.

Thứ Hai, ngày 26 tháng 5

Hôm qua tôi đã đến Chợ Lớn thăm bạn tôi, Lu Hsi-ving. Người Hoa và là cháu trai của một trong những hội đoàn quyền lực nhất, Lu có nhiều tin tức. Anh ta xác nhận rằng bọn Bodoïs vẫn chưa kiểm soát được toàn bộ các vùng ở bán đảo Cà Mau. Ở đồng bằng sông Cửu Long, nhiều đơn vị của lữ đoàn dù thứ 4 vẫn chưa đầu

hàng. Nhiều làng người Mọi [70] cũng đã nổi loạn trên các cao nguyên. Điều này không có gì ngạc nhiên. Người dân miền núi chưa bao giờ chấp nhận sự thống trị của người Việt. Hầu hết họ còn chống cộng. Trong suốt ba mươi năm, họ đã cung cấp nhiều chiến binh du kích cho Pháp trước đó, rồi Mỹ sau này, tại những vùng bị Việt Minh rồi Việt Cộng chiếm đóng.

Lu cũng nói rằng, tin tưởng vào sự trung lập thiện chí của Khmer Đỏ được Bắc Kinh ủng hộ và thù địch với người Bắc Việt chủ yếu được Moscow hậu thuẫn, các binh sĩ chính phủ đã đứng gần biên giới Campuchia. Nụ cười tươi rói của Lu làm tôi nghi ngờ anh ta là đặc vụ của Mao. Theo anh ta, Trung Quốc rất lo ngại trước sức mạnh tăng cường của Bắc Việt nhờ vào việc chiếm miền Nam, đồng thời lo sợ cả Liên Xô. Sau cuộc trò chuyện này, tôi gần như nghĩ Mao sẽ kích động khoảng một triệu rưỡi người Hoa ở miền Nam Việt Nam gây trở ngại cho chính quyền miền Bắc và có thể hỗ trợ cuộc nổi loạn, vốn chỉ có thể được tổ chức quanh những chiến binh trung thành với quân đội của Thieu. Tất cả chuyện này sẽ rất hài hước nếu không phải là người dân ở *Nhà Quê* phải chịu hậu quả.

---

70 Theo nghĩa đen : «man di». Thuật ngữ này bao gồm tất cả các bộ tộc bản địa thiểu số trên dãy núi Annam.

Thứ Ba, ngày 27 tháng 5

Trên vỉa hè, những người bán sách theo ký đã biến mất. Họ đã xuất hiện từ thứ Sáu, khi đài Radio Giải phóng tuyên bố tất cả sách báo xuất bản dưới chế độ cũ sẽ bị tiêu hủy. Từ sáng nay, các nhóm sinh viên tiến hành thu gom. Họ đốt những cuốn sách trên đường hoặc chở đi bằng xe. Để tăng phần nghiêm trọng, các bạn trẻ này còn thu gom đĩa nhạc và băng ghi âm nhạc phương Tây. Không phải cảnh sát đứng ra dẹp những việc này. Kể từ ngày 29 tháng 4, Sài Gòn không còn cảnh sát. Đó là bọn bộ đội thực thi công lý dân chủ và tôn trọng nhân quyền, xử tử ngay tại chỗ - hoặc đôi khi theo phán quyết của đám đông - những kẻ trộm bị bắt, như đài và báo Sài Gòn Giải Phóng ca ngợi. Nếu chuyện như vậy xảy ra ở Tây Ban Nha hay Chile thì thế giới sẽ phản ứng ra sao !

Các cơ quan báo chí vừa giải phóng hoặc tự nhận là tự do cũng cho biết có binh lính cách mạng bị ám sát và có những hành động phá hoại, nhưng không có chi tiết.

Đói đang bắt đầu hoành hành trong một phần dân chúng. Đến mức chính quyền phải thay đổi chính sách. Họ đã thông báo rằng tiền lương của công nhân viên tháng 4 và 5 sẽ không được trả nhiều hơn tiền lương tháng 5 và 6 của công chức. Nhưng nếu không trả được

lương thì sẽ có trợ cấp. Lao động chân tay sẽ nhận trợ cấp 23.000 đồng piastre, cộng thêm 10 kg gạo cho vợ chính thức và 5 kg cho mỗi đứa con dưới 18 tuổi [71].

Thứ Tư, ngày 28 tháng 5

Một số đồng bào từ Campuchia bắt đầu đến Sài Gòn bằng đường bộ, sau nhiều tuần đi bộ. Họ xác nhận rằng người dân Phnom Penh chỉ được cho hai tiếng để rời khỏi thủ đô vào ngày 17 tháng 4, khi Khmer Đỏ tiến vào thành phố.

Cách đó vài cây số, mỗi gia đình được phát 50 ký gạo. Một chặng dừng chân đầu tiên được phép qua đêm, cách thành phố 25 km. Những ai không đi bộ đến được đó thì bị bỏ lại. Trong những ngày tiếp theo, tại một số đợt phân phát gạo, những người già và những ai có vẻ ngoài, quần áo hoặc cách nói chuyện mang dấu vết của giới tư sản đều bị từ chối cấp phát. Những người già thì bị cho là miệng ăn vô dụng, còn những người kia thì bị xem là không thể cải tạo, phải bị loại trừ. Hàng chục nghìn người dân thành thị, phần lớn là trẻ em, người bệnh, người già, đã chết đói và kiệt sức dọc đường. Ngoài ra, mọi binh sĩ thuộc quân đội cũ khi bị phát hiện đều bị xử bắn tại chỗ.

71 10.000 piastres - tương đương 55 franc theo tỷ giá chính thức thời đó hoặc 45 ký gạo.

Thứ Bảy, ngày 31 tháng 5

Nhiều ủy ban cách mạng yêu cầu các doanh nghiệp tư nhân chi trả trợ cấp thôi việc cho toàn bộ nhân viên... ngay cả những người chưa bị sa thải. Nếu ủy ban quân quản chịu nhượng bộ, điều này có thể khiến lạm phát tăng vọt. Ban lãnh đạo doanh nghiệp càng thêm khó khăn vì ngân hàng vẫn đóng cửa. Liệu các ủy ban cách mạng đang hành động thiếu suy nghĩ, hay đây là một kế hoạch có chủ đích nhằm đẩy các công ty tư nhân đến chỗ phá sản ?

Về phần mình, tờ Nhân Dân, cơ quan ngôn luận của Đảng Cộng sản Hà Nội, nhắc lại rằng để tái thiết đất nước, chính quyền miền Nam bảo đảm quyền sở hữu tư nhân đối với các phương tiện sản xuất. Nhưng chỉ với một điều kiện nhỏ: các doanh nghiệp và nhà máy đó không được cộng tác với đế quốc và chế độ phản động trước đây. Tuy nhiên, trên thực tế, mọi doanh nghiệp đều đã từng cộng tác, ít nhất là bằng cách nộp thuế. Vậy là họ nói dối mà không nói dối. Chủ nghĩa dòng Tên đã tìm được tín đồ.

Thứ Ba, ngày 3 tháng 6

Trời mưa, mưa dai dẳng. Mùa mưa thực sự đã bắt đầu. Nhưng những trận mưa xối xả và bầu trời u ám này chẳng làm dân vui lên chút nào. Tinh thần của cả thành phố cũng ảm đạm như thời tiết.

Radio giải phóng, báo chí giải phóng, biểu ngữ và khẩu hiệu kêu gọi thành lập các nhóm tự vệ có vũ trang. Những vụ ám sát binh lính cách mạng (bộ đội) và các hành vi phá hoại vẫn tiếp diễn, liệu có làm lung lay tinh thần chính quyền hơn cả thời tiết ?

Thứ Tư, ngày 4 tháng 6

Sài Gòn đã biến thành một phiên chợ trời khổng lồ, nơi người ta bán những món cướp được từ kho hàng và các tòa nhà Mỹ. Ngoại trừ khu vực gần dinh Độc Lập đã được dọn sạch, còn lại quân đội để mặc cho tình trạng đó tiếp diễn, bất chấp số lượng tuần tra đi bộ ngày càng nhiều.

Tình trạng căng thẳng trong dân chúng ngày càng tăng, đặc biệt ở chợ Bến Thành và chợ trời. Hôm qua lúc 11h50 sáng, gần khu chợ trời trên đại lộ Nguyễn Huệ (trước đây là Charner), một tên trộm xe đạp đã bị bắn chết. Những nhóm trẻ em trai lảng vảng quanh lính

để móc túi. Thật lạ là bộ đội lại có vẻ rất nhiều tiền. Mặc dù lương chỉ từ 100 đến 300 đồng/ngày, nhưng những con ếch [72] thường mang theo vài triệu trong túi xách. Phần lớn họ kiếm tiền bằng cách buôn lậu thuốc lá từ M.I.C [73]. hoặc Bastos. Xăng bán trong chai khắp nơi, giá từ 1.000 đến 2.000 đồng/lít, cũng phần lớn đến từ quân đội miền Bắc, vì các trạm xăng vẫn chưa hoạt động.

Thứ Ba, ngày 3 tháng 6

Sau một tháng cầm quyền, tình trạng quản lý kinh tế vẫn cực kỳ hỗn loạn. Có thể hiểu việc bộ đội bị bất ngờ bởi chiến thắng sớm hơn dự kiến, dự tính năm 1976, khiến thiếu kế hoạch chi tiết. Nhưng việc hoàn toàn không có định hướng nào thì khó chấp nhận. Các ủy ban K trong ủy ban quân quản mỗi nơi hành xử một kiểu. K8 cấm mọi hoạt động tại Citroën và garage Charner. K9 cơ khí nặng thì có vẻ muốn hợp tác, một đại diện còn giúp đỡ hết sức tại B.G.I [74]. K1 dù không đồng tình,

72 Biệt danh được người dân Sài Gòn đặt cho những ngày đầu sau khi Sài Gòn sụp đổ, dành cho các quân nhân và cán bộ từ miền Bắc, mặc đồng phục màu xanh lá cây đậm, thân hình thấp và chắc, đội mũ cối có vải xanh phủ bên ngoài.

73 Manufacture indochinoise de cigarettes : Nhà máy sản xuất thuốc lá Đông Dương

74 Brasseries et glacières. d'Indochine : Nhà máy bia và nước

vẫn để cho một ủy ban miền đông ở An Lộc ra quyết định quốc hữu hóa toàn bộ đồn điền cao su khu vực. Các nhà máy dệt vẫn hoạt động, nhưng nguyên liệu cạn kiệt vì không có nhập khẩu. Ở cảng, các tàu anh em đến viện trợ cũng nhỏ giọt. Một tàu hàng Cuba chở đường đến tuần trước vẫn chưa được dỡ hàng.

Thứ Năm, ngày 5 tháng 6

Chiều nay, cô tôi, bà Ké, em gái cha tôi, từ Cần Thơ lên. Phụ nữ hiện được đặc quyền có thể đi lại trong nước mà không cần giấy phép hành chính. Ít nhất là hiện tại. Cô Ké cho biết ở Cần Thơ, dân chúng chống đối việc trưng dụng nhà ở và thái độ hống hách của những chiến sĩ cuối giờ, mà chúng tôi gọi là người của ngày 30 tháng 4. Cô xác nhận chính quyền cách mạng ở tỉnh khắc nghiệt hơn nhiều so với Sài Gòn. Ngoài ra, theo cô, giáo phái Hòa Hảo [75] không công nhận chính quyền mới.

Nhưng vụ đụng độ đêm qua giữa bộ đội không phải với Hòa Hảo, mà xảy ra ngay trung tâm Sài Gòn, trước quốc hội. Một trận đấu súng dữ dội đã nổ ra.

đá Đông Dương.

75 Hòa Hảo là một giáo phái Phật giáo có nguồn gốc từ miền Tây Nam Bộ Việt Nam, đồng thời cũng là một lực lượng vũ trang có ảnh hưởng lớn ở miền Nam trong nửa đầu thế kỷ 20.

Thứ Sáu, ngày 6 tháng 6

Ủy ban K8 của C.M.A. [76] đã bỏ cuộc trước ủy ban cách mạng Citroën, sau khi họ bắt giữ ông Duchemin, giám đốc nhà máy, cùng hai người Pháp khác tối qua. Do K8 khiến nhà máy ngừng hoạt động, còn thiếu 690.000 đồng để trả lương tháng 5. Việc ngân hàng đóng cửa không khiến ủy ban cách mạng Chợ Lớn bận tâm, họ bảo người Pháp phải tự xoay xở. K8 thì trả lời đại sứ Pháp rằng họ không liên quan. Cuối cùng, phía cách mạng thắng. Người Pháp xoay được tiền, nhờ đại sứ quán ứng trước.

Tình trạng tương tự diễn ra sáng nay, giám đốc Michelin và cộng sự bị bắt giữ. Công đoàn đòi trả trợ cấp thôi việc ngay cho toàn bộ công nhân đồn điền Dầu Tiếng, dù không ai bị sa thải. Nhưng khu này đã bị chiếm đóng bởi ủy ban địa phương và có lính gác vũ trang. Trước họng súng Kalashnikov, ông Hays buộc phải nhượng bộ. Ông ta còn tiền nhờ nhà máy lốp xe vẫn hoạt động. Nhưng nếu trung ương cứ để các ủy ban cách mạng vượt quyền, chúng ta sẽ đi về đâu ? Phải chăng miền Bắc sợ cơ sở, hay họ muốn để miền Nam tự phá hủy nền công nghiệp, nhằm củng cố vị thế thống

76 Ủy ban quân quản Sài Gòn - Gia Định, thực chất là chính quyền quân sự miền Bắc tại miền Nam Việt Nam sau ngày 30 tháng 4 năm 1975.

trị ?

Chiều đầu hôm nay, lực lượng cứu hỏa được huy động sau nhiều tiếng nổ gần bệnh viện Cơ Đốc Phục Lâm Tân Sơn Nhất. Lệnh giới nghiêm được áp đặt từ 15g trong khu vực.

Thứ Bảy, ngày 7 tháng 6

Lại có thêm một loạt vụ nổ lúc 15g55 ở các quận phía Bắc, khiến lính cứu hỏa báo động. Hôm qua tưởng là bom cài trong xe hoặc nhà, nhưng hôm nay dân quanh đó nói nghe rõ tiếng pháo cối.

Chiều nay, hai bộ đội bị đâm chết ngay trong buổi chiếu phim ở rạp Mini-Rex, trung tâm Sài Gòn, đại lộ Lê Lợi, trước là Bonnard. Trên thi thể, có tờ giấy ghi: «Chúng tôi không chấp nhận cuộc cách mạng của các người.»

Tối đến, như thường lệ, lại có tiếng súng lẻ tẻ. Dù lệnh giới nghiêm bắt đầu lúc nửa đêm, nhưng thành phố đã vắng hoe trước 10 giờ. Dân chúng sợ hãi, và cũng chẳng còn tâm trạng dạo chơi.

Thứ Ba, ngày 10 tháng 6

Hôm qua, giới ngoại giao còn lại ở Sài Gòn hoang mang khi bộ đội định kiểm tra thiết bị phát thanh của Đại sứ quán Pháp. Đại biện lâm thời từ chối nhượng bộ như Đại sứ Mérillon (được phép rời đi hôm thứ Năm trên chuyến bay di tản thứ ba, trong điều kiện vô cùng thô bạo), người đã bị xâm phạm lãnh sự quán chỉ ba ngày sau khi Sài Gòn thất thủ. Ông Drumetz cứng rắn hơn.

Ngược lại, người Nhật không thể ngăn việc niêm phong máy phát sóng của họ. Khốn thay, những người Nhật này đã trốn dưới hầm của dinh đại sứ trong cuộc chiến, và hai quả rocket lại rơi đúng vào biệt thự ấy.

Trước sức ép của các ủy ban cách mạng, phải chăng ủy ban cao su của Ủy ban quân quản (CMA) đã tỏ ra mềm yếu hơn ông Drumetz trước những đòi hỏi của họ? Các đồn điền hiện đã bị tịch thu.

Thứ Tư, ngày 11 tháng 6

Trong giới tiểu công chức, công nhân thất nghiệp, và gia đình cựu quân nhân không còn lương hay việc làm, nạn đói đã lan đến. Suốt ngày, mẹ tôi bị người ta tới chào bán đồ gia dụng, máy ảnh, điện tử mà chúng tôi chẳng

cần. Mẹ tôi, bà Bình, tốt bụng, nên mua giúp những người quá khó khăn. Tại Long Thành, trên đường Sài Gòn - Vũng Tàu, 15 xe chở gạo đã bị dân cướp những ngày qua. Trên xa lộ Hàn Quốc, vòng quanh thành phố, ba xe gạo nữa cũng bị chặn.

Trong thành phố, ngành công nghiệp phát đạt nhất là trộm cắp. Các vụ xử tử công khai ngày càng nhiều.

Tối nay, mẹ và tôi được mời ăn tối tại nhà gia đình Linh. Đi sớm để tránh phải ra đường sau 10g tối, vì đêm nào cũng có tiếng súng, và binh lính thì bị giết hoặc đâm chết.

Nhà họ có một người bà con là đại tá quân đội miền Bắc. Ông xác nhận rằng Bắc Việt hoàn toàn bất ngờ trước sự sụp đổ của miền Nam. Theo ông, việc ngừng tấn công một tuần sau khi chiếm Xuân Lộc là để tổng kết tình hình ngày 20 tháng 4. Cuộc tổng tiến công được quyết định vào thứ Năm 24/4, nhưng đến Chủ nhật 27/4 mới bắt đầu, theo trục chính Xuân Lộc - Biên Hòa - Sài Gòn. Theo ông, quân miền Bắc không gặp nhiều kháng cự thực sự.

Nhưng hiện nay, cầu cống giữa Xuân Lộc và Phan Thiết mới bắt đầu bị đánh sập. Xe quân sự đã bị tấn công và đốt cháy. Có tin nói rằng những đòn trả thù

khốc liệt đã giáng xuống các làng quanh đó.

Thứ Năm, ngày 12 tháng 6

Sáng nay, CMA ra thông báo, yêu cầu sĩ quan, cảnh sát, chính trị gia, dân biểu, bộ trưởng, thượng nghị sĩ của chế độ cũ phải tham gia cải tạo tối thiểu một tháng [77], bắt đầu từ ngày mai, mang theo quần áo, chăn màn và 13.610 đồng để tự lo ăn uống trong thời gian học tập.

Hạ sĩ quan và binh lính chỉ cần đi cải tạo 3 ngày. Nhưng như tờ Sài Gòn Giải phóng nói sáng nay: «Họ vẫn có phần trách nhiệm vì đã cầm súng của kẻ thù, làm việc cho kẻ thù». Còn đối với các «sĩ quan và viên chức ngụy», họ đều có tội trước nhân dân.

Thứ Sáu, ngày 13 tháng 6

Người Pháp, chiếm phần lớn trong cộng đồng người nước ngoài, ngày càng lo lắng. Mỗi ngày, một số người bị đuổi khỏi biệt thự hoặc căn hộ của họ. Trước đây, chỉ những ngôi nhà bỏ trống hoặc chủ sở hữu đã rời khỏi nước mới bị tịch thu. Nay, các tòa nhà đang được sử dụng hợp pháp và chủ sở hữu vẫn có mặt cũng bị tịch thu. Những người bị đuổi phải bỏ lại toàn bộ đồ đạc như bàn ghế, đồ dùng gia đình, bát đĩa, bạc bạc - dù có

77 Xem phụ lục (phụ bản) về sắc lệnh của năm sau, ký ngày 25 tháng 5 năm 1976, quy định ba năm cải tạo cho các cán bộ.

giá trị gia đình hay đánh dấu thế nào cũng không quan trọng, tất cả đều là «tài sản của nhân dân» - thực phẩm, đồ hộp, hầm rượu, thiết bị radio, máy ghi âm, đĩa hát, băng cassette, sách, tranh ảnh, và các vật phẩm nghệ thuật, trang trí. Họ chỉ được phép mang theo đồ dùng cá nhân, đồ vệ sinh và giấy tờ.

Ngày 8 tháng 5, tướng Trần Văn Trà, Chủ tịch Ủy ban Quân sự, tuyên bố trước 125 nhà báo nước ngoài rằng «tài sản của người nước ngoài sẽ được tôn trọng.»

Thứ Bảy, ngày 14 tháng 6

Giờ chính thức của Hà Nội (GMT -7) thay thế giờ Sài Gòn (GMT -8).

Thứ Hai, ngày 16 tháng 6

Các cán bộ kinh tế hiện được gọi đi học tập cải tạo. Tất cả cán bộ của Ha Tiên, nhà máy xi măng lớn miền Nam, phải đi học ít nhất một tháng. Biện pháp này càng làm kinh tế rối ren hơn.

Thứ Ba, ngày 17 tháng 6

Số phận các ngân hàng tư nhân đã được giải quyết. Chúng ngừng tồn tại và phải chuyển toàn bộ tài sản và tiền gửi về Ngân hàng Quốc gia Việt Nam. Chỉ còn

tồn tại Ngân hàng Quốc gia Việt Nam và Ngân hàng Thương mại cũ, dành cho các quan hệ ngoại thương trong tương lai.

Các ngân hàng dễ bị kiểm soát hơn là lực lượng kháng chiến. Đài phát thanh thông báo về việc tiêu diệt một căn cứ tại Đồng Cỏ Lác, cách Sài Gòn khoảng 50 km về phía tây nam. Đồng Cỏ Lác thân yêu, nơi đã từng gây ra biết bao phiền toái cho người Pháp và người Mỹ ! Ở phía bên kia Sài Gòn, vào thứ Bảy tuần trước, tại ngã tư giữa xa lộ và đường Vũng Tàu - Cáp Saint-Jacques, 8 người, có thể là cựu binh, đã bị xử bắn và thi thể họ bị bỏ lại tại hiện trường.

Tuy nhiên, điều quan trọng nhất là tin tức về các trận chiến nghiêm trọng xảy ra ở biên giới giữa người Bắc Việt và Khmer Đỏ. Chúng ta vốn luôn thân thiết với người Campuchia ! Nhưng sự khác biệt về phe phái trong chủ nghĩa Marx gây thêm căng thẳng.

Trong 48 giờ qua, vô số các đội tuần tra đi khắp thành phố.

Thứ Tư, ngày 18 tháng 6

Lại thêm nhiều vụ bắt giữ các chủ doanh nghiệp người Pháp.

Từ khi được tự do trở lại, tất cả các báo đều bị cấm, trừ báo của Mặt Trận Giải phóng, Sài Gòn Giải Phóng. Tuy nhiên, nhân viên báo Courrier d'Extrême-Orient đã bắt giữ giám đốc để đòi ứng trước tiền lương. Lần này, an ninh quân đội đã thả bà Marie-Georges Sauvezon, người có quan hệ tốt với một số nhân vật trong chế độ mới, nhưng bà phải hứa tìm tiền quỹ.

Một trường hợp tương tự xảy ra với giám đốc tạm thời của Nhà máy Rượu Indochine, nơi công nhân đòi trợ cấp thôi việc. Nhà máy bị đóng cửa theo lệnh chính quyền. Ông Segard phải hứa trả 70 triệu piastre trong 3 tháng để được thả và chỉ được tuyển 20 người làm lại nhà máy, trong khi công đoàn yêu cầu 150 người.

Thứ Năm, ngày 19 tháng 6

Ai đang lãnh đạo chính sách kinh tế miền Nam ? Khi giám đốc Citroën than phiền, ông Mai Văn Bon, cựu đại diện GRP tại Paris, nói các công ty Pháp nên và có thể tiếp tục hoạt động tại miền Nam Việt Nam. Theo ông Duchemin, GRP muốn loại bỏ người Hoa. Họ kiểm soát một phần công nghiệp và toàn bộ thương mại. Nhưng đằng sau người Hoa, dù có hộ chiếu Đài Loan, là Trung Quốc.

Tôi cho rằng có chiến dịch săn lùng người Hoa đang diễn ra, một chiêu kinh điển ở Việt Nam khi kinh tế suy yếu.

Những lời ngọt ngào của ông Bo không làm dịu lo lắng của các doanh nhân Pháp. Tình hình họ còn tồi tệ hơn ở miền Bắc năm 1954, nơi họ đã chuyển một phần hoặc toàn bộ tài sản. Hiện tại các ngân hàng tư nhân, dù Việt Nam hay nước ngoài, đều bị tịch thu tài sản, kể cả bất động sản.

Tuy nhiên, bi kịch thật sự của người Pháp không phải ở mức này, mà ở những người thợ thủ công, thương nhân nhỏ, các chủ đồn điền chè, hồ tiêu, cà phê trên cao nguyên, thường là cá nhân. Phần lớn sống nhờ cứu trợ lãnh sự quán, được cấp 10.000 piastre/tháng cho chủ gia đình, 8.000 cho vợ hợp pháp, và 5.000 cho mỗi con. Tương ứng 55, 44 và 28 franc/tháng. Với giá gạo thường 240 piastre/kg, đó là nạn đói, nhất là người Pháp khó chịu được ăn chỉ cơm với nước mắm.

Gần như toàn bộ trong số 2.000 người Pháp trong số 3.000 trước đây ở miền Nam đều muốn hồi hương. Nhưng chiếc máy bay thứ tư từ đầu tháng 6 vẫn chưa cất cánh. Danh sách do chính quyền Việt Nam lập, và người nghèo không có đủ 120 đôla Mỹ để đi Vientiane. Lãnh sự quán Pháp không thể giúp họ. Pháp cần thương

lượng gửi tàu, nhưng có thể không muốn tạo cảm giác như một cuộc di tản.

Ngoài người Pháp thấp kém, còn nhiều người khác khốn khổ. Một thương binh đã tự sát sáng nay ở Bạch Đằng, đối diện Chargeurs réunis, ném lựu đạn trong vườn. Công an bắn lên trời để giải tán người tò mò.

Sáng nay, hai người bộ đội bị chém ngay trên đại lộ Trần Hưng Đạo, trước đây là đường Galliéni.

Thứ Bảy, ngày 21 tháng 6

Các trường tôn giáo được phép mở cửa trở lại, nhưng không được dạy môn tôn giáo. Tại Régina Caelis, trẻ em phải hát mỗi sáng các bài quân ca, hát yêu nước, tất nhiên là theo kiểu miền Bắc.

Các trường đại học cũng mở cửa lại, dưới sự quản lý của các hiệu trưởng và giảng viên từ Hà Nội xuống.

CST (Công ty Saigon Transit) bị tịch thu kho hàng. K3 (tài chính) cáo buộc công ty vận chuyển lớn nhất Sài Gòn thực hiện vận chuyển đồ đạc - vốn bị cấm trừ khi được phép - và làm giấy phép 1.500 mét khối chuyển nhà, nhưng hàng vẫn nằm kho do không có tàu đi châu Âu.

Chủ Nhật, ngày 22 tháng 6

Theo chủ tịch công đoàn lao động, có khoảng 1.800.000 người thất nghiệp ở miền Nam, phần lớn là cựu quân nhân. Lệnh cấm tụ tập và di chuyển khiến chính quyền không lo ngại biểu tình. Tuy nhiên, đói nghèo và căng thẳng có thể đẩy người tuyệt vọng, đặc biệt là cựu binh, vào rừng lập căn cứ kháng chiến. Có tin đồn một số nhóm của GRP cũng tham gia nổi dậy.

Quân đội Bắc Việt trở nên cồng kềnh và chính quy hơn, gặp khó khăn như quân Pháp, Mỹ, và quân của Thieu trước đây trong việc tiêu diệt các căn cứ kháng chiến. Dù do du kích Việt Cộng chỉ huy, các chiến dịch truy quét không đạt kết quả vì phải dùng 10 đến 20 quân lính đối phó với một du kích. Không thể chiếm đóng lâu dài, họ buộc phải bỏ lại nhiều khu vực cho du kích, vốn chỉ đổi màu quân phục.

Tuy nhiên, tương lai các căn cứ này vẫn không chắc chắn vì dân chúng mệt mỏi chiến tranh, liệu họ có còn giúp kháng chiến ?

Tối qua, loa phát thanh kêu gọi các sĩ quan cấp dưới đi học cải tạo ít nhất một tháng. Nhưng các học viên này không mấy vui vẻ như báo chí và đài tuyên truyền nói. Ngày 16/6, trường trung học Gia Long bị quân bao

vây. Đêm đó, các học viên bị đưa đi nơi không rõ. Tại Chợ Lớn, trung tâm sĩ quan cấp tướng cũng bị sơ tán trong đêm, tất cả các tướng đều bị bịt mắt.

Tình trạng kiểm soát càng ngày càng nghiêm ngặt. Trong mọi khu phố, các nhóm GRP kiểm tra nhà dân, hỏi về nguồn gốc, thu nhập, hoạt động chính trị, mối quan hệ, hàng xóm, những người bị nghi ngờ chống cách mạng, và nơi cất giữ vũ khí [78]. Người giúp việc trong nhà người nước ngoài cũng bị hỏi về chủ, ý tưởng chính trị, tầm ảnh hưởng của máy thu radio. Mẹ tôi cho biết, đã có ít nhất hai lần người giúp việc nhà chúng tôi bị gọi hỏi trong khi chúng tôi vắng nhà. Bà Duong, bảo mẫu già của tôi, bị đặc biệt thẩm vấn về các bình luận tôi nói trong nhà liên quan đến công việc và cấp trên.

Trong kỳ nghỉ hè, trẻ em cũng sẽ được quản lý, theo báo Sài Gòn Giải Phóng số 42. Các em sẽ tham gia các «hoạt động chính trị, dân chủ và xã hội [79]». Trường

78 Vào đầu tháng 6 năm 1976, sẽ tiến hành các cuộc thẩm vấn có hệ thống đối với từng gia đình, tất cả câu trả lời đều được ghi chép lại, kèm theo cảnh báo rằng các lời khai sẽ được kiểm tra xác minh.

79 Những biện pháp tương tự sẽ được áp dụng cho kỳ nghỉ năm 1976 (từ ngày 1 tháng 6 đến ngày 15 tháng 9). Theo Tin Sang số 236 ngày 15 tháng 5 năm 1976, «học sinh ở tất cả các cấp sẽ được hướng dẫn để tổ chức các hoạt động giải trí và lao động

nghề sẽ dạy theo chương trình cũ nhưng «các môn học và hoạt động phản động» sẽ bị loại bỏ. Tôi rất muốn biết môn học phản động là gì trong trường nghề. Báo Pravda vàng [80] còn đưa tin một phần sinh viên văn chương và luật sẽ được chuyển sang các khoa khác để «phù hợp định hướng đất nước». Tôi tưởng tượng phản ứng của sinh viên đại học Pháp nếu điều này xảy ra.

Thứ Tư, ngày 25 tháng 6

Đêm vẫn còn tiếng súng và tiếng nổ lựu đạn, ban ngày càng nhiều. Súng thường do bắt trộm, còn ném lựu đạn thì không. Giờ giới nghiêm được rút xuống 23h nhưng gần như vô dụng. Mọi người cố về nhà trước 20h30, sau đó chỉ có kiểm tra quân sự.

Đêm nay, đoàn xe tải được xe bọc thép bọc vệ binh hộ tống đi qua thành phố, có thể là đưa học viên cải tạo về các trại ở tỉnh.

Tình hình căng thẳng giữa Bắc Việt và Khmer Đỏ vẫn còn. Vùng đảo tranh chấp lâu nay giữa Campuchia và Việt Nam là trọng điểm. Poulo Wai bị hải quân Việt Nam chiếm đóng sau trận đánh vài ngày trước. Theo

---

phù hợp với độ tuổi của mình».

80 Báo chí tuyên truyền của chính quyền cộng sản miền Bắc Việt Nam

đài nước ngoài, không quân cũng tham chiến.

Đấu tranh cũng diễn ra trên bộ. Cuối tuần trước, ở Tây Ninh gần biên giới, tiếng pháo vang dội chưa từng có, kể cả khi chiếm thành phố đó trước đây.

Theo các chủ đồn điền chè, cà phê trên cao nguyên, phong trào nổi dậy đang gia tăng trong dân tộc thiểu số miền núi, nhiều làng bị bỏ hoang, người dân chạy vào rừng.

Thứ Sáu, ngày 27 tháng 6

Bốn binh sĩ bị giết đêm qua bên trong Thư viện Quốc gia mà họ canh gác, hai người bị dao đâm, hai người bị gãy cổ. Ban ngày có thêm hai vụ nổ lớn gần sân bay Tân Sơn Nhất.

Thứ Hai, 30 tháng 6

Các vụ việc xung đột ngày càng nhiều hơn trong thành phố. Tôi nghi ngờ việc trang bị súng trường tự động cho các dân quân rất trẻ tuổi có làm tình hình khá lên hay không. Chỉ trong ngày hôm đó, theo những gì tôi biết - và chỉ trong khu vực cư trú trên cao nguyên - đã có năm vụ việc với năm người chết. Hai dân thường đi xe Honda bị bắn lúc 16 giờ trước lãnh sự quán Pháp và ba lính canh bị giết lúc 20 giờ 30 bởi hai người đi xe

máy, tại ngã tư Phan Tấn Giản và Trương Minh Giảng.

Thứ Ba, 1 tháng 7

Khoảng giữa trưa, hai thanh niên đi xe Honda, bị nghi ngờ trộm cắp, đã bị bắt tại Đoàn thị Điểm, trước nhà ông Corbin, một người Pháp. Một người đã chạy thoát. Người kia bị lính gác của trụ sở cũ đại sứ quán Philippines đạp đến chết, khiến những người hàng xóm nghe thấy tiếng la hét kinh hãi.

Thứ Tư, 2 tháng 7

Có tồn tại một chính quyền tự do không, nơi mà sự hỗn loạn do sự bất tài không thống trị ? LHQ đã bắt đầu vận chuyển thuốc men đến Sài Gòn từ Lào. Cao ủy LHQ về người tị nạn đã thuê một chiếc máy bay DC-4 của Air-Laos, có phi hành đoàn người Pháp. Trong chuyến bay đầu tiên ngày 27 tháng 6, chúng tôi chứng kiến một loạt sự cố. Chính quyền không thông báo cho cơ trưởng biết rằng ông phải đưa đi 50 người được triệu tập ở sân bay. Ông chỉ có thể nhận được 15 người do thiếu ghế. Ngay khi máy bay bước vào không phận Nam Việt Nam, kiểm soát không lưu đã bối rối vì không ai thông báo về chuyến bay, dù cả Hà Nội và Sài Gòn đều biết kế hoạch. Và vì hệ thống dẫn đường đã bị cắt giảm tối đa, máy bay phải bay theo hành trình kỳ lạ làm thời gian

bay gấp ba lần bình thường từ Sài Gòn đến Viêng Chăn.

Sự bất tài này không ngăn được các giải phóng quân thu đủ 2.000 đô la tiền thuế hạ cánh tại Tân Sơn Nhất cho một chuyến bay nhân đạo mà họ nhận được quà là thuốc men [81]. Mặc dù khi trở về, hành khách trả 120 đô la, nhưng cả Air-Laos và Cao ủy LHQ đều không nhận được đồng nào. Tiền vé của người Mỹ vẫn ở lại Sài Gòn, hay đúng hơn là ở thành phố Hồ Chí Minh.

Còn việc kiểm tra hành lý thì vẫn nghiêm ngặt. Mọi vật phẩm nghệ thuật hay thủ công đều bị từ chối. Mọi bức thư, dù đã mở hay chưa, đều bị tịch thu. Mọi băng cassette, dù trống hay đã thu âm, cũng bị tịch thu. Tuy nhiên, một số cuộn phim ảnh bắt đầu vượt qua các chốt kiểm soát.

Thứ Năm, 3 tháng 7

Tin tức từ đồng bằng sông Cửu Long không mấy khả quan. Sự nản chí, kháng cự thụ động với các ủy ban cách mạng, lo ngại về tập thể hóa, người dân quê không

81 Vào cuối tháng 5 năm 1976, các loại thuế hạ cánh (được tính bằng đô la) sẽ được tăng gấp đôi, cả ở Hà Nội lẫn Sài Gòn. Như vậy, các sân bay Việt Nam, vốn không cung cấp - hoặc không còn cung cấp, đối với miền Nam - bất kỳ dịch vụ nào, kể cả việc dẫn đường cho máy bay, sẽ trở thành những sân bay đắt đỏ nhất thế giới.

còn làm việc nữa. Họ từng, ngay sau một cuộc không kích hoặc chiến dịch truy quét, lại nhanh chóng trở lại làm việc, nhưng giờ đây họ đã bỏ cuộc. Họ thậm chí không mua phân bón dù chỉ có ít ỏi.

Báo Pravda địa phương có thể tự hào về 30.000 đến 50.000 người trở lại làm ruộng, nhưng so với hàng trăm nghìn người phải di cư vì chiến tranh thì không phải là thành công. Quá nhiều đoàn xe trên đường trở về làng quê đã bị chuyển hướng tới các vùng đất hoang. Và điện thoại tre vẫn hoạt động. Gia đình ở thành phố báo cho người thân tị nạn biết rằng sự chuyên quyền của chính quyền quá phiền phức nên họ đành không về.

Thứ Sáu, 4 tháng 7

Tham lam của những người cầm quyền liệu có giới hạn? Vừa rồi, nhân danh tôn trọng tài sản nước ngoài mà tướng Trần Văn Trà đã chính thức tuyên bố ngày 8 tháng 5, họ bắt đầu tấn công tài sản của các quốc gia. Thậm chí cả tài sản của Pháp mà họ tuyên bố duy trì quan hệ tốt.

Từ ngày 28 tháng 6, ủy ban cách mạng khu phố cố gắng chiếm đoạt biệt thự của cố vấn kinh tế thương mại đại sứ quán Pháp, thuộc quyền sở hữu của Pháp. Dù bị đe dọa súng trường tự động ngay trước mặt, cố

vấn vẫn từ chối nhượng bộ. Những người trong ủy ban cách mạng bối rối vì sự kháng cự bất ngờ này, không dám hành động. Họ dùng biện pháp đe dọa mới là gọi điện thoại đe dọa ban đêm giấu tên. Vấn đề còn đang tiếp diễn.

Thứ Bảy, 5 tháng 7

Có tin rất lạ lan truyền. Một đoàn xe chở các sĩ quan đi vào ban đêm tới các trại cải tạo bị tấn công và bị tàn sát. Người ta nói có một đoàn gồm 150 sĩ quan đã bị tiêu diệt gần Sài Gòn, chỉ có một người thoát chết bằng cách giả chết.

Thứ Hai, 7 tháng 7

Tin đồn kinh hoàng được xác nhận. Đoàn xe bị tiêu diệt gồm bốn xe tải Mỹ lái bởi các tài xế thuộc quân đội cũ Nam Việt Nam. Tất cả sĩ quan đều bị bịt mắt và cột tay sau lưng. Đoàn xe được hộ tống bởi một xe nhẹ và một xe tăng trước đầu, và một tổ hợp tương tự phía sau.

Đột nhiên, trong đêm ở vùng quê, các xe đầu đoàn tăng tốc. Chiếc xe tăng cuối đoàn bắn pháo và súng máy. Tất cả người bị thương bị giết chết tại chỗ, ngoại trừ người được dân cứu và báo động.

Vụ này làm người ta nhớ đến vụ thảm sát 4.500 sĩ quan Ba Lan bởi Nga ở Katyn năm 1939. Người dân tự hỏi liệu có đoàn xe nào khác cũng bị tiêu diệt, nhất là đoàn các sĩ quan cấp tướng rời Cholon khoảng mười ngày trước, cũng bị bịt mắt.

Từ sáng hôm nay, các nhóm phụ nữ tới đòi tin tức vây quanh Dinh Độc Lập [82] và tòa thị chính, nơi đã bị phong tỏa bằng hàng rào sắt nhọn. Đến chiều tối, những bà mẹ và vợ lo lắng này vẫn chưa tan dù đã bị gọi qua loa phóng thanh của bộ đội.

Thứ Ba, 8 tháng 7

Cần Thơ bị bom cối tấn công nhiều đêm liền. Kháng chiến chắc hẳn không thiếu đạn dược. Đường từ Cần Thơ đến Rạch Giá bị cấm. Các nhà máy xi măng ở Hà Tiên không còn phản hồi trên sóng radio.

Thứ Tư, 9 tháng 7

Miền Bắc đối xử với miền Nam như vùng bị chiếm đóng và tổ chức cướp bóc có hệ thống. Ngoài quân trang, đoàn xe tải đầy ắp đồ đạc, tủ lạnh, quạt điện, xe máy, vải vóc, thuốc tẩy, xà phòng, thuốc men, đồ uống

82 Trước đây là trụ sở của các thống đốc và ủy viên cao cấp người Pháp, sau đó là nơi làm việc của các tổng thống Nam Việt Nam.

do BGI sản xuất được chở lên Hà Nội. Người ta hiểu tại sao giá xi măng tăng gấp đôi. Túi xi măng 50 kg nay có giá 15.000 đồng, tương đương 1,5 tháng lương trước của một công nhân được chính quyền trả trước.

Giữa tháng 6, hãng tin AFP tại Hà Nội còn báo động về việc xe máy Nhật mới xuất hiện ở thủ đô miền Bắc và các mặt hàng như đồng hồ, sản phẩm sản xuất và đồ uống do BGI Sài Gòn làm được bán. Có thể đây là sự thu giữ chính thức cũng như đồ mua cá nhân của bộ đội. Tương tự cách Đức Quốc xã đã cưỡng bức chiếm đoạt các nước bị chiếm đóng trong Thế chiến II.

Thứ Năm, 10 tháng 7

Điều mới : báo chí giờ đây mỗi ngày đưa tin về các vụ bắt giữ những kẻ phản cách mạng hoặc các tên phản động giả mạo hoặc cảnh sát. Có lẽ chủ yếu là những người chưa khai báo đăng ký.

Khắp nơi tôi nghe nói về các vụ tự tử của các cựu sĩ quan, hạ sĩ quan và gia đình họ, cả trong giới trí thức, và tệ hơn nữa là ở giới trẻ.

Còn người Pháp thì chán nản. Dù có máy bay thuê của LHQ nhưng thường bị hủy chuyến vì những lý do nhỏ nhặt, việc rời đi diễn ra rất chậm. Không chỉ vé máy

bay, mà cả visa xuất cảnh cũng bị từ chối mà không lý do rõ ràng. Dù họ là người Pháp, họ cảm thấy giống như con rối trong tay một quyền lực chuyên chế. Sau khi bị chính phủ lợi dụng để phục vụ chính sách, họ có cảm giác giờ đây Hà Nội muốn mặc cả họ để đổi lấy viện trợ và lợi ích kinh tế từ Pháp.

Thứ Sáu, 11 tháng 7

Xăng ở chợ đen giảm giá. Từ 1.500 đồng/lít tuần trước, giờ còn 700, có khi 600 đồng. Đây là xăng miền Bắc, có màu vàng nhạt trong khi xăng chế độ cũ màu hồng. Tại sao quân cảnh lại cho phép chợ đen công khai, khiến cả quân đội xanh cũng bị tham nhũng ?

Bộ đội với lương ngày chỉ từ 100 đến 300 đồng, thường phải tự nuôi thân, vẫn rút từ túi hoặc cặp những xấp tiền 500 và 1.000 đồng để mua đồng hồ, máy thu hình, máy ảnh và thuốc lá. Họ cũng không ngại cướp bóc khi có dịp. Một nhóm nhỏ từng lấy đi một triệu đồng trong một chuyến thăm nhà tỉnh trưởng Ngân hàng Quốc gia.

Quan chức cao cấp cũng không thoát khỏi tham nhũng. Việc biến mất của tướng Trần Văn Trà, chủ tịch C.M.A., có thể do ông bị triệu về Hà Nội để giải trình.

Thứ Bảy, 12 tháng 7

Tố cáo là một đức tính theo chủ nghĩa Marx. Thông cáo của ủy ban quân sự ngày trước đó mấy hôm đề nghị người dân giúp chính quyền cách mạng nhanh chóng đưa các tù nhân trại cải tạo trở về. Chỉ cần «đồng bào, gia đình và người thân giúp chính quyền cách mạng phát hiện, tố cáo và xử lý nghiêm khắc (sic) những kẻ xấu và phản động», tức là những người không khai báo đăng ký.

Kết hợp danh dự với tố cáo thật là một đạo đức kỳ lạ.

Thứ Ba, 15 tháng 7

Từ ngày 4 tháng 7, máy bay LHQ đến nhiều lần nhưng không được phép chở hành khách. Chính quyền đã mời bốn lần liên tiếp những người được gọi ra sân bay, nhưng sau nhiều giờ chờ đợi lại cho về. Ngoại trừ các nhà báo, kể từ cuối tháng 4, chỉ khoảng 250 người Pháp được phép ra đi.

Tuy nhiên, đại sứ quán Pháp sau nhiều lần nỗ lực đã được phép tổ chức lễ mừng ngày 14 tháng 7, nhưng chỉ với tối đa 120 khách [83]. Một vài viên chức chính quyền

83 au cuộc bầu cử ngày 25 tháng 4 năm 1976, số lượng khách được phép tham dự các buổi tiếp tân dành cho các nhà ngoại giao sẽ bị giới hạn ở mức 50 người. Mọi bữa tối đều cần có giấy

mới được mời tới dự mặc áo sơ mi ngắn tay, cổ áo mở và quần xệ không phẳng phiu kiểu tư sản.

Thứ Tư, 16 tháng 7

Phụ nữ và trẻ em dùng dao rựa, đục, rìu lột vỏ cây vì không thể mua than để nấu bếp truyền thống. Thân cây bị lột đến 4-5 mét cao. Nói cách khác, những cây đó sẽ chết vào năm tới. Người khác thì cố đào lên rễ cây chết, hầu hết do đã bị người tị nạn cuộc tổng tấn công Tết 1968 lột vỏ và chính phủ Thiệu không thay thế. Cách đây vài ngày, một cây trên cao nguyên, cao khoảng ba chục mét, bị gió đổ đã được cắt gọn trong 24 giờ.

Trẻ con phân loại rác ngay giữa thành phố, điều trước đây chỉ thấy ở ngoại ô. Heo nuôi bắt đầu chạy quanh phố.

Xe máy cũng bắt đầu xuất hiện trở lại dù trước đó gần như biến mất. Sự giảm đáng kể các vụ nổ súng ban ngày và ban đêm giúp người đi bộ và người đi xe đạp đi lại đông đúc hơn ở trung tâm. Nhưng khi trời tối, ai cũng rút về nhà.

---

phép, đồng thời thực đơn phải được thông báo và phê duyệt bởi chính quyền khu vực.

Dù sao thì khu phố lịch sự trên đường Tú-Xương, nay đã bị các nhân vật cách mạng chiếm đóng, lại vừa xảy ra một vụ xả súng dữ dội vào thứ Bảy. Một vụ khác cũng nổ ra vào chiều Chủ nhật trước đại sứ quán Pháp. Ban đêm, các lính gác xanh lá giờ đây phải ẩn mình sau những bức tường, vì họ trở thành mục tiêu quá dễ dàng.

Cuộc càn quét ở miền Nam do miền Bắc tiến hành không nhằm làm dịu tình hình. Một số bằng chứng mới thu thập được: Enginéco được giao nhiệm vụ sửa chữa khoảng một trăm chiếc xe hơi Mỹ và Nhật, thường mang biển số hợp tác kỹ thuật, trước khi chuyển ra Bắc. Mười chiếc Citroën mới, do Ngân hàng Thương mại đặt mua, đã bị trưng dụng và đang trên đường ra Hà Nội. Khoảng hai chục chiếc ô tô khác, giữ tại một gara, phần lớn chủ sở hữu là người Pháp đang vắng mặt, cũng vừa bị trưng dụng. Nhưng lần này, mục đích sử dụng chưa được rõ. Công ty Cogido được báo rằng toàn bộ kho giấy 8.000 tấn sẽ được chuyển ra Bắc. Công ty C.S.T. nhận lệnh đảm nhận việc vận chuyển 700 tấn đầu tiên.

Theo những người có hiểu biết tôi gặp, đang diễn ra một sự làm suy yếu có chủ ý miền Nam nhằm hạ thấp mức sống của khu vực này xuống mức rất thấp như miền Bắc. Bởi không chỉ hàng tiêu dùng mà cả sản phẩm cần thiết cho nông nghiệp và công nghiệp như

nguyên liệu, máy kéo, phụ tùng, thậm chí cả bao tải đay cũng bị chuyển ra Bắc.

Về nông nghiệp, những thông tin ít ỏi cho thấy nông dân than phiền về tinh thần độc tài của các ủy ban cách mạng, đặc biệt khắc nghiệt vì thành phần thường là những người thấp kém nhất trong các làng mạc và thị trấn.

Ở một số vùng đồng bằng sông Cửu Long, việc cơ giới hóa khá phát triển và trâu bò dần biến mất. Vấn đề nghiêm trọng sẽ là nhiên liệu và phụ tùng thay thế khi nhập khẩu không còn nữa. Vấn đề phân bón cũng vậy, vì giống lúa kỳ diệu ngày càng phổ biến làm đất cạn kiệt và đòi hỏi lượng lớn phân bón, dẫn đến nhu cầu về tiền bạc lớn. Người Trung Quốc, vốn kiểm soát việc thương mại gạo và cho vay trên mùa vụ, liệu có tiếp tục được không ? Điều này còn nghi ngờ. Dù sao, các ngân hàng thương mại đã biến mất, vốn từng cho nhiều khoản vay đầu tư và ứng trước mùa vụ. Không thể tin là với tình trạng quản lý hiện nay, Ngân hàng Quốc gia sẽ sẵn sàng thay thế các mạng lưới này. Miền Nam từng tiêu thụ 300.000 tấn phân bón mỗi năm. Kho hiện còn 100.000 tấn. Không có kế hoạch nhập khẩu nào được thông báo. Công ty SIPECEO, chi nhánh của Potasses d'Alsace, có 12.000 tấn phân trữ trong kho, mới chỉ bán

được 700 tấn, làm ban lãnh đạo ngạc nhiên. Họ tự hỏi liệu sự chậm trễ này là do thiếu tiền, do rắc rối với giấy phép mua hàng hay do nông dân không muốn làm việc nhiều hơn mức đủ sống. Câu trả lời không dễ. Nhưng thực tế là nông dân không mua. Các nhà cung cấp phân bón khác cũng xác nhận nhận định của SIPECEO [84].

Công nghiệp chỉ hoạt động cầm chừng, trừ một số nhà máy thực phẩm, nhưng ngay cả họ cũng bắt đầu cảm nhận sức mua giảm. Nguyên liệu, sản phẩm bán thành phẩm và linh kiện lắp ráp dần cạn kiệt. Nếu nhập khẩu không được khôi phục nhanh, toàn bộ ngành công nghiệp sẽ ngừng hoạt động trong vòng 1 đến 6 tháng. Trừ một số doanh nghiệp đặc biệt quan trọng với miền Bắc - như ngành cơ khí - được cấp nguồn lực hoạt động. Chẳng hạn như C.A.R.I.C. (xưởng đóng tàu và cơ khí nặng) nhận được đơn đặt hàng từ Hà Nội gồm 9 máy hút bùn, 76 tàu đánh cá, 2 tàu chở hàng và 1 tàu kéo.

Trong ngành dịch vụ, thương mại cũng đang cạn dần hàng tồn và dường như đang chờ chết vì thiếu khách hàng. Không cần biện pháp cưỡng chế để dẹp bỏ nó và thay thế bằng các hợp tác xã mua sắm và cung ứng đang được thành lập. Tuy nhiên, ở một số ngành hàng tồn

---

84 Bị biến thành công ty hỗn hợp một cách cưỡng chế vào cuối tháng 5 năm 1976.

kho còn khá nhiều và nhu cầu giảm, họ có thể trụ được 1-2 năm, trừ khi miền Bắc tịch thu.

Về khu vực công, các công chức không bị đưa đi cải tạo thì bị hạn chế hoạt động tại cơ quan và hầu như không được trả lương. Tình trạng này không thể kéo dài lâu. Một chính quyền mới đang được thiết lập từ các ủy ban cách mạng và tiểu ủy ban CMA. Các công chức cũ có thể sẽ sớm gia nhập nhóm 1,8 đến 2 triệu người thất nghiệp và có thể sẽ phải trở về làm nông nghiệp - một cách tự nguyện.

Tóm lại, theo những người tôi đã phỏng vấn, có vẻ Hà Nội quyết tâm nhanh chóng thống nhất đất nước trên thực tế, với sự san bằng mức sống giữa hai miền. Nền kinh tế tư bản dù bị phe bảo thủ cánh hữu cản trở, nhưng phải nhường chỗ cho nền kinh tế tập thể chủ nghĩa. Không cần cấm doanh nghiệp tư nhân, vì sự đình trệ sản xuất, đóng cửa ngân hàng, khó tiếp cận tín dụng, giảm sức mua, tăng chi phí hoạt động do các biện pháp dân túy sẽ đẩy họ đến phá sản.

Miền Nam sẽ trở thành khu vực nông nghiệp, còn miền Bắc sẽ là công nghiệp, như Hitler từng mơ về một nước Pháp thành trang trại khổng lồ, hay Khrushchev với Albania thành vườn cây ăn quả thịnh vượng. Các nhà máy và có thể là lực lượng lao động có tay nghề sẽ

được chuyển ra Bắc. Lượng dân thành thị vốn đã đông đảo sẽ được giảm bớt bằng việc trở về đất nông.

Chúng ta cần cố gắng lớn để tự chủ về lương thực trong thời kỳ mà những người kiểm soát «quyền lực thực phẩm», «quả bom nguyên tử của lương thực», có thể áp đặt mệnh lệnh lên thế giới đang bùng nổ dân số. Nhưng việc tước đi công nghiệp miền Nam - đặc biệt trong một hệ thống chính trị dựa trên độc tài vô sản - cho thấy rõ ý định thống trị của miền Bắc.

Ngày 17 tháng 7, Thứ Năm

Trong ba ngày qua, súng AK-47 cùng sổ sách trên tay, các lãnh đạo ủy ban cách mạng đã đến gặp cố vấn kinh tế của đại sứ quán Pháp để lập biên bản kiểm kê nhà cửa, nói rằng tường và nội thất thuộc sở hữu nhân dân, dù họ đã đồng ý cho ông Friang sử dụng đến khi ông rời đi. Mặc dù vậy, cố vấn vẫn từ chối lịch sự, khẳng định tài sản vẫn thuộc Nhà nước Pháp và cá nhân ông.

Ngày 19 tháng 7, Thứ Bảy

Quyền lực rõ ràng đang lo sợ. Xe tăng tuần tra thành phố đêm qua. Một số đóng quân tại Chợ Lớn. Vùng quanh cung điện, lính canh mặc áo giáp Mỹ. Đêm nay, trên cao nguyên, lính gác núp sau cây cối.

Nguyên nhân là lo sợ các phong trào chống cách mạng của người Công giáo. Tại Citroën, công đoàn cảnh báo công nhân rằng quân đội Bắc không đến để giết người miền Nam nhưng sẽ nổ súng nếu xảy ra bạo loạn.

Người Công giáo có thể lợi dụng đợt tăng giá kéo dài 15 ngày qua, ngoại trừ xăng đang giảm. Điều này, cộng với giảm tiếng súng, làm giao thông tăng lên (dù có 2 vụ nổ sáng nay và súng Colt vang lên trong khu vườn đại sứ quán Mỹ, nơi đã có các vụ hành quyết nhanh). Gạo ít tăng giá nhờ phân phối nhiều ở khu nghèo và nhà máy, giá 180 piastre/kg. Hộp sữa tăng từ 600 lên 1.200 piastre. Thuốc lá vàng MIC, vẫn được lính xanh mua bằng xe tải (bằng tiền đâu?), bán trên vỉa hè 500 piastre/hộp. Đô la tăng từ 1.000 lên 1.100, sau đó lên 1.700, và lượng vàng (tael) lên 250.000.

Những tăng giá này có vẻ do trưng dụng và lo ngại đổi tiền.

Dân chúng phần lớn nhẹ nhõm. Việc hoàn trả tiền gửi tiết kiệm, ngưng từ 29/4, đã bắt đầu. Nhưng thất vọng nhanh đến. Người gửi dưới 10.000 piastre (55 F) không gặp khó khăn lớn khi rút. Người gửi 10.000-100.000 piastre (trên mức này chưa quyết định), sau nhiều thủ tục, chỉ được rút nhỏ giọt với giấy chứng nhận của trưởng khu ủy ban cách mạng. Tự do muôn năm !

Người Pháp, đã mất câu lạc bộ thể thao và câu lạc bộ du thuyền, giờ mất cả câu lạc bộ cưỡi ngựa, bị phong tỏa hôm qua.

Ngày 20 tháng 7, Chủ Nhật

Nghe đồn các cán bộ và sĩ quan đưa vào trại cải tạo sẽ làm nhiệm vụ gỡ mìn, giúp hạn chế họ trở lại xã hội. Một ông chủ được khuyên nên thay thế các cán bộ vắng mặt.

Tối nay, trung tâm thành phố có chút nhộn nhịp và vui vẻ giả tạo đến gần 23 giờ, khi lệnh giới nghiêm mới bắt đầu. Gần như ta tưởng mình chưa được giải phóng!

Ngày 21 tháng 7, Thứ Hai

Người Công giáo bị giám sát chặt. Ở Chợ Lớn, nhiều Thánh lễ bị cấm. Một số bị kiểm tra khi ra. Xe tăng vẫn đóng quân ở khu phố người Hoa. Ở Sài Gòn, xe tăng và xe bọc thép tuần tra đêm, còn ban ngày nhẹ nhàng hơn.

Ngày 22 tháng 7, Thứ Ba

Dù có thông báo có chuyến bay đầu tiên sau 20 ngày vào thứ Năm với khoảng 60 chỗ, hai tin xấu vừa làm tinh thần người Pháp xuống đáy. Giám đốc công ty vận tải Chargeurs Réunis bị loại khỏi danh sách khách vì

không thể trả 60 triệu piastre trợ cấp thôi việc cho nhân viên, do Ngân hàng Quốc gia không giải ngân. Các doanh nghiệp dự báo họ cũng sẽ bị đối xử tương tự. Một lần nữa, đặt câu hỏi quyền lực trung ương bị các công đoàn và ủy ban cách mạng vượt mặt hay đang lợi dụng họ để phá doanh nghiệp tư nhân, nhất là doanh nghiệp nước ngoài, mà không chịu trách nhiệm ?

Ngoài ra, hành khách không được mang ngoại tệ trên 640 đô la, tương đương giá vé đi Pháp từ Viêng Chăn hoặc Bangkok. Số dư phải gửi ngân hàng, tài khoản lại bị phong tỏa.

Tất cả trang sức, trừ nhẫn cưới - vàng 18k, không phải vàng Việt 23k - và đồng hồ thường, bị coi là tài sản không được mang ra khỏi Việt Nam và phải gửi ngân hàng, tức là bị tịch thu, vì ai sẽ trở lại mà lấy ?

Ủy ban cách mạng đã nói với những người bị lấy nhà: «Không có gì là của các ông, mọi thứ thuộc về nhân dân». Chính quyền hứa sẽ tôn trọng tài sản riêng !

Ngày 25 tháng 7, Thứ Sáu

Hôm qua, chuyến bay đầu tiên ra nước ngoài được phép hạ cánh kể từ 4/7 - dù theo kế hoạch bay của Liên Hiệp Quốc là hàng ngày - suýt nữa lại cất cánh trong

tình trạng trống rỗng. Sau ba giờ chờ ở sân bay, hành khách được báo hủy chuyến. Mười phút sau khi họ rời đi, máy bay đáp xuống. Máy bay đã nằm dưới sự kiểm soát của trạm không lưu Sài Gòn khi hành khách bị đuổi về. Phải đi tìm họ trong thành phố, có người không tìm thấy. Đáng nói là nhóm này đã bị triệu tập bốn lần mà không được bay - trong khi chính quyền đã hủy chuyến bay !

Ngày 26 tháng 7, Thứ Bảy

Trong một cuộc phỏng vấn, Nguyễn Hữu Thọ giải thích rằng người Mỹ bắt buộc phải tuân thủ nghiêm ngặt các thỏa thuận Paris. Sau đó, với sự bình tĩnh đáng nể và sau khi nhận định rằng về phần họ, Chính phủ Cách mạng Lâm thời (G.R.P.) và Cộng hòa Dân chủ Việt Nam (RDV) luôn luôn và nghiêm túc thực hiện các nghĩa vụ của mình, phù hợp với tinh thần cơ bản của các thỏa thuận Paris (mặc dù không bên nào thực sự làm vậy), chủ tịch Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL) tuyên bố rằng «các điều khoản không còn phù hợp với tình hình hiện tại của miền Nam Việt Nam thì tất nhiên không còn hiệu lực». Điều đó chứng tỏ rõ ràng.

Mọi người đều để ý rằng trong đại hội của FNL tại Sài Gòn-Gia Định, tướng Trần Văn Trà không xuất hiện. Ông ta có thể đang bị mất ân sủng ở Hà Nội vì lối

sống xa hoa không phù hợp với cách mạng. Người ta nói ông bị chỉ trích vì có một cuộc sống xa hoa trong biệt thự quá sang trọng của mình (biệt thự này đã bị trưng dụng).

Thứ Ba, ngày 5 tháng 8

Vẻ đẹp của tuyên truyền và sự tham nhũng ở miền Bắc đạo đức : trong vài ngày qua, những người phản đối chế độ trước đây, tị nạn ở Bắc Bộ đôi khi đã đến 20 năm, bắt đầu trở về thăm gia đình. Tin rằng Sài Gòn, bị đè bẹp bởi các đế quốc và bù nhìn, đang thiếu thốn mọi thứ, họ đến với đầy hành lý đồ ăn. Họ đi tàu hoặc bằng một chuyến kết hợp tàu-xe. Vé có giá 22 đồng, nhưng phải chờ từ 1 đến 2 tháng. Trừ khi họ gõ đúng cửa và sẵn sàng trả 220 đồng.

Thứ Năm, ngày 7 tháng 8

Bị triệu tập đi học tập cải tạo một tháng, hơn bảy tuần trôi qua, khoảng một triệu học viên chưa sẵn sàng trở về. Trung tâm học tập cải tạo (CMA) thông báo «học viên» từ nay có thể viết thư và nhận thư từ gia đình, mỗi tháng một lần.

Dễ dàng hơn nhiều để giam giữ một phần hai mươi dân số để tẩy não họ, hơn là áp đặt quyền lực lên các

cách mạng cơ sở. Lấy cớ chi nhánh bán hàng của ba nhà máy thuộc Laboratoires Roussel thuê một tòa nhà thuộc về cựu chủ tịch thượng viện Trần Văn Lâm, ủy ban cách mạng quận 2 hôm qua đã phong tỏa Pharmasia... sau khi đuổi nhân viên bản địa chống lại quyết định một cách cưỡng chế... và đặt niêm phong một cách tùy tiện két sắt của giám đốc (bên trong có 40 triệu piastre). CMA được báo động đã khuyên can dũng cảm nên kiện, nhưng không trước sáng nay. Dựa vào thái độ thờ ơ này, ủy ban cách mạng tuyên bố sẽ đóng cửa Roussel vì liên quan đến Pharmasia, chứng tỏ có sự cấu kết với chế độ cũ.

Tôi không quan tâm đến lợi ích của Roussel-Uclaf, vốn đã kiếm được nhiều lợi nhuận ở đây và sẽ không chết vì vụ cướp này. Nhưng tôi không thể chấp nhận chính phủ không giữ lời, sự bất lực trước các ủy ban địa phương, công nhân sẽ thất nghiệp, và việc ngưng sản xuất một mặt hàng quan trọng mà đất nước đang rất thiếu.

Thứ Sáu, ngày 8 tháng 8

Các công ty dầu mỏ nước ngoài được mời thăm dò dầu khí ở Việt Nam. Mobil, với liên kết cùng các tập đoàn Nhật Bản và Pháp, đã từng khoan ở đây, tuyên bố quan tâm.

Trong lúc chờ vàng đen, một thị trường đen visa xuất cảnh được tổ chức. Những người nôn nóng hoặc bị từ chối (người Pháp gốc Việt đều như vậy) nhận được tại nhà các đề nghị «đóng góp» - ý là cho cách mạng - 200.000 piastre.

Việc tịch thu xe ô tô cho miền Bắc vẫn tiếp diễn. Tất cả xe mới còn lại đều bị trưng dụng ở Citroën. Tại Renault, những xe đang sửa chữa của khách hàng cũng bị tịch thu, nhưng hóa đơn đã được kẻ cướp chính thức trả. Tại Peugeot, tất cả xe cho thuê đều bị lấy đi. Tại Enginéco, 165 xe được sửa chữa trước khi chuyển đi Hà Nội.

Thứ Hai, ngày 11 tháng 8

Một tờ báo mới, tư nhân, Tin Sáng (Les Nouvelles du Matin), đã được phép xuất bản hôm qua. Ba giám đốc của tờ này đều là người Công giáo và là cựu nghị sĩ phe đối lập (khi đó vẫn còn đối lập, khi chúng ta chưa tự do). Một trong số họ từng là giám đốc ba tờ báo cũ của chế độ bù nhìn, trong đó có tờ Tin Sáng đã ngưng hoạt động.

Thứ Ba, ngày 12 tháng 8

Hôm nay, chuyến bay đặc biệt đầu tiên do Pháp tổ chức để sơ tán. Sáu trong số 78 hành khách trên chiếc Caravelle của Air-France đã bị từ chối lên máy bay phút chót. Trong số này có giám đốc xưởng đóng tàu CARIC - dù được miền Bắc bảo trợ - và đã bị kiểm soát công an tịch thu vòng tay vàng có khắc tên. Một trợ lý của ông ta bị cấm mang đồng hồ mạ vàng ra khỏi nước.

Trên báo chí, các bản án tử hình của tòa án quân sự được liên tiếp công bố không ngừng. Như tướng Trần Văn Trà đã đảm bảo với báo chí nước ngoài ngày 8 tháng 5 : «Chính sách mới ở miền Nam Việt Nam sẽ rất nhẹ nhàng».

Thứ Tư, ngày 13 tháng 8

Chúng ta được phép xuất bản tất cả ấn phẩm, đĩa, băng từ, v.v., với một điều kiện nhỏ, phải được cấp phép trước. Đó là quyết định 101 của Bộ Thông tin và Văn hóa ngày 6 tháng 8, không chút hài hước (vì cười không phải là chủ nghĩa Marx), quy định mọi tài liệu xuất bản phải :

Bắt buộc :
- Truyền dạy lòng yêu nước,
- Chống âm mưu.

Cấm :
- Phản đối chính sách,
- Tuyên truyền chống lại các dân tộc xã hội chủ nghĩa hoặc tiến bộ,
- Ủng hộ chính sách các nước đế quốc và phản đối chính sách ngoại giao của G.R.P.,
- Tiết lộ bí mật nhà nước, các cuộc họp bí mật của chính phủ, các phiên tòa đang điều tra hoặc xét xử mà tòa không cho phép công bố,
- Phát tán lối sống suy đồi.

Thứ Năm, ngày 14 tháng 8

Giá sinh hoạt tăng nhanh, tăng từ 70 đến 80% với các mặt hàng tiêu dùng lớn kể từ ngày 30 tháng 4. Trong vài ngày, giá muối đã từ 50 lên 500 piastre một ký. Hộp diêm từ 20 lên 40 piastre chỉ trong hai ngày. Dù bị cấm hoặc ít nhất theo báo chí thì thị trường đen thuốc trên đại lộ Nguyễn Huệ (trước kia là Charner) vẫn ngày càng mở rộng. Giá bán cao hơn 3-4 lần so với giá kiểm soát tại các nhà thuốc nhưng các quầy thuốc đều hết hàng. Nguyên nhân là chính các nhà thuốc này tiếp tế hoặc thiết lập các gian hàng chợ đen.

Thứ Sáu, ngày 15 tháng 8

Chiều nay, chuyến bay đặc biệt thứ 3 của Pháp (chú ý tế nhị nhân dịp lễ Đức Mẹ Hồn Xác Lên Trời ?) đã đưa Đức Cha Seitz, giám mục Kontum-Pleiku, cùng 9 tu sĩ khác, 6 nam, 3 nữ [85] bị trục xuất. Tất cả đều bị quản chế từ khi các cao nguyên bị chiếm tháng 3. Vài ngày trước, quân đội báo họ được tự do. Họ được mời xuống sân để làm vài thủ tục, điều đó làm họ lo lắng. Thực ra là để lính thu dọn đồ đạc. Ngay sau đó, các tu sĩ bị đưa lên xe, chở đến Sài Gòn, giam ở khách sạn Caravelle rồi ra sân bay. Trong số họ có một người Mỹ và một người Úc, có vẻ rất mệt mỏi, có thể là các nhà truyền giáo ở cao nguyên [86].

---

85 Sau khi sơ Lemaire, đại diện Tòa Thánh, bị xem là «không được hoan nghênh» và bị sơ tán vào ngày 5 tháng 6, cuối tháng 6 năm 1976, đại diện tạm thời cũng sẽ phải rời Sài Gòn, vì «sự có mặt của ông không được mong muốn tại Việt Nam sau ngày 20 tháng 6 năm 1976».

86 Báo Le Monde ngày 24 tháng 1 năm 1975, dựa trên bản tin của AFP, cho biết tờ Osservatore della Domenica, tuần báo của Vatican, cáo buộc chính quyền Việt Nam đã tiến hành «cuộc bức hại thứ mười một» đối với Giáo hội trong suốt lịch sử nghìn năm của mình. Dẫn lại lời các nhà truyền giáo bị trục xuất, tuần báo viết rằng»»những đại diện quan trọng nhất của phe đối lập với chế độ trước đây ở miền Nam Việt Nam đang bị bỏ tù». Trong số đó, họ nêu trường hợp một vị sư và một linh mục «đã

Có phải vì trả thù các thực dân Pháp trước đây hay do thiếu phối hợp trong các cơ quan mà nhiều hành khách đã đăng ký mà vẫn bị từ chối lên máy bay dù đã làm đầy đủ thủ tục và ký gửi hành lý hôm trước? Hôm nay, lưỡi dao đã rơi xuống một giám đốc SIPH và ông chủ Michelin. Người ta muốn nhắm vào các chủ đồn điền. Dù một trong các tài khoản công ty thua lỗ đến ngày 30 tháng 4, các tài khoản khác có lãi lớn, nhưng liên hiệp các ngân hàng phản đối việc xuất cảnh. Nhưng tại sao lại phút cuối? Chẳng phải để đùa sao?

Việc rút tiền gửi trong tài khoản hoặc két sắt được cho phép cho người có visa xuất cảnh nhưng chỉ vào ngày trước khi đi. Đây là đặc ân chứ không phải quyền lợi. Số tiền được cấp tùy thuộc vào người xin và tâm trạng người cấp, dao động từ 10 đến 50% số tiền gửi. Còn trang sức, trừ đồ linh tinh, không được mang ra.

---

kiên quyết đấu tranh chống lại chế độ độc tài của tướng Thiệu và sự thống trị của nước ngoài». Báo cũng nhắc lại rằng đại diện Tòa Thánh đã bị trục xuất, nhiều giám mục và linh mục bị tước bỏ chức vụ, và danh sách các ứng viên linh mục phải được chính quyền phê duyệt.

Ngày 7 tháng 7 năm 1976, các tu sĩ Dòng Tên nước ngoài cuối cùng (2 người Pháp, 2 người Tây Ban Nha, 1 người Canada và 1 người Ý) đã bị trục xuất. Dòng Tên vẫn còn khoảng ba mươi tu sĩ bản địa tại Việt Nam.

Không cần yêu cầu biên nhận vì Ngân hàng Quốc gia không có chuyên gia thẩm định đá quý hay ngọc trai.

Hai thành viên đại sứ quán Pháp được giám đốc văn phòng ngoại hối cho biết chính phủ Pháp rồi sẽ phải đứng ra bảo lãnh các khoản nợ của công dân Pháp khi «Việt Nam tiến hành thanh lý dứt điểm tài sản Pháp».

Chủ Nhật, ngày 17 tháng 8

Do vẫn còn là xứ sở của sự vô lý, ông Hannon, giám đốc CARIC, được phép đi hôm qua với nhiệm vụ được chính quyền giao là tìm vốn ở Pháp và xây dựng đóng tàu theo giấy phép.

Ngày hôm đó thật ngọt ngào. Ba giám đốc các ngân hàng Pháp không bị từ chối phút cuối. Nhưng cũng giống như tất cả ngân hàng nước ngoài, đặc biệt là Mỹ, những ngân hàng đã đóng cửa trước ngày 30 tháng 4, thường không báo trước cho nhân viên và khách hàng, họ mất tất cả tài sản. Ít nhất, họ không bị giam giữ nhiều năm như các đồng nghiệp trước đây ở Trung Quốc. Điều này càng lạ hơn khi họ vẫn bị xem là chịu trách nhiệm thu hồi các khoản vay do khách hàng (đã bỏ trốn) trước ngày Sài Gòn sụp đổ.

Thứ Hai, ngày 18 tháng 8

Lại có thêm các lệnh triệu tập học tập cải tạo từ CMA. Danh sách các nhóm đối tượng dài. Ngoài tầng lớp chính trị cũ, có cả các linh mục quân đội Công giáo, Tin lành và Phật giáo, các sĩ quan ngoài biên chế từ cấp chuẩn úy trở lên, nhiều lớp hạ sĩ quan và binh nhì, công chức nông thôn và bộ phận tập hợp.

Các học viên mới phải mang theo giấy, mực, quần áo, chăn màn, chiếu, thực phẩm (hoặc tiền tương đương) cho 30 ngày với cấp trên, 8-10 ngày cho cấp dưới. Việc tẩy não do người học tự trả.

Ai từ chối có thể gây ra vài vụ nổ súng ở thành phố. Tuy nhiên, phố xá đang dần sạch bóng quán cà phê nhỏ. Phố Catinat-Tự-Do và phố Công Lý đã hết cảnh chợ búa. Chợ thuốc trên đại lộ Charner cuối cùng đã đóng cửa.

Thứ Ba, ngày 19 tháng 8

Lễ quốc khánh, kỷ niệm ngày 19 tháng 8 năm 1945 khi Việt Minh giành chính quyền ở Bắc Bộ, được quảng bá rầm rộ trên báo chí và các cuộc thi thi đua ở nhà máy, bỗng chốc bị lãng quên. Không có bất kỳ hoạt động nào, không lời giải thích. Giống như lễ sinh nhật của

chú Hồ Chí Minh ngày 19 tháng 5 [87] trước đó. Sự hỗn loạn trong suy nghĩ của những người cầm quyền ngày càng khiến tôi bối rối.

Ngày 15, lãnh đạo G.R.P. và F.N.L. đã triệu tập giới chức Công giáo. Bảo đảm về tính trung lập tôn giáo và tự do tín ngưỡng lại được đưa ra một lần nữa. Đúng vào lúc đó. Đó chính là ngày Đức Cha Seitz và mười một tu sĩ, nhà truyền giáo bị trục xuất.

Hai trăm viên chức vừa trở về từ các trại cải tạo ngày hôm kia. Trong số đó có một vị tướng, nhưng là vì «bệnh tật». Trùng hợp là người đó chính là người đã tổ chức vụ cướp bóc khổng lồ ở ngân hàng quân đội dưới thời Thiệu, một vụ lừa đảo khiến ngay cả các chuyên gia cũng phải thán phục. Vì thế mọi người đều tin rằng ông ta đã phải trả giá.

Hãy thổi kèn vang lên ! Một tàu dầu Liên Xô vừa cập cảng với 21.000 tấn nhiên liệu như một món quà. Ngay hôm qua, báo chí cũng đưa tin một tàu chở dầu Algeria đến, nhưng không nói rõ số lượng. Thật tuyệt khi được giúp đỡ như thế ! Tuy nhiên, nhiên liệu vẫn thiếu trầm trọng trong công nghiệp, trong sản xuất điện và cho nhu cầu cá nhân. Trước đây, miền Nam tiêu thụ từ 200.000 đến 300.000 tấn mỗi tháng.

87 19 tháng 5 năm 1891 - 3 tháng 9 năm 1969

Vài ngày trước, lực lượng cảnh sát mới xuất hiện sáng hôm rồi lại biến mất chiều hôm đó, giờ thì đã bắt đầu ổn định. Cuối cùng ! Điều lạ là ở thành phố này, nơi mà cựu du kích đi lại với súng AK 47 hoặc M16, nơi người ta bắn ngay tại chỗ kẻ trộm hoặc nghi ngờ trộm, thậm chí xử tử trên đường phố, thì nhiều cảnh sát thậm chí còn không mang súng ngắn.

Đại sứ quán Pháp vui mừng, vừa nhận được một vali ngoại giao. Lần đầu tiên sau gần bốn tháng. Thế mới biết việc duy trì mối quan hệ đặc biệt với người Việt nó như thế nào !

Thứ Tư, 20 tháng 8

Người nước ngoài chỉ mơ một điều duy nhất là rời khỏi Việt Nam. Tuy nhiên hôm nay, trong 78 người đăng ký lên máy bay khởi hành, chỉ có 24 người đến đúng giờ. Lý do chính là một mặt, không phải ai cũng có visa xuất cảnh, mặt khác, danh sách người đi chỉ được công bố vào đêm trước ngày khởi hành. Hàng trăm người đăng ký phải đến Bộ Ngoại giao mỗi sáng để chờ xem danh sách. Những người may mắn được chọn phải hoàn tất mọi thủ tục trước 3 giờ chiều, thời điểm đóng quầy làm thủ tục hành lý, điều này trước khi danh sách được công bố là không thể. Đây là một thử thách khó khăn.

Ba cơ quan, mỗi cơ quan hành động theo cách riêng, kiểm soát việc xuất cảnh: cơ quan đăng ký, cơ quan cấp visa và cơ quan lập danh sách. Có thể thêm một cơ quan thứ tư: cơ quan tham nhũng, hiệu quả nhất. Nhưng các cán bộ an ninh quân đội dường như vẫn là những người không tham nhũng, ít nhất là ở Tân Sơn Nhất.

Ngoài những món trang sức bị tịch thu khi kiểm tra, họ còn tịch thu một cuộn băng keo của một người Pháp.

Thứ Năm, 21 tháng 8

Trò đùa vẫn tiếp tục. Hôm nay, trong danh sách 80 người, chỉ có 14 người kịp đến sân bay, trong đó có 7 người Pháp. Không thể xác định đây là sự bất khả hay cố tình phá hoại. Tuy nhiên, sau khi người Pháp thương lượng với Bangkok, nơi phản đối vì nghĩ rằng sẽ gây khó dễ cho người Việt, 800 kg hành lý không người kèm đã được phép chất lên máy bay.

Việc gửi người đi trại cải tạo thì diễn ra suôn sẻ hơn nhiều. Lần này là các sĩ quan đã nghỉ hưu và xuất ngũ, từ cấp đại úy đến trung tá bị triệu tập. Báo chí cho biết vài sĩ quan, trong đó có ba đại tá, được thả tự do ngày hôm kia. Bộ máy khổng lồ nuốt nhiều nhưng thải ra rất ít.

Thứ Sáu, 22 tháng 8

Cuối tháng 7, Hội Chữ Thập Đỏ Quốc tế đã gửi một lượng lớn thuốc men đến Sài Gòn bằng đường biển. Hải quan yêu cầu Hội này phải nộp thuế lên tới 360.000 đô la. Hội từ chối nhưng phải qua nhiều thủ tục mới có thể tái xuất lô hàng. Một chuyến hàng mới dự định gửi cho miền Nam Việt Nam đã bị chuyển sang một nước ít vô ơn và ít ngu ngốc hơn.

Chủ Nhật, 24 tháng 8

Lại có nhiều tiếng súng và xả súng đủ kiểu trở lại, nhưng không bằng cao điểm tháng trước. Có vẻ chủ yếu là để trấn áp trộm cắp. Nhưng đói kém khiến người ta phải cố gắng sống bằng mọi cách. Kết quả cá nhân trong hai ngày qua ở khu vực đồi : 6 người chết và 1 người bị thương.

Thứ Ba, 26 tháng 8

Báo Tin Sáng thông báo nhà nước đã kiểm soát 60-70% doanh nghiệp. Trong 4 tháng, đây là con số không tệ với một chính quyền tự xưng là tôn trọng công nghiệp và thương mại tư nhân. Báo không nói rõ bằng cách nào. Phá sản vẫn là con đường hiệu quả nhất. Ví dụ, các công ty vận tải hàng hóa bị cấm hoạt động phải tuyển

lại toàn bộ nhân viên cũ và trả 80% lương.

Thứ Tư, 27 tháng 8

Ai còn nhớ sự phẫn nộ đạo đức (đúng) của Hà Nội và cách mạng miền Nam trước sự tham nhũng khủng khiếp dưới thời Thiệu ? Đó là con ngựa chiến chống lại ông ta. Tiếc rằng các quan chức hiện nay cũng tham nhũng như những người tiền nhiệm, đặc biệt là các sĩ quan Bắc Việt phụ trách công việc dân sự.

Điều này làm người Hoa ở Chợ Lớn vui mừng. Theo bạn Lu Hsi-ving, các thủ lĩnh bang hội khoe đã bỏ túi (nghĩa đen lẫn bóng) cả sĩ quan cấp dưới và cấp trên của quân đội bộ đội mà ngành công nghiệp họ phụ thuộc. Họ còn sắp xếp các bà mối cho các sĩ quan. Lu kể một sĩ quan Bắc Việt quen biết vừa mua cho bạn gái một dàn âm thanh cao cấp giá 1,5 triệu piastre. Tuyệt vời, nghe nói vậy.

Ở bộ phận nhập cư, giá làm visa nhanh tăng cao. Một người Hoa mới trả 1 triệu piastre, trong khi 15 ngày trước chỉ 200.000 piastre. Nhưng đó là với những người đủ điều kiện xin hợp pháp.

Những người Hoa đáng thương. Một công ty lương

thực chung sẽ mua lại paddy tại nhà máy [88].

Theo báo chí : 2 án tử hình tại Thủ Đức do tòa án nhân dân tuyên, ở Long Xuyên tòa án quân sự kết án tử 3 người phản động, tay sai Mỹ.

Theo tôi, người Hoa nên cẩn trọng.

Thứ Năm, 28 tháng 8

«Trong chế độ xã hội chủ nghĩa, người lao động không có quyền mà chỉ có nghĩa vụ». Đó là lời Phó tổng giám đốc Ngân hàng Quốc gia nói với nhân viên hãng tàu Messageries Maritimes. Rất rõ ràng. Ông cán bộ miền Bắc còn nói ai không tuân sẽ bị gửi đi trại cải tạo.

Ngân hàng Quốc gia cuối cùng cũng quyết định giải ngân để công ty trả tiền thôi việc cho nhân viên và được phép ra đi. Đã đến lúc. Ông Ripert bị stress thần kinh. Nhưng ngân hàng yêu cầu tiền được gửi vào tài khoản tiết kiệm, không phải trả trực tiếp cho người hưởng. Người lao động biết sẽ khó rút tiền và phải có giấy phép từ trưởng khu nên từ chối. Ông phó tổng giám đốc tức giận, đe dọa.

---

88 Paddy, loại ngũ cốc mà hạt của nó chính là gạo.

Tại công ty Denis frères, vốn bị phong tỏa tài sản, tình hình lại hoàn toàn khác. Nhân viên, về thực tế đã bị sa thải, được báo rằng họ sẽ được gọi trở lại làm việc từng người một, tùy theo nhu cầu. Do đó, họ đã yêu cầu khoản trợ cấp thôi việc. Nhưng chủ bây giờ là Nhà nước, không còn là người Pháp nữa. Vì vậy, người phụ trách việc phong tỏa tài sản đã gửi họ trở lại việc học tập, và tuyên bố họ không cần nhận trợ cấp, thêm vào đó - điều này không làm họ nguôi ngoai việc mất đi các ông chủ thực dân - ông ta chỉ được trả 200 piastre mỗi ngày.

Thứ Bảy, 30 tháng 8

Đài phát thanh và báo chí cuồng loạn trước ngày quốc khánh 2/9 [89].

Chuẩn bị không ngăn cản nỗ lực chính quyền thuyết phục các tôn giáo về ý chí tự do của họ. Ngày 27/8 có 1.000 Phật tử tập trung tại rạp Rex, ngày hôm sau số đông Công giáo cũng tập trung tại đó. Địa điểm chọn đúng vì tất cả chỉ là điệu kịch, sự thật chứng minh điều đó. Làm sao tôi có thể bị lừa như vậy ? Nhưng đó là

89 Được Hồ Chí Minh tuyên bố vào ngày 2 tháng 9 năm 1945, sau cuộc đảo chính của quân đội Nhật Bản đã loại bỏ quân đội Pháp, phá vỡ tất cả các hiệp định đã ký với đô đốc Decoux khi quân Nhật tiến vào vào tháng 9 năm 1940.

thiên tài của chủ nghĩa cộng sản khi đánh đồng tự do dân tộc với tự do cá nhân ở Thế giới thứ ba.

Tôi không phải người duy nhất cảm thấy bị lừa. Nhiều đồng bào có thể đi cùng người Mỹ nhưng ở lại cố tình, giờ tìm cách trốn thoát nguy hiểm tính mạng. Phần lớn bị thất bại. Báo chí chỉ thỉnh thoảng lên tiếng tố cáo các vụ thất bại đó.

Ông Trương Vĩnh Lễ, cổ đông chính nhà in Sài Gòn-An Quanh, bị tịch thu cuối tháng 7 cùng các nhà in khác (để đảm bảo tự do ngôn luận), cũng bị bắt cùng gia đình vì cố gắng vượt biên trái phép.

Gần đây, vì cùng tập đoàn và vẫn do người Pháp quản lý, Sovijute bị bắt buộc trả tiền cho các ông chủ và công nhân đồn điền Cexo bị tịch thu. Ngược lại, khi không còn đồng minh Pháp (như Denis frères), tiền thôi việc bị từ chối. Rõ ràng không phải quyền lợi người lao động được bảo vệ mà chính quyền muốn xóa bỏ các công ty nước ngoài bằng phá sản dù có bảo đảm.

Thứ Hai, 1 tháng 9

Khải hoàn môn mọc lên chào ngày quốc khánh. Bất chấp lệnh cấm, móng được đào ngay trên mặt đường. Loa phóng thanh càng nhiều. Nhưng vẫn chưa có chương

trình chính thức. Giống như ngày 15/5, đây là bí mật quốc gia. Ai cũng đoán sẽ có thông báo thống nhất đất nước, điều được giới thân chính quyền xác nhận.

Thông cáo ngày 28/8 của CMA, được phát lại nhiều lần trên đài, cấm tái chiếm nhà và tịch thu tài sản, cho rằng đó là hành động của «các phần tử phản động và những kẻ xấu». Chẳng thiếu gì phần tử phản động trà trộn trong các phần tử cách mạng ! Chuyện gì thế này? Thông cáo nói «không có tổ chức nào, đơn vị quân sự nào có quyền đuổi người và tịch thu tài sản». Đã đến lúc nhận ra điều này. Nhưng không hề trả lại nhà cửa và tài sản cho người bị chiếm đoạt. Bởi những người chiếm nhà lại là lãnh đạo cùng ủy ban quân sự và GRP. Ngoại trừ ông Hannon, giám đốc CARIC được chính quyền yêu thích, các biệt thự đẹp nhất có hồ bơi đều do những người quyền lực của chế độ chiếm giữ.

Một số viên chức cấp cao trở về từ trại gần Long Khánh. Điều kiện sống khá, nhưng thức ăn rất nghèo nàn. Học viên hai tháng không được ăn một gram thịt. Tuy nhiên nếu có tiền, họ có thể mua đồ tại căng tin. Tiền là trên hết !

Sau một tháng lao động và làm vườn, các lớp học bắt đầu với các bài giảng của cán bộ miền Bắc. Buổi tối dành cho làm bài tập và thảo luận nhóm mười người.

Thứ Ba, 2 tháng 9, ngày quốc khánh

Khó đánh giá số người tham dự. Có thể vài chục nghìn. Đám đông đông hơn nhiều so với ngày 7 và 15/5. Diễu hành lớn của công nhân, linh mục Công giáo, nữ tu và các sư sãi. Múa dân gian. Nhưng lễ duyệt binh quân sự khá yếu. Hóa ra các cuộc di chuyển xe tăng và pháo binh trước đó không phải để khảo sát tuyến đường mà là để phô trương lực lượng. Không có vụ ám sát nào được báo cáo.

Tối nay, một màn pháo hoa rực rỡ vượt xa mọi thứ tôi từng thấy ở Pháp, cả về âm lượng, sức mạnh của các loại pháo, và vẻ đẹp (màu xanh lá thật tuyệt vời).

Tuy nhiên, không có thông báo gì về việc thống nhất đất nước. Cần lưu ý rằng lần này, các đội duyệt binh chỉ mang theo cờ của miền Bắc.

Thứ Tư, ngày 3 tháng 9

Dù rất hoành tráng, màn pháo hoa trên bầu trời cũng bị lu mờ bởi pháo hoa lời khen của báo chí. Tờ Giải Phóng thậm chí không chút ngượng ngùng khi khẳng định rằng hơn 10 triệu người đã tham gia cuộc diễu hành, một thành công rực rỡ cho một thành phố chỉ có 3 triệu dân !

Trong thành phố, người ta lo ngại trước tin đồn về việc bệnh viện Pháp Grall sẽ bị đóng cửa. Kể từ sau cuộc chiếm đóng (từ này dần thay thế từ giải phóng trong các cuộc trò chuyện riêng tư), bệnh viện không thể tái cung ứng thuốc men và đang thiếu hụt nghiêm trọng. Mặc dù cuối cùng đã được cho phép nhận hàng viện trợ từ Singapore, vốn bị kẹt lại vì biến động, nhưng đến nay bệnh viện vẫn chưa được phép lấy hàng dù các kiện hàng đã cập cảng từ ngày 22 tháng 7. Thật khó tin vì phần lớn bệnh nhân của Grall là người Việt Nam.

Thứ Năm, ngày 4 tháng 9

Các kiện hàng chờ vận chuyển tại kho của công ty *Transitaires réunis* vừa bị tịch thu cùng toàn bộ thiết bị.

Thứ Sáu, ngày 5 tháng 9

Một lần nữa, chính quyền lại đầu hàng trước một ủy ban cách mạng. Một nhóm vũ trang của ủy ban khu Đông đã đến công ty SIPH sáng nay để di dời máy móc IBM và toàn bộ thiết bị văn phòng. Họ còn mang theo một phần nhân viên để lập văn phòng mới tại Xuân Lộc.

Khi được giám đốc tạm quyền của SIPH báo động, ủy ban cao su (tức cựu K1) và tiểu ban quân sự IBM (vì các máy tính là hàng thuê) đã không cử lực lượng bảo

vệ mà chỉ cử vài viên chức nhợt nhạt đến. Trong khi đó, nhóm vũ trang gọi quân cảnh tới hỗ trợ ! Cuối cùng, hai xe tải chở đi 9 máy tính kế toán, tuy không phải là máy IBM, vì họ không tính được trọng lượng và kích thước của chúng. Sau đó, họ đến kho của SIPH, cướp phá tài sản sau khi nhốt toàn bộ nhân viên người bản địa dưới họng súng.

Tất cả hỗn loạn này không chỉ do thiếu thẩm quyền đối với các ủy ban cách mạng mà còn vì chính sách đối với người nước ngoài, đặc biệt là người Pháp, chưa được xác định rõ ràng.

Một xu hướng đầu tiên, mang bản chất chính trị - và có lẽ là xu hướng được ủng hộ bởi phe bảo thủ miền Bắc từng tham gia cuộc chiến chống Pháp (vẫn còn nắm quyền vì, giống như hầu hết các quốc gia theo chủ nghĩa Mác, nước Cộng hòa Dân chủ Việt Nam là một chế độ lão trị), cũng như bởi các nhà cách mạng trẻ miền Nam - chủ trương loại bỏ người Pháp. Họ không quan tâm đến sự thành công về kinh tế. Điều duy nhất quan trọng, đó là cách mạng.

Xu hướng còn lại có thể được bảo vệ bởi các kỹ thuật viên người Bắc Kỳ và những cán bộ trẻ miền Bắc được đào tạo tại các trường đại học ở các nước vệ tinh của Liên Xô tại châu Âu. Những người này chỉ trích các lãnh

đạo già ở Hà Nội vì cứ lặp đi lặp lại những câu chuyện lỗi thời về cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân, về cách mạng, về chủ nghĩa chống Mỹ, và vì suy nghĩ vào năm 1975 như thể vẫn còn ở năm 1945. Đối với họ, đất nước vẫn cần đến người Pháp để vận hành các nhà máy do chính họ xây dựng và để đảm bảo nguồn cung nguyên liệu cũng như đầu ra xuất khẩu. Trong chừng mực mà việc sử dụng cán bộ nước ngoài vẫn còn cần thiết, thì tốt nhất là họ nên là người Pháp. Tiếng Pháp là ngôn ngữ thứ hai của Việt Nam, đặc biệt là đối với giới cán bộ, bất chấp mười năm hiện diện của người Mỹ, một sự hiện diện không để lại gốc rễ sâu xa. Hơn nữa, nước Pháp hiện không còn nuôi tham vọng chính trị nào ở khu vực. Vì vậy, họ bị xem là ít nguy hiểm hơn so với Nhật Bản, một lựa chọn thay thế khác, nhưng lại có chủ nghĩa bành trướng kinh tế rất mạnh mẽ. Việc chọn Pháp sẽ là một cách khéo léo để tạo khoảng cách với Liên Xô mà không làm phật lòng người anh cả Trung Quốc.

Nhiều cán bộ kinh tế có vẻ nghiêng về phương án này. Ví dụ, thanh tra Nhà nước của Nhà máy rượu Đông Dương đã hỏi giám đốc về tin đồn ông sắp rời Việt Nam, và bày tỏ mong muốn ông ở lại như các người Pháp khác.

Một ví dụ rõ ràng hơn là tại công ty Lucia. Không chỉ nói điều tương tự với ông Goxe, thanh tra Nhà nước còn triệu tập toàn bộ nhân viên. Trong hai giờ, ông khiển trách và nhấn mạnh công ty là của Pháp và sẽ vẫn là công ty Pháp. Rằng chỉ có ông Goxe là giám đốc và chịu trách nhiệm. Rằng công nhân là chủ doanh nghiệp, nhưng trách nhiệm duy nhất của họ là làm việc tốt. Ông biết về tin đồn rằng nếu ông Goxe rời đi, chủ tịch công đoàn sẽ lên làm giám đốc, và ông khẳng định điều đó sẽ không xảy ra. Mọi hành vi lười biếng hay không tuân thủ sẽ bị xử lý.

Ý nghĩa hơn nữa : sáng hôm qua, giám đốc Terres Rouges kiêm chủ tịch hội các nhà trồng cao su đã tiếp hai thứ trưởng từ Hà Nội (Bộ Ngoại thương và Kinh tế), đi cùng là hai viên chức miền Nam hoàn toàn im lặng. Sau vài lời tốt đẹp về quan hệ lâu dài giữa Pháp và Việt Nam, họ nói chính phủ muốn phục hồi 60.000 ha cao su và trồng thêm 100.000 ha, nên cần sự tham gia của các nhà trồng cao su Pháp, có thể dưới hình thức công ty liên doanh. Họ cũng đề nghị được hỗ trợ ngoại tệ từ Pháp, và yêu cầu ông Douxami soạn một bản ghi chú kỹ thuật để mang về Hà Nội tuần tới.

Vào buổi chiều, giám đốc hãng Citroën đã đón tiếp những nhân vật đó. Họ đề nghị ông Duchemin việc lắp

đặt một nhà máy hoàn chỉnh, trong đó công ty Pháp sẽ đảm nhiệm vai trò điều hành, hoặc nếu không, Citroën sẽ tham gia vào một công ty liên doanh kinh tế. Ở đây cũng vậy, họ yêu cầu một bản ghi chú kỹ thuật.

Điều đó không ngăn được, đồng thời và như một phần bổ sung cho các lễ hội ngày 2 tháng 9, việc đài phát thanh và báo chí, cả ở miền Bắc lẫn miền Nam, phát đi nhiều bài diễn văn ca ngợi cuộc đấu tranh thắng lợi chống chủ nghĩa thực dân Pháp và chủ nghĩa đế quốc Pháp cũng như Mỹ. Chúng tôi vẫn đang chìm trong sự mâu thuẫn.

Một sự kiện nhỏ nhưng rất quan trọng vì các bức điện báo (được phép từ ngày 23 tháng 5) không được xem là giấy tờ chính thức, thì từ ngày 1 tháng 9 [90], thư từ với

90 Các nhà công nghiệp Pháp sẽ sớm nhận ra rằng cách tốt nhất để đưa các vấn đề của họ đến với chính quyền, vốn từ chối tiếp họ, là ghi lại trong các bức điện báo, được đánh máy và phát tán đến tất cả các cơ quan liên quan.

Vào mùa hè năm 1976, chỉ có một hộp thư duy nhất cho toàn thành phố được phép nhận thư dưới 20 gram gửi ra nước ngoài, và một hộp thư khác cho thư trên 20 gram. Thư gửi đến các nước không có quan hệ ngoại giao với cả hai miền Việt Nam thì không được chuyển đi. Tương tự, chỉ có một văn phòng phục vụ 3 triệu dân chịu trách nhiệm phát thẻ cho các cabin điện thoại công cộng.

nước ngoài đã được khôi phục lại cho thư thường. Trọng lượng tối đa: 50 gram. Đối với giấy tờ kinh doanh: 500 gram. Các gửi hàng bằng đường hàng không cũng được chấp nhận.

Thứ Bảy, ngày 6 tháng 9

Ngày 27 tháng 8, tòa án quân sự Rạch Giá đã tuyên án tử hình «hai kẻ không khoan nhượng». Thật vậy, việc phát hiện họ chắc chắn phải được cải thiện cùng với sự hoàn thiện của hệ thống phân vùng.

Từ nay, tất cả các gia đình phải được tập hợp theo nhóm 10 hoặc 20 người dưới sự quản lý của một cá nhân chịu trách nhiệm về hành vi và cử chỉ của họ [91]. Hai lần một tuần, mỗi nhóm phải triệu tập ít nhất một đại diện các gia đình trong những buổi họp không bao giờ dưới ba giờ.

Trong những tuần đầu của cuộc chiếm đóng, ít nhất đối với người Việt, việc di chuyển còn tự do, nhưng giờ đây chỉ được phép sau khi có sự đồng ý của trưởng khu phố hoặc trưởng thôn. Khi trở về, người được phép phải báo cáo lại thời gian đã sử dụng.

---

91 Những «đảo nhỏ» này sẽ được thay thế, vào tháng 6 năm 1976, bằng các «tế bào đoàn kết», gồm từ 30 đến 50 gia đình.

Cũng từ nay, cần phải có giấy phép cho mọi việc vận chuyển hàng hóa, kể cả gạo cá nhân hay gửi cho gia đình. Mọi người đều mong đợi một chế độ phân phối nghiêm ngặt như ở miền Bắc.

Tuy nhiên, từ ngày 3 tháng 9, lệnh giới nghiêm từ 23 giờ đến 5 giờ sáng đã được rút ngắn từ 24 giờ xuống còn 4 giờ. Nói rằng ngay sau ngày 30 tháng 4, chính quyền đã thông báo rằng khi được tự do, chúng ta sẽ không phải chịu giới nghiêm nữa. Thật vậy, chưa phải tất cả các tội phạm phản động đều đã bị loại bỏ. Dù vậy, theo báo chí, các tòa án vẫn không ngừng nỗ lực. Giải Phóng [92] sáng nay đưa tin năm người trong số họ bị kết án tử hình tại Cần Thơ. Họ đã «mắc nợ máu với nhân dân». Tuy nhiên, những «tội phạm thực sự hối cải» đã được tha bổng.

Thứ Hai, ngày 8 tháng 9

Giờ đây, hải quan trở thành một tổ chức «bán quân sự, quản lý theo chiều dọc (?)».

Một trò hề mới ! Tất cả các phương tiện cơ giới, đã được đăng ký đầy đủ (mọi thứ đều được kiểm kê, thật là một cơn nghiện thật sự), bây giờ phải dán một tem (?)

---

92 Giải Phóng, cơ quan ngôn luận của đảng cộng sản, là tờ nhật báo thứ ba của Sài Gòn được ra đời.

trên kính chắn gió có kích thước 30 cm chiều dài và 13 cm chiều cao. Nếu dán tem này lên trên, sẽ không thể nhìn thấy đèn tín hiệu giao thông nữa. Nếu dán xuống dưới, nó che khuất cử động của cảnh sát và nguy hiểm cho người đi bộ !

Đêm qua, từ 21 giờ đến 3 giờ sáng, Sài Gòn bị giữ trong trạng thái cảnh giác bởi một trận pháo kích mạnh dường như xuất phát từ Biên Hòa. Vài ngày trước đó, khu quân sự lớn Long Bình, gần Biên Hòa, đã bị pháo kích. Và vào cuối tháng 8, các phiến quân đã tấn công kho đạn rất quan trọng ở Phan Lý Chàm, giữa Phan Thiết và Cam Ranh.

Những thiệt hại được cho là nghiêm trọng. Vào thứ Tư, ngày 3 tháng 9, ở cửa ra khỏi Sài Gòn, trên đường cao tốc gần nhánh giao thông Thanh Tuy Hạ, một người dân đã tiếp đón một đội đặc công của những chiến binh du kích mới. Thực ra đây là khu vực vốn luôn nóng bỏng. Các chế độ thay đổi, nhưng các phiến quân vẫn ở trong cùng khu vực đó. Chỉ có điều là họ đổi quân phục mà thôi.

Thứ Tư, ngày 10 tháng 9

Việc chiếm dụng nhà cửa của người Pháp rời khỏi đất nước đang diễn ra mạnh mẽ. Chính quyền khu phố

không chút nghi ngờ khẳng định rằng đó là để bảo vệ tài sản của người nước ngoài. Điều này càng rõ ràng hơn khi căn nhà bị cướp trong vòng một giờ đồng hồ. Về phần xe cộ thì cũng khá thuận lợi. Xe Mercedes được dành cho những người quyền lực nhất trong chế độ. Tiếp theo, người ta mới hạ mình dùng xe Peugeot 504. Cấp dưới thì chỉ cần các loại xe Nhật.

Thật ra, sự phấn khích trong cộng đồng người Pháp khi các quan chức cao cấp Hà Nội đến thăm một số nhà công nghiệp tuần trước đã nhanh chóng phai nhạt. Giám đốc Citroën bây giờ tin chắc rằng ông đã bị lừa dối. Sau tất cả những dự án hoành tráng về cung cấp nhà máy, công ty hỗn hợp mà họ vẽ ra, ông đang vật lộn không nhiều hy vọng để cứu nhà máy hiện có. Về phần giám đốc các nhà máy chưng cất Đông Dương - sau khi người ta van xin ông ở lại - thì hôm nay quyền hạn của ông bị tước bỏ với lý do quyền này được cấp bởi trụ sở chính sau ngày giải phóng Sài Gòn. Thực ra, tập đoàn Denis Frères đã bị phong tỏa vì các giám đốc của họ nhận quyền từ Paris trước ngày giải phóng.

Sự mâu thuẫn khó tin này có lẽ chỉ phản ánh các cuộc đấu tranh phe phái trong chính quyền hoặc sự bất lực của nó. Nhưng người Pháp giờ đây coi đó như một cuộc thăm dò để đánh giá ý chí kháng cự của họ trước một sự

đuổi khỏi hoàn toàn.

Một biện pháp bảo vệ tự do dân chủ mới: từ nay trở đi, bị cấm nhận khách qua đêm mà không có sự cho phép của trưởng khu phố. Cảnh sát tiến hành kiểm tra. Tôi biết có trường hợp chủ nhà và khách đều bị bắt.

Thứ Năm, ngày 11 tháng 9

Trong vài ngày gần đây, báo chí và đài phát thanh tiến hành chiến dịch lớn chống đầu cơ.

Trong một thông cáo của GRP ngày 10 tháng 9, tôi ghi nhận (Điều 11) rằng «tất cả những ai có công tố giác hoặc giúp bắt giữ các đầu cơ, phá hoại thị trường, tất cả những ai cố gắng che giấu tài sản, sẽ được nhận phần thưởng vật chất và trí tuệ» (sic). Và hơn nữa - lần này không phải là thương cảm mà thật sự là nực cười - theo (Điều 12), các cán bộ và công chức nhà nước «sẽ bị trừng phạt nghiêm khắc nếu họ tiết lộ chính sách kinh tế của chính phủ». Làm sao họ có thể tiết lộ được khi chính sách đó chẳng hề tồn tại.

Thứ Sáu, ngày 12 tháng 9

«Bí ẩn của sự thống nhất cũng giống như bí ẩn của Ba Ngôi. Phải tin mà không cần hiểu» một người bạn Công giáo của tôi đã đảm bảo như vậy. Lập luận này

được minh họa rõ qua bài diễn văn hôm qua của Trường Chinh, chủ tịch ủy ban thường vụ quốc hội Hà Nội : «Độc lập toàn diện đã được thực hiện và cũng mang lại sự thống nhất đất nước... Chúng ta phải đạt tới sự thống nhất toàn diện. Tại sao ? Vì chúng ta không được quên rằng đất nước ta có hai nhà nước». Rõ ràng, phải không?

Ít vui hơn, và bạn tôi Lư Hỉ Anh đồng tình, chiến dịch mới được khởi động chống đầu cơ trước hết nhằm phá hủy sức mạnh kinh tế của cộng đồng người Hoa mà không chính phủ nào của chế độ cũ từng làm được. Cho đến nay, ngoài việc cấm cờ Trung Quốc trong vài tuần sau khi chiếm đóng, chính quyền chưa dám đối đầu trực tiếp với cộng đồng (hơn một triệu rưỡi người ở miền Nam, trong đó 500.000 ở Chợ Lớn), vốn được bảo vệ ngầm dưới bóng Bắc Kinh. Nhưng luôn tìm cách chơi xỏ lẫn nhau (điều ngược lại cũng đúng), có thể Moskva đã chứng minh cho Hà Nội rằng giờ đây là lúc phải tiêu diệt căn cứ ảnh hưởng của Trung Quốc tại Việt Nam.

Phương pháp được sử dụng rất quyết liệt. Theo Lư, trong hai ngày qua có 127 người Hoa có ảnh hưởng bị bắt giữ. Cựu đại biểu Tri có thể đã bị giết. Một cuộc họp bí mật quan trọng đã diễn ra tại một bệnh viện ở Chợ Lớn đang náo động. Một quỹ phòng thủ đã được thành lập với 4 tỷ đồng. Nếu tình hình không cải thiện, cộng

đồng quyết định kêu gọi cộng đồng ở Đông Nam Á tẩy chay Việt Nam.

Chủ Nhật, ngày 14 tháng 9

Tốt nhất là đừng ốm lúc này. Bác sĩ hầu như đã biến mất ở Sài Gòn. Khoảng 300 bác sĩ đã rời khỏi nước trước ngày giải phóng. 300 người còn lại, không kịp rời đi, đang bị giam trong trại cải tạo từ tháng 6.

Các bệnh viện thiếu thuốc men trầm trọng. Grall dự định đóng cửa một số khoa. Trong khi chờ quy định hải quan mới được ban hành, lô thuốc viện trợ từ Pháp vẫn bị giữ tại cảng gần hai tháng nay. Các bác sĩ ước tính nhu cầu thuốc men cấp bách của họ là 20 tấn. Máy bay Caravelle của Pháp, vốn thực hiện chuyến bay khứ hồi Bangkok-Sài Gòn năm lần mỗi tuần (ít nhất là về mặt lý thuyết), không thể đem thuốc tới. Chính quyền từ chối cho phép máy bay mang theo bất kỳ hàng hóa hay hành khách nào trên chuyến đi đến. Thêm vào đó, vẫn còn vấn đề hải quan. Mặc kệ bệnh nhân chết đi, điều đó không quan trọng, vì tất cả là vì xây dựng chủ nghĩa xã hội. Nhưng chủ nghĩa xã hội nào đây ? Chắc chắn không phải là chủ nghĩa xã hội mà tôi từng mơ ước, mà tôi đã tình nguyện lao vào chốn nguy hiểm này và từng được hứa hẹn.

Chủ nghĩa xã hội này cũng không hài lòng khi người bình dân thuê người giúp việc trong nhà, giống như các quan chức chế độ. Qua những lời nhận xét ác ý và các cuộc điều tra của trưởng khu phố và trưởng thôn, người giúp việc bị sa thải khắp nơi. Điều này chỉ làm trầm trọng thêm tình trạng thất nghiệp. Thực tế, nhiều ông chủ đã lợi dụng cái cớ này để sa thải nhân viên, vì không còn khả năng trả lương, đồng thời cũng vì lo sợ bị báo cáo với cảnh sát. Không có áp lực nào được đặt lên người nước ngoài. Chính quyền rất dễ chịu khi có gián điệp bị buộc phải ở trong nhà.

Riêng chúng tôi, mẹ tôi và tôi, thì vẫn ổn. Đầu bếp của chúng tôi đã 67 tuổi. Nhờ tuổi tác của mình, ông ta - vốn nghi ngờ - đã khai báo trong cuộc điều tra dân số là đã nghỉ hưu và sống với vợ, cũng đã nghỉ hưu, tại nhà một người thân. Con gái họ được đăng ký là người chăm sóc cha mẹ già và trả tiền ăn cho họ bằng cách làm giúp việc cho mẹ tôi.

Việc di chuyển trở nên khó khăn hơn nữa. Từ nay trở đi, cần phải xin dấu cho giấy phép đi lại từ chính quyền nơi đến trước khi xuất trình giấy đó cho ủy ban cách mạng khi trở về. Hơn nữa, lệnh cấm vận chuyển bất cứ thứ gì đã phá vỡ thói quen quý giá của chúng tôi là mang theo hàng nghìn món quà nhỏ cho người thân

hoặc bạn bè khi đến thăm họ. Thứ Bảy vừa rồi, mẹ của cô hàng xóm trẻ của chúng tôi, sau nhiều tuần xin phép, đã được phép đến thăm con gái ở Sài Gòn, nhưng đã bị thu giữ một chiếc quạt cầm tay dù đã qua sử dụng mà bà mang theo như một món quà nhỏ.

Thứ Hai, ngày 15 tháng 9

Cơn cuồng loạn chống đầu cơ trên báo chí vẫn tiếp diễn. Các vụ bắt giữ liên tiếp xảy ra ở Sài Gòn và các tỉnh. Những con số chiến lợi phẩm sặc mùi nhục nhã được công bố, chứng tỏ chính quyền xem chúng ta như những kẻ ngu ngốc trẻ con.

Thứ Ba, ngày 16 tháng 9

Ở các nước phương Tây, nỗi lo lớn nhất của giới công nghiệp trước khả năng cộng sản lên nắm quyền chính là việc quốc hữu hóa. Trẻ con quá ! Các cộng sản không cần quốc hữu hóa, họ bóp nghẹt. Ở đây, một phương thức bóp nghẹt các công ty Pháp mới được phát minh: giá bán. Ví dụ, Lucia - ngoài việc sản xuất xe đạp - giờ đây phải bán xe cho một tổ chức nhà nước với giá thấp hơn 70% so với trước ngày giải phóng, trong khi nguyên liệu thô lại tăng gấp đôi. Kết quả là mỗi sản phẩm bán ra đều bị lỗ. Chưa hết, số tiền bán hàng phải nộp vào một tài khoản tại Ngân hàng Quốc gia mà công

ty không thể dùng để trả tiền nhà cung cấp. Ở điểm này, tôi vui mừng vì tìm lại được tài năng lừa đảo kiểu Việt Nam.

Còn các đồn điền bị trưng dụng mà không có thu nhập nào thì vừa bị yêu cầu phải trả tiền bồi thường cho công nhân, những người - không có bằng chứng - khẳng định họ đã bỏ việc để tham gia kháng chiến từ 1945 đến 1975. Nếu không trả, các cán bộ người Pháp sẽ không thể rời Việt Nam. Một số đồn điền nợ nần chồng chất sẽ buộc phải đưa tiền từ Pháp sang, trong khi toàn bộ tài sản của họ đã bị tịch thu.

Nếu đây là chiến tranh thì đó là điều bình thường. Tôi không khóc thương cho số phận các đồn điền, vì họ cũng từng có lợi ở đây. Điều khiến tôi sốc là sự dối trá liên tục. Người ta công bố chính sách tôn trọng tài sản tư nhân và người nước ngoài, trong khi thực tế thì tước đoạt, cướp bóc trắng trợn.

Chủ nhật vừa rồi, công đoàn cách mạng mới đã tổ chức lễ ra mắt tại Nhà máy Rượu Indochine ở Cholon. Tiền tổ chức đã được quyên góp từ công nhân, điều này mang lại cho họ quyền được chứng kiến chính quyền đang ăn mừng vì sức khỏe của mình. Tuy nhiên, công nhân chỉ được phép xem màn trình diễn văn hóa và nghe những bài hát cách mạng do nữ hoàng của quận

trình bày. Nữ hoàng này, được mê hoặc bởi sức hấp dẫn của mình, đã được các quan chức mời tặng xấp tiền giấy một nghìn piastre. Cô ta còn đòi một chiếc nhẫn của giám đốc Segard, người buộc phải có mặt trong bữa tiệc.

Ông Segard, tin tưởng, đã vỗ tay trước các bài diễn văn mà ông chẳng hiểu nổi một chữ nào. Ngày hôm sau, nhân viên của ông đã khiến ông cười lăn lộn khi nói rằng ông đã vỗ tay khi chế nhạo chủ nghĩa thực dân Pháp, khi một diễn giả mô tả nhà máy được xây dựng bằng máu của giai cấp công nhân bị áp bức, v.v.

Có vẻ như nhân viên vẫn chưa thực sự nhạy cảm với giáo dục ý thức hệ được áp dụng rộng rãi trong dân chúng. Ngoài các cuộc họp hàng tuần bắt buộc cho từng khu phố, công nhân và nhân viên còn phải tham gia nhiều cuộc họp hàng ngày ở nhà máy, xưởng và văn phòng. Tôi nghi ngờ rằng điều đó sẽ khiến họ quên đi việc hạn chế lương thực ngày càng mở rộng. Mỗi gia đình đã nhận được thẻ phân phối dầu cho nấu ăn (20 lít mỗi tháng), than củi cũng cho nấu ăn, và gỗ. Ở Tây Ninh, việc phân phối gạo đã được áp dụng. 18 kg cho mỗi người lớn mỗi tháng.

Chiến dịch chống các kẻ đầu cơ chắc chắn liên quan đến sự đói nghèo ngày càng tăng này. Nó chỉ có thể làm dịu thần kinh - nếu không phải là cái bụng - của những người nghèo [93]. Việc người Hoa chịu thiệt nhiều

93 Một chiến dịch mới chống lại các kẻ đầu cơ sẽ được triển khai vào đầu tháng sáu năm 1976, vào thời điểm mà ngoài việc thiếu hụt hoàn toàn xăng dầu gây tê liệt mọi phương tiện vận chuyển - việc bán xăng trên thị trường tự do (và bị giới hạn ở 20 lít mỗi tháng) sẽ bị «tạm ngưng» vĩnh viễn vào ngày 15 tháng 6 năm 1976 - lượng gạo hàng tháng, vốn là 18 kg (theo lý thuyết) và chính thức giảm xuống còn 9 kg (tham khảo báo ngày 19 tháng 5), vốn thường không được phát đủ, sẽ chuẩn bị giảm xuống còn 6 kg (nửa cuối tháng 6 năm 1976).

Một nghị định của Chính phủ Cách mạng (GRP) ngày 27 tháng 5 năm 1976 sẽ thành lập một «Tòa án nhân dân đặc biệt» để xét xử, ở cấp cuối cùng, các «tư bản đầu cơ». Các hình phạt dự kiến sẽ từ 3 năm tù đến án tử hình kèm theo việc tịch thu tài sản một phần hoặc toàn bộ (tham khảo Tin Sang ngày 2-6-1976).

Nhưng tốt hơn hết là trở thành một «cán bộ tham nhũng» hơn là một «tư bản đầu cơ». Ngày 25 tháng 6, các báo ở Sài Gòn sẽ công bố phán quyết của tòa án cách mạng nhân dân thành phố Hồ Chí Minh liên quan đến một vụ biển thủ tài sản nhà nước, trong đó có sự liên quan của các thương nhân dân sự và 6 cán bộ. Trong số 6 tư bản đầu cơ, một người bị kết án tù chung thân và tịch thu toàn bộ tài sản, những người còn lại chịu án từ 8 đến 20 năm tù kèm tịch thu tài sản toàn bộ hoặc một phần. Còn 6 cán bộ cách mạng liên quan trong cùng vụ việc thì nhận án từ 6

nhất - dù vì thận trọng với Bắc Kinh mà điều này không được công khai - chắc chắn làm họ hài lòng. Người Hoa, những người Do Thái của Viễn Đông, với tài năng buôn bán, đầu cơ và cho vay nặng lãi, đã thường xuyên trở thành những con dê tế thần tốt nhất trong những thời kỳ khó khăn.

Thứ Tư, ngày 17 tháng 9

Chúng ta đang lên đến đỉnh điểm. Ngoài việc công bố số vụ bắt giữ hôm qua : «50 đại tư sản đầu cơ và hoạt động chợ đen» chỉ riêng trong tỉnh (ngày hôm kia mới chỉ có 32), báo Sài Gòn Giải Phóng đăng trên 8 cột báo rằng «tội ác ghê tởm nhất» của những đại tư sản đầu cơ này - vào thời của các chính quyền bù nhìn và quân xâm lược Mỹ - là «thuê lính bù nhìn» để «hiếp dâm hàng trăm cô gái mới 13 tuổi, ăn gan của cán bộ và chiến sĩ cách mạng». Hy vọng không phải tất cả cùng một lúc.

Trong khi người ta phát hiện ra những kho báu khổng lồ chứa đủ loại hàng hóa, đá quý, vàng, nhiên liệu và thậm chí cả các trang trại lợn chui, thì quân đội Bắc Việt, có lẽ quá bận rộn với việc săn tìm này, dường như không thể dập tắt được cuộc nổi dậy. Các nguồn tin

tháng đến 15 năm tù và chỉ phải trả lại số tiền thu được bất hợp pháp cho Nhà nước.

đáng tin cậy cho biết có các vụ thả dù vũ khí và tiếp tế ở Honaï, khu vực có đông người Công giáo ở phía Bắc Biên Hòa, và gần Lai Ké. Một nông dân, người đã giao các thùng hàng phát hiện được cho lực lượng ếch (biệt danh của lực lượng nổi dậy), đã bị các phiến quân chặt đầu và treo lên cây cột ngay lối vào làng mình.

Ai đã thực hiện các vụ thả dù này ? Người Mỹ từ Thái Lan ? Người Trung Quốc từ Campuchia ? Một số vũ khí khác được buôn lậu qua biên giới Khmer.

Thứ Năm, 18 tháng 9

Các báo chí thì thi nhau thể hiện sự nhiệt huyết cách mạng trong cuộc săn phù thủy nhắm vào các nhà đầu cơ. Mốt bây giờ là bắt giữ các «ông vua» trong lĩnh vực xuất nhập khẩu, lúa paddy và gạo, nhôm, thép, cà phê, vải vóc, v.v. Ở Sài Gòn cũng như ở các tỉnh. Theo tôi, trung bình mỗi ngày bắt khoảng 40 người. Hôm qua riêng ở Bạc Liêu đã bắt 18 người. Một người sở hữu «100 (một trăm) nhà máy xát paddy lớn», người khác cất giấu «3740 (chính xác) viên kim cương».

Dù nhiều tên được đưa ra, nhưng nguồn gốc người Hoa - rõ ràng qua họ tên - không bao giờ được nhấn mạnh. Người ta sợ bị sự trừng phạt từ Bắc Kinh, vốn không thiếu các biện pháp trả đũa, giống như Israel khi

Liên Xô bắt các thương gia chợ đen, mà tình cờ tất cả đều là người Do Thái.

Bộ an ninh quân sự cũng không ngơi tay. Hai điệp viên người Việt của CIA vừa bị bắt và bị tòa án quân sự Cần Thơ kết án tử hình. Và bảy người Pháp, trong đó có ông Chauvin, một chủ đồn điền già trên cao nguyên, bị giam giữ tại khách sạn Majestic, đại sứ quán Pháp không thể liên lạc với họ.

Ngoài ra, 17 nhà truyền giáo và nữ tu thuộc nhiều quốc tịch và tôn giáo, phần lớn là người Công giáo Pháp, đã bị trục xuất trên chuyến bay hôm nay (dịch vụ bị ngưng từ ngày 30 tháng 8, nay mới được nối lại). Phần lớn họ đến từ các cao nguyên. Đêm qua họ được đưa về Sài Gòn và cũng bị giam giữ tại khách sạn Majestic.

Thứ Sáu, 19 tháng 9

Người Pháp gốc Việt tiếp tục chỉ nhận được visa xuất cảnh rất hạn chế.

Fleur, một người bạn chung của tôi và vú đỡ đầu tôi, người Pháp gốc Việt, vừa trở thành đối tượng của một giao dịch khá đáng phẫn nộ.

Cuối cuộc tháo chạy, Fleur đã vội lên máy bay từ Paris đến để đón con trai sáu tuổi, được gửi cho mẹ cô chăm sóc. Cô đã bị xe tăng Bắc Việt đón đầu. Sau nhiều tháng từ chối cấp visa xuất cảnh cho cô, họ giờ hứa sẽ cấp nếu cô bỏ lại con trai. Fleur đã từ chối. Dù vậy, cô được phép đi thăm gia đình ở tỉnh.

Trước khi đi, Fleur đã gửi vali, tiền bạc - cô không thiếu thốn - và đồ trang sức - rất đẹp - cho một người bạn. Tình cờ kỳ lạ là người bạn này bị bắt giữ. Tất nhiên, như thói quen hiện nay, cảnh sát đã tịch thu tất cả đồ đạc trong căn hộ. Mặc dù những thứ này được coi là tài sản của dân chúng, một giao dịch mới được đề nghị với Fleur : cô sẽ được trả lại nếu tố cáo một nhà tư sản đầu cơ béo bở nhờ máu dân.

Tại Chợ Lớn, vào thứ bảy và chủ nhật tuần trước, các chốt chặn đã phong tỏa lối vào Sài Gòn. Những người cố gắng vượt qua bị khám xét. Trang sức, đồ quý và mọi khoản tiền lớn hơn 50.000 đồng bạc [94](piastres) đều bị tịch thu.

Thứ Hai, đến lượt Gia Định bị cô lập. Lần này, có các cuộc khám xét, lục soát nhà cửa.

---

94 295 quan Pháp

Thứ Bảy, 20 tháng 9

Tỉnh Rạch Giá thực hiện những cuộc di cư thực sự của các nhân vật quan trọng đến các khu vực phát triển kinh tế, tức những vùng thưa dân và ít canh tác. Các gia đình bị chia cắt. Các thành viên không biết người khác ở đâu. Chúng ta sẽ bắt chước người Khmer Đỏ chăng?

Thứ Hai, 22 tháng 9

Thành phố hỗn loạn. Người dân kinh hoàng và đóng chặt cửa ở nhà, trừ những người xếp hàng chờ trước đồn công an.

Vụ việc bắt đầu tối Chủ Nhật bằng một thông báo trên radio lúc 9 giờ tối, báo sẽ có một thông tin quan trọng trên truyền hình lúc 10 giờ tối. Ngay lập tức, xe quân đội chạy ngang qua thành phố, bị phong tỏa. Tất cả ngã tư được canh gác quân sự. Lệnh giới nghiêm được kéo dài đến 11 giờ sáng hôm sau.

Lúc 10 giờ tối trên truyền hình : không có gì. Chỉ có thông báo rằng sẽ có thông tin lúc 5 giờ sáng.

Vào lúc 5 giờ sáng nay, cuối cùng chúng tôi được biết rằng toàn thể dân chúng phải đến các đồn công an khu phố để nộp tất cả số tiền đang giữ. Với mức tối đa 100.000 piastres, một đồng piastre mới sẽ được phát

hành đổi lấy 500 đồng piastre cũ. Phần còn lại sẽ được trả sau.

100.000 piastres chẳng là bao. Chỉ khoảng 590 franc theo tỷ giá hiện tại. Và vì các tài khoản tiết kiệm đã bị phong tỏa, chủ tài khoản chỉ được rút 10.000 piastres mỗi tháng, và còn phải có giấy chứng nhận cùng sự đồng ý của trưởng khu phố, trong khi các chứng chỉ Kho bạc bị hủy bỏ hoàn toàn, mọi người lo sợ rằng họ sẽ không bao giờ được hoàn trả, hoặc số tiền gửi sẽ được ghi vào các tài khoản gần như không thể tiếp cận. Trạng thái hoảng loạn lan rộng, nhất là khi nhiều nhóm thậm chí không được nhận số tiền tương đương 100.000 piastres.

Chẳng hạn, gia đình các cựu sĩ quan quân đội bù nhìn chỉ nhận được 15.000 piastres (88 franc), bất kể số tiền gửi là bao nhiêu.

Các doanh nghiệp công nghiệp và thương mại - cũng như các đại sứ quán - được hưởng chế độ ưu đãi. Họ sẽ nhận được 500.000 piastres. Phần còn lại sẽ được trả «sau này» tùy theo các giấy tờ giải trình. Đối với nhân viên ngoại giao, quỹ tiền phải được tập trung qua đại sứ quán, nơi sẽ thông báo cho chính quyền về tài sản và lương bổng. Nhưng đồng piastre mới chỉ được cấp cho họ «sau này». Vì vậy, các nhà ngoại giao hiện không

có một đồng nào, thậm chí không đủ tiền để ăn. Họ tức giận đến mức phát điên.

Tất cả các dịch vụ công đều đóng cửa, cả sân bay nữa.

Phải thừa nhận rằng, dù có sự bất mãn chung, việc này là cần thiết, với điều kiện phải thực hiện tốt. Cần phải thu hồi khối lượng lớn tiền mặt đang lưu hành. Rất nhiều tài khoản ngân hàng đã bị rút cạn trước ngày giải phóng. Sau đó, lỗi không thể tha thứ của ủy ban quân sự là đóng cửa các ngân hàng. Tiền không thể quay lại hệ thống. Hơn nữa, việc phong tỏa tất cả các tài khoản gửi, tiết kiệm và doanh nghiệp, cùng với việc hủy bỏ chứng chỉ Kho bạc, chỉ có thể dẫn đến mất hoàn toàn niềm tin vào tiền tệ và những người cầm quyền.

Điều này gây ra một cơn đầu cơ điên cuồng. Mọi người mua bất cứ thứ gì. Với sự khan hiếm hàng hóa do sản xuất giảm sút, việc mua sắm và trưng thu từ phía Bắc, cùng với việc ngừng nhập khẩu, không thể dẫn đến gì khác ngoài tình trạng thảm khốc hiện nay.

Thứ ba, ngày 23 tháng 9

Quả là một sự hỗn loạn thật sự. Người ta tự hỏi không biết có phải nó được tổ chức một cách có chủ ý không. Dân chúng phẫn nộ đến mức các đoàn tuần tra quân sự

đã được tăng gấp đôi và tất cả các ngã tư vẫn được an ninh quân sự kiểm soát chặt chẽ.

Việc đổi tiền, vốn dự kiến kết thúc vào tối qua, giờ đang trong tình trạng hỗn loạn nhất. Hàng dài người xếp hàng hàng ngàn người trước các quầy giao dịch được ghi nhận. Tối qua, họ xếp hàng đến tận 22 giờ.

Nguyên nhân kéo dài là vì nhân viên ở các quầy đều mù chữ. Mỗi một vấn đề nhỏ vượt quá khả năng hiểu biết của họ. Nhiều người từ chối cho các doanh nghiệp nhận tiền và trao cho họ 500.000 piastres. Thế nhưng, chính với số tiền nhỏ nhoi đó (tương đương 2900 franc) mà các doanh nghiệp này phải trả lương hàng tháng và thanh toán các chi phí thường xuyên.

Nhưng các nhân viên quầy không hiểu các giấy tờ do các giám đốc doanh nghiệp trình bày. Họ không nhận ra rằng người được ủy quyền không nhất thiết phải là chủ sở hữu và hơn nữa có thể chịu trách nhiệm pháp lý cho nhiều doanh nghiệp khác nhau. Vì thế xảy ra các cuộc tranh cãi kéo dài không hồi kết.

Đại sứ quán Pháp, dù có tới 15 triệu piastres, cũng bị từ chối ứng trước 500.000 piastres như dự kiến. Còn các nhà ngoại giao thì chỉ được cấp 50.000 piastres (290 franc) cho tất cả tài sản của họ, trong khi người

Việt không bù nhìn được cấp tới 100.000 piastres. Họ rất bực bội, cũng như tất cả người nước ngoài khác, vì không thể thanh toán các khoản nợ nên không thể rời đi. Họ phản đối đây là một cái bẫy. Người Pháp tuyên bố họ chỉ còn đợi một bài phát biểu của bộ trưởng ngoại giao, công bố rằng nhằm tôn trọng sự kính trọng lẫn nhau giữa chính phủ Pháp và chính phủ cách mạng, Paris sẽ trong vòng một giờ cấp một khoản viện trợ khẩn cấp cho Sài Gòn. Họ cười khẩy. Bị xúc phạm, bị đánh cắp, bị nhục nhã, nhưng vẫn vui. Vì các nhà ngoại giao vẫn chưa nhận được một đồng piastre nào, người giúp việc của họ phải nuôi họ, trong khi giá cả thì tăng vọt.

Một cơn sốt giá đột ngột đã xảy ra vào sáng Chủ nhật. Mọi người cảnh giác vì nhân viên Ngân hàng Quốc gia bị cấm rời nơi làm việc kể từ thứ Bảy. Sáng Chủ nhật, giá một con vịt lên đến 15.000 piastres (88 franc). Chiều hôm đó, giá chiếc xe đạp tăng từ 60.000 piastres lên 1 triệu, xe máy cũ lên tới 15 triệu piastres (86.000 franc).

Gà được mua sáng nay với 40.000 piastres cũ, chứng tỏ một số người vẫn hy vọng đổi được tiền. Nhưng ngay cả với đồng tiền mới, giá cũng đang tăng. Hôm nay, hộp sữa đặc có giá 3 đồng Nam Bộ, tức là 1.500 piastres, so với 1.100 piastres ngày hôm qua.

Lần này, không phải các tư sản đầu cơ là thủ phạm, mà chính là sự mất niềm tin của dân chúng.

Cuộc thay đổi tiền tệ lớn không ngăn được báo chí tiếp tục say mê trong việc điều khiển cuộc chiến chống lại «các ông vua đầu cơ» đã «hút máu dân chúng».

Thứ Tư, ngày 24 tháng 9

Chiến dịch đổi tiền vẫn diễn ra trong sự hỗn loạn lớn nhất.

Người nước ngoài độc thân chỉ nhận được 15.000 piastres (88 franc). Giám đốc Renault, mẹ của ông ta không được coi là cư dân, cũng không nhận được một đồng xu nào cho bà. Điều mà báo chí không nói là, tại cây số 9,6 trên đường Sài Gòn - Đà Lạt, vào thứ Bảy, ngày 13 tháng 9, một đoàn xe tải lớn đã bị quân nổi dậy từ trên núi tấn công. Họ đã giữ vùng đó trong suốt 48 giờ. Con đường từ Bà Rịa đến Phan Thiết cũng đã bị cắt tuần trước tại Xuyên Mộc (một pháo đài Việt Minh những năm 50, nơi tôi còn nhớ rõ vú đỡ đầu của tôi đã tham gia một chiến dịch nhảy dù năm 1952).

Người ta còn đồn rằng chính quyền GRP (Chính phủ Cách mạng Lâm thời) chán nản trước chính sách do Hà Nội thực hiện và sự cộng sản hóa nhanh chóng đất

nước, đã cử sứ giả đến lãnh đạo kháng chiến để đề nghị một liên minh chống lại kẻ thù chung ở miền Bắc. Điều này nghe có vẻ hơi phi thực tế. Trước hết, tôi nghi ngờ kháng chiến có sự thống nhất. Tôi tin rằng chỉ có các nhóm rời rạc. Tuy nhiên, việc những tin đồn này được lan truyền là một dấu hiệu rất đáng chú ý. Cũng như sự bền bỉ của chúng, dưới hình thức này hay hình thức khác.

Thứ Năm, ngày 25 tháng 9

Việc đổi tiền vẫn chưa hoàn tất, dù lẽ ra phải kết thúc ngay ngày đầu tiên, tối thứ Hai. Hơn nữa, không ai biết tỷ giá của đồng piastre mới. Tại ban kiểm soát ngoại hối, một nhà ngoại giao được trả lời rằng «câu hỏi đó không quan trọng». Quả là một nền kinh tế xã hội chủ nghĩa !

Thực ra, sự chậm trễ trong các hoạt động dường như còn do thiếu tiền mới. Theo một quan chức cấp cao ở miền Bắc, chính quyền dựa trên trung bình vài trăm piastres đổi cho mỗi cá nhân. Thật là ngạc nhiên. Dân chúng, bị các kẻ xâm lược và chính quyền bù nhìn làm nghèo đi, trung bình vẫn có hàng trăm nghìn piastres mỗi gia đình ! Không phải tất cả tiền đều nằm trong tay tư sản và người Hoa. Do đó, người dân thường tức giận vì nghĩ rằng họ sẽ phải thờ ơ với một biện pháp vốn

không ảnh hưởng đến họ. Nhưng không có bạo loạn nào xảy ra, chứng tỏ dân chúng đã bị khuất phục.

Dịp này một lần nữa chứng minh sự nghiêm túc đạo đức mà người dân miền Bắc vẫn luôn được ca ngợi. Ngay từ sáng thứ Hai, nhóm bodoïs một cách lạ thường đã có đồng piastre mới và đổi tiền cho riêng họ, thậm chí không hề dấu diếm. Ban đầu, họ đổi 750 piastres cũ lấy một piastre mới, thay vì 500. Hiện nay, tỷ lệ đổi đã lên đến 875 piastres cũ đổi một piastre mới. Cả thùng tiền giấy mới đã bị lấy cắp. Hơn nữa, một lượng lớn tiền giả đang lưu hành. Báo chí hôm nay có đăng ảnh minh họa.

Việc buôn bán nhỏ này khá sinh lời. Một người Pháp vừa được một lãnh chúa miền Bắc đề nghị 2.000 piastres mới (tương đương 1 triệu piastres cũ) để mua chiếc Mercedes của anh ta, và người đầu bếp của anh ta cũng được một trung úy cảnh sát quân sự trả 200 đồng miền Nam (100.000 piastres cũ) cho chiếc xe gắn máy, tương đương ba tháng lương của một quan chức cấp cao miền Bắc.

Người ta nói có những rối loạn nghiêm trọng ở Huế. Tin này do các tài xế xe tải báo về. Các đơn vị của FNL, gia đình họ sống ở miền Nam, trái với các nhóm bộ đội, rất không hài lòng với việc đổi tiền.

Thứ Sáu, 26 tháng 9

Giám đốc Nhà máy Rượu của Đông Dương, người mà kiểm soát viên nhà nước cách đây ba tuần còn lo ngại ông ta có thể bỏ đi, đã bị quân đội giam giữ từ hôm qua tại nhà máy ở Chợ Lớn. Khi đội cứu hộ đại sứ quán Pháp đến và nhắc lại tuyên bố 10 điểm của GRP ngày 1 tháng 4 và tuyên bố 14 điểm ngày 10 tháng 9, trong đó khẳng định tài sản của người và công ty nước ngoài phải được bảo vệ, sĩ quan chỉ huy chiến dịch trả lời rằng theo tinh thần GRP, chỉ những công ty hợp tác với chính phủ mới được bảo vệ ! Mà Distilleries lại chính là trường hợp đó.

Chuyện gì xảy ra ? Quân đội thu hồi khi họ muốn vì đây là chế độ độc tài. Những lời hứa và tuyên bố chỉ nhằm đánh lừa những người nhẹ dạ để họ dễ bị vắt kiệt. Vì bản chất, người nhẹ dạ như con gà tây.

Trùng hợp là Distilleries là công ty Pháp duy nhất vẫn hoạt động tốt nhờ sử dụng nguyên liệu địa phương. Bảo đảm duy nhất mà đại diện Pháp có được là giám đốc và cộng sự sẽ được thả trong 4-5 ngày nữa, khi họ hoàn thành bàn giao quyền lực.

Ôi những người Pháp tội nghiệp ! Chuyến bay của họ hôm nay đã bị hủy. Danh sách hành khách chỉ được công bố hôm qua lúc 15 giờ. Thế mà thủ tục làm giấy tờ check-in phải kết thúc đúng 15 giờ ngày trước ngày bay. Đúng là chuyện để cười cho đời !

Hai tên trộm đồng hồ đã bị bắn chết trên đường Tú-Xương vào lúc 18 giờ.

Thứ Bảy, 27 tháng 9

Dân chúng lo ngại trước những tin đồn mới về các cuộc khám xét nhằm tìm vàng và trang sức. Báo chí phủ nhận, gọi đó là tin đồn, dù thực tế đã diễn ra nhiều cuộc khám xét nhà, đặc biệt ở Chợ Lớn và Gia Định. Các ủy ban cách mạng phường vẫn tiếp tục làm theo ý mình.

Hơn nữa, chính báo chí chẳng phải cũng khẳng định rằng giá gạo, muối, nước mắm được giữ nguyên, trong khi theo bảng giá do GRP công bố ba ngày trước, giá gạo đã tăng từ 180 lên tương đương 225 piastre cũ một ký ? Điều này khiến người dân càng thêm nghi ngờ trước các phủ nhận chính thức.

Chủ Nhật, 28 tháng 9

Theo Tin Sáng ngày hôm qua, chúng ta sẽ được nghe «lời xin lỗi trực tiếp tới đồng bào» của các nhà chức trách chịu trách nhiệm về «những sai sót xảy ra trong chiến dịch đổi tiền». Nghe thì hay đấy, nhưng chẳng thể trả lại tiền cho chúng ta. Đối với người thất nghiệp, các gia đình cựu sĩ quan chỉ nhận được tương đương 15.000 piastre (87-88 franc), tình hình rất bi đát. Tình cảnh cũng tương tự đối với người Pháp độc thân, phải sống với nguồn tiền hạn chế và đang hoảng loạn. Ở giới thương nhân nhỏ và thợ thủ công người Pháp, những người bị phá sản vì phải trả lại tiền vay ngân hàng cho hàng nhập khẩu đã thanh toán nhưng không được giao hoặc bị tịch thu, người ta đã bắt đầu nói đến việc tự tử.

Thực tế, người Pháp nói chung cảm thấy chính phủ của họ xử lý vụ việc với sự nhẹ nhàng đến mức - chỉ có sự bình thản của tổng lãnh sự trước nỗi khổ của nhiều người là ngang bằng - điều này có vẻ là nét đặc trưng của tất cả các hành động của họ, đặc biệt là những việc liên quan đến số phận của người Pháp từ tháng Tư tới giờ và những khuyến khích của Tổng thống không rời bỏ Việt Nam. Tin tức về cuộc thảo luận gia hạn viện trợ Pháp cho Hà Nội cũng không làm cải thiện tâm trạng của họ. Đối với họ, việc không gia hạn viện trợ sẽ là

biện pháp gây áp lực tốt nhất để cải thiện tình hình của mình. Pháp, đang bỏ dở những khoản đầu tư lên tới hơn một tỷ franc, thậm chí còn không thể đưa hết công dân về nước, những người đang bị áp đặt bởi các mệnh lệnh, tâm trạng, sự mâu thuẫn và tham nhũng của các cơ quan độc tài, những cơ quan ấy lại chẳng biết đến nhau.

Việc tiết lộ nguồn gốc chính của vụ buôn lậu tiền giả mới thậm chí còn không làm người Pháp cười được. Tuy nhiên, câu chuyện này thật hấp dẫn. Hóa ra đó là một đợt in tiền được thực hiện ở Trung Quốc vào năm 1968, nhân danh Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL), khi họ tin chắc sẽ chiến thắng hoàn toàn nhờ cuộc tổng công kích Tết Mậu Thân. Hơn nữa, Trung Quốc, người giữ lại các khuôn in, đã tiếp tục in thêm và gửi toàn bộ số tiền này đến các đặc vụ của họ tại Cholon. Khi bị phát hiện, các lãnh đạo đã từ bỏ số tiền này và thay bằng tiền khác, được in tại Đông Đức. Đây quả là một cú lừa đẹp của Bắc Kinh, điều này được bạn tôi Lu Hsi-ying xác nhận bằng những nụ cười khó hiểu của anh ấy. Câu chuyện còn được báo chí nhấn mạnh thêm về «các hành vi gian lận», bị lên án là do «các cán bộ bị chi phối bởi cảm xúc cá nhân hoặc lợi ích riêng». Điều kỳ lạ là lần này người ta lại quên cáo buộc CIA. Những truyền thống tốt đẹp đang mai một !

Nhưng truyền thống tố cáo thì không.

Hôm qua, các chủ nhà hàng lớn trong thành phố đã bị triệu tập lúc 7 giờ sáng, được yêu cầu mang theo chiếu và màn chống muỗi. Trong số họ, người Pháp được miễn ba ngày (dự kiến) tái huấn luyện, đổi lại họ đồng ý nghe trộm các cuộc trò chuyện của khách để báo cáo cho chính quyền.

Thứ Hai, 29 tháng 9

Cơ quan CMA cuối cùng đã phản ứng với tình trạng tham nhũng quá mức của các dịch vụ chịu trách nhiệm về người nước ngoài. Toàn bộ nhân viên các cơ quan kiểm soát hoặc cấp thị thực đã bị sa thải. Tuy nhiên, dường như họ không quan tâm đến tình trạng chiếu sáng của thành phố, đang dần tắt dần. Những bóng đèn cháy không được thay thế, các sự cố cúp điện không được sửa chữa. Thiết bị cần thiết thiếu thốn cũng như các kỹ thuật viên đang được tái huấn luyện trong các trại. Từ tháng Ba đến nay, không có hóa đơn nước hay điện thoại nào gửi đến nhà. Khi hóa đơn điện đến, chắc chắn chúng tôi sẽ rất khó trả vào lúc này. Chúng tôi tiêu khoảng 60.000 đồng cũ mỗi tháng !

Thứ Ba, 30 tháng 9

Làn sóng bắt giữ các nhà đầu cơ tư sản dường như đã dừng lại. Ít nhất là báo chí không còn nhắc đến nữa. Trùng hợp kỳ lạ là Bí thư thứ nhất Đảng ở Hà Nội đã có mặt tại Bắc Kinh vài ngày qua. Trong khi đó, chín trên mười «ông vua» bị bắt giam là người Hoa. Có phải ông Lê Duẩn đã bị nhắc nhở ?

Ủy ban quân sự một lần nữa nhấn mạnh (theo số 26 của Sài Gòn Giải Phóng ngày hôm qua) rằng, không có giấy phép của họ, «không ai được phép vào nhà dân để kiểm tra, bắt người hoặc niêm phong tài sản của nhân dân, trừ khi phạm tội quả tang». «Niêm phong tài sản» là một cách nói nhẹ nhàng rất đẹp đẽ, trong khi thực chất là cướp bóc trắng trợn. Hơn nữa, thử áp dụng những nguyên tắc thú vị này khi có người mang theo súng AK 47 hoặc M16 ập vào nhà bạn, trong khi nếu bạn gọi cảnh sát thì họ lại nói không thể can thiệp !

Trong khi đó, các ngôi nhà của những sĩ quan bù nhìn có cấp bậc tương đương hoặc cao hơn cấp chỉ huy vừa được tuyên bố là tài sản của Nhà nước và sẽ bị tịch thu.

Ngoài ra, «tất cả các cơ sở giáo dục tư thục sẽ trở thành trường công lập. Toàn bộ đội ngũ giáo viên sẽ trở thành giáo viên công lập» (Tin Sáng số 43). Đây là

bước tiếp theo của lời hứa ngày 21 tháng 6 vừa qua về việc tôn trọng giáo dục tư thục.

Dù vậy, thành phố cũng bắt đầu có dấu hiệu sống lại đôi chút. Bản chất người miền Nam của chúng tôi lại trỗi dậy khi, trong suốt một tuần qua, chưa có cú sốc lớn mang tính tổng thể nào giáng xuống, lại còn có thêm một ít tiền được giải ngân. Ngân hàng quốc gia cho biết, với giấy tờ chứng minh mục đích sử dụng, mỗi người có thể rút 500.000 đồng cũ. Phần tiền còn lại sẽ được gửi vào tài khoản tiết kiệm, tức là mỗi tháng sẽ được rút tối đa 10.000 đồng cũ (tương đương 58 F), với giấy tờ chứng minh được sự chấp thuận của chính quyền khu phố.

Về xăng dầu, với giấy phép và các loại visa khác nhau, người ta có thể mua theo hai cách. Qua một kênh phân phối hạn ngạch với mức giá không được công bố. Qua thị trường tự do, với giá một đồng một lít (tương đương 500 đồng cũ), sau khi đăng ký tại một trạm duy nhất được phép cung cấp cho khách hàng. Đây chính là cái gọi là thị trường tự do trong chế độ xã hội chủ nghĩa.

Có tin tức rò rỉ từ một trại dành cho các quan chức cao cấp khá gần Sài Gòn. Trong số đó có vài người là những nhân vật xuất sắc nhất của chế độ cũ, đã từ chối ra đi cùng người Mỹ khi họ yêu cầu. Những kẻ ngốc

này cho rằng nghĩa vụ của họ là ở lại phục vụ đất nước! Hai tháng qua, những người bị giam giữ này chẳng làm gì ngoài việc làm vườn giữa các tấm bê tông của trại lính cũ này. Bởi vì các huấn luyện viên mà họ chờ đợi vẫn chưa đến. Họ không được gửi thư từ gì cả.

Theo tin từ Hồng Kông, dựa trên thông tin nghe lén được từ Sài Gòn nhưng không được báo chí địa phương đăng lại, một chiến dịch chống du kích quy mô lớn đã được tổ chức trong rừng và dọc bờ biển tỉnh Sóc Trăng, phía tây sông Bassac, nhánh tây của sông Mekong. Nhiều sĩ quan cải trang thành các nhà sư đã bị bắt, và 400 khẩu súng bị thu giữ.

Thứ Năm, ngày 2 tháng 10

Việc tố cáo trở thành một thể chế. Các phái bộ ngoại giao nhận thấy rằng nhân viên bản xứ của họ thường xuyên bị triệu tập đến Sở An ninh. Một báo cáo bằng văn bản, gửi đến một hộp thư đặc biệt, được yêu cầu nộp ít nhất mỗi mười lăm ngày một lần.

An ninh quân sự này trở thành Gestapo [95] của chế độ. Ngay cả CMA cũng phải chịu khuất phục trước nó. Từ hôm qua, những người có vũ khí của CMA đã tiếp quản nhà máy Lucia. Giám đốc thương mại nội địa của

95 Gestapo : mật thám Đức

ủy ban quân sự đã bị các bodoïs từ chối khi cố gắng lấy lại một trong những xe tải hàng hóa của mình. Cả giám đốc văn phòng cơ khí nữa, người tuần trước vẫn còn họp các trưởng doanh nghiệp Pháp - trong đó có giám đốc Lucia - để nói về sự hợp tác tin tưởng của chính quyền mới với các nhà công nghiệp Pháp. Thật là mất mặt ! Hơn nữa, giám đốc của Distilleries d'Indochine [96] vẫn đang bị An ninh giam giữ.

Về phía mình, nhân viên của Messageries maritimes [97] vẫn bị công đoàn ngăn cản không cho đi, giờ lại đòi thêm giờ làm thêm cho năm 1970 và tiền trợ cấp xe máy. Trong khi đó, đại diện ngành vận tải biển lại thúc giục anh ta dùng ảnh hưởng của mình ngay khi đến Paris để nối lại quan hệ vận tải biển giữa Pháp và Việt Nam !

Năm tháng sau khi lên nắm quyền, sự quản lý kinh tế vẫn hoàn toàn thiếu nhất quán. Sự ngạc nhiên vì chiến thắng bất ngờ không còn là lời giải thích.

Tuy nhiên, còn mười ngày nữa là đến việc đổi tiền, tình hình đang có chiều hướng bình thường hóa. Dù nhiều doanh nghiệp vẫn chưa thể trả lương tháng 9 vì thiếu tiền mặt. Ngân hàng quốc gia khẳng định không

96 Nhà máy chưng cất của Đông Dương
97 Dịch vụ chuyển phát đường biển

còn tiền. Với sự ưu ái, các nhà ngoại giao Pháp cuối cùng đã nhận được số tiền tương đương họ đã gửi. Những người khác thì được cấp lương. Điều này đã là không tồi trong hoàn cảnh hiện nay.

Thứ Sáu, ngày 3 tháng 10

Đã có xăng rồi ! Vấn đề duy nhất là, đối với một thành phố 3 triệu dân, CHỈ MỘT trạm sẽ phân phối nhiên liệu quý giá này bằng phiếu, còn BỐN trạm bán xăng không cần phiếu với giá tăng gấp đôi. Điều này không được lòng giai cấp vô sản, vốn là những người dùng xe máy nhiều nhất. Nhưng chính họ đã quyết định, đúng không, vì dân là người cầm quyền.

Quyết định này không xuất phát từ thiếu hạ tầng. Có khoảng 200 trạm được trang bị bởi Caltex, Esso, Mobil và Shell. Nó xuất phát từ một trong những nguyên tắc hiếm hoi thực sự được áp dụng : không cấm, mà làm cho không thể. Sắp tới, sẽ cần có giấy phép để đi... giải quyết, được ký trên mẫu đơn bởi trưởng phố.

Những hàng dài người bắt đầu hình thành trước bốn trạm xăng còn mở thật đáng xem ! Chúng còn đông hơn cả đám đông đã tụ tập trước tòa đại sứ Mỹ, ngay trước ngày bọn ếch (ám chỉ người Pháp) tới. (Nghĩ mà xem, lúc đó tôi đã mắng nhiếc những kẻ đào ngũ ấy, khinh

bỉ và chế giễu họ hết lời ! Thế mà giờ đây, chính tôi lại tự nguyện lao đầu vào cái trò bịp bợm này ! Và tệ hơn nữa, tôi còn thuyết phục bạn bè ở lại vì nghĩa vụ với Việt Nam tự do. Điều đó, tôi sẽ không bao giờ tha thứ cho bản thân mình !)

Có những người sẽ không cần phải xếp hàng để lấy hai lít xăng cho chiếc xe máy của họ. Một triệu rưỡi dân thành thị sẽ phải rời Sài Gòn trước cuối năm 1976, với tốc độ 100.000 người mỗi tháng. Báo chí giờ đây thậm chí không còn nhắc tới tự nguyện nữa.

- Các gia đình được đưa đến các vùng kinh tế mới phải gồm trung bình 5 người.

- Họ sẽ được cấp 2.000 mét vuông đất ruộng.

- Nhà ở sẽ được bố trí theo cụm, xây dựng trên khu đất từ 1.000 đến 1.500 mét vuông. Nhà phải có chiều dài 6 mét và chiều rộng 4 mét.

- Mỗi nhà sẽ có một giếng dùng cho nước uống và tưới tiêu. Có thể xin phép đào giếng thứ hai.

- Mỗi gia đình sẽ được cấp gạo và muối (không nói rõ số lượng) dùng trong 6 tháng, và được trợ cấp từ 30 đến 50 đồng piastre cũ mỗi ngày (tương đương 0,18 đến 0,27 franc !).

- Nửa lít (sic) dầu hỏa mỗi tháng để thắp sáng.

- 1 cái cuốc chim, 1 cái cào, 1 dao lớn, 1 cái xẻng, 2 cái liềm, 1 đá mài, 2 thùng tôn, 1 thùng phuy.

- Và cho mỗi 3 gia đình, 1 cái rìu chặt củi.

Chúc lên đường may mắn, vui vẻ nhé các bạn, và nhớ cầu nguyện cho thiên đường của tự do xã hội chủ nghĩa!

Điều buồn cười - nếu có thể gọi là buồn cười - là trong một bài báo khốn nạn dành cho «người Pháp gốc, người Corses và người Pháp gốc Việt» - trong đó người Corses bị miệt thị là những tay ăn chơi có tiếng dính líu tới buôn ma túy - tờ Tin Sáng (vẫn là cái tờ báo tư sản hồi hương nổi bật này), sau khi phẫn nộ vì những người Việt «thuần chủng» lại bị gán cho quốc tịch Pháp, điều mà chính phủ sẽ «không thể không sửa chữa», thì lại khẳng định không chút ngượng ngùng rằng «Tất cả những người đang ở nước ngoài đều mong muốn trở về quê hương để sống trong hạnh phúc, niềm vui, bên gia đình mình».

Chủ nhật, ngày 5 tháng 10

Vẫn là sự cẩu thả, vẫn là tình trạng thiếu thẩm quyền và thiếu phối hợp, dẫn đến việc phá hoại có hệ thống nền công nghiệp của chúng ta. Giám đốc công ty Eiffel-

Asie hôm qua đã khởi hành đi Pháp, được các thanh tra giao nhiệm vụ mua dầm thép cho đường sắt, thứ mà Việt Nam đang cần gấp nhất. Không một lời giải thích, ông Ménard đã bị chặn lại ngay tại cửa sân bay. Chắc lại là chuyện một khoản thưởng xe máy bị quên trả cho một công nhân đã bị sa thải từ mười năm trước, hoặc là một du kích bỗng dưng nhớ ra rằng mình từng làm cho công ty Eiffel năm 1950 và giờ đòi 25 năm lương !

Thứ hai, ngày 6 tháng 10

Điều khó tin là cùng lúc đó, một thứ trưởng miền Bắc lại đang hỏi thăm một nhân vật có tiếng trong cộng đồng người Pháp tại đây về những đảm bảo pháp lý mà các công ty Pháp mong muốn có được để tiếp tục hoạt động tại Việt Nam. Thế nhưng, cũng trong ngày hôm đó, cục trưởng Cục Thuế lại tuyên bố hủy bỏ toàn bộ các ưu đãi dành cho người nước ngoài theo bộ luật đầu tư cũ, đặc biệt là những khoản liên quan đến thuế thu nhập của chuyên gia và quyền chuyển một phần thu nhập ra nước ngoài.

Vạn tuế những mâu thuẫn của chủ nghĩa Mác ! Thật ra, rõ ràng là giới cán bộ kỹ thuật cấp cao từ miền Bắc, những người đã tiêu hóa xong cuộc cách mạng của họ, đang tiếp cận các vấn đề kinh tế một cách thực tế hơn hẳn so với các cán bộ miền Nam, những người không

những thiếu thực tế mà còn không kiểm soát nổi các ủy ban cách mạng hay công đoàn của họ. Tiếc thay, quyền lực vẫn nằm ở đầu nòng súng, như Mao Trạch Đông thân mến từng tuyên bố năm 1938. Và quân đội miền Bắc, với bộ máy an ninh quân sự kiểu Gestapo dưới quyền của công đoàn, chẳng buồn quan tâm tới mấy vấn đề kinh tế tầm thường này. Cách mạng là trên hết. Mà càng làm cho miền Nam hỗn loạn, càng dễ thôn tính toàn bộ đất nước.

Công ty Terres Rouges - mà giám đốc của họ cách đây đúng một tháng từng được hai thứ trưởng Hà Nội mời hợp tác lập một công ty liên doanh khai thác cao su, và thậm chí còn được tham khảo ý kiến về việc Pháp hỗ trợ để gần như nhân đôi diện tích trồng trọt - thì nay đã bị kê biên tài sản. Lần này, văn phòng và kho hàng của họ tại Sài Gòn vừa bị cơ quan CMA tịch thu… có lẽ để đi trước công đoàn ngành cao su, vốn tuần trước vừa chiếm kho của công ty SIPH !

An ninh quân sự hiện đang tập trung giải quyết một vấn đề mới, rất nghiêm trọng về an ninh quốc gia. Đĩa nhạc.

Từ lâu, các cuộn băng từ phải được kiểm duyệt trước khi các cơ quan văn hóa cấp phép cho mang ra nước ngoài trong hành lý ký gửi. Mang theo người là bị cấm.

Giờ thì đến lượt đĩa nhạc cũng phải trình kiểm duyệt.

Thật khó hình dung một cá nhân có thể in các thông điệp bí mật lên đó. Hoặc nếu có đi chăng nữa, thì kiểm duyệt cũng sẽ mù tịt, bởi việc đó chỉ có thể do những tay chuyên nghiệp thực hiện.

Quả thật, cuộc nổi dậy vẫn không chịu bị nhổ tận gốc. Những ngày gần đây, đài phát thanh giải phóng lại tiếp tục đưa tin về các hoạt động du kích, lần này là ở vùng cao nguyên.

Hôm qua, một người được giao nhiệm vụ hướng dẫn các sĩ quan miền Bắc trong một chuyến tham quan du lịch quanh Sài Gòn đã kể lại rằng cách thành phố 50 km, trên đường đi Đà Lạt, các vị khách không thể vào được các làng thuộc khu vực Honaï. Dạo gần đây, người ta thì thầm rằng những người Công giáo di cư từ miền Bắc năm 1954 đang bị đưa đi tái định cư tại các vùng gọi là khu kinh tế mới.

Những người bị trục xuất không chỉ là tín đồ Công giáo. Các doanh nghiệp vừa nhận được lệnh phải ưu tiên tuyển dụng, ngay cả khi phải sa thải nhân viên hiện tại, những cựu chiến binh, dù họ thuộc quân đội miền Bắc hay chính phủ Cách mạng lâm thời miền Nam (GRP). Ở công ty điện lực quốc gia, có tin đồn rằng

toàn bộ nhân viên sẽ bị cho nghỉ để nhường chỗ cho những người giải phóng.

Trái lại, chợ của bọn trộm cắp thì vẫn tiếp tục phát đạt [98]. Mặc dù đã đổi tiền, giá cả dường như lại có xu hướng

98 Theo quyết định (thông báo số 1) của Ủy ban Cách mạng Nhân dân TP. Hồ Chí Minh đăng trên các báo ngày 22 và 27 tháng 5 năm 1976, toàn bộ hoạt động buôn bán ngoài trời sẽ bị cấm kể từ ngày 1 tháng 6. Trước sự bất hợp tác của một số tiểu thương và người bán hàng rong trong việc dọn dẹp, (nhiều người trong số này còn chặt cả những cây đã được trồng từ nhiều năm trước để che nắng cho quán ăn lưu động của họ), cảnh sát vũ trang sẽ kêu gọi lực lượng cứu hỏa cùng vòi rồng tới hỗ trợ, đặc biệt là tại đại lộ Trần Hưng Đạo, tên cũ Galliéni, sau đó còn có cả các nhóm học sinh cấp ba được huy động. Các cuộc ẩu đả dữ dội đã diễn ra, đặc biệt là tại chợ của bọn trộm vào thứ Bảy, ngày 29 tháng 5 năm 1976, cũng như vào thứ Sáu, 11 tháng 6 và thứ Bảy, 12 tháng 6 tại Chợ Lớn, nơi xảy ra một trận chiến thực sự giữa các tiểu thương, vũ khí là trái sầu riêng, một loại trái cây to cỡ quả bóng bầu dục, vỏ đầy gai nhọn, và lực lượng cảnh sát ném lựu đạn cay. Và rất có thể còn nổ súng bằng súng AK-47, bởi một đứa trẻ đã bị bắn chết. Chiều ngày 18 tháng 6, các cảnh sát đến yêu cầu đóng cửa các sạp nhỏ trên đại lộ Nguyễn Huệ (tên cũ: Charner) đã bị các tiểu thương phản công. Họ buộc phải bắn chỉ thiên để thoát thân. Tối hôm đó, một cuộc đấu súng dữ dội bùng nổ trong khu phố và dọc theo các bến cảng gần đó. Ngày thứ Bảy, 19 tháng 6, chợ của bọn trộm bị giải tỏa hoàn toàn, cũng như tất cả các cửa hàng tạm bợ kiểu tương tự nằm dọc đại lộ Lê Lợi (tên cũ: Charner) và đường

tăng. Một băng cassette, cách đây hai tháng có giá 1.000 đồng piastre, nay được bán với giá tương đương 2.500. Sự dư thừa tiền đồng bất ngờ mà hiện tượng này cho thấy, được cho là bắt nguồn từ những hoạt động quy mô và sinh lời lớn do các thành viên của chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) thực hiện, nhờ họ có thông tin sớm về đợt đổi tiền. Và khi tôi dùng lối nói điều kiện (au conditionnel), đó chỉ là thói quen, thông tin này

---

Công Lý, tên cũ De Lattre de Tassigny). Trong suốt tuần tiếp theo, nhiều cuộc biểu tình im lặng diễn ra tại nơi từng là các khu chợ ngoài trời này. Các tiểu thương bị cấm buôn bán và khách hàng bị bỏ rơi đã chiếm lòng đường, làm tê liệt giao thông bất chấp các lời kêu gọi từ loa phát thanh.

Việc xóa bỏ các chợ ngoài trời, vốn từng được quản lý bằng giấy phép kinh doanh dưới chế độ cũ và là một trong những nét duyên dáng của Sài Gòn, giờ đây khiến thành phố dần trở nên u ám như Hà Nội. Điều này không chỉ gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến sinh kế của các tiểu thương, những người giờ đây, không còn nguồn thu nhập, sẽ bị buộc phải rời thành phố đến các khu kinh tế mới khét tiếng là khắc nghiệt, mà còn đặt ra vấn đề cung ứng lương thực cho dân thành phố, trong bối cảnh hạ tầng thương mại đô thị từ lâu vốn dựa vào hệ thống chợ này và gần như không có trung tâm thương mại nội đô đúng nghĩa.

Có thể thấy, việc xóa bỏ các chợ ngoài trời này chủ yếu nhằm làm cho đời sống người dân đô thị ngày càng khó khăn hơn, để từ đó buộc họ phải rời thành phố về nông thôn.

đến từ những nguồn tin đáng tin cậy nhất.

Tuần trước, rộ lên tin đồn rằng các lãnh đạo cấp cao đã bị bắt giữ. Sau đó lại nói rằng họ bị quản thúc tại gia. Rốt cuộc điều gì đã xảy ra, có liên quan đến việc đổi tiền hay không, vẫn là điều chưa rõ. Chỉ biết rằng vào thứ Bảy ngày 27 tháng 9, khi kết thúc chiến dịch đổi tiền, một sự tĩnh lặng bất thường bao trùm lên khu ghetto [99] của họ trên cao nguyên, và đặc biệt là không có lấy một chiếc xe nào đậu trước biệt thự của họ, điều hiếm thấy.

Thứ Ba, ngày 7 tháng 10

Người từ miền Bắc không bỏ lỡ cơ hội nào để làm nhục chính quyền GRP. Hai tuần trước, GRP dám cả gan tăng giá gạo, và tăng 50% giá điện. Điều này đã gây làn sóng phản đối dữ dội. Thế rồi, trong một thông cáo ký ngày thứ Bảy, CMA (Ủy ban Quản lý Lâm thời, cơ quan trực thuộc Hà Nội) đã khôi phục mức giá cũ và mỉa mai thêm rằng «việc nghiên cứu giá cả đã không được thực hiện một cách chính xác và cụ thể», dẫn đến quyết định tăng giá công bố ngày 22 tháng 9 bởi GRP.

99 Tác giả châm biếm sự cách biệt giai cấp : những người từng nhân danh «giải phóng» dân chúng, giờ lại sống trong biệt khu an toàn, biệt lập, trong khi dân thành thì sống trong hỗn loạn, thiếu thốn, bạo lực và cưỡng bức di dời.

CMA cũng tuyên bố rằng họ «chịu trách nhiệm trước chính phủ và nhân dân toàn thành phố về những thiếu sót này».

Và để khắc phục tình trạng thiếu thuốc ngày càng trầm trọng, cũng như chống lại nạn đầu cơ dược phẩm, chính quyền đã nghĩ ra một biện pháp thiên tài kiểu xã hội chủ nghĩa. Lập ra các hiệu thuốc quốc doanh. Báo chí công bố danh sách các nhà thuốc này cùng với bảng giá các loại thuốc. Rắc rối duy nhất là các hiệu thuốc này... không có thuốc để bán.

Thứ Năm, ngày 9 tháng 10

Việc Hà Nội thâu tóm nền công nghiệp miền Nam đã trở nên quá rõ ràng. Sau vụ trưng thu các nhà máy Distilleries d'Indochine, hai công ty con của tập đoàn Air Liquide, Sofigaz và Sofifel (chuyên sản xuất điện cực), do người Việt điều hành, nay cũng bị trưng thu.

Và vẫn nhân danh sự hợp tác hữu nghị với nước Pháp. Một giám đốc vừa đến trực tiếp từ Hà Nội, nơi ông ta từng phụ trách một nhà máy hóa chất, nay được cử làm người đứng đầu, không chỉ của công ty đó mà còn của một số công ty nhỏ khác chuyên sản xuất khí đốt. Giám đốc cơ quan sản phẩm hóa chất cũng là người Bắc Kỳ.

Còn ủy ban thành lập các vùng kinh tế mới thì tuyên bố rằng, đến ngày 30 tháng 9, đã có 239.758 người rời Sài Gòn để đến định cư tại các vùng phát triển mới. Nhưng thật không may, báo Sài Gòn Giải Phóng, vốn là cơ quan ngôn luận chính thức của cách mạng miền Nam, lại đưa tin trong cùng ngày 30 tháng 9 rằng, trong số 191.000 người đã rời Sài Gòn về nông thôn, chỉ có 35.820 người thực sự đến các vùng kinh tế mới nói trên. Vậy thì, tin ai? Không ai cả, vì như thường lệ, tất cả những con số này đều phải là sai. Sự thật dân chủ thì không thể bị ngăn chặn !

Vậy sự thật về tình hình ở vùng cao nguyên ra sao? Tình hình ở đó dường như rất nghiêm trọng. Chính quyền chỉ kiểm soát được các trung tâm và một phần các tuyến đường. Hàng hóa tiếp tế được tích trữ tại các thị trấn lớn. Tất cả các cơ sở có thể sử dụng được, kể cả nhà thờ, đều đã bị trưng dụng. Việc đi lại trên các tuyến đường rất nguy hiểm. Tuyến đường Pleiku đã bị cắt đứt cách Ban Mê Thuột khoảng 15 km. Tuyến đường đi Nha Trang chỉ bị gián đoạn từng lúc. Các vụ tấn công chủ yếu do tàn quân của quân đội miền Nam cũ, đặc biệt hay xảy ra tại km số 62, dù có trạm gác đóng tại đó. Ở những vùng khác, FULRO [100] hoạt động, và chúng

100 Mặt trận thống nhất giải phóng các chủng tộc bị áp bức, đồng minh của Việt Cộng chống lại chế độ cũ của Sài Gòn.

còn mang cả quân hàm kiểu Pháp !

Người dân vùng núi, nếu không nổi dậy, thì bị tập trung vào các làng nơi họ chỉ được phép ra ngoài từ 9 giờ sáng đến 3 giờ chiều để đi làm. Đàn ông bị cấm mang theo bất cứ vật gì.

Thứ Sáu, ngày 10 tháng 10

Hai đêm trước, được cho là đã xảy ra giao tranh thực sự, không phải ở vùng cao nguyên, mà là tại Gò Vấp, một vùng ngoại ô phía đông bắc Sài Gòn, nằm giữa đường đi Biên Hòa và con sông, nơi mà, theo trí nhớ của người dân Sài Gòn, xưa nay luôn là ổ nổi dậy và cướp bóc. Ngay trong nội thành, lại nghe thấy tiếng súng nổ vào ban đêm, tuy ở mức độ có thể coi là chấp nhận được.

Tuy nhiên, tình hình đang chuyển động. Quân đội đã rời Sài Gòn để đến các tỉnh, trong đó Sóc Trăng được cho là nơi bất ổn nhất.

Việc đổi tiền không chỉ mang lại khốn khổ. Người phụ trách chiến dịch đổi tiền ở quận 5 (Chợ Lớn) đã bỏ trốn. Có sự thiếu hụt 2 triệu đồng trong két, tương đương khoảng 6 triệu quan Pháp.

Có thể ngoài công an, người ta còn sẽ cử cả sinh viên đuổi theo hắn, vì hiện nay một số sinh viên đang theo học khóa đào tạo khám xét nhà và truy tìm đồ vật có giá trị tại rạp chiếu phim Rex ?

Một số người khác cũng đang được thả ra khỏi các trại cải tạo với số lượng khá lớn. Báo chí khẳng định có «hàng trăm» sĩ quan cấp tá và cấp úy được trả tự do. Một số sĩ quan đã đạt «điểm tốt» và được tướng Trần Văn Trà đến thăm. Vị chủ tịch ủy ban quân sự này như vậy đã xuất hiện trở lại, có lẽ đã vượt qua cơn thèm khát hưởng thụ. Ở Việt Nam, may mắn thay cho ông ta, các cuộc thanh trừng kiểu Stalin vẫn chưa xuất hiện. Ngoại trừ một số ít trường hợp, nếu có giết người thì cũng là giết kẻ khác, chứ không giết đồng chí với nhau, điều này thực sự là một tiến bộ đáng kể.

Thứ Hai, 13 tháng Mười

« ... Họ cư xử như những kẻ làm chủ nhân dân. Họ bắt nhân dân phải chờ đợi, phải van xin mỗi khi cần liên hệ với các cơ quan hành chính. Phải mất hàng tuần mới có được một tờ giấy. Để nhận được một đồng piastre, phải chờ hàng giờ, đôi khi cả ngày trời.

«Muốn hành nghề nào đó, phải làm vô số thủ tục và gõ cửa hàng chục cơ quan - mà nhiều khi cũng chẳng đến đâu. Phải chờ hàng giờ, đôi khi nửa ngày, để được gặp ông chủ tịch hay ông trưởng phòng. Người bệnh khi cầu cứu thì thường bị «ông» trực ban tiếp đãi lạnh nhạt và được «ông» bác sĩ khám một cách uể oải. Để xin phiếu mua vài lít xăng hay vài mét vải, người dân phải chạy khắp nửa tá cơ quan suốt nhiều ngày, mà có khi cũng không được việc.

«Tại một số nơi, người ta cố tình tạo ra các quy định và thủ tục mới để hành hạ người dân… Thay vì giảm bớt khó khăn cho đồng bào, họ («một thiểu số nắm quyền lực») lại tạo ra thêm.

«Dù đang làm việc trong bộ máy hành chính, họ không biết mình đang phục vụ ai và phải chịu trách nhiệm trước ai...»

Những lời này không phải do Đài Tiếng Nói Hoa Kỳ phát ra, mà được viết bởi cây bút xã luận của tờ Sài Gòn Giải Phóng, số 137, ngày 11 tháng 10. Bình luận là thừa.

Thứ Ba, 14 tháng Mười

Thứ Bảy vừa rồi, tại Foremost, tức tiệm kem-bar Givral cũ ở quảng trường Lê Lợi, góc đường Catinat, ba lính an ninh quân đội bất ngờ lao vào hai khách đang ngồi. Họ giật lấy một gói giấy báo đặt trên bàn. Một người trong bọn họ chỉ lục đúng một túi của một trong hai người đàn ông, và rút ra một khẩu súng lục. Trong gói giấy kia, còn giấu thêm một khẩu súng lục nữa. Các binh sĩ tháo đạn khỏi súng và áp giải hai người đi. Đây gọi là ra tay dựa trên tin tình báo chính xác.

Một cảnh tượng tương tự đã xảy ra tại Brodard, tiệm cà phê-patisserie cũng nằm trên đường Catinat, vài tuần trước. Lần đó, ngoài súng ngắn, còn thu giữ được cả đô la Mỹ.

Những vụ việc này cho thấy việc kiểm soát dân cư và hệ thống tố giác hoạt động rất hiệu quả.

Thứ Tư, 15 tháng Mười

Bất chấp sự mệt mỏi vì chiến tranh, thể hiện rõ qua sự sụp đổ ngoạn mục của chế độ Thiệu, không loại trừ khả năng nông dân sẽ tiếp tế cho lực lượng phản kháng, đơn giản vì quá bức xúc trước sự áp bức của chính quyền. Tại vùng giáp Đồng Tháp Mười, thay vì giao nộp lúa,

dù có đói, nông dân giấu trữ lúa. Nhiều người, với phản ứng đơn thuần là chống đối, chỉ đổi một lượng tiền tối thiểu, thà giữ những tờ tiền vô giá trị còn hơn là «hiến tiền» cho chính quyền mới. Họ từ chối trả nợ các khoản vay ký với ngân hàng trước ngày giải phóng. Lý lẽ của họ không thể bác bỏ. Mọi biện pháp của chế độ cũ đều bị hủy bỏ. Trái phiếu ngân khố mà chúng tôi đã mua bị tuyên bố là giấy lộn. Thế thì những khoản vay của chúng tôi với chế độ bù nhìn cũng chỉ là giấy lộn.

Tại Sài Gòn, dù đã quen sống trong tham nhũng, tình trạng này hiện tại lan rộng đến mức khiến dân chúng cũng phải phẫn nộ. Những đặc quyền của cán bộ cấp cao ngày càng gây bức xúc. Trước đây, đặc quyền còn lan tỏa dần từ trên xuống dưới, ai cũng hưởng được phần nào. Giờ đây, chỉ còn cán bộ từ miền Bắc vào mới được hưởng, điều đó khiến người miền Nam và cả cán bộ cấp thấp mất mặt. Ngay cả trong nội bộ cơ quan, giờ cũng không thể tưởng tượng được rằng một tổng giám đốc lại có thể ra ngoài mà không có vệ sĩ đi trước và đi sau, chuyện chưa từng thấy trước đây.

Trong những buổi học tập tư tưởng hàng tuần mà chúng tôi bắt buộc phải tham dự, chủ đề hiện tại là xây dựng thiên đường xã hội chủ nghĩa. Các buổi học kéo dài suốt cả buổi tối. Mỗi người đều phải phát biểu vài

câu.

Và ai nấy đều liếc mắt quan sát hàng xóm, để chắc rằng người kia sẽ không phản bội mình trước mặt cán bộ phụ trách. Nghe nói trong một vài buổi học, đã có người tuyên bố họ thà chọn địa ngục tư bản còn hơn. Riêng tôi thì chẳng biết ai dám can đảm như vậy. Và chắc chắn không phải tôi. Mẹ tôi có lẽ đã dám làm vậy. Vì sợ nên mỗi lần trước buổi học, tôi đều răn đe bà trước [101].

---

101 Vào mùa hè năm 1976, các buổi họp, lúc này đã diễn ra nhiều lần mỗi tuần, ngày càng trở nên khó chịu hơn đối với những người bắt buộc phải tham dự. Một trong những cách được dùng để phá tan sự kiên nhẫn vốn nổi tiếng của các cán bộ là từ chối mọi tràng pháo tay, mọi phát biểu cá nhân, và luôn trả lời rằng mọi chuyện đều tốt đẹp, rằng cuộc sống đã trở thành một thiên đường thực sự sau muôn vàn cái chết dưới địa ngục của chủ nghĩa tư bản-đế quốc. Cuối cùng, quá mệt mỏi, lần này trong tiếng vỗ tay như sấm dậy, cán bộ tuyên bố kết thúc buổi họp. Một hình thức phá hoại khác, hoàn toàn ngược lại, là vỗ tay không ngừng. Trong một buổi học tập về một khẩu hiệu của Hồ Chí Minh, người ta kể lại rằng một cán bộ không bao giờ có thể nói hết được câu đầu tiên trong bài phát biểu ngắn của mình, bởi cứ mỗi lần ông ta đọc đến tên của Vĩ Nhân hoặc bắt đầu trích dẫn, những tràng vỗ tay (mang tính nghi thức để tôn vinh Vĩ Đại) lại cuồng nhiệt đến mức tội nghiệp cán bộ không thể nói tiếp. Và mỗi khi ông ta cố gắng tiếp tục, lời nói của ông lại bị nhấn chìm dưới cơn lũ vỗ tay. Cuối cùng, ông buộc phải

Cũng không ai dám mở miệng về chuyện 1.600 người tị nạn trên đảo Guam, mà các đài phát thanh Mỹ và Anh nhắc đến liên tục, những người muốn trở về Việt Nam. Sài Gòn và Hà Nội đều phản đối việc cho những kẻ điên rồ ấy hồi hương, họ không biết điều gì đang chờ đợi họ. Dù chúng tôi có thể báo cho họ biết, họ cũng sẽ không tin chúng tôi. Giống như mẹ tôi, giống như tôi, giống như bao người bạn của tôi, họ hẳn vẫn tin vào những lời hứa đẹp đẽ về dân chủ của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP). Trớ trêu thay, cả hai miền Nam Bắc Việt Nam đều tố cáo Mỹ đã bắt cóc đồng bào mình đi bằng vũ lực. Nếu vậy, tại sao lại từ chối để họ quay về «quê hương, sống trong hạnh phúc, niềm vui, bên gia đình», như tờ Tin Sáng đã viết hồi đầu tháng này, về những người Việt khốn khổ ở Pháp, đang bị đám thực dân Pháp độc ác cản trở hồi hương ?

Thứ Sáu, ngày 17 tháng Mười

Bất kể giờ nào, các loa phóng thanh được lắp đặt cách nhau 30 mét dọc các con phố, đều réo rắt tuyên truyền. Dù đóng kín cửa sổ, tiếng máy lạnh vẫn không thể át nổi cái hỗn loạn chói tai này [102]. Khi ở nhà, tôi mở nhạc

tuyên bố kết thúc buổi họp.

102 Ngày 27 tháng 6 năm 1976, báo Sài Gòn-Gia Phong đưa tin rằng Ủy ban Nhân dân Cách mạng Thành phố Hồ Chí Minh vừa ban hành những biện pháp cụ thể nhằm tiết kiệm năng lượng

thật to nhờ những bộ khuếch đại âm thanh công suất lớn mà tôi đã lắp đặt. Điều đó khá mệt mỏi, nhưng vẫn dễ chịu hơn so với tiếng loa phường. Tuy nhiên, tôi cẩn thận tránh không mở nhạc phương Tây suy đồi. Tôi đã tích trữ được một bộ sưu tập khá phong phú các nhà soạn nhạc Nga, không quên bản Ode à Staline và bản giao hưởng số 7 của Prokofiev (đoạt giải thưởng Stalin), cùng với những bài hát dân gian và nhạc quân đội Liên Xô rất hay. Như vậy, tôi đã sẵn sàng trong trường hợp bị hàng xóm tố cáo hoặc bị tổ trưởng khu phố chất vấn.

điện. Các hộ dân phải giảm 25% mức tiêu thụ điện bắt đầu từ 100 kW mỗi tháng (điều này trên thực tế loại trừ việc sử dụng máy điều hòa không khí), còn các cơ quan quân sự phải giảm 50%. Các cơ quan này kể từ nay cũng phải tự chi trả tiền điện. Các địa điểm công cộng phải giảm tối đa mức độ chiếu sáng. Từ 18 giờ đến 22 giờ, việc sử dụng bàn ủi bị cấm.

Tờ báo nhắc lại rằng kể từ ngày 29 tháng 5 năm 1976, việc sử dụng máy điều hòa và máy nước nóng đã bị cấm tại các xí nghiệp, cơ quan quân sự, và thậm chí, như báo nhấn mạnh, cả trong các phòng mổ.

Tất cả các máy phát điện, dù thuộc sở hữu công hay tư nhân, đều phải ngừng hoạt động. Kể từ tháng 8, sẽ không còn cung cấp nhiên liệu cho các máy này nữa. (Cần lưu ý rằng kể từ đầu năm 1976, một số lượng rất lớn máy phát điện đã được chuyển lên tàu tại cảng để đưa ra miền Bắc Việt Nam.)

Ngược lại, ai cũng lo lắng về 1.600 kẻ điên từ đảo Guam cứ khăng khăng muốn quay về thiên đường xã hội chủ nghĩa, mặc dù chính quyền không cho họ trở lại. Con tàu chở họ đã rời hòn đảo của Mỹ ngày hôm qua. Bộ Ngoại giao tuyên bố coi chính phủ Mỹ «hoàn toàn chịu trách nhiệm về những hậu quả có thể xảy ra từ hành động mạo hiểm này». Chứ chẳng lẽ họ lại đánh chìm con tàu ấy !

Còn có những người khôn ngoan hơn vẫn đang tiếp tục trốn chạy. Đài phát thanh nước ngoài thường xuyên đưa tin về những người vượt biên được tàu hàng hoặc tàu chở dầu cứu vớt ngoài biển. Lần này là chủ một phòng trà cũ ở Sài Gòn vừa được cứu cùng với 14 người và 15 ngày lương thực, trên một chiếc thuyền gắn máy.

Những người khác thì dùng đến hối lộ. Nhưng giá cả cũng đang leo thang. Tôi biết có người đã trả 100 triệu đồng để có một chỗ trên máy bay Pháp. Tức là khoảng 600.000 franc ! Nhưng vẫn an toàn hơn đi thuyền lậu.

Về mặt tiếp tế, việc bắt bớ những tay đầu cơ tư sản chẳng cải thiện được bao nhiêu. Gạo, đặc biệt, bắt đầu khan hiếm. Báo chí thông báo sẽ phát hành «thẻ lương thực tạm thời dành cho mỗi gia đình trong quý cuối năm 1975». Đây là kiểu tạm thời mà thường kéo dài. Vậy là giải phóng = hạn chế. Trông mà xem, những

nhà cách mạng dũng cảm từng tuyên bố rằng người Mỹ đã cướp bóc nền kinh tế Việt Nam giờ thật đáng buồn cười! Nhất là khi các đài phát thanh nước ngoài lại đưa tin rằng 100.000 tấn trong tổng số 300.000 tấn gạo viện trợ hàng năm 1974-1975 của Mỹ cho miền Nam đã bị Hà Nội đem bán cho Singapore, đang cố gắng bán tiếp 40.000 tấn cho Sri Lanka và đang đàm phán bán 15 triệu đô la cho Trung Đông. Nói cách khác, để kiếm ngoại tệ, miền Bắc siết chặt thắt lưng của miền Nam.

Thứ Bảy, ngày 18 tháng Mười

Một nỗi thất vọng lớn ! Theo mọi dấu hiệu, đất nước Thụy Điển rất dân chủ đã không hề mảy may xúc động trước tuyên bố trên truyền hình ngày 15 tháng Mười của Nguyễn Hữu Thọ. Ấy vậy mà, vị Chủ tịch Mặt trận Dân tộc Giải phóng đã thú nhận rằng «hơn một triệu sĩ quan, binh lính và công chức của chế độ cũ đã được cải tạo để trở thành những công dân tốt». Thọ đang nói dối, tất nhiên không phải về con số, mà là vì ông ta dùng thì quá khứ. Bởi lẽ, phần lớn những người này vẫn còn đang bị giam giữ.

Ông Thọ thân mến cũng đã quên không nhắc tới trên truyền hình Thụy Điển một xu hướng mới đang hình thành tại Sài Gòn. Phong trào hiến tặng tự nguyện. Của các công ty hay tài sản tư nhân. Trong trường hợp

từ chối, sẽ bị tịch thu. Một số thương nhân người Ấn gốc Malabar ở đường Catinat vừa là nạn nhân cho câu chuyện này.

Làm sao có thể ngạc nhiên khi phong trào nổi dậy vẫn chưa lắng xuống ? Đêm qua, đạn cối hoặc hỏa tiễn đã rơi xuống Tân Sơn Nhứt. Hôm nay, đến lượt Củ Chi, cách Sài Gòn 30 km, trên tuyến đường đi Campuchia. Ba ngày nay, các làng Công giáo ở vùng Hố Nai bị áp đặt lệnh giới nghiêm liên tục. Năm ngày nay, không có một chiếc xe khách hay xe tải nào xuất phát đi Ban Mê Thuột, Pleiku hay Kontum.

Những trận đánh dữ dội được cho là đang diễn ra quanh khu vực Long Thành (điều này không mới). Hàng chục người bị thương được đưa về các bệnh viện ở Sài Gòn mỗi ngày. Dù con số này có vẻ bị phóng đại, nhưng gần như chắc chắn có điều gì đó nghiêm trọng đang xảy ra tại khu vực đó.

Ngược lại, Sài Gòn dường như đã yên trở lại. Ít ra là về mặt khủng bố. Nhưng chắc chắn không phải là trộm cắp. Giao thông bằng xe hai bánh đã hoạt động trở lại, bất chấp giá xăng dầu đắt đỏ. Nghe nói nhà chức trách sắp sửa mở lại một vài trạm xăng. Ngoài xe công vụ, xe hơi giờ đã trở nên hiếm hoi. Người ta tự hỏi làm sao mà còn sót lại được chiếc nào, sau các đợt trưng dụng

có hệ thống, cộng thêm việc bộ đội tiếp tục mua xe qua đường tư nhân, bất chấp lệnh cấm giao dịch kể từ ngày 9 tháng Mười.

Quán cà phê Rex, nơi từng là chốn lui tới của giới trẻ con nhà giàu và con nghiện, giờ gần như trống rỗng. Khách của Rex đã chuyển sang Continental, nơi bị trưng dụng nhưng lại hạ giá mạnh để thu hút thanh niên. Sân thượng khách sạn Majestic đã mở cửa trở lại. Sinh viên các ngành văn chương và luật, nếu không bị chuyển sang ngành học khác, có thể tận hưởng không gian ấy. Trường đại học của họ đã bị đóng cửa cho năm học này. Không có lời giải thích nào, như thường lệ.

Tuy nhiên, việc học gần như miễn phí (2 đồng một năm, tức là vẫn thu học phí) khiến các Phật tử, theo sau các tín đồ Công giáo, bị buộc phải giao lại các trường học của họ cho Nhà nước, trừ những trường nằm trong các chùa chiền.

Tin tốt này chỉ là một giọt nước giữa đại dương những rắc rối và khó khăn khiến cuộc sống hàng ngày trở nên ác mộng, vì mọi hành động nhỏ nhất đều phải có giấy phép. Ở đây, mọi thứ không được phép rõ ràng đều bị cấm. Vì vậy, câu khẩu hiệu mà Thieu từng phát động : «Đừng nghe những gì Cộng Sản nói, hãy nhìn những gì Cộng Sản làm» đã trở thành đề tài chính trong các cuộc

trò chuyện. Đến mức an ninh quân sự đã lo ngại. Từ nay, bất cứ ai bị bắt gặp nói câu này sẽ bị bỏ tù.

Thứ Ba, ngày 21 tháng Mười

Một lần nữa, mưu mẹo - đức tính quốc gia lớn của chúng ta, mà ta chia sẻ với người anh em Trung Quốc - được thể hiện rõ. Những người phát truyền đơn kháng chiến, nhất là ở Chợ Lớn, đã tìm ra cách để không bị phát hiện. Họ làm ẩm các tờ giấy rồi để trên mép các mái hiên. Khi nắng làm giấy khô, gió sẽ thổi bay chúng ra đường.

Phong trào kháng chiến đang phát triển khá tốt. Suốt nhiều tuần, một lá cờ nổi dậy nền xanh, ba sọc ngang đỏ và một con rồng đã bay phấp phới trên núi Đức Bà Đen gần Tây Ninh, nơi nổi tiếng về các cuộc nổi dậy đủ loại. Mặc dù có nhiều chiến dịch, quân đội vẫn không thể đánh bật những người chiếm đóng trên núi, cũng không thể lấy cờ xuống.

Kháng chiến dường như cũng không thiếu tài chính. Họ đã chiếm được vài chiếc xe tải chở tiền mới trong đợt đổi tiền vào tuần cuối tháng Chín.

Về vũ khí và tiếp tế, tin tức giờ đã quá rõ ràng và đa dạng để có thể phủ nhận sự tồn tại của các chuyến thả

dù phía Đông Sài Gòn, dù nguồn gốc vẫn chưa rõ.

Việc di chuyển quân ra ngoài thành phố vẫn tiếp diễn, chứng tỏ sự lo lắng của chính quyền quân sự.

Các thủ lĩnh bộ đội không phải là những người duy nhất lo lắng ở Sài Gòn. Nơi đây vẫn tiếp tục bị vắt kiệt. Theo kiểu đóng góp tự nguyện, theo trào lưu mới. Gần đây, ưu tiên nhắm vào các chủ doanh nghiệp nhỏ Việt Nam hoạt động tương đối suôn sẻ với nguyên liệu địa phương. Nếu sau vài giờ không có phản hồi tích cực cho yêu cầu đóng góp, người thân trong gia đình sẽ biến mất. Chủ doanh nghiệp lập tức hiểu ý. Họ «tự nguyện» hiến tặng cổ phần hoặc tài sản cho Nhà nước. Các vụ mất tích dừng lại. Trong trường hợp tốt nhất, những người mất tích sẽ xuất hiện trở lại. Quyền sở hữu tư nhân sẽ được tôn trọng... chính sách sẽ dựa trên sự nhẹ nhàng và tự do dân chủ, các nhà giải phóng đã hứa như vậy...

Thứ Tư, ngày 22 tháng Mười

Lại thêm một vụ đụng độ ban đêm ở Gò Vấp, vùng ngoại ô phía Bắc luôn bất ổn của Sài Gòn. Những kẻ tấn công được cho là mặc đồng phục lính thủy quân lục chiến, theo truyền thống ngược quen thuộc của Việt Cộng ngày xưa. Một số bộ đội được cho là đã bị giết.

Tình trạng bất mãn sẽ không thể được xoa dịu bằng «các tiêu chí mới về phân bổ đất đai ở các vùng phân tán và phát triển kinh tế» được đăng trong Sài Gòn Giải Phóng số 145 ngày 20 tháng Mười. Thật ra, có vẻ như chính quyền đang bắt đầu tiến hành áp đặt một nền nông nghiệp tập thể. Vì diện tích đất được cho mượn là không đủ để nuôi sống một gia đình: 500 mét vuông để dựng nhà và 1.500 mét vuông để canh tác, theo diện cho mượn, trong nhóm đầu tiên; và 1.000 mét vuông và 5.000 mét vuông ở các khu kinh tế mới, tức là vùng đất hoang cần khai phá.

Thứ Năm, ngày 23 tháng Mười

Việc thay mới toàn bộ nhân sự trong ngành xuất nhập cảnh cũng không ngăn được thị trường visa chợ đen. Trái lại là đằng khác. Hiểu rõ tính bấp bênh của vị trí, các nhân viên mới đều muốn thu hồi vốn thật nhanh.

Nói rằng chế độ mới sẽ mang lại sự trong sạch và liêm chính ! Sự thật là việc miền Bắc cướp bóc miền Nam chẳng phải là tấm gương tốt. Tất cả các kho dự trữ tìm thấy ở Đà Nẵng, đặc biệt là gạo, hiện đang được chất lên tàu đưa ra Hải Phòng.

Những người giải phóng cũng từng hứa sẽ mang lại công bằng xã hội và xóa bỏ bất bình đẳng. Ở các nhà máy giày Bata bị quốc hữu hóa, các cán bộ nhỏ tự thưởng lương tháng lên đến 1 triệu đồng, trong khi công nhân chỉ nhận được tối đa 35.000 đồng (Sài Gòn Giải Phóng ngày 21-10). Một mức chênh lệch lương từ 1 đến 28, đủ làm ông Séguy… ở Pháp sướng run ! Để lập lại chút đàng hoàng, một phụ nữ vừa được bổ nhiệm làm tổng giám đốc, cũng như ở nhà máy thuốc lá MIC. Tôi, người luôn bị mẹ trêu là người theo chủ nghĩa nữ quyền đòi quyền bầu cử, phải công nhận đây là tin khiến tôi vui thật sự.

Thứ Sáu, ngày 24 tháng Mười

Thắng lợi ! Thắng lợi ! Công ty nhà nước VINIMPEX, đơn vị nắm độc quyền thương mại đối ngoại, vừa công bố bản tổng kết xuất khẩu trong hai tháng vừa qua : 60.000 đồng hàng hóa đã được xuất khẩu. Khoảng 180.000 quan Pháp. Thật là tuyệt diệu, 90.000 quan Pháp mỗi tháng ! Nền kinh tế của một quốc gia với 20 triệu lao động đã được cứu, không nghi ngờ gì nữa.

Trong khi đó, bệnh viện Pháp Grall đang chết dần. Hiện chỉ hoạt động với một phần ba công suất. Gần như tất cả các bác sĩ đều đã vượt quá thời hạn hợp đồng từ nhiều tuần nay. Nhưng những người thay thế thì không

thể xin được visa nhập cảnh vào Việt Nam. Phía Pháp đang cân nhắc việc sắp tới sẽ đóng cửa bệnh viện, có lẽ là vĩnh viễn, dù đây là bệnh viện tốt nhất Sài Gòn.

Du kích và kháng chiến thì không hề chết dần. Hai ngày trước, đài phát thanh Sài Gòn thừa nhận rằng hàng ngàn sĩ quan và binh lính vẫn từ chối đầu hàng.

Một chi tiết đáng chú ý, một số truyền đơn vẫn tiếp tục bay lượn từ các mái nhà và sân thượng ở Chợ Lớn được in trên loại giấy có chất lượng chưa từng thấy ở Việt Nam. Một số khác được in trên giấy nhựa để chống mưa. Như vậy, chúng đến từ nơi khác...

Các tuyến đường đi Đà Lạt và Vũng Tàu vẫn thường xuyên bị cắt đứt. Riêng tuyến Đà Lạt, bằng chứng là rau củ chỉ còn được đưa về chợ Sài Gòn một cách thất thường. Trong suốt ba mươi năm qua, lượng rau củ này luôn phản ánh tình hình giao thông trên tuyến đường Đà Lạt. Lại có tin rằng lực lượng du kích được trang bị những loại vũ khí chưa từng có trong nước. Và đồng bào tôi thì rất giỏi trong việc nhận biết vũ khí ! Cũng có người nói đến những chiếc xe tải chở đầy xác chết từ thị trấn nhỏ Long Thành trở về. Có lẽ là cường điệu. Nhưng ? Nhưng ? Một số nhân chứng nói rằng những xác chết này không có vết thương rõ ràng. Điều đó có nghĩa là gì ?

Tuy nhiên, chính quyền dường như đang cố gắng hết sức để tránh tạo ra nạn thất nghiệp, cái kho chứa nổi loạn lớn. Vì lý do đó mà họ đã sinh ra một bộ máy hành chính điên rồ.

Ví dụ : để xin visa xuất cảnh, một người nước ngoài phải xuất trình giấy chứng nhận không nợ thuế. Không phải do cơ quan thuế trung ương cấp, hay nơi cư trú, hay nơi làm việc cấp. Như thế thì còn gì thú vị. Người đó phải đến tất cả 14 quận trong thành phố và vùng ven để xin 14 giấy chứng nhận !

Một ví dụ khác : hôm nay phải đi đóng dấu lại giấy đăng ký xe. Nhưng phải mang theo tem-dán quảng cáo đã được bóc ra từ trước. Trước khi xác nhận lại giấy phép lưu hành - nhưng chỉ có giá trị trong hai tháng, để rồi tiếp tục lặp lại quy trình - tất cả thông tin đã khai trong tháng Tám phải được viết lại, bốn bản, trên vở học sinh [103].

103 Vào cuối tháng 6 năm 1976, bản tin của một ủy ban cách mạng khu phố tại Sài Gòn đã tường thuật một cách hết sức nghiêm túc : «Sau một giai đoạn đầu thực hiện các chỉ thị của Thủ tướng Phạm Văn Đồng về tinh thần quan liêu và giấy tờ rườm rà gây cản trở và phiền hà cho các hoạt động của nhân dân, các cơ quan an ninh tại Hà Nội đã đạt được những tiến bộ đáng khích lệ. Trong lĩnh vực đăng ký xe đạp, chủ xe đạp giờ đây chỉ còn phải hoàn tất ba thủ tục, thay vì năm thủ tục như trước đây. Sự đơn giản hóa này đã cho phép đăng ký 600 chiếc

Để mua xăng, chẳng có gì dễ hơn. Tại một trong số ít trạm xăng còn mở cửa từ 6 giờ sáng đến 6 giờ tối, và nơi bạn đã đăng ký, chỉ cần trình giấy đăng ký xe tại văn phòng. Tuy nhiên, không cần phải gỡ tem kiểm định. Nhân viên ghi chép điền vào một trang trong sổ đăng ký. Sau khi bạn thanh toán, anh ta ký một phiếu và chuyển bạn đến một văn phòng khác. Ở đó, một người phụ trách kiểm duyệt phiếu. Sau đó, bạn đem tờ phiếu này đến người bơm xăng. Anh ta xem xét nó với ánh mắt nghi ngờ. Khi đã yên tâm, anh ta mới đồng ý cầm vòi bơm, với điều kiện là bạn đã mở nắp bình xăng. Sau đó anh ta thực hiện việc bơm, dưới con mắt theo dõi sát sao của một nhân viên kiểm soát, người sẽ quan sát quá trình này với điều kiện là bạn đã đậu xe ở chỗ không làm anh ta bị ướt chân vì vũng nước (mùa mưa vẫn chưa kết thúc). Từ vị trí đó, và thường là vậy, nhân viên kiểm soát sẽ thấy được bình xăng, nhưng không thấy được đồng hồ đo lượng xăng bơm ra. Tất cả diễn ra trong khi những người khác đang chờ đến lượt. May mắn thay, xe hơi hiện giờ hiếm hoi. Nếu không, bạn sẽ

---

xe đạp mỗi ngày, so với 300 chiếc trước khi áp dụng các biện pháp mới. Không còn cần phải khai báo tất cả các thay đổi liên quan đến tình trạng của chiếc xe đạp, cũng như việc lắp đặt các phụ tùng mới hoặc tháo bỏ các phụ tùng cũ nữa».

Ai dám bảo rằng thực tế không vượt qua cả hư cấu ?

phải dành cả ngày cho việc này.

Trong trường hợp này, bạn còn tìm được tại chỗ đủ các thành phần: người bơm xăng, nhân viên kiểm tra, người ghi sổ, người kiểm soát ghi sổ. Nhưng nếu chẳng may bạn cần sửa chữa xe, bạn sẽ có cơ hội thưởng thức sự tổ chức hành chính kiểu Marxist.

Trước hết, bạn cần xin phép để được đưa xe đến một gara. Khi có giấy phép, và với điều kiện là không cần thay thế bất kỳ bộ phận nào, thì mọi thứ tạm ổn. Nhưng nếu cần thay thế linh kiện, gara sẽ phải lập một đơn yêu cầu chi tiết, kèm theo mã số của từng linh kiện và bảng báo giá. Cầm hồ sơ này, bạn phải đến cơ quan phụ trách cơ khí, luyện kim và điện tử. Khi phiếu của bạn được ký duyệt, bạn quay lại gara và chờ đợi cho đến khi họ có thời gian xem xét trước, rồi mới thực hiện sửa chữa sau. Tất nhiên, bạn sẽ phải thanh toán ngay và bằng tiền mặt, bởi vì cả lòng tin lẫn ngân phiếu đều không còn chỗ đứng.

Kho bạc nhà nước, vả lại, cũng không có tài khoản ngân hàng. Mọi khoản thanh toán cho họ đều phải bằng tiền mặt. Đây cũng là một cách để chống thất nghiệp, vì cần rất nhiều nhân công để đếm tiền, kiểm tra số tiền,

ghi chép kế toán ra nhiều bản, luôn luôn bằng tay, vì việc sử dụng máy đánh chữ hầu như đã biến mất hoàn toàn.

Trong sáu tháng qua, dù các chủ nhân mới đã tiếp quản được các máy tính của chế độ cũ, thì sự nghi ngại đối với những máy tính đế quốc này vẫn chưa hề giảm bớt. Khi lập bảng cân đối tài sản và nợ, các ngân hàng, vốn đã nhập dữ liệu vào máy tính, lại bị buộc phải tính toán lại hầu hết mọi thứ bằng tay.

Người tiêu dùng có quyền tự hỏi liệu chính tất cả những phép tính thủ công này là nguyên nhân khiến giá bán lẻ vẫn chẳng thay đổi gì so với trước, bất chấp việc giới tư sản đầu cơ đã bị loại bỏ và thay thế bằng các công ty nhà nước. Chẳng hạn, một gói thuốc lá Président loại vàng xuất xưởng từ nhà máy MIC với giá 265 đồng piastre. Nhà phân phối nhà nước bán lại với giá 550 A.P. Đã là một khoản lời kha khá. Nhưng gói thuốc này được bán trên vỉa hè với giá 1.200 A.P. Chính xác bằng giá trước khi cải tạo. Vậy 1.200 - 550 = 650 đồng piastre đó đi đâu ? Đừng ai nói với tôi là nó rơi vào túi cô bán hàng rong ngoài đường.

Ngân hàng Quốc gia cũng bắt đầu lo lắng về lượng tiền mới được lưu hành. Họ cho rằng nguyên nhân chính là các khoản bồi thường mà công đoàn buộc các công ty nước ngoài phải chi trả. Do đó, chính vị tổng thư ký của Liên minh công đoàn, người mà mới đây thôi còn đi khuyên công nhân trong các công ty này nên đòi hỏi tối đa từ các ông chủ thực dân, giờ đây lại khuyên các giám đốc không nên nhượng bộ. Và ông ta còn tuyên bố sẵn sàng tự mình đến giải thích phải trái với những công nhân đòi hỏi quá mức. Đúng là mọi chuyện đều có thể xảy ra. Từ nay, chỉ những khoản bồi thường thực tế do nghỉ việc vì đến tuổi về hưu hoặc do công ty đóng cửa mới được phép chi trả. Thế thì, nếu không còn có thể đòi tiền bồi thường thôi việc mà vẫn được tiếp tục làm cho một ông chủ tư sản hay thực dân, cách mạng sẽ đi về đâu ?

Thứ Bảy, ngày 25 tháng Mười

A, ước gì tôi được thấy những viên đá bay loạn xạ trên đại lộ Saint-Germain nếu chính phủ Pháp dám đưa ra những biện pháp tuyển chọn đại học như vừa được quyết định tại đây. Từ nay, chỉ những ai đáp ứng được các tiêu chí chính trị, văn hóa, sức khỏe mới được nhận vào đại học, nhằm đào tạo họ thành cán bộ kỹ thuật, khoa học, kinh tế và chuyên môn. Bộ giáo dục «sẽ tuyển

sinh viên qua kỳ thi tuyển và xóa bỏ hệ thống ghi danh như trước». Ngoài ra, «các ứng viên là binh sĩ, cán bộ cách mạng và thành viên các dân tộc thiểu số sẽ được ưu tiên trong xếp hạng»...

Nhật ký hài hước : một câu chuyện do các bạn tôi là Linh kể lại. Tại một buổi họp tổ dân phố, một người đàn ông khoảng ba mươi tuổi đứng dậy, xưng tên, địa chỉ, và giải thích rằng trước đây anh ta từng phục vụ cho chính quyền bù nhìn, nhưng đã được cải tạo, nhanh chóng nhận ra sai lầm của mình và giờ đây cảm thấy mình là một con người khác. Cả hội trường vỗ tay rào rào. Lúc đó, một ông lão đứng lên, xưng tên và tuyên bố rằng ông sống tại đúng địa chỉ mà người phát biểu trước đó đã nói, nơi hoàn toàn không ai biết đến anh ta. Cả phòng ồ lên. Nhưng người đã được tái sinh thì đã chuồn mất.

Gia đình Linh, hiện đang có họ hàng từ miền Bắc đến thăm, khẳng định rằng theo lời những người này, cảnh tượng như vậy là điều không thể tưởng tượng nổi ở nước Cộng hòa Dân chủ Việt Nam. Không ai ở đó dám phản bác một bài thuyết giảng ca ngợi chế độ.

Thứ Hai, ngày 27 tháng Mười

Dù đã được cải tạo, những người «trở về từ trại cải tạo» vẫn bị tước quyền công dân. Tờ Sài Gòn Giải Phóng số 149 phát hành hôm kia lên án những địa phương đã khôi phục quyền công dân cho họ.

Tin quan trọng : Một sư đoàn từ miền Bắc có thể đã được triển khai cách đây khoảng hai tuần, giữa Buôn Ma Thuột và Pleiku. Không quân miền Bắc được cho là đã tham chiến bằng máy bay Mig. Thông tin này có thể coi là rất đáng tin cậy. Ngoài ra, các trận giao tranh cấp tiểu đoàn đã xảy ra vào tuần trước trên đường đi Đà Lạt, giữa D'jirinh và sân bay Đức Trọng. Và những cuộc chạm trán cấp đại đội ở khu vực Long Tân, rõ ràng là một trong những điểm nóng nhất. Đường số 1 cũng bị cắt tại một số đoạn giữa Phan Thiết và Nha Trang.

Một lần nữa, và dù nghe có vẻ khó tin, lại có tin đồn về sự hiện diện của người Mỹ trên vùng cao nguyên.

Thứ Ba, ngày 28 tháng Mười

Lại thêm một cú đổi chiều bất ngờ từ phía chính quyền. Nhưng lần này thì may mắn, dù là hiếm hoi.

Chính phủ Cách mạng Lâm thời chấp nhận cho tàu Tường Tín quay trở lại miền Nam Việt Nam. Thở phào! Cuối cùng họ cũng không dám nhấn chìm 1.600 kẻ khờ khạo từ Guam. Và LHQ, vốn đã được kêu gọi can thiệp cách đây vài ngày để ngăn cản họ quay lại, hẳn đã phải chỉ rõ những hậu quả tai hại của việc từ chối. Nhưng giờ đây, khi họ đã được cứu khỏi chết đuối, thì ai nấy ở đây đều lo sợ rằng những cái đầu cứng ấy rồi sẽ kết thúc đời mình trong một trại giam.

Thứ Tư, ngày 29 tháng Mười

Một câu chuyện thú vị đang lan truyền khắp thành phố. Trên đại lộ Hàm Nghi, trước đây là đại lộ de la Somme, một công nhân mặc áo khoác của quân đội bù nhìn, do Mỹ sản xuất, bị một bộ đội chặn lại và yêu cầu giải thích về trang phục của mình. Sau khi giảng giải rằng tất cả những gì xuất phát từ Mỹ đều là xấu xa, chú ếch (ám chỉ bộ đội) đòi dẫn người đàn ông về đồn công an. Đúng lúc đó, một chiếc xe jeep quân sự xuất hiện. Người công nhân cúi xuống, nhặt một hòn đá và ném vào chiếc jeep. Ba người trên xe tức giận bước xuống. Người đàn ông lịch sự giải thích rằng nhờ có người lính này, anh vừa hiểu ra rằng mọi thứ có nguồn gốc từ Mỹ đều là xấu xa. Do đó, anh nghĩ mình đang hành động

như một người cách mạng gương mẫu khi ném đá vào một phương tiện của Mỹ. Dù vậy, anh công nhân vẫn bị dẫn về đồn.

Chiến dịch tuyên truyền mới nhất của báo chí là phát triển thủ công nghiệp và xuất khẩu. Mà thật tình cờ, bạn tôi là Phát lại là chuyên gia trong lĩnh vực xuất khẩu hàng thủ công mỹ nghệ. Được tiếp sức bởi những lời kêu gọi chính thức, anh đã cử hai cộng sự đến Lái Thiêu và Thủ Dầu Một, vùng ngoại ô Sài Gòn, để nối lại quan hệ với các nhà sản xuất gốm sứ và đồ gốm nghệ thuật.

Mọi việc diễn ra hết sức suôn sẻ... theo kiểu Mác-xít. Trước tiên, hai người này phải xin giấy phép đi đường tại Cục Xuất nhập khẩu. Sau đó, phải được cơ quan An ninh chấp thuận và đóng dấu xác nhận vào những giấy tờ chỉ có giá trị trong một ngày. Khi đến nơi, đại diện của Phát phải trình diện với phòng thương mại địa phương, nơi yêu cầu họ trích lại 10% trên hóa đơn trong tương lai. Tiếp đến, họ phải đến gặp phòng tài chính địa phương, nơi này thì đòi thêm 15%. Sau khi các thỏa thuận bắt buộc này được hoàn tất, hai người mới được phép tiếp xúc với các nhà sản xuất.

Khi hàng về đến Sài Gòn, Phát phải xin phép xuất khẩu từ công ty thương mại ngoại thương, đồng thời làm thủ tục kiểm định hàng hóa và bao bì. Sau đó, anh phải chứng minh với Ngân hàng Quốc gia rằng thương vụ này là hợp pháp. Khi ngân hàng xác nhận mọi thứ đúng quy định, Phát phải mở tín dụng bằng chính tài khoản của mình. Tiếp theo, anh phải thương lượng với công ty vận tải quốc gia để xác định giá cước và thời gian vận chuyển. Sau khi xong xuôi, công ty giao nhận quốc doanh phải xác nhận lại thỏa thuận đó.

Khi mọi thủ tục tưởng như đã hoàn tất, một viên thư lại lại phát hiện ra rằng còn một giấy tờ nữa là bắt buộc. Và đó là cách mà miền Nam Việt Nam đã thành công trong việc xuất khẩu 180.000 quan Pháp hàng hóa chỉ trong… hai tháng !

Có vẻ như Hà Nội xuất khẩu gạo của chúng ta, món quà của những kẻ xâm lược Mỹ, một cách dễ dàng hơn nhiều. Trong khi đó, chúng tôi bị phân phối theo khẩu phần, chỉ 18 ký mỗi tháng cho mỗi người lớn. Điều này hoàn toàn không đủ, đặc biệt với các gia đình công nhân nghèo, và càng nghiêm trọng hơn đối với những gia đình thất nghiệp, đối với họ gạo không chỉ là thực phẩm chính mà gần như là toàn bộ bữa ăn. Tùy theo chất lượng, giá gạo dao động từ 170 đến 190 A.P. mỗi

ký. Trên thị trường chợ đen, nó có giá 280 piastre. Tầng lớp giàu có thì mua thoải mái ở đó. Và cả người nước ngoài, những người không có quyền sử dụng tem phiếu thực phẩm.

Về rau củ, giá của chúng biến động dữ dội theo các chiến dịch quân sự và việc cắt đứt tuyến đường đi Đà Lạt.

Lòng tham không thể kìm chế của các ông lớn không loại trừ cả việc sách nhiễu. Trò chơi nhỏ vẫn tiếp diễn, các chủ công nghiệp bị cản trở rời đi bởi lực lượng An ninh theo yêu cầu của công đoàn, vì đòi bồi thường, khoản mà Ngân hàng Quốc gia từ chối giải ngân.

Thậm chí không thể giải thích điều đó bằng sự thù ghét đối với cựu thực dân, điều vốn có thể hiểu được, nếu như đồng thời người ta không nói về tình hữu nghị, hợp tác, và những kế hoạch dài hạn với họ.

Thứ Năm, ngày 30 tháng Mười

Trong số 11 công dân Pháp bị giam giữ tại miền Nam Việt Nam, theo đài phát thanh nước ngoài, có hai phụ nữ. Một trong số đó, ở Đà Lạt, bị bắt vì đã «quen biết» một tên bù nhìn !

Niềm an ủi duy nhất hiện nay của chúng tôi là thời tiết đang dần cải thiện. Gió mùa tây nam đang có xu hướng chuyển sang hướng đông bắc. Giữa những cơn giông và mưa, mặt trời nay đã chiếu sáng liên tục trong vài giờ liền. Điều đó mang lại lợi ích cả về thể chất lẫn tinh thần. Mùa mưa năm nay bắt đầu khá sớm từ tháng Năm, kéo dài nhưng lại không mưa nhiều. Nông dân thậm chí than phiền là không có đủ nước trong các tháng Tám và Chín. Chắc chắn sẽ cần nhiều năm để những khu rừng, từng bị chất độc khai quang làm hư hại, bị bom phá hủy, và thậm chí còn bị xe ủi san bằng vì là nơi ẩn náu của Việt Cộng, có thể hồi phục và thu hút lại những cơn mưa bình thường.

Thứ Bảy, ngày 1 tháng Mười Một

Hôm nay là ngày lễ buộc đối với người Công giáo. Nhưng các thánh lễ đã bị cấm. Nhân danh sự tôn trọng các tôn giáo. Lễ đã được dời sang ngày mai, Chủ nhật.

Thứ Hai, ngày 3 tháng Mười Một

25 người tị nạn vừa đến Thái Lan, theo đài B.B.C. Họ đã rời mũi Saint-Jacques ngày 20 tháng Mười trên một chiếc thuyền đánh cá.

Thế nhưng, vài ngày trước, tại một hội nghị ở Sài Gòn, các ngư dân đã than phiền về những cuộc kiểm tra phiền toái. Nếu họ ra khơi dù chỉ một chút, họ phải chở theo công an. Điều này chẳng làm ai vui vẻ, nhất là khi một số trong bọn họ đã bị rơi xuống nước trong khi các thuyền thì không quay lại.

Lại thêm một biện pháp có lợi cho miền Bắc, thật đáng lo cho miền Nam. Kể từ nay, thay vì nhận được 0,66 piastre mới cho mỗi đồng Bắc, các cán bộ và quân nhân miền Bắc sẽ được nhận 0,80. Ngân hàng quốc gia khẳng định rằng tỷ giá quốc tế không bị thay đổi. Nhưng nếu mức phá giá 25% này được áp dụng vào thương mại giữa Bắc và Nam, nơi Hà Nội đang đặt những đơn hàng công nghiệp lớn, thì sự nghèo đi của miền Nam so với miền Bắc sẽ lại càng nhanh chóng hơn nữa.

Dù sao thì, lợi thế này dành cho những kẻ chiếm đóng chắc chắn sẽ làm căng thẳng thêm quan hệ. Thứ Sáu ngày 31, đã có tiếng súng, trên đường Yên-Đỗ, gần nhà bạn bè tôi. Thứ Bảy, một người đàn ông đã bị giết trên đại lộ Lê-Văn-Duyệt. Chủ Nhật, những vụ đụng độ dữ dội đã được báo cáo ở phía Phú Lâm, lối ra Sài Gòn hướng về Đồng Tháp Mười. Và, sáng thứ Bảy, tôi đã chứng kiến một cảnh thật hả hê.

Nó xảy ra trên đường Phan-Đình-Phùng, trước kia là đường Richaud, ngay trung tâm cao nguyên. Một nhân vật quý tộc từ miền Bắc lái chiếc xe công vụ của mình đi ngang qua, trên xe dán tem đỏ, có vợ đi cùng. Đường rất đông người. Hai thanh niên xuất hiện, tay cầm súng ngắn. Họ mời ông quan lớn miền Bắc trao cho họ chiếc đồng hồ đeo tay hiệu Omega bằng vàng tuyệt đẹp của mình. Vì vị trí và hai họng súng đang chĩa vào mình, ông ta không thể rút súng ra, mà như mọi người miền Bắc, ông ta đeo súng bên hông, nên đành phải làm theo. Hai thanh niên leo lên chiếc Honda của họ và biến mất vào đám đông đang cười khoái chí, kỳ diệu thay, đã khép lại sau lưng họ.

Thứ Ba, ngày 4 tháng Mười Một

Các chuyên gia trồng mía từ Cuba đã đến. Đây là một sáng kiến tuyệt vời. Với sự giúp đỡ của họ, sản phẩm của chúng ta chắc chắn sẽ tốt hơn loại cao su hiện nay được sản xuất mà không cần đến mấy tay chuyên gia thực dân Pháp đáng ghét nữa. Vào cuối tháng Mười, một phái đoàn Liên Xô đã đến mua. Họ từ chối số hàng được đưa ra. Chất lượng quá kém.

Không hiểu 60.000 đồng xuất khẩu mà ta vẫn ca ngợi đã được gửi đi như thế nào, bởi báo chí đang ăn mừng chuyến đi, dự kiến vào ngày 10 tháng Mười Một,

của «chiếc tàu hàng đầu tiên» (Liên Xô, theo tên tàu). Không chỉ đối xử với chúng ta như trẻ con, mà họ còn xem chúng ta như những kẻ đần độn !

Về phần người Pháp, cơn thịnh nộ của họ đối với tổng lãnh sự của mình thì ngày càng gia tăng. Người đã nổi bật trong thời điểm Sài Gòn sụp đổ vì nỗi sợ hãi rốc-két, và trong những ngày trước đó, vì đã từ chối bất kỳ sự vi phạm nhỏ nào với các quy định, dù là để cho phép các phụ nữ Pháp lấy chồng Việt và đặc biệt là con lai có mẹ là người Pháp được rời đi, người ấy, thật vậy, trước sự từ chối của các trợ lý phụ trách các vấn đề này và vì họ đã chán ngán, đã tự tay ký các giấy tờ xác nhận quốc tịch Pháp cho một trong những người được ông ta che chở. Rồi, vì dự định sớm hồi hương và do thiếu sự hợp tác từ cộng sự, ông Le Caruyer de Beauvais đã quyết định tự mình tiến hành các thủ tục xin visa xuất cảnh cho người phụ nữ Pháp tình cờ đó [104].

Thứ Tư ngày 5 tháng Mười Một

Còn về bí thư thứ nhất của đại sứ quán Pháp, ông vừa bị ủy ban quân quản trục xuất khỏi nhà riêng. Chính phủ Pháp sẽ lại tiếp tục nuốt nhục chuyện này mà không

104 Cuối tháng Mười Một, ông Le Caruyer de Beauvais đã được bổ nhiệm, theo diện chọn lựa đặc cách, làm cố vấn ngoại giao hạng nhất.

phản ứng gì chăng ? Dù sao thì viên chức ngoại giao đó cũng đã được phép mang theo bàn chải đánh răng của mình.

Đồng đô-la hiện nay đã đạt mức gấp bốn lần tỷ giá chính thức : sáu đồng miền Nam. Theo bạn tôi, Lư Hỷ Dĩnh (Lu Hsi-ying), cú bùng nổ này không chỉ đến từ nhu cầu của người Hoa vẫn đang âm thầm trốn thoát, mà còn từ các sĩ quan và viên chức miền Bắc. Và Lư là người hiểu rõ điều mình nói.

Bọn ếch (ám chỉ chính quyền mới) thích buôn lậu hơn là các hiện tượng siêu nhiên. Họ vừa đóng cửa một nhà nguyện nhỏ ở Sài Gòn, nơi mà một bức tượng Đức Mẹ được cho là đã rơi lệ.

Một hiện tượng như vậy tất nhiên là phản khoa học. Nhưng có vẻ như người ta cũng không thể tin tưởng vào khoa học Mác-xít. Đài khí tượng Hà Nội đã thông báo cơn bão sẽ đến Sài Gòn vào hôm qua. Nhưng nó đã không tới. Thật ra, nó mang tên Mỹ, Helen. Đây là lần thứ hai một cơn bão trong hoàn cảnh tương tự lại biến mất. Thật là nản. Nhất là đối với bão !

Thứ Năm ngày 6 tháng Mười Một

Tờ Tin Sáng hôm qua đã đưa ra những lời trấn an không thiếu phần thú vị. Dường như «việc đến sống ở các vùng kinh tế mới không phải là đi đày». Đó chỉ là một «sự phân bổ mới về dân cư và lực lượng lao động giữa thành thị và nông thôn để khai thác hiệu quả các nguồn tài nguyên phong phú của đất nước». Hơn nữa, «chính phủ không bắt buộc ai phải đến định cư ở đó và cũng không nhắm vào bất kỳ thành phần dân chúng cụ thể nào» [105]. Tuy nhiên, qua danh sách nêu ra, có thể thấy điều đó «sẽ có lợi» cho những người bị mất kế sinh nhai vì thời cuộc, vì từng là tay sai cũ, vì bị cấm hành nghề hay vì bị tịch thu phương tiện sống. Và bởi vì mọi việc tái định cư ở nông thôn đều phải có visa của chính quyền, nên thật tình cờ, có những hạng người chỉ được phép định cư ở vùng kinh tế mới. Nên họ tình nguyện đi. Đó là trường hợp của các cựu quân nhân và gia đình sĩ quan đang bị cải tạo. Tóm lại, người dân được tự do làm theo những gì Đảng buộc họ làm. Như Hồ Chí Minh từng nói, «không có gì quý hơn độc lập, tự do».

Thứ Sáu, ngày 7 tháng Mười Một

Việc phá giá 25% của đồng piastre mới miền Nam so với đồng Bắc đã được thực hiện. Vậy là một lần nữa

105 Xem trong phụ lục, sắc lệnh ngày 19 tháng Năm năm 1976.

người ta lại nói dối chúng tôi khi khẳng định rằng đó chỉ là biện pháp áp dụng cho quân nhân và công chức đang công tác tại miền Nam. Trong cuộc chiến 1939–1945, người Đức cũng đã làm như vậy với đồng mark để bóc lột các nước bị chiếm đóng.

Điều đó không ngăn được báo chí tiếp tục ca ngợi bằng những lời hoa mỹ sự gia tăng chóng mặt của sản xuất công nghiệp và nông nghiệp, vượt cả chỉ tiêu của các kế hoạch. Tiếc rằng các kế hoạch ấy thì chẳng bao giờ được công bố. Và rằng tất cả các mặt hàng, với một tinh thần phản động, vẫn cứ tiếp tục biến mất khỏi thị trường.

Tiếng súng lẻ tẻ vẫn vang lên về đêm, chỗ này chỗ kia.

Thứ Bảy, ngày 8 tháng Mười Một

Chiều hôm qua, một cuộc họp báo đã bị hủy bỏ. Tối qua, các đài phát thanh nước ngoài loan tin rằng một ủy ban đã hoàn tất các điều kiện tái thống nhất. Nhưng sáng nay, dù các nhà báo lại được triệu tập cho chiều mai, báo chí và đài phát thanh giải phóng vẫn im lặng. Thế nhưng, việc trao đổi tiền tệ giữa miền Bắc và miền Nam đã bị đình chỉ. Vậy chuyện gì đang xảy ra ? Cái thói giấu giếm này thật đáng bực. Nhất là khi người ta

nói rằng nhân dân đang cầm quyền. Xin đừng cười.

Ở tỉnh lẻ, các ủy ban là những người cầm trịch. Vì mọi vận chuyển hàng hóa đều phải xin giấy phép, họ cấm xe qua địa phận của mình hoặc tự đặt ra thuế riêng. Thật như thời Trung cổ. Để ra khỏi Đà Lạt và đưa rau về tiếp tế cho Sài Gòn, mỗi xe tải giờ đây phải nộp 36 đồng (200 quan Pháp) cho trạm thu phí mới, trong khi chi phí vận chuyển là 144 đồng đối với người gửi.

Sổ tay trào phúng : tờ Tin Sáng hôm kia thông báo rất nghiêm túc rằng «các gái mại dâm sẽ được tập trung để theo học các lớp đào tạo nghề». Họ chẳng phải đã đủ chuyên nghiệp rồi sao ?

Thứ Hai, ngày 10 tháng Mười Một

Việc thống nhất có vẻ sắp xảy ra. Phái đoàn miền Nam tham gia đàm phán được cho là do Phạm Hùng đứng đầu. Điều này thực sự quá sức chịu đựng vì Phạm Hùng không phải người miền Nam mà là người miền Bắc, nhân vật thứ tư trong bộ máy quyền lực, thậm chí còn xếp trên cả Thủ tướng Phạm Văn Đồng.

Sự chán nản bao trùm Sài Gòn, lạ thay, đặc biệt là ở tầng lớp bình dân, những người thực ra mất mát ít nhất. Dân chúng có cảm giác bị lừa bởi những kẻ miền

Bắc mà mùa gió xuân đã cuốn vào đây và mà họ khinh thường. Họ coi những người này là thô kệch, xấu xí và thấp bé [106], bất tài, không hiểu biết gì về kỹ thuật hiện đại, sống trong mức nghèo đói, kiêu ngạo một cách ngu xuẩn, giáo điều, không có chút hài hước hay cảm nhận cuộc sống.

Tuy vậy, sự thống nhất là điều cần thiết cho đất nước. Nhưng không phải trong điều kiện thảm hại như thế này. Vì thế, một lần nữa lại có tin đồn về các liên lạc giữa lãnh đạo Chính phủ Cách mạng Lâm thời với lực lượng kháng chiến, lực lượng có vẻ đã gia tăng ảnh hưởng ở Tây Nguyên và các vùng biên giới. Nhưng điều đó liệu có thay đổi được gì ?

Đồng đô-la lại tăng. Hôm nay đạt 6,7 đồng miền Nam, trong khi tỷ giá chính thức là 1,5.

Không, chúng tôi không hề mong điều này ! Nhưng để tránh nó, có phải chăng nên ủng hộ Thiệu ? Tôi sẽ không bao giờ tha thứ cho Hoa Kỳ vì đã khiến chúng tôi chỉ còn hai lựa chọn : độc tài Thiệu hoặc cộng sản miền Bắc.

---

106 Xưa kia thấp hơn người Bắc Kỳ, người Nam Kỳ nay đã cao lên trung bình khoảng mười phân trong vòng 20 năm, nhờ sự cải thiện rực rỡ mức sống của chính quyền bù nhìn.

Thứ Ba, ngày 11 tháng Mười Một

Thế là xong. Mọi chuyện bắt đầu ! Báo chí đồng loạt thổi kèn ca tụng sự thống nhất. Tất cả đều tràn ngập những trích dẫn Hồ Chí Minh. Ví dụ, Sài Gòn Giải Phóng chạy tít 8 cột : «Việt Nam là một. Sông có thể cạn, núi có thể mòn, chân lý này không bao giờ thay đổi». Điều đó, phải công nhận, là rất đẹp. Tôi thú nhận rằng, thật ra, tôi luôn có một cảm tình đặc biệt dành cho con người nhỏ bé can đảm ấy, với ý chí không gì khuất phục.

Nghe nói, theo báo chí ngày hôm qua, rằng miền Bắc đã cấp cho miền Nam, «từ ngày 1 tháng 5 đến đầu tháng 10, hàng trăm nghìn tấn nhiên liệu, hàng trăm nghìn tấn phân bón hóa học, cũng như hàng chục nghìn tấn bột mì, bông và các loại lương thực, thực phẩm khác, với tổng giá trị gần 300 tỷ đồng piastre cũ».

Tức là khoảng 400 triệu đô la. Trời đất, chỉ trong năm tháng thôi đấy ! Người Mỹ bị vượt mặt rồi ! Năm 1975, theo kế hoạch - nhưng cái chết bất ngờ đã phá vỡ kế hoạch ấy - thì tổng nhập khẩu của miền Nam, kể cả với mọi nguồn viện trợ, nhất là viện trợ của Mỹ - và trong cả năm - cũng chỉ dự kiến đạt 700 đến 800 triệu đô la.

Tất cả những lời khẳng định kia đều là những lời dối trá trắng trợn.

Ngay với phân bón, con số cũng sai, sai tới mức tỉ lệ 100 chọi 1. Toàn bộ lượng phân bón nhập từ miền Bắc cho đến nay chỉ khoảng 2.000 tấn phosphat (apatit), mà loại này ở miền Nam chỉ có thể dùng được khi trộn lẫn với các chất khác.

Và bằng những tấm thảm bay nào mà những chuyến hàng phi thường này được chuyên chở ? Theo số liệu chính thức, mà báo chí còn nhấn mạnh là đã tăng mạnh so với những tháng trước, thì cảng Sài Gòn trong tháng Mười chỉ xử lý (cả vào và ra) có 65.000 tấn hàng hóa.

Hơn nữa, theo chính thống kê của họ - mà chắc cũng đã bị thổi phồng - thì miền Bắc mỗi năm sử dụng 500.000 tấn phân bón hóa học, trong đó 100.000 tấn là superphosphat. Vậy thì CHDCNDVN lấy đâu ra «hàng trăm nghìn tấn» để gửi vào Nam ?

Từ đây đến lúc họ loan tin miền Bắc gửi cả mủ cao su vào miền Nam thì cũng chẳng xa lắm đâu, vì họ xem chúng ta như những kẻ thiểu năng trí tuệ. Và từ những cây cao su trồng trên Tam Đảo hay vùng đá vôi Ninh Bình, thì sao không nhỉ ?

Dù sao thì việc quốc hữu hóa các đồn điền sau khi trục xuất các chủ đồn điền người Pháp cũng đã mang lại những phép lạ. Báo Tin Sáng ngày 11 tháng 11 thừa nhận rằng các đồn điền đó không có khả năng trả lương cho công nhân vì cao su chất lượng tồi tệ không bán được. Không thể tiếp tục khai thác mủ, vô số cây cao su bị đốn hạ để lấy củi đốt [107].

May mắn thay, phương thuốc đã được tìm ra : một cuộc tổng điều tra mới và một kế hoạch sản xuất.

Thứ Tư, ngày 12 tháng 11

Chiến dịch thống nhất đang tăng tốc. Ở các khu phố, chỉ toàn các cuộc họp dân cư (ở khu chúng tôi, có ba cuộc trong tuần này). Trong các nhà máy, chỉ có các cuộc thi, kiến nghị, tiêu chuẩn được phá vỡ để tôn vinh điều đó. Trên đường phố, chỉ có các cuộc biểu tình tự phát và các cuộc diễu hành nhiệt tình. Nhưng khuôn

107 Khi xảy ra tình trạng thiếu hụt nhiên liệu nghiêm trọng vào tháng 5 năm 1976, và khi chính quyền cố gắng khắc phục điều đó, ít nhất là với nhiên liệu sinh hoạt, bằng một loại than ép từ than đá miền Bắc và than bùn miền Nam - mà với thứ đó thì các bếp lò truyền thống không thể nào sử dụng được - báo chí sẽ ca ngợi loại nhiên liệu thay thế này rằng nó «sẽ chấm dứt việc tàn phá rừng một cách bừa bãi, và việc lãng phí cây cối cần thiết cho xây dựng và công nghiệp». Nói cách khác, đó là các cây cao su (Sài Gòn Giải Phóng số 328 ngày 28-5-1976).

mặt những người tham gia vui vẻ đến mức tôi nhầm người đầu tiên gặp là một đám tang. Thành phố được CMA yêu cầu treo cờ «quốc kỳ và cờ Cộng hòa Nam Việt Nam». Quốc kỳ ở đây là cờ miền Bắc, tất nhiên. Hoặc cũng có thể không. Vì kết quả của «lời yêu cầu» gần như không có gì. Ngay cả trên các tòa nhà công cộng. Đây là một dấu hiệu thú vị.

Một sự ảm đạm bao trùm thành phố. Dù có các thông cáo, dân chúng lo sợ một đợt đổi tiền mới và tích trữ hàng hóa. Giá cả tăng lên. Hôm qua, đồng đô la đạt 8 đồng (so với 1,5 đồng lý thuyết).

Trái ngược với khẳng định của Ngân hàng Quốc gia cách đây mười lăm ngày, 15% số tiền được gửi như viện trợ bởi người thân ở nước ngoài và được Ngân hàng Quốc gia khuyến khích để có ngoại tệ đã bị giữ lại. Điều đó đã được dự đoán từ trước. Dù sao thì những người này không thể không gian lận. Tình yêu tưởng tượng của họ với dân chúng nói chung dựa trên sự khinh miệt cá nhân nói riêng.

Giấy phép đi lại ngày càng hiếm được cấp, ngay cả cho phụ nữ. Trên xe buýt, việc kiểm tra từng gói hàng cá nhân ngày càng gắt gao hơn. Mẹ bà Linh tuần trước bị tịch thu một ký gạo khi trở về từ Tân An, nơi bà đã đi chôn cha mình.

Nhận thức được sự lo lắng và bất an của dân chúng, chính quyền đã đưa ra thông cáo kiểu này về hiện tượng nhật thực sẽ xảy ra vào ngày 18 tháng 11 : «Văn phòng khí tượng nhấn mạnh rằng những hiện tượng tự nhiên như vậy, đã được biết từ lâu và có thể dự báo trước nhiều năm, hoàn toàn không ảnh hưởng đến cuộc sống và công việc của con người. Đặc biệt, chúng không thể là dấu hiệu báo trước những sự kiện có thể xảy ra trên trái đất, như một số người mê tín, vẫn còn giữ thói quen tin vào những điều sai trái từ thời Mỹ và thời Thiệu đã khẳng định ».

Đổ lỗi nguồn gốc mê tín cho thời Thiệu thật ngu ngốc, vì chúng đã tồn tại hàng nghìn năm và ai cũng biết điều đó. Đổ lỗi cho người Mỹ chỉ ảnh hưởng đến những người làm vậy và chỉ làm tăng thêm nghi ngờ về sự liên quan của họ trong tất cả những tai họa hiện nay của chúng ta. Loại thông cáo này một lần nữa chứng tỏ sự khinh thường mà những kẻ cầm quyền dành cho chúng ta.

Nhưng ở Campuchia còn tồi tệ hơn. Tối nay, tôi gặp một người tị nạn ở nhà một người bạn. Anh ta sẽ quay lại đó bằng cách bất hợp pháp để cố gắng tìm lại gia đình mình đã mất. Dân chúng bị đối xử như nô lệ, phải phục tùng những ý thích tùy tiện của các ông chủ, tức

là các đảng viên và Khmer Đỏ. Mặc dù dân đã được di tản hoàn toàn ra nông thôn, nhưng các cuộc di cư vẫn tiếp diễn. Vào giữa đêm, một cách có hệ thống, cư dân ở những vùng rộng lớn nhận lệnh rời đi, đi bộ tới một điểm đến không biết trước. Trong bóng tối, những người bất hạnh không thể gom góp được vài vật dụng cá nhân mà họ đã kịp cứu hoặc tự chế tạo. Điều này là cố ý. Nhiều trẻ em bị mất tích mãi mãi. Người già và người bệnh bị bỏ lại chết bên vệ đường. Mục đích là cắt đứt mọi liên kết gia đình, tôn giáo và tình bạn. Là làm sụp đổ tinh thần cá nhân để họ chỉ còn là những cỗ máy biết vâng lời nhằm giữ lấy mạng sống.

Thứ Năm, ngày 13 tháng 11

Phải chăng để kìm chế cơn vui sướng bùng nổ do sự tái thống nhất sắp xảy ra, mà báo chí mô tả một cách hào hứng, thành phố bị kiểm soát chặt chẽ bởi những binh lính có vũ trang mang phù hiệu đỏ của an ninh quân sự ?

Chính quyền cũng lo sợ rằng khi mùa mưa kết thúc và thời tiết đẹp trở lại - mặc dù có vài cơn giông đẹp - kèm theo cái nóng ban đêm mới, sẽ sinh ra những suy nghĩ nhẹ dạ trong dân chúng, những người không còn chỗ để xả bớt niềm vui và tình yêu cuộc sống tự nhiên? Từ nay, các thiếu nữ phải về nhà trước 22 giờ, dù giờ

giới nghiêm mới được đặt lại là nửa đêm. Trưởng khu phố và trưởng tổ dân phố đi kiểm tra từng nhà để đảm bảo mọi người tuân thủ các quy định về sự thuần khiết cách mạng.

Họ nên kiểm tra xem các bộ đội, với những chiếc xe cá nhân phần lớn là trộm cắp, làm sao mua được xăng trên thị trường tự do với giá một đồng miền Nam một lít, trong khi trợ cấp hằng ngày của họ chỉ là nửa đồng, số tiền mà theo lý thuyết họ phải dùng để ăn uống. Hai mươi lít xăng - loại cực kém chất lượng - có giá bằng cả tháng lương của một giáo viên tiểu học.

Ngược lại, các lính canh trại cải tạo gần Ban Mê Thuột, nơi gần như toàn bộ sĩ quan bị giam đã trốn thoát thành công, chắc chắn đang gặp rắc rối. Dù đã tiến hành nhiều cuộc truy quét, không một học viên nào được tìm thấy.

Thứ Sáu, 14 tháng 11

Trong số các thành viên của phái đoàn miền Nam tham gia đàm phán tái thống nhất, có vị linh mục Công giáo không thể thiếu. Ông là chủ tịch hội «những người Kitô hữu thờ phượng Chúa Kitô». Vào tháng 5, nhân vật này đã gây nhiều phiền toái cho tổng giám mục Sài Gòn, người không thể xác định được ông ta là ai. Nhưng

chỉ riêng trong số các lãnh đạo của chúng ta được nhắc đến, tướng Trần Văn Trà dường như bị lãng quên. Liệu ông ta có tái phạm vào thú tiêu xài xa hoa ?

Trong số ít tin tức trên báo chí không liên quan đến việc tái thống nhất, tôi ghi nhận một tin có thể làm vui lòng bạn bè cánh tả của tôi ở Pháp. Ngay cả đối với các trường dạy nghề, bộ giáo dục cũng thông báo rằng «việc tuyển sinh sẽ được thực hiện bằng hình thức thi tuyển». Tất nhiên, ưu tiên sẽ dành cho con cái các anh hùng cách mạng, chiến sĩ cách mạng, những người đã làm việc cho cách mạng, v.v...

Thứ Bảy, 15 tháng 11

Phó đại diện đại sứ quán Pháp đã lên đường sáng nay. Trái với sự việc từng xảy ra với đại sứ Mérillon, lần này mọi chuyện diễn ra suôn sẻ. Ông Drumetz không bị kiểm tra hành lý xách tay như đại sứ trước đó. Một đại diện của bộ ngoại giao đã hộ tống ông đến cầu lên máy bay. Ngoài yêu cầu của nghi lễ ngoại giao, sự có mặt của người này rất cần thiết. Tên của phó đại diện tạm quyền đã bị quên trong danh sách, điều mà Pháp không có quyền can thiệp dù chính phủ Pháp phải chi trả các chuyến bay đặc biệt này.

16 tấn vàng mà thống đốc Ngân hàng Trung ương bù nhìn đã chuyển cho chính quyền mới ngay sau ngày 30 tháng 4 giờ đâu rồi? Nhiều tháng qua, những lời đồn đại cho rằng số vàng này đã được chuyển về Hà Nội. Điều này dường như được Ngân hàng Quốc gia xác nhận khi, để trấn an dân chúng vốn không tin giá trị của các tờ tiền mới, họ công bố rằng chúng «được đảm bảo bởi toàn bộ tài sản của quốc gia»... chứ không phải bởi dự trữ của ngân hàng.

Chủ Nhật, 16 tháng 11

Mặt trời ngày càng xua tan những đám mây mưa cuối cùng của mùa gió mùa, cho chúng ta thấy những tia hy vọng mới. Cú sốc đầu tiên của việc tái thống nhất sắp tới đã lắng xuống, chúng ta bắt đầu tự nói với nhau rằng mình sẽ được hưởng một chế độ riêng biệt và cách sống của chúng ta sẽ được giữ nguyên. Tôi thường nghe người nước ngoài chế giễu thói quen của người miền Nam là hay tự tạo ảo tưởng. Nhưng chẳng phải đây là một minh chứng cho tình yêu cuộc sống của chúng ta, điều khiến ta kiên cường đến vậy để tồn tại sao ?

Trong thành phố mà dù có lệnh nhưng vẫn từ chối treo cờ và nơi không khí nhộn nhịp dần trở lại, người ta mua tất cả những gì tìm được, vì lo sợ đồng tiền miền Nam sẽ bị bãi bỏ. Và giá cả tăng lên. Trung bình tăng 20%

trong một tháng. Giá các sản phẩm dùng hàng ngày trở nên đắt đỏ. Còn các sản phẩm nhập khẩu, do kho hàng không được bổ sung suốt bảy tháng qua, thì khỏi nói. Bơ có giá 32 đồng một ký (100 franc). Mức tăng giá đặc biệt rõ rệt với những hàng hóa có thể bảo quản được và rất cần thiết, như quần áo. Quần cotton đen, unisex và truyền thống, tháng tư có giá 2.000 piastre. Giờ không thể mua được dưới 10 đến 12.000 đồng miền Nam.

Tỷ giá có lợi cho miền Bắc và nguồn cung từ phía quân chiếm đóng, vốn không liên quan gì đến lương hay tiền thưởng của họ, cũng không làm tình hình khá hơn. Cũng không phải vì những đoàn xe tải chở đầy hàng hóa bị thu hồi vẫn tiếp tục đi lên Hà Nội.

Thứ Hai, 17 tháng 11

Gặp hôm qua vợ của Tâm, một người bạn là viên chức chế độ cũ, người mà tôi không có tin tức gì.

Tâm bị đưa vào trại từ tháng sáu, vừa được thả. Từ tháng chín, 225 trong số 4500 người bị giam giữ đã được thả, dù không ai biết rõ dựa trên tiêu chí nào mà họ được đặc ân này.

Bị tước quyền công dân, những người được thả vẫn bị giám sát chặt chẽ trong một năm. Mỗi người phải

viết nhật ký hàng ngày ghi lại mọi chuyến đi, tên và địa chỉ người họ tiếp xúc, nội dung các cuộc trao đổi và ghi chú suy nghĩ cá nhân. Mỗi tuần, nhật ký này phải nộp cho chính quyền. Một mạng lưới gián điệp khổng lồ sẽ hình thành khi cả triệu «học viên» trở về, nếu tất cả họ đều trở về. Theo Tâm, tất cả những người liên quan đến chính quyền bù nhìn và các sĩ quan từ cấp đại úy trở lên sẽ không trở về ít nhất trong vài năm. Đây là giả thuyết lạc quan nhất.

Thật ra, việc kiểm soát dân cư đã khá chặt chẽ nhờ mạng lưới các trưởng nhóm nhà, khu phố, tổ dân phố, các công đoàn, chi bộ, các hội đoàn gần như bắt buộc.

Dù khắc nghiệt, điều kiện sống trong trại của Tâm vẫn chịu được, miễn không bị bệnh. Nhưng các bệnh do thiếu dinh dưỡng, như bệnh beri-beri, đã gây ra nhiều thiệt hại. May mà không có bệnh sốt rét. Thuốc men rất hiếm, chỉ những ca nặng mới được chăm sóc. Khác với các trại khác, gia đình không được gửi thuốc vào. Các bác sĩ bị giam chữa bệnh bằng châm cứu và thậm chí bằng cách đốt điếu thuốc. (Tôi không nhớ đã ghi lại rằng một ngành y học truyền thống dựa trên châm cứu và thảo dược đã được thành lập tại đại học. Đào tạo bác sĩ đi chân đất là một biện pháp cứu chữa cần thiết do thiếu thuốc men và việc bác sĩ ra nước ngoài trước ngày

30 tháng 4).

Các tù nhân không được nhận thư từ.

Lúc đầu, các loại học viên bị trộn lẫn với nhau. Sau vài tuần, những người chính trị bị chuyển đến các trại đặc biệt. Thỉnh thoảng, lính xông vào trại và bắt đi vài tù nhân mà không ai biết số phận họ ra sao.

Theo lời vợ của Tâm, người không muốn gặp bất kỳ bạn bè nào để không làm họ gặp rắc rối, thì chồng bà chủ yếu chịu đựng sự tuyên truyền không ngừng, cùng cảm giác tội lỗi mà chính quyền trại bắt các tù nhân phải mang. Hoàn toàn là phương pháp Trung Quốc được Pasqualini mô tả trong cuốn sách «Tù nhân của Mao», chỉ khác là không có lao động chân tay. Cả ngày suốt tuần, các lớp học, các buổi tự phê bình, các bài tự phê bình viết nối tiếp nhau, không hề được nghỉ ngơi.

Như khẩu hiệu của Hồ Chí Minh được dán khắp nơi nhắc đi nhắc lại : «Độc lập và tự do là tài sản quý giá nhất». Người ta còn không dám đặt câu hỏi theo nghi thức : «Giỡn mặt ai đây ?» Thật rõ ràng là chính chúng ta.

Vẫn nhân danh tự do, ngày 12 và 14 tháng 11, các báo Sài Gòn Giải Phóng đã công bố danh sách các tác phẩm nước ngoài bị cấm dịch. Trong đó có : Soljenitsyne, Pasternak, Caldwell, Koestler, Radiguet, và thậm chí cả Françoise Sagan và Jean Bruce. Một thời gian trước đây, sách tiếng Việt cũng bị cấm. Đa phần là các tiểu thuyết tình yêu «làm mất tinh thần».

Có vẻ như ở một số vùng An Nam, nông dân đã bị tước hết đất đai, nay trở thành tài sản của Nhà nước, không phải của tập thể. Các gia đình chỉ giữ được một vườn nhỏ 50 x 20 mét. Mỗi người lao động nhận một đồng mỗi ngày để mua các nhu yếu phẩm từ các công ty nhà nước.

Thứ Ba, 18 tháng 11

Cuộc họp thứ hai của ủy ban thống nhất đã diễn ra hôm qua.

Trương Chỉnh, đồng chí đại diện miền Bắc, chủ tịch cuộc họp - đương nhiên - đề xuất tổ chức bầu cử toàn quốc. Quốc hội mới sẽ bầu chính phủ của nước thống nhất. Bạn đoán xem ai sẽ được bầu và ai sẽ vào chính phủ ?

Thứ Tư, 19 tháng 11

Dù chắc chắn Sài Gòn sẽ mất đặc quyền làm thủ đô, chính quyền vẫn tiếp tục thu nhà dân. Phải nói rằng công chức sinh sôi như chuột.

Vài ngày trước, qua cánh cửa vườn vẫn mở, tôi chứng kiến cùng với một đám đông nhỏ người xem hân hoan một cuộc cãi vã - tiếc là chỉ lời nói - giữa các đơn vị khác nhau tranh nhau chiếm căn biệt thự của ông Théron, giám đốc SIPH, trên phố Phan-Thanh-Giản - hay giờ là Điện Biên Phủ. Những lời qua lại không hề lịch sự. Trong số các lời lẽ, «tư tưởng phản động» và «xu hướng cá nhân chủ nghĩa» là những lời lăng mạ nặng nề nhất. Cuối cùng, ban lãnh đạo ngành cao su đã giữ được căn nhà.

Thứ Năm, 20 tháng 11

Việc các đại biểu miền Nam tham gia ủy ban thống nhất có phải còn thiếu sót ? Theo Sài Gòn Giải Phóng số 106, các đề xuất được chấp thuận với 36 phiếu. Trong khi đó số đại biểu là 50. Không phải 25 người miền Bắc, sau 20 năm đào tạo, lại từ bỏ. Có phải chỉ có 11 người miền Nam quyết tâm tự sát chính trị ?

Với báo chí gần như im lặng, giao thông ngày càng khó khăn và nỗi sợ nói ra ngày càng lớn, sự im lặng bao trùm tỉnh lỵ. Chúng ta chỉ biết qua báo chí rằng vùng Đà Nẵng, ở An Nam, bị lũ lụt tàn phá... miền Bắc tất nhiên đã gửi viện trợ đoàn kết. Tuy nhiên, ngày 11, báo chí đưa tin lực lượng an ninh Rạch Giá bắt giữ 2 cựu đại úy bù nhìn đang cố trốn biển. Một người đã tự sát bằng súng lục.

Thứ Bảy, ngày 22 tháng 11

Vì thiếu chỗ và thuốc men, các bệnh viện trong thành phố đã từ chối điều trị cho những bệnh nhân không có nhiều khả năng khỏi bệnh, đặc biệt là những người bị lao phổi. Họ bị trả về nhà và các khoa điều trị bị đóng cửa. Trong vài tuần gần đây, số người tàn tật và bệnh nhân lang thang trên vỉa hè tăng lên một cách ấn tượng. Trong khi đó, chính quyền vẫn cấm bệnh viện Pháp Grall tự nhập các sản phẩm dược phẩm và từ chối cấp visa nhập cảnh cho các bác sĩ thay thế. Hiện chỉ còn ba bác sĩ làm việc ở đó. Nhiều khoa đã đóng cửa.

Nhiều trại trẻ mồ côi cũng đã bị đóng cửa.

Với logic tương tự, trong khi gạo bị hạn chế, tàu chở hàng «Asia Hero» của Liên Xô vừa rời đi với 2.500 tấn gạo sang Singapore. Thật quá đáng ! Và chúng tôi chỉ

biết khuất phục và tại các cuộc họp, phải đồng ý, nếu không muốn bị bắt đi rửa não vì thái độ phản kháng.

Chúng tôi hoàn toàn bị mất quyền tự chủ. Không còn quyền kiểm soát bản thân. Chúng tôi như những đứa trẻ sơ sinh bị quấn tã kiểu ngày xưa ở một số nước, tay chân bị cố định, không thể biểu đạt ý chí, bị bồng bế theo ý mẹ tàn bạo, cách mạng. Đây là sự mất nhân cách tuyệt đối, một sự «hủy bỏ người lớn».

Tôi không chịu nổi nữa. Tôi phải tìm cách thoát đi. Nước mắt nghẹn ngào vì tôi yêu đất nước mình hơn bao giờ hết như một người phụ nữ. Phải bỏ lại nó, dù nó vừa mới lấy lại độc lập mà cha tôi đã chết vì điều đó, thật tội nghiệp biết bao ! Nhưng những kẻ mắc chứng hoang tưởng quyền lực đã cướp đi phẩm giá và tự do của chúng tôi. Họ cướp đất nước của chúng tôi ngay khi cuộc đấu tranh của họ đem lại đất nước đó cho chúng tôi. Thật là một thất vọng lớn !

Dù thất bại vô số và theo tin tôi có được, chỉ có thể hy vọng 30% cơ hội thành công, mẹ tôi cuối cùng cũng đồng ý liều lĩnh cùng tôi chơi tới cùng [108]. Dù sao, tôi

108 Cuối mùa xuân năm 1976, việc thiếu nhiên liệu, vốn sẽ cản trở việc tuần tra của các tàu tuần tra hải quân, sẽ tạo điều kiện cho nhiều vụ trốn chạy bằng đường biển hơn và ít rủi ro hơn. Khi đó dường như có những chuyến tàu chạy từ Rạch Giá để

cũng sẵn sàng chờ thêm vài tháng nếu cần, còn hơn giao mình cho bất kỳ kẻ buôn người nào. Mẹ tôi không từ chối kế hoạch bỏ trốn của tôi vì sợ, mà vì lòng trung thành với đất nước và cha tôi. Nhưng bà thừa nhận hôm nay rằng cái mà bà nghĩ là cơn sốt tuổi trẻ giờ đã trở thành một tiến trình không thể đảo ngược.

Qua vài lời ám chỉ, tôi hiểu rằng người đầu bếp và người giúp việc muốn con gái họ là Kim đi cùng chúng tôi. Ông ta thì thấy mình quá già, còn Dương thì không muốn bỏ ông ta lại. Có thể tôi sẽ thuyết phục được họ nếu tìm được một đường dây không quá mạo hiểm. Bố dượng tôi có thể cho họ chỗ ở và việc làm ở Pháp. Qua một lá thư của ông, gửi đến chúng tôi mất hơn một tháng rưỡi (thời gian chậm trễ của thư từ là do hệ thống kiểm duyệt), ông đã nói rõ điều đó. Ông đã mở một nhà hàng trên bờ biển Côte d'Azur.

Nói cho cùng, Kim có thể thử tìm một người Pháp độc thân để kết hôn. Tôi đã dò hỏi một chút trong giới người Pháp. Nhưng người độc thân trở thành một thứ hàng hiếm có. Dù sao đi nữa, bây giờ các dịch vụ xuất nhập cảnh không còn chấp nhận cho những người Pháp mới ra ngoài nếu không trả những khoản tiền khổng

---

đưa người trốn chạy đến các đảo nhỏ hoang vắng phía nam đảo Phú Quốc, nơi các tàu lớn hơn của Thái Lan sẽ đến đón họ.

lồ. Tôi biết ngay lúc này, một nữ tu trẻ, người duy nhất còn lại trong dòng của mình, cũng đang tìm một người chồng Pháp. Nhưng, bỏ qua chuyện hối lộ, con chim hiếm này còn khó tìm hơn nữa. Điều ấy yêu cầu một cuộc hôn nhân giả.

Thứ Hai, 24 tháng 11

Một xu hướng mới đang hoành hành trong báo chí, đó là các bài tự phê bình của những người «trở về từ trại». Ví dụ như vị kiến trúc sư này, người đã củng cố nhà nước bù nhìn bằng cách xây dựng các tòa nhà, cảm ơn cuộc cách mạng đã mở mắt cho ông ta và cho phép ông ta chuộc lỗi bằng cách tuân thủ nghiêm ngặt quyền lực cách mạng. Hay như cựu sinh viên kia, người hối tiếc những ngày tháng đã qua ở một nước phương Tây, nơi sau khi học xong, anh ta đã tìm được việc làm, trong khi mọi thời gian của anh ta đáng lẽ phải dành cho cách mạng. Giờ đây anh ta có thể dồn hết sức lực cho cách mạng, vì nhân dân đã tha thứ cho anh ta.

Đó là những gì người ta biến chúng ta thành. Những con rối đã mất hết ý nghĩa về phẩm giá. Mỗi cuộc họp phố hay khu vực, tất cả chúng ta phải nói một câu chuyện giống nhau. Tôi không thể chịu đựng được việc nói dối nữa. Tôi không thể chịu nổi sự giả dối này nữa. Tôi không thể tự khinh bỉ mình nữa vì tôi gục ngã, vì

sợ hãi, như những người khác. Nếu tôi tìm được một liên lạc, tôi sẽ không đi, tôi sẽ vào rừng. Dù sao thì cũng không sao với ký ức về cha tôi. Nhưng đó không phải điều ông mong muốn. Tuy nhiên, tôi không thể gia nhập lực lượng kháng chiến nếu chưa bảo đảm mẹ tôi trốn thoát. Họ sẽ giết bà.

Thứ Bảy, cả gia đình phải đi dự một cuộc mít-tinh để ăn mừng việc ký kết, ngày hôm trước, bản giao ước thống nhất. Cuộc bầu cử chung được quyết định vào quý đầu năm 1976.

Tuy nhiên, với sự kết thúc của mùa mưa, người dân Sài Gòn lấy lại can đảm. Họ dự định tận hưởng số tiền còn lại. Thành phố gần như đã lấy lại được sự náo nhiệt như trước khi bị chiếm đóng. Thanh niên lượn lờ ở các quán bar và tổ chức lại các buổi khiêu vũ với giấy phép được mua bằng tiền và dựa vào cớ lễ gia đình. Chính xác như thời Thiệu. Tiền ở đâu ra thì vẫn là một bí ẩn. Những gì ta biết là những người nắm quyền cũng tham nhũng, và có thể còn hơn cả người tiền nhiệm. Ít nhất thì những người trước không tự che phủ mình bằng sự trong sạch cách mạng và sự tận tụy với nhân dân.

Chỉ có một niềm an ủi duy nhất : mặc dù ít công khai hơn, các cô gái mại dâm cũng đã trở lại gần như đông như trước kia. Tôi sẽ phải nghiên cứu kết quả các khóa

đào tạo nghề mà họ đã trải qua.

Thứ Ba, 25 tháng 11

Biểu tượng quyền lực của giai cấp mới cầm quyền, tức tầng lớp công chức, chính là chiếc xe hơi. Cấp bậc được thể hiện qua thương hiệu xe. Khi bạn lái một chiếc xe Mỹ, Mercedes hay Peugeot 504 đi qua khu ổ chuột của các lãnh chúa trên cao nguyên, các lính canh ở biệt thự sẽ đứng lên chào kính trọng. Điều này thật buồn cười và là một trong những trò tiêu khiển yêu thích của các nhà ngoại giao cuối cùng. Một viên quan chức cao cấp [109] thường đồng nhất mình với tấm rèm che kín kính sau xe, tốt nhất là chỉ để lộ một chiếc mũ bộ đội trên nóc xe. Dù xe của chính quyền dán tem đỏ gạch chéo, nhưng thường là vợ hoặc bạn gái của những ông này lái xe đi chợ.

Thời chế độ trước, xe công vụ rất hiếm. Các công chức được trả lương rất thấp, điều này khuyến khích tham nhũng, họ thường đến văn phòng bằng xe cá nhân (không phải do trưng thu hay tịch thu), nhưng thường hơn là bằng xe máy, xe đạp hoặc thậm chí xe đạp thường. Ngày nay, đến cả những cấp nhỏ nhất cũng di chuyển trên bốn bánh.

109 Ở Trung Quốc, cấp bậc của các quan lại được nhận biết qua chiếc cúc áo của họ, làm bằng đá quý hoặc kim loại.

Chắc chắn phải thuộc giai cấp thượng lưu mới được vào nhóm làm việc quanh Ngân hàng Quốc gia, đề nghị cho các công ty vay trước tiền với điều kiện trả lại lợi nhuận cao, ở Hồng Kông hoặc châu Âu, các công ty này bị buộc phải trả nợ các ngân hàng tư nhân.

Về phần các ngân hàng đóng cửa này, họ sẽ bắt đầu trả nợ cho khách hàng từ ngày 1 tháng 12. Các chủ tài khoản đã nhanh chóng thất vọng. Ngân hàng Quốc gia vừa thông báo, dù gửi bao nhiêu tiền thì họ chỉ nhận lại 30 đồng (90 quan Pháp). Số tiền còn lại sẽ bị khóa tại Ngân hàng Quốc gia dưới dạng tài khoản tiết kiệm.

Phải chăng là do sự bức xúc mà những biện pháp kiểu này gây ra, hay do thói quen làm mờ nỗi sợ quân đội miền Bắc - như chứng tỏ bởi sự thiếu thiện chí trong việc treo cờ mừng thống nhất, điều không thể chấp nhận vào tháng Năm ? Dù sao, tuần trước, trên phố Võ Đình Nhị, một binh sĩ bộ đội đã vô tình góp mặt trong một cảnh bất ngờ. Anh ta đã phàn nàn về chất lượng súp của một người bán hàng rong ngoài trời. Người bán hàng tức giận, chửi bới binh sĩ và đánh anh ta bằng một chiếc ghế đẩu. Một số người qua đường can ngăn, không phải vì thương binh sĩ mà để nhắc người phụ nữ rằng anh ta có thể gọi công an đến. Người bán hàng đáp lại : «Họ đã lấy hết của chúng tôi rồi ; bây giờ họ muốn giết

chúng tôi cũng được»...

Thứ Tư, 26 tháng 11

Người ta tự hỏi tại sao R.D.V. lại yêu cầu Pháp tiếp tục viện trợ (tổng thư ký Bộ Ngoại giao Pháp vừa tới Hà Nội để tiến hành đàm phán) trong khi, theo báo chí, Lê Duẩn, bí thư thứ nhất của Đảng, vừa trở về sau chuyến công du các nước anh em với một chiến lợi phẩm khổng lồ [110]. Đó là chuyện Nghìn lẻ một đêm. Bao giờ họ mới ngừng nói dối ?

Trong lúc chờ đợi núi xi măng được thông báo - mà chắc chắn miền Bắc sẽ gửi phần lớn về - không thể xin được phân bổ quá 5 ký.

Tuyên truyền về việc di cư đến các vùng phát triển kinh tế đang giảm hẳn.

Hơn nữa, làm sao chính quyền có thể đưa được 100.000 người rời Sài Gòn mỗi tháng theo kế hoạch,

---

110 Trong số đó có 20.000 máy kéo và thiết bị cơ giới, 1.500.000 tấn thép, 6 triệu tấn nhiên liệu, 7 triệu tấn xi măng. Cần nhắc lại rằng, chỉ sáu tháng sau, tình trạng thiếu nhiên liệu ở miền Nam nghiêm trọng đến mức gần như tất cả các xe buýt và xe khách đều ngừng hoạt động, thậm chí các tuyến vận tải ưu tiên cũng chỉ được thực hiện giọt chảy giọt, và các hạn chế nghiêm ngặt về điện năng đã được ban bố...

chưa kể sự thiếu hợp tác của những người liên quan. Đất nước giờ rơi vào tình trạng vô chính phủ kinh tế hoàn toàn. Giao thông bị rối loạn do quan liêu yêu cầu giấy phép cho đủ thứ. Vật liệu xây dựng khan hiếm. Các vùng định cư trống trơn. Trong khi đó, 100.000 người mỗi tháng, tương đương khoảng 20.000 gia đình, tức là phải xây dựng từng ấy ngôi nhà. Ai sẽ chuẩn bị đất hoang để cải tạo, cung cấp dụng cụ nông nghiệp dù thô sơ, và hỗ trợ kỹ thuật cho những người thành thị mới trở thành nông dân ? Ai sẽ đảm nhiệm công tác quản lý hành chính, xã hội, giáo dục ? Phần lớn cán bộ có năng lực đang bị đưa đi cải tạo. Kinh nghiệm cải tạo đất hoang ở Siberie dưới thời Khrushchev liệu có phải bài học không? Hơn nữa, vấn đề còn phức tạp hơn vì đây là canh tác thâm canh, không phải mở rộng diện tích. Càng không kể đến, ngay cả những nông dân chân chính cũng chẳng mấy tin tưởng vào nông nghiệp tập thể. Kết quả yếu kém của nông nghiệp Xô Viết sau sáu mươi năm tập thể hóa, không thể đạt mức sản lượng năm 1917 khi Nga chưa có máy móc cơ giới hay phân bón hóa học, càng không thể khiến họ tin tưởng.

Thứ Năm, 27 tháng 11

Tướng Trần Văn Trà vừa một lần nữa xuất hiện trở lại. Tuy nhiên, xác nhận rằng chủ tịch ủy ban quân sự

hành chính từ ngày 30 tháng 4 có thể đang trong tình trạng bán thất sủng vì làm giàu phi pháp và bị giao nhiệm vụ giám sát các hoạt động giả mạo và phản động. André Fontaine, nhà báo quốc tế xuất sắc của báo «Le Monde», lại hoàn toàn bị thất sủng. Cuốn sách «Chiến tranh lạnh» của ông bị cấm cùng với danh sách dài các tác phẩm bị cấm hàng tuần.

Về phần Trung Quốc, họ không hài lòng. Theo các đài phát thanh nước ngoài, Trung Quốc vừa gửi cảnh báo rất cứng rắn tới Hà Nội về việc chiếm đóng quần đảo Trường Sa mà họ cho là thuộc về họ [111]. Các bản đồ

111 Vào các tháng 5 và 6 năm 1976, qua một loạt tuyên bố, Nam Việt Nam, Trung Quốc nhân dân, Philippines và thậm chí cả Đài Loan đều tuyên bố chủ quyền đối với quần đảo Spratleys. Người Việt Nam tuyên bố sẵn sàng chiến đấu để bảo vệ các đảo mà họ đang chiếm giữ (Sài Gòn Giải Phóng, số 254 ngày 27 tháng 5). Và người Philippines xác nhận vào ngày 15 tháng 6 rằng công ty Thụy Điển đang khoan trong quần đảo thay mặt cho họ sẽ tiếp tục công việc. Ít nhất hai lần, các máy bay trinh sát Philippines đã nổ súng vào các trạm của người Việt Nam. Theo yêu cầu của người Mỹ - những người không muốn bị ràng buộc bởi hiệp ước phải giúp đỡ Philippines trong một cuộc xung đột với Việt Nam được Moscow hỗ trợ và cũng không muốn tạo cớ cho Liên Xô can thiệp chính thức vào khu vực này - người Philippines đã từ bỏ các chuyến bay đó. Tuy nhiên, tình hình đã dịu đi vào đầu tháng 7 năm 1976, với chiến dịch nụ cười bất ngờ của Hà Nội hướng về các nước láng giềng

cũ cũng ủng hộ họ, khi quần đảo này đã từng bị thuộc địa Nam Kỳ sáp nhập tháng 12 năm 1933. Khả năng cao là Bắc Kinh sẽ dùng vũ lực để chiếm lại các đảo này như cách họ đã lấy lại Hoàng Sa từ chính quyền Thiệu vào đầu năm 1974. Ngay lúc Sài Gòn sụp đổ, những tàu không rõ danh tính tấn công lực lượng chính phủ trên một số đảo trong quần đảo Trường Sa có vẻ là tàu Trung Quốc, không phải của Bắc Việt. Ngoài dầu mỏ liên quan, Trung Quốc còn muốn cảnh báo Bắc Việt về sự bất lợi khi quá thân với Liên Xô, trong khi Liên Xô không có ý định triển khai hạm đội đông đảo từ Ấn Độ Dương đến Vladivostok.

Đông Nam Á. Thật vậy, sau khi khôi phục quan hệ ngoại giao với Malaysia, Indonesia và Singapore, ông Phan Hiên, phó bộ trưởng Bộ Ngoại giao nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, trong chuyến thăm Manila, đã ký vào ngày 12 tháng 7 văn kiện bình thường hóa quan hệ giữa Việt Nam và Philippines. (Vào ngày 6 tháng 8, quan hệ cũng được khôi phục với quốc gia cuối cùng trong ASEAN, Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á, là Thái Lan.)

Điều thú vị là, cũng giống như Liên Xô, Hoa Kỳ và Trung Quốc đều đang tranh giành sự ủng hộ của Philippines. Bên thứ nhất mong muốn mở rộng ảnh hưởng ở biển Đông và có được các cảng thuận tiện, bên thứ hai muốn duy trì các căn cứ quân sự của họ, trong sự đồng thuận ngầm với bên thứ ba, người coi đây là cách để ngăn chặn sự tiến công của Liên Xô và Việt Nam về phía Nam.

Điều cũng đáng kinh ngạc là ý định - không thể nào khác hơn là có chủ đích từ Hà Nội hoặc ít nhất là từ phe cứng rắn trong giới chính trị - nhằm hủy hoại nền kinh tế miền Nam. Thật vậy, làm sao có thể hiểu khác đi những «khoản truy lĩnh lương» phi thường mà họ vừa cấp cho quân đội chiếm đóng, hiện vẫn còn hàng trăm nghìn binh sĩ ? Những khoản truy lĩnh này được tính theo tiền miền Bắc nhưng lại được chi trả bằng tiền miền Nam, kèm theo tỷ lệ mất giá thực tế giữa Bắc và Nam là 25%. Khối lượng tiền mặt khổng lồ mới này gây ra một đợt lạm phát nhảy vọt nữa, do áp lực mà nó tạo ra đối với giá cả hàng hóa, trong khi lượng hàng hóa lại đang giảm nhanh chóng. Các bộ đội, đứng đầu là các sĩ quan, lao vào mua sắm ồ ạt mà không hề quan tâm đến giá cả. Họ đã phát động một chiến dịch truy lùng ô tô mới, loại hàng hóa vẫn bị cấm buôn bán, và người ta tự hỏi họ lấy đâu ra được giấy đăng ký xe - đồng thời càn quét các thiết bị điện tử. Tại chợ đen, dàn âm thanh stereo đạt mức giá kỷ lục từ 7 đến 8000 franc.

Vì thềm lục địa, giàu dầu mỏ, cũng chưa được phân định rõ ràng giữa Việt Nam, Philippines, Malaysia (nước sở hữu phần phía đông đảo Borneo) và Indonesia, cũng như giữa Việt Nam và Campuchia, nên đang có nguy cơ xảy ra một cuộc chiến giữa các cường quốc lớn thông qua các quốc gia nhỏ làm trung gian, được chuẩn bị ở khu vực này của thế giới.

Chưa kể rằng trong đợt đổi tiền vào cuối tháng Chín, phần lớn các vụ gian lận lại do chính giới chức hành chính và quân đội miền Bắc thực hiện, với quy mô lớn đến mức nhiều người phải tự hỏi liệu có phải đã tồn tại một hệ thống tổ chức hành chính chuyên để gian lận hay không.

Quả thật còn có những yếu tố khác. Lực lượng kháng chiến, đặc biệt là ở vùng cao nguyên, đang nắm giữ những nguồn tài chính quan trọng. Và không phải chỉ những chiếc xe tải chở tiền từ Hà Nội bị họ chiếm vào tháng Chín có thể giải thích cho sự giàu có hiện nay của họ. Rõ ràng là họ được tiếp tế từ bên ngoài, rất có thể là qua các đợt thả dù vũ khí và thực phẩm. Vì hiện nay CIA bị trói tay bởi chiến dịch chống lại họ đang diễn ra tại Hoa Kỳ, nguồn cung cấp duy nhất còn lại có thể là Trung Quốc, nơi có các sân bay ở Campuchia. Ngoài ra, Trung Quốc cũng có trò đùa thú vị là đã cung cấp tiền cho cộng đồng người Hoa ở Chợ Lớn bằng các bản in tiền còn giữ từ thời khởi nghĩa cộng sản. Như vậy, Bắc Kinh một lần nữa muốn nhắc nhở Việt Nam rằng một liên minh quá chặt chẽ với Liên Xô là không phù hợp với vị trí địa lý của mình.

Hơn nữa, các đặc điểm của tiền thật lại quá mơ hồ và thay đổi liên tục, từ hình vẽ cho đến màu sắc, còn dấu

chìm thì thô sơ đến mức việc làm tiền giả phải đang được thực hiện quy mô lớn tại Chợ Lớn. Tôi thách thức ngay cả thống đốc Ngân hàng Quốc gia có thể xác định được tờ tiền nào là thật, tờ nào là giả.

Ngoài ra, người dân cũng không còn tin tưởng vào đồng tiền mà việc thống nhất đất nước chắc chắn sẽ khiến nó bị loại bỏ. Vì vậy, ai cũng tìm cách ném tiền qua cửa sổ. Hoặc đúng hơn, là chuyển đổi nó thành bất kỳ thứ gì có thể.

Thứ Sáu, ngày 28 tháng 11

Người ta bảo chúng ta rằng chủ nghĩa xã hội là «con đường duy nhất đưa đất nước chúng ta đến vinh quang và thịnh vượng» [112]. Vinh quang ? Có lẽ. Thịnh vượng? Tôi nghi ngờ. Giờ đây, các mặt hàng thiết yếu được phân phối bởi một công ty quốc doanh, người dân phải xếp hàng dài vô tận trước các cửa hàng nhà nước chỉ để mua một gói thuốc lá và một hộp diêm mỗi người. Khôn ngoan thay, khách sạn Continental, đã bị quốc hữu hóa, đã tìm ra một cách để thu hút khách ngồi trên sân thượng của mình. Với mỗi phần đồ uống, có giá cực thấp, họ bán kèm một gói thuốc lá theo giá chính thức.

112 Diễn văn được đọc vào ngày 7 tháng 11 năm 1975 bởi Trường Chinh, Chủ tịch phái đoàn miền Bắc và Chủ tịch Hội nghị Thống nhất

Khi bộ đội đến, với bộ quân phục xanh non, mũ cối hình bầu làm từ lá cọ bọc vải xanh, và dáng người thấp lùn, chúng tôi đã gọi họ là những con ếch. Chúng tôi đã bị đánh lừa bởi sự tương đồng về hình dạng. Họ thực ra là những con châu chấu.

Người nước ngoài không phải là những người duy nhất bị cướp bóc. Một biệt thự công vụ thuộc một trong những cơ quan lớn của thành phố, nơi chỉ đón tiếp các cán bộ cấp cao, cũng đã bị mất sạch đồ bạc, bát đĩa, khăn trải bàn, khăn trải giường và cả rèm cửa. Quá tức giận, những nhân viên phục vụ nhỏ bé cuối cùng đã phải rót trà vào những lon bia Mỹ cũ. Và ngay cả những lon đó cũng bắt đầu có xu hướng… biến mất.

Các khách sạn hiện giờ hầu như chỉ còn lại những bức tường và đồ đạc quá cồng kềnh để khách có thể trộm mang đi. Một đại biểu ngành du lịch (vâng, có đấy !) từ Hà Nội (nơi trong vài tháng qua đã tổ chức cho người nước ngoài những chuyến tham quan một tuần ở thủ đô miền Bắc với giá trên trời và bắt buộc phải có hướng dẫn viên) đã tỏ ra vô cùng sốc trước những gì mình phát hiện. Ngay cả những vị khách quan trọng cũng đã lấy luôn cả khăn trải giường mang đi.

Hơn nữa, lần đầu tiên vào ngày hôm qua, báo chí đã đưa tin về việc xuất khẩu hàng hóa ra Bắc. Bao gồm cả gạo trong khi chúng tôi đang thiếu thốn.

Tuy nhiên, chính quyền đã buộc phải nhận ra rằng chúng tôi đang tiến dần tới tình trạng ngạt thở hoàn toàn. Mặc dù còn khiêm tốn, những biện pháp đầu tiên về nhập khẩu nguyên vật liệu và phụ tùng thay thế vừa mới được quyết định. Sau bảy tháng tự cung tự cấp, cũng đã đến lúc rồi !

Nhưng chính quyền vẫn chưa có ý định khắc phục tình trạng ngạt thở về mặt thông tin của chúng tôi. Dân chúng không còn mặn mà với ba tờ báo hiện có - tờ Sài Gòn Giải Phóng, cơ quan ngôn luận của Mặt trận Giải phóng Dân tộc ; tờ Giải Phóng, cơ quan của Đảng Lao Động ; và tờ Tin Sáng, trên lý thuyết là báo tư nhân - trong khi trước kia người dân từng rất khao khát đọc báo mỗi ngày. Các sạp báo dần biến mất từng cái một. Ngay cả ở các văn phòng và nhà máy, nơi báo chí được cung cấp miễn phí cho nhân viên, báo vẫn cứ nằm chồng chất.

Phải nói rằng, dưới chế độ độc tài của Thiệu, ngoại trừ các tin tức quân sự, kiểm duyệt báo chí vẫn tương đối tự do. Báo chí nước ngoài vẫn có thể tiếp cận. Các tờ báo trong nước công khai chỉ trích những người cầm

quyền, kể cả Tổng thống. Họ thậm chí còn tố cáo các hành vi tham nhũng.

Tuy nhiên, các chương trình phát thanh nước ngoài vẫn không bị gây nhiễu. Có lẽ vì thiếu phương tiện. Hoặc vì đại đa số người dân không có máy thu thanh đủ mạnh hoặc hiện đại để bắt được các chương trình đó.

Thứ Bảy, ngày 29 tháng Mười Một

Bạn tôi, Linh, vừa nhận được một bức thư từ người anh trai, là sĩ quan dự bị của quân đội cũ, được lén đẩy qua khe cửa bởi một bàn tay vô danh. Vào tháng Sáu, anh ấy đã bị đưa đến một trại cải tạo gần Tây Ninh cùng một đợt sĩ quan dự bị từng được phân công vào các công việc dân sự. Họ đã trải qua 40 ngày trong điều kiện vô cùng khắc nghiệt, bị nhốt 50 người trong những căn lán nhỏ lợp tôn nóng như thiêu, không hề có nội thất, không giường gỗ, không cả những chiếc thùng gỗ để nằm, với khẩu phần ăn khan hiếm đến mức tình trạng ngất xỉu xảy ra thường xuyên.

Vào tháng Tám, nhóm tù nhân đã bị chuyển đến phía đông Sài Gòn, trong một trại gần đường đi Đà Lạt. Tại đây, chỗ ở có thể chấp nhận được và khẩu phần ăn đủ về số lượng, nhưng không có thịt và rất thiếu rau. Vào một ngày tiếp tế đặc biệt nghèo nàn, một số tù nhân đã

nhại lại khẩu hiệu của Hồ Chí Minh. Không có gì quý hơn độc lập và củ cải, họ chế nhạo. Vì người miền Bắc, đặc biệt là cộng sản, không có khiếu hài hước, nên cả trại đã bị phạt. Tuy nhiên, các tù nhân chỉ bị buộc làm một số công việc nhẹ. Dù được phép nhận một lá thư mỗi tháng từ gia đình, rất ít thư thực sự đến tay họ, và chưa bao giờ đến dưới hai tháng.

Điều khiến Sài Gòn cười khẩy là thông báo về nỗ lực của cả nước để xây dựng tuyến đường sắt nối tới Hà Nội, điều mà báo chí ca ngợi rầm rộ trong vài tuần qua. Những kẻ châm biếm chỉ ra rằng tuyến đường sắt này đã tồn tại suốt năm mươi năm. Nhưng vì nó do những tên thực dân Pháp xây dựng, nên có lẽ nó thuộc về tuyên truyền đế quốc ghê tởm chăng ? Ngày 25 tháng Mười Một, một đoạn tuyến từ Sài Gòn đến Phú Mỹ đã được khánh thành. (Không phải Phú Mỹ ở ngoại ô Sài Gòn, mà là Phú Mỹ ở phía bắc Quy Nhơn, nằm giữa Nha Trang và Đà Nẵng.)

Các nhà hàng Pháp cũng đang dần trở thành chuyện của quá khứ. Sau khi Ramuntcho rồi Aterbéa lần lượt đóng cửa, chỉ còn lại Valinco mở cửa, nơi mà ông chủ Dominique, là người đại diện cuối cùng của nghề này, càng chăm chút giọng Corse của mình vì người Pháp đang thiếu thốn, không còn các câu lạc bộ để lui tới,

nên họ tập trung ở đó. Nhưng họ rất kín tiếng. Báo chí mới đây lại nhắc rằng nhân viên nhà hàng phải báo cáo với chính quyền về mọi phát ngôn đáng ngờ. Có lẽ vì thế mà âm nhạc đã bị cấm trong nhà hàng, để họ dễ nghe trộm hơn.

Thứ Hai, ngày 1 tháng Mười Hai

Vẫn không có tin tức gì về 1.600 người tị nạn từ Guam đã đặt chân đến thiên đường xã hội chủ nghĩa vào ngày 25 tháng Mười.

Thuốc lá cũng biến mất theo cách tương tự. Việc bán thuốc đã bị «hoãn lại» từ ngày 24 tháng Mười Một. Dù một thông báo hứa sẽ bán lại vào ngày 28, nhưng điều đó vẫn chỉ là một điều mong ước chưa thành hiện thực. Việc phân phối sẽ dựa trên thẻ gia đình: mỗi gia đình được mua từ 10 đến 15 bao mỗi tháng. Cán bộ miền Bắc và bộ đội với thẻ mua hàng sẽ được 10 bao, nhưng là mỗi người. Vinh danh các Lãnh chúa miền Bắc ! Còn người độc thân và người nước ngoài, không có thẻ gia đình, thì hoặc là tìm đến chợ đen, hoặc là cai nghiện.

Tôi đã rất ấn tượng khi hôm qua, Chủ nhật, đi thăm bạn tôi, Lư Hỷ-Danh, ở Chợ Lớn, thấy rõ sự bối rối của binh lính - ít hơn nhiều so với ở Sài Gòn - lạc lõng giữa đám đông người Hoa vẫn đông đúc «như xưa». Chỉ có

xe hơi hầu như đã biến mất, và xe hai bánh (có động cơ) cũng giảm mạnh.

Đi xe hơi lúc này rõ ràng là hành động đòi hỏi nhiều can đảm. Ngoài việc dễ bị chỉ điểm là đối tượng trưng dụng, nó còn thể hiện một mức sống bị nghi ngờ là đầu cơ - trừ khi bạn là quan chức cao cấp của chế độ. - Hơn nữa, bảo hiểm xe, như mọi loại bảo hiểm khác, đã không còn tồn tại từ cuối tháng Mười. Vì vậy, giám đốc giao thông đã ra lệnh rằng «chủ xe và tài xế gây tai nạn phải chịu trách nhiệm về chi phí y tế hoặc mai táng, và nếu cần, hỗ trợ cho gia đình nạn nhân. Xe và tài xế có thể bị giữ từ ba ngày đến một tháng tùy theo mức độ nghiêm trọng của tai nạn và cho đến khi hai bên đạt được thỏa thuận». Không ai biết ai sẽ quyết định mức độ trách nhiệm, và trong thông báo cũng không đề cập đến bất kỳ tòa án nào để xác định và phán quyết bồi thường. Đây thực sự là sự trở lại thời Trung cổ !

Tối hôm qua, Chủ nhật, vào khoảng 8 giờ, tại Hóc Môn, trong một buổi lễ, ba quả lựu đạn đã bị ném vào đám đông khán giả. Có 10 người chết và 60 người bị thương. Nhưng tôi không rõ liệu các quan chức bị nhắm tới có bị trúng thương hay không. Đã ba mươi năm nay, toàn khu vực Hóc Môn - Củ Chi, cách Sài Gòn 20 đến 30 km về phía tây bắc, trên đường đi Tây Ninh và

Phnom Penh, đã bị tàn phá bởi các cuộc nổi dậy !

Đêm thứ Bảy rạng Chủ nhật, vào khoảng 4 giờ sáng, nhiều loạt súng tự động đã được nghe thấy bởi nhiều người dân sống trên cao nguyên.

Thứ Ba, ngày 2 tháng Mười Hai

Rất có thể đã xảy ra một cuộc đụng độ nghiêm trọng vào đêm thứ Bảy rạng Chủ nhật. Việc tuần tra ban đêm đã được tăng cường từ hôm qua. Bình thường, người dân đã chẳng mấy ai muốn lang thang ngoài đường sau 10 giờ đêm. Tối nay, ngay cả trước giờ giới nghiêm lúc nửa đêm, đường phố đã hoàn toàn không một bóng người, lại còn ngày càng tối tăm, không đèn hoặc đèn rất yếu. Di chuyển vào giờ đó thật sự là một trải nghiệm đầy căng thẳng, nhất là khi các trạm gác ban ngày đã bị bỏ trống, lính gác ẩn mình sau cây cối, tường rào và hàng rào, nhưng bạn vẫn cảm nhận được sự hiện diện vô hình của họ. Đúng là bầu không khí của một thành phố vừa được giải phóng trong niềm vui !

Thứ Tư, ngày 3 tháng Mười Hai

Tại cuộc đàm phán Pháp - Việt ở Hà Nội, dường như không có gì được quyết định, ngoại trừ việc nhấn mạnh «nhiều cuộc gặp gỡ» và một «quy trình hợp tác dần dần

và có hệ thống». Rõ ràng, việc tước đoạt tài sản của công dân Pháp đã làm nặng nề thêm các cuộc thảo luận. Việc ôm hôn ông de Courcel, Tổng thư ký Bộ Ngoại giao Pháp, vào cuối bữa tối tại Đại sứ quán Pháp, cũng chưa đủ, dù hành động này có thể gây ngạc nhiên khi đến từ Thủ tướng Hà Nội. Cảnh tượng hẳn là hài hước. Ông Phạm Văn Đồng có lẽ đã phải leo lên một cái ghế đẩu để với tới má của cựu sĩ quan hầu cận của Tướng de Gaulle.

Ít nhất thì những lời tốt đẹp và nụ hôn trao nhau ở Hà Nội cũng phản ánh phần nào tình cảm sâu đậm của người dân miền Nam đối với nước Pháp và người Pháp. Ngay cả thời Mỹ hiện diện, hiện tượng này cũng luôn khiến tôi kinh ngạc. Vì dù gì đi nữa, nếu bảy mươi năm thuộc địa Pháp không tồi tệ đến mức như báo chí mô tả, thì nó cũng không hẳn là một thời kỳ tràn ngập ân tình hay hoàn toàn vì lợi ích của người Việt. Chưa kể đến một cuộc chiến kéo dài cả thập kỷ.

Một người trồng cà phê người Pháp ở Ban Mê Thuột, bạn cũ của mẹ tôi, người vừa được phép xuống Sài Gòn, đã kể cho chúng tôi nghe về chuyến hành trình thú vị của ông, sau khi cho biết rằng ông và vài đồng nghiệp cuối cùng của mình giờ đây thực sự được chính quyền địa phương bao bọc, trong khi đã đoạn tuyệt với

chính quyền trung ương. Tuyến đường được quân đội canh gác nghiêm ngặt. Tại khoảng hai mươi trạm kiểm soát, hành khách bị yêu cầu xuống xe, đi bộ qua trạm rồi mới được lên lại. Họ chỉ làm theo một cách miễn cưỡng, giả vờ không hiểu mệnh lệnh hoặc giả bộ đang ngủ. Bọn bộ đội phải quát tháo ít nhất mười phút mới buộc được xe buýt di tản hành khách. Người trồng cà phê đi một mình. Tại mỗi trạm kiểm tra, bộ đội đều gọi ông là Mỹ, tức là người Mỹ. Điều này lập tức gây ra làn sóng chế nhạo từ hành khách, họ cười cợt những người lính miền Bắc khốn khổ, không phân biệt được người Pháp với người Mỹ. Và sau mỗi lần chuyển xe xong, lại là tiếng cười, những lời đùa cợt, những câu bình phẩm nhắm vào sự dốt nát của dân miền Bắc, kèm theo là trà, trái cây và bánh nhỏ mời người Pháp, cùng với những nụ cười thân thiện. Tại mỗi điểm dừng, dân làng mang nước giải khát đến cho ông và vì ông nói được tiếng Việt, họ hỏi ông tin tức «thật».

Có lẽ để tăng cường sự thấu hiểu giữa Bắc và Nam, chiếc tàu Thống Nhất, được mua từ Na Uy vào tháng Mười và có thể chở «100 ô tô con», sẽ thực hiện ba chuyến / tháng giữa Hải Phòng và Sài Gòn. Tàu vừa cập cảng hôm qua. Tàu có sức chứa 577 hành khách, bao gồm :

- 4 người hạng đặc biệt, giá vé 88 đồng (270 franc)
- 311 người hạng nhất, giá vé 72 đồng (220 franc)
- 147 người hạng nhì, giá vé 60 đồng (180 franc)
- 115 người hạng ba, giá vé 48 đồng (145 franc)

Thắc mắc tại sao lại có bốn hạng vé có phải là dấu hiệu của tư tưởng phản cách mạng ? Và việc tàu có gần ba lần chỗ hạng nhất so với hạng ba, có phải là suy nghĩ phản động ? Ngoài ra, giá vé là rất cao, ngay cả đối với người miền Bắc, nơi mà lương tháng (theo công bố chính thức) dao động từ 30 đến 120 đồng. Kết luận : rõ ràng đây là phương tiện xa xỉ dành cho giới quan lại. Và 100 chiếc ô tô kia chắc chắn chỉ đi theo một chiều. Vạn tuế giai cấp vô sản «người chủ tối cao của đất nước», như báo chí vẫn rêu rao !

Những «tình nguyện viên» đáng thương đến các vùng kinh tế mới thì chẳng thể mong đợi mức tiện nghi như vậy trong chuyến đi của họ. Hôm qua, một đoàn xe tải chở họ bị kẹt lúc 8 giờ sáng trên đường Hai Bà Trưng, trước đây là Paul Blanchi. Đến 12 giờ rưỡi trưa, dưới cái nắng chói chang như thiêu đốt, đoàn xe chở quá tải, không có bạt che, chỉ nhích được vài mét. Lý do là tất cả xe phải lần lượt vào trạm xăng gần đó, trạm Esso cũ, để đổ đầy nhiên liệu. Làm việc này từ hôm trước hoặc vào lúc bình minh để có thể khởi hành khi trời còn mát

thì có vẻ hợp lý. Nhưng điều đó là không thể, vì nhiên liệu quý giá sẽ bị đánh cắp. Và đó là lý do vì sao, bất chấp sự ngạc nhiên của dân chúng, các đoàn xe vẫn thường xuyên băng qua thành phố vào đúng giữa trưa.

Thứ Năm, ngày 4 tháng Mười Hai

Giá cả thì không bị đình trệ. Một chiếc chăn bông loại thường, sản xuất trong nước, trước khi miền Nam bị chiếm đóng có giá 2.000 - 3.000 đồng bạc, ngay sau khi Sài Gòn thất thủ đã lên 5.000, nay đã chạm mốc 50.000 A.P. Cần nói rằng lũ châu chấu (ám chỉ những người cướp phá) hiện đang đặc biệt nhắm vào các loại vải vóc. Ít ra thì chúng còn có tổ chức. Bằng chứng là chúng cũng cấp cho hành khách của tuyến vận tải biển mới một mức hành lý miễn thuế đến 100 ký, nhưng chỉ theo chiều từ Sài Gòn ra Hải Phòng.

Một cân bơ giờ đây có giá 135 franc và một loại phô mai nhỏ hình quả cầu, kiểu Bonbel, giá 52 franc. Còn đồng đô la thì dao động từ 8 đến 8,5 đồng (trong khi con số chính thức là 1,5). Đó là đô la thật, tất nhiên. Còn đô la giả, loại mà một thị trường mới đã được tạo ra, chỉ có giá 1 đồng. Bạn nghĩ loại đô la này dành cho ai ? Chắc chắn là dành cho bọn bộ đội ngu ngốc rồi. Và chúng sẽ còn nhận vài cú bất ngờ nữa.

Điều đó không ngăn chúng tiếp tục tăng cân. Thật kỳ diệu khi thấy quân đội này, ban đầu gầy gò và cơ bắp, giờ trở nên mũm mĩm và thậm chí thường để lộ bụng bia. Còn bọn bộ đội thì ngực và mông của chúng ngày nay căng chặt bộ đồng phục vốn trước đây rộng thùng thình, theo kiểu miền Bắc, trên đôi chân ngắn của mình. Nụ cười rạng rỡ, như mặt trăng tròn được bao quanh bởi những bím tóc bóng loáng, nói lên niềm vui của việc chiếm đóng một đất nước đã bị hư hại bởi hàng hóa tiêu dùng tư bản. Nhưng sự hư hại đó không phải không để lại dấu vết. Ban đầu chỉ dành cho các cán bộ, nhưng tệ nạn nghiện rượu đang dần lan tới binh lính thường, những người vào buổi tối thường vất vả lắm mới có thể đi được, khiến những người qua đường cười khẩy. Người ta phải tận hưởng khoản tiền mưa móc họ được tưới tẩm và nhân lên ngàn lần qua những vụ buôn lậu. Thời hoàng kim của quân đội chiếm đóng sẽ không kéo dài mãi ! Và mặc kệ những căn bệnh xã hội đang được báo động là lan rộng.

Sự suy thoái đạo đức này chưa từng xảy ra ở quân đội Pháp. Tôi không nói về rượu hay bệnh giang mai mà là về sự tham nhũng. Có thể, cũng phải thôi, vì đất nước chúng tôi khi đó vẫn còn rất nghèo. Nó chỉ từng ảnh hưởng tới một phần nhỏ của quân đội Mỹ, bị đánh trúng từ năm 1967, đặc biệt sau cuộc tổng tấn công Tết,

khi sự nản chí khiến họ nhận ra mình không thể chiến thắng nếu không dùng tới những biện pháp hà khắc bị dư luận thế giới cấm đoán, và khi dân Mỹ chỉ nghĩ đến việc thoát khỏi rắc rối. Quân đội Mỹ cũng chẳng giúp gì nhiều cho lực lượng miền Bắc trong cuộc chiến chống du kích.

Dù chưa được xác nhận, các trận đánh ác liệt được cho là đang diễn ra quanh vùng Đà Nẵng. Ngoài ra, người ta còn nghe nói một container thả dù đã rơi trong khu vực Xuân Lộc. Bị đá đâm thủng và bị quân đội thu giữ, container này được cho là chứa gạo sấy khô. Người ta cũng kể rằng vài tuần trước, trong cùng khu vực, một xe tải đã bị lực lượng kháng chiến trưng dụng. Tài xế nhận thấy có nhiều vũ khí mới trên xe. Ở vùng cao nguyên, các du kích được cho là sở hữu những hộp đồ hộp của Mỹ với ngày sản xuất gần đây.

Dù tin đồn này có thật hay không, chúng ít nhất cũng phản ánh tâm trạng của đồng bào.

Tại Sài Gòn, có tin đồn rằng một cuộc hành động đang được chuẩn bị ngay trong lòng thành phố. Phải nói rằng mọi động tĩnh nhỏ của bộ đội đều bị mọi người dân, các thương nhân, trẻ con, các bà bán hàng rong, đặc biệt là các cậu bé, theo dõi kỹ càng. Các cậu đã chọn Continental làm đại bản doanh vì giá cả đồ uống

rẻ và còn được tặng một gói thuốc lá theo giá chính thức, nhưng có thể cũng vì sân thượng của quán là điểm quan sát lý tưởng. Nhiều lần tôi thấy có giấy tờ được trao đổi lén lút giữa các bàn. Không hẳn là địa chỉ các nguồn cung cấp ma túy mới nhất đâu.

Thứ Sáu, ngày 5 tháng 12

Khởi hành từ Phú Mỹ trong một cuộc náo động lớn cách đây mười ngày, chuyến tàu khai trương vẫn chưa xuất hiện ở Sài Gòn. Tuy nhiên, dịch vụ hàng ngày sẽ bắt đầu vào thứ Tư tới đây, với toa xe nhà hàng và toa xe giường nằm. Sự tiện nghi này sẽ không thừa, bởi vì tàu sẽ mất đến 17 tiếng chỉ để đi quãng đường 415 km giữa Sài Gòn và Nha Trang, tức là trung bình 24,4 km / giờ ! Tuy vậy, giá vé sẽ rất rẻ. 5 đồng (5,15 franc) cho quãng đường 681 km từ Sài Gòn đến Phú Mỹ. Hy vọng những hành khách may mắn, được phép di chuyển bởi ủy ban địa phương của họ, sẽ không phải chờ đợi một hoặc hai tháng để mua vé như người Hà Nội khi muốn đến Sài Gòn bằng hệ thống tàu - xe buýt (giá 22 đồng), hoặc phải trả giá gấp mười lần.

Nhưng có thể tuyến đường sắt mà chúng ta vừa «xây dựng» và dường như là niềm tự hào này sẽ chủ yếu được sử dụng bởi nhiều khách du lịch mà đồng chí Thanh Nghi dự báo sẽ đến sớm (xem tờ Thông Số ngày

hôm qua). Theo thư ký nhà nước về thông tin và văn hóa, ngay từ «đầu năm 1976, ngành du lịch sẽ chứng kiến sự tăng trưởng đáng kể» và «người nước ngoài sẽ được thu hút thông qua các chiến dịch quảng bá». Không nghi ngờ gì về điều đó. Bởi chính quyền đang cố gắng tạo ra ngành du lịch này. Một vài khách sạn hiện có đã bị quân đội hoặc các cơ quan chiếm dụng và các phòng bị cướp phá. Người nước ngoài không được cấp phép đi lại hiếm hoi. Hơn nữa, họ còn không được cấp thị thực nhập cảnh.

Phải chăng khiếu hài hước của miền Nam đã ảnh hưởng đến miền Bắc ? Hay tất cả những người này đều bị phân liệt tâm thần ? Thật đúng là sự xuất hiện của chỉ một khách du lịch cũng sẽ khiến số lượng tăng gấp đôi, vì hiện không có ai cả.

Thứ Hai, ngày 8 tháng 12

Theo sự xúc động của các báo chí, vốn đặt đó làm tiêu đề chính, ta có thể đo được nỗi lo lắng của chính quyền trước tình trạng mất gạo. Nhiều năm qua, miền Nam Việt Nam, vốn từng là nhà xuất khẩu gạo lớn thời thuộc địa Pháp, không còn tự cung tự cấp được nữa. Do chiến tranh dẫn đến việc buộc phải bỏ hoang những vùng mà quân nổi dậy từng lấy lương thực, và những vùng đó bị phá hoại hoặc dân cư tự bỏ đi do các chiến

dịch và các cuộc không kích. Chính quyền đã từ chối thừa nhận thực tế là chính người Mỹ đã đảm bảo nguồn cung, trung bình 300.000 tấn mỗi năm. Ít nhất trong năm nay, chúng ta sẽ không rơi vào tình trạng bi đát như vậy nếu miền Bắc Việt Nam không cướp phá kho dự trữ của Mỹ để lấy ngoại tệ bán ra nước ngoài. Những người cầm quyền của chúng ta đã làm hỏng tương lai gần khi tháo dỡ hệ thống ngân hàng và tín dụng Trung Quốc dành cho ứng trước mùa vụ và cho vay phân bón mà không thể thay thế. Thậm chí còn phá hoại tương lai xa hơn bằng cách làm nông dân chống đối chính quyền, họ thực sự bước vào tình trạng kháng cự thụ động. Lệnh cấm buôn bán gạo tư nhân và vận chuyển gạo đã hoàn tất sự phá hoại này.

Do đó, ngay cả những vùng sản xuất lớn nhất cũng bị thiếu hụt. Ở Cao Lãnh, tỉnh Kiến Phong giáp sông Mê Kông tại rìa đồng lau, chính quyền phân phát 1 đến 2 lít gạo mỗi ngày cho mỗi gia đình, bất kể quy mô. Ở Mỹ Tho cũng như Bến Tre, nạn đói đang dần xuất hiện. Ở Tây Ninh, người ta đã phải thay một phần ba lượng gạo hàng ngày bằng khoai mì. Chủ nghĩa xã hội có thể là con đường lý thuyết duy nhất dẫn đến sự dư dả. Nhưng trên thực tế và theo những gì ta thấy hàng ngày, nó biến toàn bộ dân cư thành những người ăn xin.

Gạo, dù quan trọng, không phải là thứ duy nhất thiếu hụt. Nước mắm, bổ sung thiết yếu về mặt dinh dưỡng, đặc biệt trong thời kỳ thiếu ăn, cũng đang biến mất. Tại Phan Thiết, thủ phủ, sản lượng nước mắm gần như đã ngừng hẳn vì các nhà sản xuất bị ép bán cho hợp tác xã với giá thấp hơn giá cá và muối. Không cần nói thêm, thịt ngày càng hiếm. Ở Sài Gòn, nếu chịu chi, vẫn còn mua được thịt.

Lê Đức Thọ, trưởng đoàn đàm phán miền Bắc trong các Hiệp định Paris và là người đoạt giải Nobel Hòa bình, có chuyến thăm bí mật miền Nam, đã quở trách nghiêm khắc các cán bộ khu vực kinh tế mà ông cho là chịu trách nhiệm về sự suy thoái tình hình và lạm phát đáng báo động.

Do vậy, báo Giải Phóng số 121 lên án chủ nghĩa quan liêu. Nhà báo dẫn chứng ví dụ «ở một số địa phương, để xin giấy phép đi từ tỉnh này sang tỉnh khác, dân phải xin phép bốn cấp: xã, thôn, huyện và tỉnh. Để mua các sản phẩm cần thiết cho chăn nuôi heo, người nuôi phải xin phép đến bảy cơ quan khác nhau». Nếu tôi kể chuyện này mà không nêu nguồn (cơ quan của Đảng), chắc chẳng ai tin tôi đâu.

Thứ Ba, ngày 9 tháng 12

Phải chăng nhờ Lê Đức Thọ - người trong trường hợp này xứng đáng nhận giải Nobel cứu nguy - mà chính quyền cuối cùng đã hiểu rằng cấm vận chuyển gạo là một điều phi lý và đang đẩy chúng ta đến nạn đói ? Lệnh được ban hành «cho các cơ quan và chính quyền địa phương tạm dừng ngay lập tức và vĩnh viễn» lệnh cấm vận chuyển và kiểm soát [113]. Biện pháp này được đưa ra «để duy trì quyền dân chủ của nhân dân và không cản trở sản xuất». Điều này ngụ ý rằng các quyền đó đã bị vi phạm và thừa nhận rằng các can thiệp của Nhà nước đã cản trở sản xuất. Thật không may, tôi rất nghi ngờ rằng khi vấn đề gạo được giải quyết, sẽ có những bài học tổng quát được rút ra.

Chúng ta chưa đến mức xem xét quyền dân chủ của «các sĩ quan và hạ sĩ quan cũ của quân đội nổi dậy (sic) đang trong quá trình cải tạo», mà tình hình của họ đang được cải thiện chút ít. Báo Sài Gòn Giải Phóng hôm nay thông báo rằng họ từ nay sẽ được nhận một kiện hàng từ gia đình mỗi tháng, cộng thêm một kiện nữa vào những «dịp đặc biệt như Giáng sinh, Tết Dương

113 Sẽ thấy rằng việc bãi bỏ lệnh cấm vận và kiểm soát này chỉ được tuân thủ trong khoảng thời gian một buổi sáng mà thôi. Điều này là bình thường. Bản chất của chủ nghĩa Mác không thể chấp nhận tự do thương mại trong một lĩnh vực then chốt.

lịch và Tết Nguyên đán». Điều này có nghĩa là các «học viên» sẽ không được thả tự do vào dịp Tết Nguyên đán, đầu tháng Hai. Trong khi đó, ngày 11 tháng 6, khi được triệu tập, CMA đã thông báo rằng các sĩ quan sẽ phải cải tạo một tháng còn các hạ sĩ quan ba ngày, giống như binh lính.

Sự trợ giúp mà Pháp vừa quyết định cấp cho Việt Nam Dân chủ Cộng hòa làm dấy lên nhiều cảm xúc cũng như các tin tức liên quan đến tù binh [114]. Theo các

---

114 Mặc dù kể từ các cuộc đàm phán tháng 12 năm 1975 - ngoại trừ số phận của người Pháp muốn rời khỏi Việt Nam - không có tiến triển nào được thực hiện trong việc giải quyết tình hình các công ty công nghiệp, thương mại, nông nghiệp và bất động sản của Pháp, tài khoản ngân hàng của họ cũng như của các cá nhân vẫn bị phong tỏa cùng với trang sức, dù một lô hàng đầu tiên gồm 2.000 mét khối đồ đạc đang được di chuyển ra ngoài, các cuộc đàm phán mới sẽ được mở lại vào ngày 11 tháng 6 năm 1976 tại Paris với một phái đoàn đại diện cho miền Nam Việt Nam. Nhưng trong sự vắng mặt của cố vấn kinh tế và thương mại Pháp tại Sài Gòn, người đã được thay thế, vì những lý do rõ ràng, bởi một nhân viên hợp đồng trẻ đang bắt đầu nhiệm kỳ đầu tiên ở Hà Nội và không biết gì về tranh chấp ở miền Nam cũng như tình hình các công ty Pháp còn hoạt động.

Do đó, ấn tượng chung là, có lẽ quyết định nhượng bộ tất cả các điểm tranh chấp và cấp một viện trợ quan trọng mới, nước Pháp, nhờ vào thiện chí vượt trội này, có ý định trở thành hàng rào

đài phát thanh nước ngoài, khoản viện trợ này sẽ lên đến 229 triệu franc (so với 130 triệu năm ngoái), chưa kể một hạn mức tín dụng cho nhà cung cấp là 100 triệu franc. Hà Nội đã công bố rằng các khoản tín dụng này sẽ được dùng để xây dựng một nhà máy luyện thép trị giá 120 triệu (thêm vào 130 triệu của năm trước chưa sử dụng), một nhà máy đường (59 triệu) và mua sắm các vật tư khác (50 triệu).

Từ những thông tin này, ta có thể kết luận rằng cuộc tổng tấn công mùa xuân và những khó khăn do sự hiện diện của hàng trăm ngàn binh lính bị giữ lại để chiếm đóng ở miền Nam đã hoàn toàn làm đảo lộn kinh tế miền Bắc bởi vì các dự án dự kiến bắt đầu từ viện trợ của Pháp năm 1974 - trong đó có nhà máy luyện thép và nhà máy động cơ diesel - đã không thể thực hiện được.

Hơn nữa, từ đó có thể rút ra hoặc là chưa có kế hoạch tổng thể trên toàn quốc thống nhất nào được lập ra - điều này thực sự khó tin, nhưng không quá ngạc nhiên khi nhìn vào sự thiếu nhất quán về kinh tế hiện nay -

---

chống lại chủ nghĩa bành trướng của Liên Xô trong khu vực này, với sự chúc phúc của Trung Quốc.

Chuyến thăm của ông Phạm Văn Đồng, Thủ tướng Bắc Việt, tới Paris dự kiến vào mùa thu năm 1976 sẽ là sự khẳng định cho nỗ lực này.

hoặc là có một ý chí cố ý từ miền Bắc để tiêu diệt ngành công nghiệp miền Nam nhằm chỉ để lại cho miền Nam nông nghiệp. Đây là luận điểm của tôi ngay từ đầu cuộc chiếm đóng. Thực tế, miền Nam có những nhà máy luyện thép nhỏ có thể được sử dụng hiệu quả hơn trước khi xây dựng một nhà máy mới ở miền Bắc. Bên cạnh đó, miền Nam có 4 nhà máy đường khá lớn. Nếu chúng không hoạt động hết công suất là vì thiếu nguyên liệu thô dù chúng ta là một nước rất thích hợp để trồng mía. Khó có thể nghĩ rằng đó là do sự cẩu thả (hoặc nếu có thì mức độ vượt xa sức tưởng tượng) mà các nhà hoạch định kế hoạch miền Bắc không quan tâm đến sự trùng lặp đầu tư này.

Ý chí muốn tiêu diệt này dường như không làm GRP (Chính phủ Cách mạng Lâm thời) ám ảnh, vì trong nhiều tuần qua, họ liên tục nhận được các thư ủy nhiệm từ các đại sứ nước ngoài.

Thực ra, sự ngoại giao cuồng nhiệt này chỉ nhằm che đậy sự không tồn tại ngày càng rõ ràng của GRP, mà hoạt động duy nhất của họ là gửi các điện tín chúc mừng - hoặc phản đối - nhân các dịp kỷ niệm hay lễ hội. Với Hà Nội, đó rõ ràng là món đồ chơi họ để cho một đứa trẻ cầm để nó khỏi làm phiền mình.

Thứ tư, ngày 10 tháng 12

Trong màn khói mù tung ra để che mắt người nước ngoài (nhưng với mục đích gì ?), người ta vẫn thường gọi đến chủ tịch Hồ Chí Minh, hoặc gọi thân mật là Bác Hồ. Nhưng chưa bao giờ gọi «Hồ Chí Minh vĩ đại» hay «Bác Hồ vĩ đại», những cụm từ hiện được treo đầy trên tường và thậm chí trang trí trên phong bì thư của chúng ta. Thật đáng tiếc là thế giới không được hưởng cái văn hóa sùng bái cá nhân đẹp đẽ này, vì Vĩ Đại nghĩa là to lớn, huy hoàng, bất diệt.

Với sở thích chơi chữ nổi tiếng của chúng ta, dễ dàng bởi ngôn ngữ mà chỉ thay đổi nhịp điệu cũng làm thay đổi ý nghĩa, chúng ta phát âm vĩ đại theo cách không chính thống. Kết quả là có câu buồn cười «Hồ Chí Minh kẻ tè dầm». Tôi đồng ý là không hay ho gì, nhưng người nô lệ không có nhiều lựa chọn để trả thù.

Sau khi mất tầng trên cùng vì trúng rocket vào Chủ nhật 27 tháng 4, ba ngày trước ngày được cho là giải phóng, sau đó được sử dụng làm văn phòng hành chính rồi thành nhà tù cho người nước ngoài, khách sạn Majestic nay được sửa sang lại và đổi tên thành «Khách Sạn Cửu Long», tức là khách sạn sông Mê Kông. Có lẽ nơi đây sẽ dùng để tiếp đón các khách quý nước ngoài. Thợ trát tường rất ngạc nhiên vì số lượng dây điện được

lắp trong các phòng. Theo họ, đó chỉ có thể là hệ thống nghe trộm.

Vào thứ ba, hai trong ba người Pháp vừa đến từ Hà Nội và mới rời khỏi đó đã bị mất đồng hồ. Vì trộm cắp vẫn rất phát triển, cảm ơn. Hôm qua, ở Hai Bà Trưng, gần góc đường Hồng Thập Tự, tôi thấy một người đàn ông xuống xe, một người đi xe đạp rút súng và cũng lấy đồng hồ của ông ta. Cảnh đó diễn ra ngay trước mặt lính canh im lặng ở các tòa nhà quân đội bên cạnh.

Thật vậy, chống lại những tên cướp vặt này là vô đạo đức khi các quan chức và sĩ quan miền Bắc tiếp tục thu gom xe hơi cho riêng mình mà họ còn tìm được. Cũng rất đáng quan tâm là ai đã vận chuyển bằng xe tải bộ sưu tập gốm sứ và đồ men xanh Trung Hoa và Huế độc đáo được tổng giám đốc công ty Denis Frères quốc hữu hóa vào tháng 7 vừa qua, và nay làm trụ sở quân đội? Và các quan chức miền Bắc dùng tiền gì để mua những cây lan tuyệt đẹp của chúng ta, giá tăng vọt vì nhu cầu mới này? Một cây lan tốt nay có giá đến 500 đồng (1.500 franc), khoảng năm lần lương tháng của một quan chức cao cấp ở Bắc Kỳ.

Như Hồ Chí Minh vĩ đại đã dạy chúng ta, «chúng ta muốn xây dựng một xã hội mới, tự do, bình đẳng, cần cù, liêm chính và trung thành». Thật tội nghiệp Bác Hồ!

Sau hai mươi năm cầm quyền ở miền Bắc, điều ước của Người dường như chưa thực hiện được.

Nhưng cẩn thận với những ai không coi điều đó là của mình, ít nhất là ở miền Nam, nếu họ không đứng về phía đúng của ranh giới. Ba nhà tư bản đầu cơ ở Rạch Giá đã mất mạng trong chiến dịch phát động giữa tháng Chín và những tin tức về các hành vi quá mức bắt đầu rò rỉ. Một nhân chứng tận mắt đã kể cho tôi nghe cách ba người đàn ông ấy bị đánh đến chết ngay trước mặt toàn bộ dân chúng tập trung trên một quảng trường của thành phố. Theo ông ta, khán giả không kinh hoàng vì bản án mà là vì cảnh tra tấn công khai.

Thứ sáu, ngày 12 tháng 12

Chúc phúc cho hoàng tử Saddrueddine Agha Khan ! Nhờ sự đến của Cao ủy tị nạn, chúng ta đã được chiêm ngưỡng ánh sáng của một vài quảng trường trong thành phố và của cung điện tổng thống. Thật vui khi được nhìn thấy chút ánh sáng !

Thật đúng là công ty điện lực than phiền về việc mất điện. «Những ai tố cáo giúp phát hiện các trường hợp trộm điện sẽ được thưởng hậu hĩnh», Tin Sáng đã công bố hôm qua, đồng thời với các cuộc kiểm tra nhà cửa. Một chế độ đáng yêu không bỏ lỡ cơ hội nào để khuyến

khích tố cáo! Để khắc phục thâm hụt, công ty nên bắt đầu yêu cầu các châu chấu xanh cả dân sự lẫn quân sự phải trả tiền cho điện họ dùng.

Có phải vì trộm cắp hay quản lý kém mà thống đốc Ngân hàng Quốc gia và vợ ông ta, cũng là nhân viên của Ngân hàng Quốc gia, đã phải trải qua một tháng tại trại cải tạo sau khi được triệu tập về Hà Nội ? Nhưng cáo không ăn cáo con. Đây là ông thống đốc đáng kính đã được phục hồi chức vụ cũ.

Người miền Bắc dường như thấy bình thường khi một cấp trên của họ đi học tập «ở trường», như cách họ nói, trong khi nhân viên miền Nam khó hiểu và cho đó là mất thể diện, làm suy giảm quyền uy. Đặc biệt khi đó là một ông quan lớn của chế độ như thống đốc, không thể đi lại trong bộ máy của mình mà không có vệ sĩ hộ tống, giúp ông ta ngay cả việc mở cửa, điều chưa từng thấy thời xã hội bất công chênh lệch trước kia.

Thứ bảy, ngày 13 tháng 12

Ông giám đốc cảng Sài Gòn, viên chức miền Bắc, cũng xuất hiện trở lại sau một tháng ở trại cải tạo. Hy vọng tất cả các ông ấy học được tính trung thực và hiệu quả ở đó.

Có thể chắc chắn rằng các trại của những ông bà này không giống với trại dành cho các quan chức cao cấp của chế độ «phiến loạn». Bởi vì tin tức không tốt nếu những trại khác có vẻ chấp nhận được. Đối với các quan chức cao cấp này, hình phạt thể xác, nhốt ngoài trời nắng, thiếu thốn thức ăn vốn đã rất ít ỏi, là chuyện thường ngày.

Những sự ngược đãi này lại càng bất công hơn vì chính do lòng trung thành với đất nước mà những người này đã từ chối rời đi cùng người Mỹ. Hơn nữa, nhờ họ mà trong và sau các biến cố, Sài Gòn không bị mất nước, mất điện, mất điện thoại hay viễn thông, chỉ bị đóng lại bởi những kẻ chiến thắng. Vừa khi các cuộc giao tranh cuối cùng chấm dứt, tất cả những nơi bị đạn pháo cắt đứt cáp hoặc ống dẫn đều đã được sửa chữa ngay lập tức.

Người ta tự hỏi liệu, vì thù hằn và bất chấp mọi hiệu quả kinh tế, phe bảo thủ già cỗi ở Hà Nội có phải đã thề loại bỏ thể xác những di sản ưu tú nhất của chế độ cũ. Đối với họ, các trại cải tạo hoàn toàn có thể là nơi lưu đày vĩnh viễn, và như vậy là diệt chủng, giống như các trại lao động của Liên Xô đã giết khoảng 40 triệu người (60 triệu theo Soljenitsyne). Hoặc các trại cải tạo của Trung Quốc, tiếp tục việc thanh trừng sau khi đã có

8 đến 10 triệu người chết trong cuộc cách mạng, điều mà giới tư sản tư bản phương Tây ngây thơ bị mê hoặc, theo truyền thống cũ kỹ, bởi mọi thứ đến từ Thiên triều, lại hay quên. Và ai nói về khoảng 800.000 người chết trong cuộc cách mạng miền Bắc Việt Nam ?

Lần này, người ta thấy một vài người Pháp trên phố đang cười ngặt nghẽo. Khi có tin đồn rằng Tổng Lãnh sự của họ đã xin được triệu hồi về Pháp, viện lý do mệt mỏi mà không ai nghi ngờ ở tuổi ông, với những chiến công thể chất mà người ta gán cho ông, Phòng Thương mại đã cho đăng tải, với một sự mỉa mai chua chát, lời chúc mừng ông de Beauvais vì sự thăng tiến đặc biệt, đồng thời cảm ơn ông vì sự hỗ trợ vô giá mà ông đã dành cho người Pháp.

Ngược lại, điều khiến họ ít vui hơn nhiều là việc họ được biết nhiều công ty Pháp, trong đó có những công ty lớn nhất, đang sa thải nhân viên đã trở về từ Pháp. Một cách tri ân thật đáng yêu đối với những con người đã liều mạng ở lại Sài Gòn - thành phố mà lẽ ra đã có thể bị hủy diệt, và suýt nữa đã vậy - và đã chiến đấu trong những điều kiện hết sức gian khổ để cứu lấy công ty của họ. Và rồi các nhà tư bản lại ngạc nhiên khi thấy người dân, vì phẫn nộ trước sự tàn nhẫn ấy, muốn lật đổ cái xã hội của họ !

Hy vọng các chuyên gia Cuba, khi trở về nước, sẽ được đối xử tốt hơn. Họ sẽ đến để giúp thiết lập trong vòng một năm 17 nông trại tập thể trên diện tích 98.000 héc-ta. Không thể nói là chúng ta đang bị bóp nghẹt bởi tinh thần tiểu tư sản hẹp hòi ! Các nông trại ở Bến Cát và Tuyên Đức sẽ nuôi bò Cuba. Tờ Tin Sáng hôm nay dự kiến những nông trại này sẽ sử dụng hàng chục nghìn lao động. Lại có tình nguyện trong không khí !

Điều này có thể sẽ làm nảy sinh thêm những «phản động», không chỉ tung tin đồn về một đợt đổi tiền mới mà Ngân hàng Quốc gia đang phàn nàn ! Mà còn cả lựu đạn. Tối hôm qua, một quả lựu đạn đã rơi vào một khu nhà do bộ đội chiếm giữ, ở cuối đường Hai Bà Trưng, gần bến Bạch Đằng. Năm hay sáu binh sĩ đã thiệt mạng. Một quả khác được cho là đã ném ở Chợ Lớn trong những ngày gần đây, nhưng tôi chưa có được thông tin chính xác. Người ta cũng nói nhiều đến làn sóng khủng bố mới ở ngoại ô, đặc biệt là một chiếc xe hơi nhồi đầy chất nổ được lái lao vào một tòa nhà quân sự. Trong trường hợp này, không thể là do quân đội phá mìn, lời giải thích thường được đưa ra mỗi khi có tiếng nổ. Dù sao thì họ cũng không làm việc vào ban đêm !

Chủ nhật, 14 tháng 12

Nếu xét theo sự gia tăng đáng kinh ngạc của các chòi gác được gia cố bằng bao cát cao đến một mét hai mươi trước các tòa nhà do quân đội chiếm đóng và trước biệt thự của các Lãnh Chúa của Chế Độ, ngay cả giữa trung tâm thành phố, thì có thể thấy một cảm giác bất an đang lan rộng trong hàng ngũ những kẻ chiếm đóng. Việc giảm bớt các vụ tấn công bằng súng trong thành phố dường như đang được bù đắp bằng sự gia tăng các vụ ám sát bằng dao găm. Vẻ thèm thuồng và nụ cười khoái trá của những công dân đáng kính khi họ kể cho nhau nghe những tin vui ấy thực sự khiến người nghe sởn gai ốc.

Phải thừa nhận rằng sự bất mãn ngày càng tăng. Việc phân phối hàng hóa theo chế độ hạn ngạch đang gây phẫn nộ, nhất là khi mức phân phối lại khác nhau tùy từng khu phố. Tại một số cửa hàng ở quận 3, mỗi gia đình chỉ được cấp 2 gói thuốc lá trong một tháng và 500 gam đường. Thậm chí chính quyền còn gian dối khi phát thuốc lá đã bị rút ngắn và thuốc bên trong không còn được nén chặt. Thêm vào đó, một số ủy ban cách mạng còn áp đặt việc nộp thuế thập phân bằng gạo cho quân đội: một nắm mỗi bữa, mỗi gia đình. Việc thu gom diễn ra vào ngày thứ Hai.

Và nếu tờ Tin Sang nhắc lại rằng «việc bắt giữ, khám xét nhà và kiểm kê tài sản» chỉ được thực hiện khi có lệnh bằng văn bản từ cơ quan an ninh «trừ trường hợp phạm tội quả tang», hoặc rằng «thuế chỉ được đóng một lần» (sic), thì đó không phải là ngẫu nhiên.

Thứ ba, 16 tháng 12

Các bác sĩ sững sờ trước tình trạng của một số người vừa được thả khỏi trại cải tạo. Ngoài việc sút cân nghiêm trọng, tất cả họ đều có dấu hiệu thiếu dinh dưỡng và mắc bệnh lao phổi.

Trong chế độ mà bí mật được cai trị như một thứ luật vua, nơi chính trị do một nhóm nhỏ quyết định, thì việc giải mã các tín hiệu càng trở nên quan trọng. Việc từ «trung lập» vừa biến mất khỏi khẩu hiệu của Chính phủ Cách mạng Lâm thời trên tiêu đề thư từ của một số cơ quan hành chính khiến người ta phải suy nghĩ. Liệu sự thay đổi công thức này có phải là dấu hiệu cho thấy chúng ta sắp can dự vào công việc của các nước láng giềng ? Rằng đến lễ Phục sinh tới, chúng ta sẽ lại lặp lại câu «sang năm ở Bangkok» để ủng hộ những người bạn Lào đang nhắm đến ba tỉnh phía tây bắc sông Mê Kông ?

Nếu các tín đồ Cao Đài vẫn giữ thái độ dè dặt, không tham gia các cuộc biểu tình ủng hộ thống nhất đất nước, thì theo lời mẹ tôi, giới Phật tử rất thất vọng với diễn biến của chế độ. Cũng giống như những người bạn khác, họ nhận ra rằng họ đã bị lừa. Có khoảng một trăm vị sư được cho là sẵn sàng tự thiêu. Tôi suýt bị cô Bính yêu dấu của tôi tát vào mặt khi nói rằng tình trạng khan hiếm xăng dầu sẽ là một vấn đề hậu cần đối với những ứng viên tự thiêu.

Thứ tư, 17 tháng 12

Hai truyền đơn đã được lực lượng kháng chiến phát tán trong hai ngày qua. Tôi thấy chúng được bỏ vào hộp thư của chúng tôi sáng nay. Cả hai đều được ký tên Dân Quân Phục Quốc Việt Nam» (dân sự và quân sự vì việc khôi phục Việt Nam) và một trong số đó đề ngày 15 tháng 12, tại Sài Gòn. Chúng nêu danh sách các lãnh đạo kháng chiến và ra lệnh cho dân chúng không rời khỏi nhà để không trở thành lá chắn cho cộng sản khi trong những ngày tới tiếng súng sẽ vang lên. Tôi đính kèm các tài liệu này vào nhật ký này [115].

Những văn bản này cho thấy lực lượng kháng chiến đang được tổ chức lại, nhưng dưới sự lãnh đạo của quân đội, và chứng minh rằng nhiều sĩ quan cấp cao vẫn chưa

115 Xem bản dịch trong phần phụ lục.

đầu hàng. Không có bất kỳ đề cập nào đến người từng đầu quân cho Chính phủ Cách mạng Lâm thời. Nhưng điều tôi vẫn còn tiếc nuối hơn cả là chức vụ tổng thống của tướng Nguyễn Cao Kỳ. Trong quân đội cũng như trong dân chúng, ông khiến nhiều người khó chịu vì tính khí bốc đồng, dáng vẻ như thủ lĩnh băng đảng và những lời khoác lác. Ở nước ngoài, đặc biệt là tại Pháp, người ta vẫn chưa quên những phát biểu ngưỡng mộ Hitler của ông. Hơn nữa, ông cũng đã tự làm mình vấy bẩn nặng nề khi hợp tác với Thiệu.

Nhưng nếu chức tổng thống này là thực quyền chứ không chỉ là danh dự, thì điều đó sẽ củng cố cho luận điểm cho rằng phong trào kháng chiến đang nhận được sự hỗ trợ từ bên ngoài. Thật vậy, Kỳ đã ở châu Âu vào mùa thu này.

Chúng ta sẽ xem sao. Trong lúc chờ đợi, chúng tôi đang run cầm cập ở Sài Gòn. Một lần nữa, chính miền Bắc, nơi đang bị ảnh hưởng bởi một đợt rét đậm rất nghiêm trọng, lại gửi tặng chúng tôi món quà khó chịu này. Chỉ có 20 độ vào sáng nay, thật khủng khiếp ! Lạnh như Siberia về nhiệt độ, cộng thêm các phương pháp kiểu Xô-viết, quả là quá sức chịu đựng. Ai cũng quấn chặt trong áo len - tôi thậm chí còn thấy một phụ nữ mặc áo lông và mấy người đàn ông khoác áo dạ dày

kiểu Canada - và ai nấy đều bị cảm.

Móng tay dài có vẻ như càng cần thiết hơn với phụ nữ, những người muốn bảo vệ chiếc đồng hồ đeo tay của mình, vật phẩm số một trong tầm ngắm của bọn trộm cắp. Hôm qua, tôi thấy một người phụ nữ bị tấn công trên đường Catinat khi đang ngồi xích lô, đã dùng móng tay cào cấu để bảo vệ chiếc đồng hồ của mình, mà dây đeo không bị đứt. Hai móng tay gãy là cái giá xứng đáng.

Mẹ tôi tối nay trở về trong trạng thái bàng hoàng sau một cuộc họp bí mật của giới Phật tử. Có tin rằng đã có 12 vị sư tự thiêu ở Cần Thơ. Nhưng những hành động như thế để làm gì khi không còn nhà báo nào để đưa tin ra thế giới bên ngoài ?

Không chỉ các Phật tử mới cảm thấy bị lừa dối. Trịnh Đình Thảo, Chủ tịch Liên minh Quốc gia các Lực lượng Tiến bộ, một trụ cột của lực lượng thứ ba đã rơi vào bẫy từ sau ngày 30 tháng Tư, đã bày tỏ sự vỡ mộng với vài người bạn. Theo ông Thảo, ông không phải là người duy nhất. Bà Bình và những thành viên khác của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) và Mặt trận Dân tộc Giải phóng (FNL) cũng đang có cùng tâm trạng, ông khẳng định như vậy.

Trong giới Công giáo, được cho là có 7 linh mục đã bị bắt ở Hố Nai.

Nhưng bà Bình và bà Hoa, Bộ trưởng Y tế, đã biến đâu mất rồi ? Đã nhiều tuần nay, vị nữ Bộ trưởng Ngoại giao sôi nổi của chúng ta không hề xuất hiện trong các buổi tiếp nhận thư ủy nhiệm của các đại sứ mới... những người vốn là persona non grata ở Sài Gòn và liền sau đó lại lập tức bay về Hà Nội, Bắc Kinh hoặc Bruxelles, như các đại diện của Phần Lan, Na Uy và Bỉ. Cả hai bà đều vắng mặt vào ngày 14, khi Hoàng tử Sadruddin Agha Khan rời đi. Người ta nói rằng bà Hoa đang bị đưa đi cải tạo tại một trại nào đó. Còn bà Bình thì đã bỏ trống căn biệt thự xinh đẹp của mình.

Trong lúc đó, các ủy ban tỉnh vẫn tiếp tục hành động theo ý mình, nếu căn cứ vào một bài viết dài trên cơ quan ngôn luận của FNL. Tờ Sài Gòn Giải Phóng số 193 lại một lần nữa nhắc nhở rằng «FNL và GRP đã ra lệnh cho các cấp chính quyền cách mạng khác nhau phải lập tức chấm dứt việc kiểm soát hàng hóa, cấm vận chuyển hàng hóa và thu thuế trái phép...»

Thứ Năm, 18 tháng Mười Hai

Để vực dậy tinh thần, chúng tôi tìm đến cõi siêu nhiên. Sau một Đức Mẹ biết khóc - và cả một điệu nhảy

của mặt trời cùng với sự xuất hiện của một con rồng ở Chợ Lớn vài tuần trước, mà những rung chuyển dưới lòng đất sau đó được xác định là do cuốc xẻng của các chiến sĩ kháng chiến đang đào hầm - thì nay, Chúa Kitô lại được cho là đã hiện ra ở Gò Vấp. Ngay lập tức, một cuộc hành hương đã hình thành ở vùng ngoại ô này.

Chúng tôi cũng kể cho nhau nghe về những hành động của kháng chiến. Hôm kia, lúc 4 giờ sáng, cả con đường bị đánh thức bởi những loạt đạn AK 47. Đêm qua, có vẻ như quân đội sợ một cuộc tấn công vào các bồn chứa nước trên cao nguyên. Lính gác ẩn nấp sau mọi gốc cây trên các đường Duy Tân, Trần Quý Cáp và Công Lý, và một khẩu súng máy đã được đặt sẵn ở quảng trường 'Con Rùa', trước đây là tượng đài tử sĩ Pháp. Sáng nay, nhiều con đường chính trong thành phố vẫn còn dấu vết của xe tăng Liên Xô, chỉ sử dụng xích sắt. Một quả lựu đạn được cho là đã ném vào rạp chiếu phim Văn Hóa.

Điều đó không ngăn cản được các sòng bạc, vốn chỉ hơi mang tính chui, tiếp tục làm ăn phát đạt vì đã tìm được nguồn khách hàng mới, giàu có, những người «từ miền Bắc vào». Những nhà hàng hiếm hoi còn mở cửa thì kinh ngạc trước mức chi tiêu của họ. Một nhà hàng trên đường Catinat mỗi sáng đều đón ba hoặc bốn cán bộ đến ăn sáng, mà mỗi hóa đơn họ để lại lên tới ba

mươi nghìn đồng, gấp ba lần lương tháng của một giáo viên tiểu học. Các sĩ quan cấp cao thì nhấm nháp rượu cognac, mỗi ly nhỏ giá 2.500 đến 3.000 đồng. Và, dĩ nhiên, các cuộc càn quét mang tính cá nhân nhắm vào mọi sản phẩm công nghiệp vẫn cứ tiếp tục diễn ra một cách vui vẻ. Càng ngày càng rõ rằng Hà Nội đang rót tiền cho quân đội và cán bộ để hợp thức hóa việc cướp bóc chính thức đất nước.

Miền Bắc sẽ phải trả giá. Tôi nghi ngờ rằng tất cả đám người này giờ đây sẽ còn dễ dàng chấp nhận cảnh khổ hạnh như những năm vừa qua. Hầu hết các cán bộ đã bỏ bộ quân phục màu xanh vào tủ và đi lại trong trang phục dân sự, nhưng vẫn thường giữ lại chiếc mũ cối xanh ! Và chấm dứt luôn cảnh chân trần trong đôi dép lốp Hồ Chí Minh cắt từ lốp xe cũ ! Người ta giờ đây đi lại trong tất đẹp và giày da mỏng bóng loáng.

Thứ Sáu, 19 tháng Mười Hai

Nhà thờ Lạng Sơn ở Gò Vấp đã bị đóng cửa, nơi mà «trái với những tin đồn thiên lệch», Chúa Kitô không hề hiện ra. Để đáp lại, vị linh mục đã cho treo một băng-rôn trước tiền đường ghi rằng «Chúa ở khắp mọi nơi».

Bắt đầu từ hôm nay, ba ngày lễ được tổ chức để tưởng niệm cuộc khởi nghĩa Hà Nội năm 1945.

Thứ Bảy, 20 tháng Mười Hai

Thật là một khám phá đối với những chú ếch con mới toanh, những tân binh trẻ măng đang đảm nhiệm vai trò thay thế toàn diện, và khi tuần tra trong thành phố thì tỏ ra hết sức nghiêm trọng. Khi bước vào kiểm tra một nhà hàng, việc đầu tiên chúng làm là chĩa súng AK 47 vào thực khách. Điều này, do đã thành thói quen, không còn khiến ai xúc động nữa. Sau đó, chúng yêu cầu tăng thêm ánh sáng, theo đúng sắc lệnh mới quy định rằng các nơi công cộng phải được chiếu sáng rực rỡ, bởi vì ai cũng biết bóng tối là nguồn gốc của mọi tệ nạn và che chở cho các hoạt động đen tối của bọn phản cách mạng.

Dù sao thì những «đại diện nhân dân» đầy bí ẩn (mấy người này từ đâu ra vậy ?) được cho là có nhiệm vụ phê chuẩn các kết luận của ủy ban thống nhất hồi tháng Mười Một và đang họp tại Dinh Độc Lập, hẳn là không có nguy cơ bị tấn công. Lực lượng cảnh sát được triển khai dày đặc trong bộ đồng phục trắng toát, đội mũ kiểu dù che nắng ! Và bao nhiêu là xe hơi sang trọng. Thật ra, cũng không thể nói là những chiếc xe đó làm tốn kém cho Nhà nước, vì chúng đã bị trưng dụng mà không có bồi thường.

Ở cảng, có vẻ như một hình thức trưng thu khác cũng đang hoành hành. Sau bảy tháng đi lại lo liệu, một người quen của tôi, là nhà nhập khẩu phụ tùng ô tô, cuối cùng đã được phép kiểm tra một lô hàng đến từ tháng Tư mà anh ta chưa thể giải tỏa. Những thùng hàng của anh, dù đã được đóng lại cẩn thận, thì tất cả đều bị rút ruột đến hai phần ba. Những kiện hàng dành cho Volkswagen, Renault và Citroën cũng đều trong tình trạng tương tự. Chính quân đội miền Bắc phụ trách việc canh giữ các kho hàng...

Vậy thì những lô thuốc mà Pháp gửi sang, mà bệnh viện Grall vẫn chưa lấy ra được khỏi cảng từ tháng Bảy đến nay, sẽ còn lại được bao nhiêu ? Vì thiếu bác sĩ, mà đến giờ vẫn chưa thấy tới, và thiếu thuốc men, bệnh viện Grall lại đe dọa sẽ đóng cửa hoàn toàn một lần nữa.

Tôi vừa giải trí bằng cách tổng kết lại những vụ biến mất trắng trợn nhất thời gian gần đây :

- những người tị nạn từ Guam,

- đoàn tàu khởi hành từ Phú Mỹ đi Sài Gòn với sự chứng kiến của một dàn nhân vật tên tuổi nhưng chưa bao giờ đến nơi,

- các nữ bộ trưởng của chúng ta, các bà Bình, Định và Hoa, có lẽ đang trong diện cải tạo. Tướng Trần Văn Trà, lần mất tích thứ n rồi. Giám đốc cơ quan quản lý hối đoái,

- Bộ GRP, không có bất kỳ cuộc họp nào được ghi nhận từ ngày 8 tháng Sáu.

Mẩu chuyện hài hước : một cựu nhân viên của BNP mà tôi gặp kể lại rằng vào tháng Năm, mấy anh lính đến niêm phong các két sắt đã định phá cửa thang máy tầng hầm vì tưởng đó là cửa két. Tội nghiệp, họ chưa từng biết đến sự tồn tại của những thiết bị như vậy !

Chủ nhật, 21 tháng Mười Hai

Nếu đài phát thanh giải phóng của chúng ta vẫn tiếp tục những bài tụng ca cho cuộc thống nhất mang lại điều lành, thì đài Bắc Kinh, phát bằng tiếng Việt, lại đạt đến mức cao siêu. Đài này, chua chát và đầy cay đắng, đòi hỏi việc thi hành các hiệp định Paris - tức là đòi phải có mặt bọn bù nhìn và giới tư sản tự do trong chính phủ miền Nam ! Ai dám bảo chính trị không mang tính giải trí ?

Lúc 13 giờ, cả thành phố đều nghe thấy một tiếng nổ lớn vọng lại từ xa. Ngoài đường, người qua lại mỉm

cười như vừa nghe một tin vui. Một vài cán bộ mang theo súng tự động đến dự một cuộc họp khu phố đã nói với một đồng nghiệp rằng tình trạng báo động đã được ban bố. Một đơn vị lớn được cho là đã bị tấn công gần Phan Thiết. Những cư dân hiếm hoi từ Đồng bằng Sông Cửu Long lên Sài Gòn khẳng định rằng khu vực đó rất bất an, đặc biệt là gần Tây Ninh, trên đường đi Campuchia.

Tuy vậy, theo như tất cả những cuộc thăm dò nhỏ mà chúng tôi có thể thực hiện với các cấp trên của mình, thì họ đều cho rằng cuộc sống ở miền Nam đúng là thiên đường thực sự. Do khí hậu và tính cách vui vẻ tự nhiên của người dân, đúng vậy, nhưng cũng vì họ được hưởng các điều kiện về tiền bạc, nhà ở, và cả sự ít ngột ngạt hơn (!) của bộ máy hành chính và công an. Tất nhiên, họ đều sững sờ trước những gì còn sót lại của hàng tiêu dùng. Và bắt đầu hoài nghi về nỗi kinh hoàng của địa ngục tư bản. Lo ngại, chính quyền miền Bắc có vẻ đang hạn chế việc cho dân thường đi thăm miền Nam.

Điều chắc chắn là, sau khi đã nếm trải cảm giác dễ chịu do xã hội tự do mang lại và sau khi chiến tranh đã kết thúc, người miền Bắc sẽ không còn dễ dàng chấp nhận sự khắc khổ và khuôn phép đảng trị như trước nữa. Hannibal, ngươi đã làm gì với chiến thắng của mình ?...

Thứ Hai, 22 tháng Mười Hai

Nhân dịp ngày lễ ánh sáng 25 tháng Mười Hai sắp tới, ngày này cũng sẽ được nghỉ và miễn giới nghiêm, vừa có quyết định rằng kể từ nay, để mua pin điện, phải nộp lại pin cũ, sẽ được mua lại với giá 5 đồng cũ (0,03 franc). Sau thị trường chợ đen của pin mới (thường thực chất là pin đã được tái chế), giờ đây sẽ xuất hiện thị trường của pin đã qua sử dụng.

Thứ Ba, 23 tháng Mười Hai

Sau thông báo về việc khai thông tuyến đường sắt Phú Mỹ - Sài Gòn (với đoàn tàu ma), thì nay đến lượt tin về việc khai trương ngày hôm qua đoạn Sài Gòn - Phan Thiết (180 km).

Mỗi ngày có lịch trình như sau :

- 3 chuyến tàu đến Biên Hòa, cách 20 km, thời gian đi 1 giờ 24 phút (tốc độ trung bình 14 km/h).
- 2 chuyến đến Gia Ray, cách 93 km, thời gian đi 4 giờ 20 phút (tốc độ trung bình 21 km/h).
- 1 chuyến đến Phan Thiết, cách 180 km, thời gian đi 8 giờ 20 phút (tốc độ trung bình 22 km/h).

Với tốc độ như vậy, nếu có thể nói thế, khi tuyến đường sắt được mở lại đến Hà Nội - cách 1500 km - thì

sẽ mất 70 tiếng đồng hồ !

Thứ Tư, ngày 24 tháng Mười Hai

Phiên họp thứ hai của quốc hội gồm 276 đại biểu nhân dân miền Nam Việt Nam (do ai chỉ định vậy ?) đã diễn ra ngày hôm qua. Tôi cho rằng sẽ không ai ngạc nhiên khi biết việc thống nhất đã được thông qua với số phiếu tuyệt đối, vì những đại biểu đại diện cho một nhân dân chưa hề được hỏi ý kiến này vốn được chỉ định vì mục đích đó. Tuy nhiên, cần lưu ý rằng Phật giáo thống nhất (chùa Ấn Quang) được đại diện bởi Hòa thượng Trí Thủ, đạo Cao Đài bởi Hồ Tấn Khoa, và Công giáo bởi vị Tổng Giám mục của họ. Theo báo chí, hôm trước đó, Đức Cha Nguyễn Văn Bình, tại một cuộc họp của các tín hữu Công giáo kháng chiến, đã hoan nghênh việc hành động của họ đã giúp người Công giáo ngày nay có được vị trí và tiếng nói trong khuôn khổ mới của đất nước... Đó là một quan điểm.

Điều đáng kinh ngạc nhất vẫn là cơn cuồng chi tiêu cho bữa ăn đêm Giáng sinh. Các tiệm bánh ngọt bị vét sạch. Người ta dường như tiêu hết số tiền tiết kiệm ít ỏi của mình. Có lẽ đó là một phản ứng bù đắp và một dạng lễ vật để cầu may.

Thế nhưng điều đó không ngăn được nạn trộm cắp, đặc biệt là móc túi, tiếp tục gia tăng, nếu như điều đó còn có thể tồi tệ hơn. Người ta ngày càng hay nhắc đến những vụ chặt tay tài xế bằng dao rựa. Lữ Hy Dĩnh (Lu Hsiying) cho biết có một vụ đã xảy ra trong khu ông ta ở Chợ Lớn tuần trước. Những kẻ tấn công đã ra tay khi người lái xe đưa tay trái ra ngoài để báo hiệu rẽ, giữa đám đông thường thấy của một con phố nhộn nhịp. Những kẻ phạm tội hẳn đã theo dõi và chuẩn bị sẵn, vì nạn nhân đeo đồng hồ Rolex bằng vàng và một chiếc nhẫn có viên kim cương to. Hôm qua, loa phát thanh đã thông báo bản án tử hình dành cho hai kẻ cướp đồng hồ đã bắn chết nạn nhân không chịu giao nộp tài sản.

Tiếng súng trong thành phố lại xuất hiện thường xuyên vào ban ngày, nhưng chỉ lẻ tẻ. Không còn nghe thấy, như vài tháng trước, những loạt đạn đẹp tai nối tiếp nhau, được các trạm gác bắn tiếp hồi đáp theo chuỗi.

Thứ Năm, 25 tháng Mười Hai

Đêm giao thừa thật tuyệt vời ! Thật sự, Chúa Giêsu nhỏ bé được nhiều người yêu thích hơn bạn MacLenin (được ghi trên các khẩu hiệu bằng chữ Latinh, Marx và Lénine, do hay bị kết hợp cùng nhau nên dân thường tưởng thành ông MacLenin, họ nghĩ đó là một người Mỹ có ý thức giai cấp rõ ràng). Đời tôi chưa từng thấy

một cuộc tụ họp đông đảo đến thế ở trung tâm. Từ 8 giờ tối, giao thông gần như tê liệt. Mấy chú bộ đội chiến thắng, chưa được thay thế, chắc cũng cảm thấy nghẹn ngào. Thật vinh quang nếu như màn diễu hành của họ vào Sài Gòn được đón chào đông đảo như vậy !

Lần đầu tiên kể từ khi bị chiếm đóng, các quán khiêu vũ được phép mở cửa, và có cả ban nhạc nữa chứ. Đám đông say sưa trong hơi ấm của chính mình, ngắm nhìn nhau, vui sướng được sống, được đi dạo đêm như ngày xưa. Đến 3 giờ sáng, nhiều quán bar vẫn còn đông khách. Không ai muốn nhìn thấy các tổ tuần tra, hay những ngã tư được canh gác bởi lính «ếch» mặc áo giáp Mỹ. Nhưng ngoài chuyện trộm đồng hồ, dây chuyền, tôi chưa nghe thấy vụ việc nào xảy ra.

Thứ Sáu, 26 tháng Mười Hai

Sài Gòn rực rỡ. Người ta kể lại rằng tối thứ Tư đã có đến một triệu người xuống đường ăn mừng Giáng sinh. Dù tôi không nghĩ vậy, có vẻ với nhiều người, sự thể hiện niềm vui đó cũng chính là sự từ chối, gần như là kháng cự. Tuy nhiên, con số một triệu chỉ tính riêng ở trung tâm Sài Gòn thì tôi thấy hơi lạc quan. Cũng quên không nhắc là nhà thờ lớn được thắp sáng và đầy tín đồ từ 9 giờ tối, giống như mọi nhà thờ khác vậy.

Nhưng việc gửi quà Giáng sinh cho những người bị giam giữ vẫn chưa xong. Như suốt mười lăm ngày qua, cả ngày có hàng trăm phụ nữ ngồi chờ ở phố Hai Bà Trưng. Và họ vẫn bắt buộc phải ngồi xổm trên mặt đất, xếp hàng năm người một, dưới sự canh gác của các chiến sĩ du kích trẻ cầm súng AK 47. Thậm chí việc di chuyển cũng phải đi bằng cách ngồi xổm.

Người gác cửa già trong văn phòng tôi đã nhận xét : «Cách đây bốn mươi năm, chúng ta đã chỉ trích người Pháp khi bắt các công nhân bốc vác ở cảng đứng thành hàng như vậy trước trạm tuyển lao động. Ngày nay, lại là những người phụ nữ từ các gia đình khá giả phải ngồi xổm cả ngày dưới nắng để gửi quà cho người thân bị giam trong trại tập trung. Không chỉ có họ, thưa ông, mà còn có cả những bà Pháp lấy chồng Việt Nam bị giam. Thật không phải, thưa ông, chúng ta mất thể diện. Hơn nữa, người nước ngoài không quen nghỉ ngơi kiểu này, như chúng ta đâu».

Thứ Bảy, 27 tháng Mười Hai

Vì lý do gì mà các xe khách từ Hà Nội đến Sài Gòn giờ đây lại chạy thành đoàn khoảng mười chiếc một ? Báo chí ghi nhận đã có chiếc thứ tư đến kể từ đầu tháng. Có phải để dễ kiểm soát hơn, hoặc để đảm bảo an ninh ? Trong ba ngày di chuyển, hành khách chắc hẳn đã phải

hít một lượng lớn bụi trên đường khi đến nơi !

Việc kiểm soát nhà in lại càng được siết chặt. Không được phép in bất cứ thiệp mời hay danh thiếp nào nếu không có giấy phép (quyết định ngày 25 tháng 12 của bộ phận quản lý các nhà in).

Liệu màu sắc trang trí cửa hàng có bị kiểm soát nữa không ? Tờ Tin Sáng hôm nay, với một sự ngây thơ đáng khen, ghi nhận rằng «trước xu hướng của công chúng từ sau giải phóng chỉ dùng màu đỏ và vàng (đúng là màu cờ của chế độ cũ...) để trang trí cửa hàng, nhà hàng hoặc cho các áp phích quảng cáo, Bộ Thông tin và Văn hóa đã thông báo như sau : tất cả các màu đều được dùng để trang trí, miễn là màu sắc tươi sáng, phù hợp và có thể nâng cao tính thẩm mỹ của thành phố». May mà màu đỏ và vàng không bị cấm.

Còn về sinh viên, thì tư tưởng của họ sẽ bị kiểm soát. Số TS 119 ra ngày 25 tháng 12 thông báo rằng «30.000 sinh viên Sài Gòn sẽ tham gia các lớp học giáo dục chính trị trong 4 tháng».

Nhưng ngành khai thác hải sản thì được cứu vớt. Tháng 12 vừa rồi, ngành này đã xuất khẩu 300 tấn - các bạn xem đó - cá và động vật có vỏ đông lạnh ! Tuy nhiên, khách hàng có thể sẽ nhận vài điều bất ngờ khó

chịu. Để tiết kiệm năng lượng, việc cấp đông ở nhiệt độ - 40° đã bị bỏ, thay bằng - 25°. Các kỹ thuật viên miền Nam lo ngại. Có vẻ họ bị ảnh hưởng bởi một tư tưởng tư sản đáng tiếc.

Tài chính nhà nước cũng chẳng khá hơn. Tiền mặt lại thiếu. Ngân hàng quốc gia chỉ cấp 50% số tiền cần thiết trả lương cho các doanh nghiệp trong tháng 12. Các doanh nghiệp phải nộp hết tiền mặt ngay khi nhận được. Việc quyết định thanh toán cho nhà cung cấp thuộc quyền Ngân hàng Quốc gia. Ngược lại, hầu hết các dịch vụ công đều yêu cầu thanh toán bằng tiền mặt.

Tuy nhiên có một tin tốt. Thông báo (không có số liệu) nhân dịp các lễ hội trong tháng 12 (Giáng sinh, cuộc nổi dậy Hà Nội năm 1946, thành lập Mặt trận Giải phóng Dân tộc năm 1960, v.v...) về việc thả tự do cho các tù nhân trại cải tạo «đã có tiến bộ».

Thứ Ba, 30 tháng Mười Hai

Và lại một đợt lạnh trở lại ! Theo trí nhớ của người đời, chưa từng thấy chuyện này, nhất là vào cuối tháng Mười Hai như thế. Nhiệt độ xuống tới 18 độ vào ban đêm. Có người nói là 16 độ. Người ta kể rằng đã có người chết vì lạnh ở trong thành phố và ở nông thôn. Cả trâu, gà và cá cũng vậy, tại Huế. Nhìn đường phố

thì tưởng như đang ở Siberia. Người Sài Gòn đều mặc chồng tất cả các lớp quần áo mình có. Dĩ nhiên, mê tín như chúng ta, cho rằng thời tiết khắc nghiệt kinh khủng này là do sự chiếm đóng miền Nam bởi miền Bắc. Thông thường vào thời điểm này, ban ngày khoảng 28 đến 30 độ, ban đêm khoảng 26 độ.

Việc phân phối xăng dầu, ngược lại, chỉ có thể được cải thiện nhờ các phiếu mới, kích thước 21 x 27 cm. Tài liệu khiêm tốn này được thủ quỹ điền đầy đủ với các bản sao và giấy than, được người phụ trách duyệt, ký bởi bốn người trong đó có người mua, kiểm tra đối chiếu với tất cả các ghi chú viết tay của người giám sát, rồi mới được giao cho nhân viên cây xăng. Việc bán chợ đen và không phải xếp hàng diễn ra trực tiếp tại trạm.

Thứ Tư, 31 tháng Mười Hai

Từ Chủ nhật, Hội Chữ thập Đỏ đang sơ tán người Ấn Độ, người Yemen và người Pakistan. Chiếc máy bay DC8 đã khiến binh lính và cán bộ miền Bắc, những người hộ tống các đoàn xe và ở Tân Sơn Nhất, sửng sốt. Sân bay Hà Nội không đủ khả năng tiếp nhận những máy bay cỡ lớn như vậy. Còn chiếc 747, mô hình trưng bày trong cửa hàng Air-France trên đường Tự Do, thì những người bodois nhìn vào không tin là nó có thật.

Hôm qua, việc cất cánh của chiếc DC8 suýt nữa đã ngăn cản việc hạ cánh của chiếc Caravelle của Air-France. Tháp kiểm soát không cho phép hai máy bay cùng lúc đậu trên sân đỗ. Nói mới nhớ, năm 1967, Tân Sơn Nhất từng là sân bay đông đúc nhất thế giới !

Về phía mình, người Pháp gốc Việt hoặc người lai Âu-Á bắt đầu dễ dàng hơn trong việc xin visa xuất cảnh.

Theo Tin Sáng ngày hôm qua, có 363.801 người Sài Gòn đã về quê. Trong đó 233.790 người về làng gốc, 130.011 người về các vùng phát triển kinh tế.

Trong một cuộc họp nhóm Đông Nam Á của Quỹ Tiền tệ Quốc tế, đại diện Ngân hàng Quốc gia Việt Nam đã chỉ trích Hoa Kỳ vì đã phong tỏa tài sản ngoại tệ của Việt Nam. Theo Tin Sáng, người đưa tin về sự việc này, phó thống đốc Ngân hàng không nói rõ rằng tất cả tài sản của người Mỹ tại Việt Nam đã bị tịch thu - cũng như tài sản của người Việt đã rời khỏi nước - và kể từ ngày 30 tháng 4, Việt Nam Cộng hòa không còn trả các khoản nợ đã vay nước ngoài nữa.

1976

Thứ Năm, ngày 1 tháng Giêng

Làm tốt lắm, các cậu ! Đêm giao thừa không náo nhiệt hơn những ngày khác là mấy, chỉ có vài người đi dạo thôi. Thế mà lệnh giới nghiêm đã được dỡ bỏ, đúng không ? Không ai có thể phủ nhận điều đó. Nhưng thông báo chỉ được phát trên đài và truyền hình vào lúc 8 giờ tối. Quá muộn để dân chúng có thể tái diễn màn biểu dương tuyệt vời như đêm 24 tháng 12. Những con ếch châu chấu màu xanh này cũng thật giả tạo, thuộc loại hàng đầu.

Chính quyền bắt đầu có vẻ lo ngại về các vụ móc túi, dường như vẫn còn gia tăng - dù điều đó khó mà tin được. Tất cả báo chí đều nói về sự liên kết giữa đồng bào với chính quyền cách mạng và lực lượng an ninh để làm sạch thành phố khỏi bọn tội phạm, nghiện ngập, gái mại dâm.

Tuần trước, thư ký thứ nhất của đại sứ quán Pháp bị cắt đứt dây đồng hồ khi ông đang lái xe. May mà chỉ mất đồng hồ, không mất cả cổ tay.

Tuy nhiên, chẳng phải mọi chuyện đang tốt đẹp hơn trong thế giới tốt đẹp nhất sao ? Ít nhất nếu tin lời khiêm

tốn của Phạm Văn Đồng. Thủ tướng Hà Nội đã kêu lên đầy hứng khởi tại kỳ họp thứ hai của khóa 5 quốc hội nước CHXHCN Việt Nam : «Chính sách của Đảng là đúng đắn và sáng suốt ! Nhân dân ta dũng cảm và thông minh (điều này lần này là đúng). Chế độ của chúng ta rất tuyệt vời !» Không ít hơn thế.

Không phải ai cũng tin vậy. Đài nước ngoài thông báo có 24 người vượt biên bằng thuyền nhỏ đến Malaysia. Và theo SGP số 142, một tòa án đặc biệt đã họp ngày 21 tháng 12 tại Phan Thiết để xét xử 18 phần tử phản cách mạng bị cáo buộc cố gắng bỏ trốn ra nước ngoài.

Thứ Bảy, ngày 3 tháng Giêng

Đạo đức của chúng ta đang bị đe dọa. Thật vậy, «vài ngày qua, một số ấn phẩm (lịch Tết, tranh ảnh, bưu thiếp, thiệp chúc mừng) mang tính phản động và suy đồi đã được bày bán trong thành phố, CMA phẫn nộ trong một bản thông báo. Những vật phẩm này không được phép đặc biệt của Chính quyền hoặc có giấy phép giả mạo...» Tiếp theo là danh sách các biện pháp tịch thu, điều tra, xử phạt. Trong lúc chờ đợi, hầu như không thể tìm được sổ tay hay lịch 1976.

Đoàn đại biểu Cuba đến Sài Gòn nhân dịp quốc khánh Cuba đã không thể giữ được đạo đức trong thành phố chúng ta, nơi vẫn còn những dư vị thối nát của chủ nghĩa Mỹ bù nhìn. Hôm nay họ đi dạo trên đường Tự Do theo hàng một, có lính vũ trang đi trước và theo sau.

Thứ Hai, ngày 5 tháng Giêng

Ba tờ báo đều thổi kèn báo động cho cuộc chiến chống tội phạm, mục tiêu của chiến dịch cuối cùng. Họ cho biết đã bắt giữ 370 tên cướp. Một kiểu trộm mới bắt đầu hoành hành : trộm quần satin của các cô gái trẻ. Dưới mối đe dọa của súng, các cô bị ép phải cởi đồ ngay trên đường phố.

Đúng như tin đồn, các đoàn điều tra gồm những quan chức cao cấp từ miền Bắc đã đến khảo sát tình hình kinh tế đang gây lo ngại ở miền Nam. Anh thứ 7 của Lê Đức Thọ cũng có mặt trong đoàn. Bất chấp sự ngăn cản của các lãnh đạo miền Nam, các điều tra viên đã gặp được những cựu quan chức vừa được thả khỏi các trại cải tạo. Anh Lê Đức Thọ đã đến thăm cựu phó chủ tịch bộ trưởng bù nhìn phụ trách các vấn đề kinh tế.

Phạm Hùng, đại diện miền Bắc của đảng Lao Động tại miền Nam, tỏ ra phản đối mạnh mẽ các cuộc tham khảo ý kiến của bọn tay sai phản động. Tuy nhiên, nếu

tin tôi không sai - và tôi tin là không sai - ông Phạm Hùng cũng như Huỳnh Tấn Phát, chủ tịch Chính phủ Cách mạng, đang lén lút dò hỏi các công ty Pháp xem liệu họ có thể làm vài thương vụ béo bở cho cá nhân mình hay không.

Thứ Ba, ngày 6 tháng Giêng

Quan hệ giữa quan chức miền Bắc và miền Nam không cải thiện. Cách đây 15 ngày, anh trai của tướng Trần Văn Trà, người chỉ huy an ninh Chính phủ Cách mạng, đã bị ám sát cùng với tài xế, một phát đạn vào đầu, trên đại lộ Trần Hưng Đạo, trước đây là Galliéni. Ban đầu, mọi người tin đó là hành động của lực lượng kháng chiến. Nhưng giờ đây, tin đồn mạnh mẽ nói rằng vụ sát hại kép này do an ninh miền Bắc thực hiện.

Báo chí tiếp tục chiến dịch chống tội phạm. Họ đưa tin nổi bật về hai án tử hình vì tàng trữ vũ khí. Sáng nay, tại Khánh Hội, bên kia con rạch Tàu, một tòa án quân sự đã tuyên án và xử bắn tại chỗ các tên trộm trước sự chứng kiến của dân chúng, được cho là bực mình vì việc xét xử quá nhanh gọn.

Ở thành phố bây giờ người ta còn đồn rằng phụ nữ bị lột không chỉ quần mà cả áo sơ mi hay áo dài.

Nếu đường phố không cải thiện mà trái lại càng tệ hơn, thì các công đoàn đã hết thời hoàng kim. Ở nhiều công ty, họ bị các cán bộ cũ, quân nhân miền Bắc tiếp quản. Và họ có một tinh thần cách mạng thực thụ. Nghĩa là theo họ, và họ đã nói rõ, công đoàn không nhằm mục đích đòi hỏi lợi ích quá đáng, mà là để nâng cao năng suất lao động.

Về phía kháng chiến, sau một thời gian im ắng đáng lo, có vài tin tức mới đây. Sau đây là vài tin rời rạc. 200 ngôi mộ mới được phát hiện trong nghĩa trang quân đội Thủ Đức. Một xe chỉ huy quân đội bị bắt cóc ba tuần trước giữa Bảo Lộc (trước đây là Blao) và Djiring, khu vực trồng trọt vốn luôn không an toàn. Một đoàn tàu quân sự được cho là đã bị nổ ở đoạn giữa Sài Gòn và Phan Thiết (không rõ chi tiết). Do các vụ đánh bom trên đường giữa Phan Thiết và Phan Rang, quân đội tránh di chuyển sau 4 giờ chiều. Người ta còn nói có thả dù vào ban đêm ở những vùng này, nhưng không có chi tiết để xác thực. Một làng nhỏ bên rìa đồng lau đã bị tấn công tuần trước. Lực lượng tự vệ đã phản công bằng súng máy hạng nặng. Nhưng ngày hôm sau, trong cuộc điều tra, dân làng khẳng định họ không thấy gì, không nghe gì. Vậy là, những người nông dân thân yêu của chúng ta vẫn còn mù và điếc như suốt ba mươi năm qua. Những câu trả lời này, y hệt như khi trả lời người Pháp rồi Mỹ,

chắc chắn làm cho bọn bộ đội phát điên.

Thứ Tư, ngày 7 tháng Giêng

Trong lúc chờ đợi, trò chơi bi-a với các chủ doanh nghiệp Pháp vẫn tiếp diễn. Ngân hàng Quốc gia từ chối yêu cầu của giám đốc công ty Chargeurs réunis, vốn đã bị chính quyền ra lệnh đóng cửa từ ngày 30 tháng 4, về việc giải ngân từ tài khoản công ty để trả lương cho nhân viên - những người cũng đã bị cho nghỉ việc. Và các công đoàn thì từ chối để giám đốc ra đi nếu chưa trả lương cho nhân viên.

Thứ Năm, ngày 8 tháng Giêng

73 sĩ quan của quân đội bù nhìn vừa được trả tự do tại hai tỉnh miền Bắc là Quảng Trị và Thừa Thiên (Huế). Đây là những vụ phóng thích đầu tiên được ghi nhận tại khu vực này, báo chí nhấn mạnh...

Về phía kháng chiến, họ được cho là đã giải phóng một trại ở tỉnh Long Khánh và một trại khác thì chỉ giải phóng một phần.

Vợ của một sĩ quan bị bệnh, được đưa về Sài Gòn, đã được phép đến thăm chồng tại bệnh viện. Bà thấy chồng mình gần như bất tỉnh vì quá gầy yếu và kiệt sức. Và bị xích vào giường. Đây không phải là lần đầu

người ta nói đến việc các sĩ quan bị xích trong thời gian nằm viện.

Từ sau lễ Giáng Sinh, có những kẻ tinh nghịch bắt đầu sơn lại các lá cờ của chế độ cũ, vốn từng bắt buộc phải treo trên mỗi ngôi nhà và cũng bị bắt buộc gỡ bỏ sau ngày 30 tháng 4. Dĩ nhiên, họ chọn những ngôi nhà đã bị các cán bộ cách mạng trưng dụng để thực hành các nét cọ đỏ vàng của mình.

Tinh thần hài hước rõ ràng đang là xu hướng trong giới kháng chiến. Một chiếc xe khách được cho là đã bị họ chặn lại trên đường đi Đà Lạt. Những du kích thuộc khóa 76 được cho là đã yêu cầu tất cả hành khách, kể cả ếch phải đóng góp tài chính. Sau đó, họ chia số tiền này cho những hành khách trông có vẻ nghèo nhất, đồng thời nói rõ rằng bản thân họ thì chẳng thiếu thốn gì. Sau đó, họ phát lương thực !

Thứ Bảy, ngày 10 tháng Giêng

Hôm qua, báo Tin Sáng phát hiện ra rằng «mọi sự cản trở đối với dòng lưu thông hàng hóa đều có hại». Và tác giả bài báo thừa nhận rằng «tình trạng khan hiếm giả tạo và giá cả cao một phần là do việc phân phối thiếu hợp lý».

Có vẻ như bài báo này được gợi ý bởi Chính phủ Cách mạng lâm thời (GRP), vốn đã quá mệt mỏi với sự hỗn loạn kinh tế gây ra bởi chủ nghĩa giáo điều Mác-xít cũng như chính sách cộng sản hóa cấp tốc. Cần nhớ rằng việc dỡ bỏ hầu hết các rào cản đối với lưu thông hàng hóa - một biện pháp đã tạo ra hiệu ứng rất tích cực đối với thị trường thực phẩm - không phải do Ủy ban Quân quản (CMA) quyết định, mà là do GRP [116].

---

116 Tuy nhiên, nhà báo vẫn quên rất nhiều yếu tố : - sự mất niềm tin vào đồng tiền, khiến người dân có xu hướng đổi tiền lấy hàng hóa ; - sự dư thừa của đồng tiền này (100 tỷ piastre đã được rút khỏi các ngân àng vào tháng 4 năm 1975, trong khi lưu thông tiền tệ của tháng trước đó là 275 tỷ, và số tiền đó không thể quay trở lại các ngân hàng vốn đã bị đóng cửa) ; - việc đổi tiền vào tháng Chín đã không thể hấp thụ hết lượng tiền lưu thông do gian lận và nguồn tiền dồi dào trong tay quân đội và cán bộ miền Bắc ; - việc cắt giảm nhập khẩu và sự quản lý sai lầm đã cản trở sản xuất hàng hóa ; - việc trưng thu rất lớn từ phía Hà Nội và những cuộc mua sắm cá nhân đáng kể của người miền Bắc ; - việc loại bỏ một số kênh thương mại, trước hết là hệ thống phân phối gạo ; - tình trạng nghèo đói lan rộng và thất nghiệp gia tăng, khiến các trung gian nhỏ mọc lên ngày càng nhiều, đầu cơ vào từng mặt hàng nhỏ nhất và đẩy giá lên cao.

Chủ nhật, ngày 11 tháng Giêng

Đồng tiền miền Nam bị phá giá 25% so với các ngoại tệ. Ngân hàng Nhà nước không đưa ra bất kỳ chi tiết nào về mối tương quan giữa đồng Nam và đồng Bắc, vốn đã bị giảm giá 25% vào đầu tháng Mười Một [117]. Mọi dấu hiệu cho thấy đợt phá giá mới này, điều sẽ dẫn đến tỷ giá 1 đồng Nam bằng 1 đồng Bắc, sẽ được áp dụng trước khi thống nhất. Hệ quả là Nam sẽ bị nghèo đi thêm, trong khi mức sống hiện tại vẫn còn cao hơn nhiều so với miền Bắc, đồng thời miền Bắc sẽ có vị thế thuận lợi hơn trong việc mua sắm ở miền Nam.

Dù sao thì, khi Tết đến gần cùng với những món quà bắt buộc, giá cả lại tiếp tục tăng vọt. Một chiếc quần cho bé trai mười tuổi, cùng chất lượng, đã tăng từ 1.200 lên 22.000 đồng piastre cũ chỉ sau một năm. Một mét vải thích hợp để may áo dài, từ 1.900 lên 48.000 đồng; một chiếc chăn len, từ 10.000 lên 120.000 đồng. Dù kể từ khi bị chiếm đóng, viện thống kê không còn công bố chỉ số giá cả, nhưng các cuộc điều tra tư nhân cho thấy giá cả nói chung đã tăng 215% trong vòng một năm. Trong khi đó lương lại giảm, và thường là giảm theo tỉ lệ từ 3 đến 4 lần đối với công chức, và lên đến 10 lần trong các doanh nghiệp bị quốc hữu hóa.

---

117 Chuyển từ 0,66 lên 0,80 đồng Nam cho 1 đồng Bắc.

Thứ Hai, ngày 12 tháng Giêng

Ngân hàng Nhà nước tiến hành sa thải hàng loạt nhân viên, đặc biệt là những người biết tiếng Pháp hoặc tiếng Anh. Trái ngược với luật áp dụng cho các công ty tư nhân, việc sa thải này diễn ra mà không có bất kỳ khoản trợ cấp hay chế độ nghỉ hưu nào cho các nhân viên lớn tuổi, điều này vi phạm các quy định nội bộ của ngân hàng.

Để hoàn thiện các biện pháp xã hội chủ nghĩa không khoan nhượng này, Ngân hàng Nhà nước vừa quyết định thu hồi khu nhà ở được xây dựng cách đây vài năm dành cho các nhân viên cấp thấp đang trong quá trình mua nhà. Tất cả cư dân đã bị lệnh phải rời khỏi nơi ở, không được bồi thường và cũng không được mang theo đồ đạc cá nhân. Vì do hoàn cảnh khó khăn nên các nhân viên này không trả tiền thuê nhà, giờ họ bị yêu cầu thanh toán nợ thuê nhà tồn đọng nhiều năm, cũng như hoàn trả ngay lập tức phần còn lại của các khoản vay đã được cấp. Chúng ta đang thiếu một Zola hay một Dickens để mô tả những cảnh tượng đang diễn ra tại đó. Nhưng nếu có người đọc được những điều này, ai sẽ tin rằng chúng lại được gây ra bởi một nhà nước xã hội chủ nghĩa?

Thứ Tư, ngày 14 tháng Giêng

Các hòm thư dùng để nhận đơn tố cáo đã được lắp đặt khắp thành phố. Và người ta vẫn nói rằng các chính phủ xã hội chủ nghĩa thường thiếu quan tâm đến sự thoải mái của công dân !

Tối qua, dựa trên các thông tin đăng trên báo quân đội Hà Nội, đài phát thanh Mỹ đưa tin rằng các lực lượng miền Bắc đang giao tranh với các ổ kháng cự ở Tây Nguyên, đồng bằng sông Mê Kông và biên giới Campuchia.

Trong thành phố, những người đàn ông xanh nhỏ bé đang tập hợp lại các lực lượng phân tán của họ và các boong-ke bảo vệ mọc lên khắp nơi.

Thứ Năm, ngày 15 tháng Giêng

Nhân dịp Tết, chúng tôi sẽ được nghỉ ba ngày, vào các ngày 30 và 31 tháng Giêng và ngày 1 tháng Hai. «Công nhân các xí nghiệp quốc doanh và tư nhân tiếp tục làm việc sẽ được nhận tháng lương thứ 13» (thông tư của phủ Thủ tướng). Lệnh giới nghiêm sẽ được dỡ bỏ trong ba ngày này. Tuy sẽ «cấm uống đến say và cấm đánh bạc», dân chúng vẫn được phép đốt pháo vào buổi chiều và đêm giao thừa. Ngược lại, vì lý do tiết kiệm,

các đơn vị quân đội bị yêu cầu không được đốt pháo. Một đêm có thể sẽ là cơ hội lý tưởng cho vài màn pháo hoa nho nhỏ của lực lượng kháng chiến.

Theo nhiều người, phong trào kháng chiến này không thực sự thống nhất, mà chia thành ba tổ chức. Tổ chức của quân đội, chủ yếu hoạt động ở vùng núi và đồng bằng ven biển Nam Trung Bộ. Tổ chức của các bộ tộc miền núi. Và tổ chức của giáo phái Hòa Hảo, được cho là dựa vào lực lượng Khmer Đỏ ở Campuchia.

Gần Pleiku, một người trông coi đồn điền thuộc sở hữu của một người Hoa - nguồn tin từ Lữ Hỷ Dĩnh - khẳng định đã nhìn thấy một trực thăng vận tải Chinook hạ cánh vào ban đêm và dỡ xuống một xe tăng đã được tháo rời, sau đó lắp ráp lại tại chỗ.

Người ta vẫn nói đến các loại vũ khí mới, nhưng không ai nói rõ là vũ khí gì.

Gần Xuân Lộc, một kho lương thực của quân đội miền Bắc được cho là đã bị tấn công. Du kích đã phân phát gạo cho dân, những người này đã vội vã mang trả lại cho bộ đội vào ngày hôm sau vì sợ bị trả thù.

Thứ Sáu, ngày 16 tháng Giêng

Thống đốc Ngân hàng Quốc gia đang gặp rắc rối lớn. Các chủ hộ ở khu cư xá của ông ta đã từ chối cho phép các công chức và quân nhân vào chia nhau nhà ở và tài sản bên trong. Họ đã cử một phái đoàn đến gặp ông. Ông từ chối tiếp. Nhưng rồi lại chấp nhận gặp ba đại diện. Ba phụ nữ đã được chọn. Họ cảnh báo rằng nếu ông vẫn tiếp tục với ý định của mình, các cư dân sẽ cố thủ trong khu cư xá và phóng hỏa, thà đốt của cải còn hơn giao cho người miền Bắc. Cẩn trọng, vị thống đốc đã quyết định tạm hoãn lệnh trục xuất [118].

Thứ Hai, ngày 19 tháng Giêng

Quyết định của cơ quan thủy sản và công ty quốc doanh «Victoire» về việc không còn đông lạnh cá ở - 40°C rồi giữ ở - 20°C như bọn tư bản thối nát của công ty đánh cá Denis Frères (bị trưng thu vào tháng Bảy) đã dẫn đến kết quả có thể đoán trước. Công ty Nhật Bản Mitsubishi đã đặt một đơn hàng lớn. Khi hàng đến Hà Nội để trung chuyển, thì lô hàng này còn thối rữa hơn

118 uy nhiên, khu cư xá sẽ bị cưỡng chế di tản để nhường chỗ cho các cán bộ mới từ miền Bắc vào đầu tháng Sáu năm 1976. Chủ sở hữu và người thuê sẽ phải để lại toàn bộ đồ đạc cá nhân và thiết bị gia dụng. Họ chỉ được phép mang theo một va-li đựng đồ dùng cá nhân.

cả bọn tư bản. Chính quyền đang cân nhắc việc trả lại hoạt động đánh cá cho Denis Frères. Vấn đề là hiện nay có ba công ty quốc doanh - mà hoạt động của họ lại chồng lấn nhau - đang thay thế Denis Frères.

Cuối tuần trước, Phạm Hùng đã tham khảo ý kiến một người quen của tôi về việc trao trả lại Denis Frères. Lãnh đạo Đảng ở miền Nam nói với người này rằng chỉ riêng trong tháng Mười Hai, công ty Victoire đã thua lỗ 300 triệu đồng piastre cũ. Và Phạm Hùng thừa nhận rằng công ty Pháp đã bị cơ quan thủy sản niêm phong trong những điều kiện hết sức bất thường.

Trong cuộc trò chuyện, Phạm Hùng đề cập đến nhu cầu cần sự giúp đỡ từ Pháp trong công cuộc thăm dò dầu khí ngoài biển, vì theo ông, các cuộc tiếp xúc của Hà Nội với người Ý không mang lại kết quả. Do cam kết với Kuwait, người Ý của công ty S.I.P. tuyên bố họ không đủ khả năng tài chính và kỹ thuật để ký hợp đồng mới. Còn người Nga, Phạm Hùng nói thêm, thì không biết cách làm việc trên biển.

Không chỉ ngành thủy sản khiến các nhà lãnh đạo ta đau đầu vì sự yếu kém của chính mình. Chính quyền còn muốn trả lại nhà máy chất tẩy rửa Viso cho các chủ cũ là người Hoa, vì nhà máy này đang trong tình trạng khốn đốn. Trớ trêu thay, bọn tư bản đó lại từ chối tiếp

quản lại trong điều kiện kinh tế hiện tại.

Còn các đồn điền cao su, một số trong tình trạng thê thảm, thì cơ quan cao su cũng không biết làm cách nào để vực dậy.

Một làn gió nổi loạn đang thổi qua chính phủ Cách mạng Lâm thời đang bị miền Bắc cướp bóc ? Thông tư 01/BKTTC ngày 3 tháng Giêng của Bộ Kinh tế và Tài chính quy định việc vận chuyển hàng hóa giữa Nam và Bắc. Đặc biệt là các mặt hàng như xe đạp, xe máy, tủ lạnh, tivi, radio, máy ảnh, đồng hồ đeo tay, v.v., thường bị giới hạn chỉ một đơn vị cho mỗi người. Việc vận chuyển vải không được vượt quá 10 mét cho mỗi hành khách, tuy nhiên được phép mang theo 5 bộ quần áo may sẵn. Điều này cho thấy đại đa số khách du lịch đến thăm chúng ta đều là nam giới. Thật bất ngờ, phải không ?

Thứ Ba, ngày 20 tháng Giêng

Thế là xong. Bắt đầu rồi. Những chiếc loa đầu tiên đã bắt đầu gầm vang tối hôm qua lúc 9 giờ tối. Để kêu gọi dân chúng tham gia cuộc kiểm tra dân số trước kỳ bầu cử sắp tới. Có thực sự cần thiết phải khởi động chiến dịch vào giờ đó không ? Một câu hỏi mang tính tiểu tư sản với tư tưởng phản động. Nhân dân thì không có giờ

giấc cố định để thể hiện niềm vui khi cảm thấy mình là «người chủ tối cao của đất nước». Tuy nhiên, hàng trăm nghìn - hoặc có thể nhiều hơn - viên chức và cựu quân nhân đã thoát khỏi các cuộc kiểm kê trước đó để tránh bị đưa vào trại cải tạo, có nguy cơ sẽ bị vướng vào đợt này.

Trong khi chờ đợi, lưới tự do cách mạng lại càng siết chặt hơn đối với quyền sở hữu tài sản. Người ta đã biết rằng tất cả các khoản tiền gửi tư nhân trong ngân hàng đã bị chuyển thành tài khoản tiết kiệm bị phong tỏa. Trừ các trường hợp kết hôn, tử vong, mai táng, bệnh tật, phải có chứng nhận đầy đủ của chính quyền địa phương, các khoản rút chỉ được phép tối đa 30 đồng mỗi tháng (tương đương 69 franc). Các khoản thu nhập đặc biệt như tiền trợ cấp thôi việc cũng bị áp dụng luật tương tự. Hơn nữa, các doanh nghiệp không còn được phép giữ tiền mặt. Doanh thu bán hàng của họ được nộp vào Ngân hàng Quốc gia, nơi tự động thanh toán các khoản chi tiêu của họ vượt quá mức tối thiểu như tiền tẩy xóa hay ruy băng máy đánh chữ. Và ngày càng thường xuyên, lương, vốn trước đây được chi trả bằng tiền mặt qua việc xin giải ngân có lý do tại Ngân hàng Quốc gia, nay được chuyển thẳng vào tài khoản tiết kiệm, chịu chung chế độ kiểm soát.

Rõ ràng, đây là cách để đóng băng phần lương vượt mức trung bình. Tức là làm cho lương được «cân bằng» mà không cần giảm thu nhập của những người có mức cao hơn, vì họ gần như không thể tiếp cận được số tiền của mình đã được ghi sổ. Như vậy, người lao động khu vực tư nhân sẽ thấy tiền lương của họ bị kéo xuống ngang bằng với khu vực công và quốc doanh, vốn vẫn còn thấp hơn rất nhiều [119]. Rắc rối là do thiếu ý thức cách mạng, công nhân khu vực tư nhân có thể sẽ mất hẳn nhiệt huyết làm việc khi mất đi từ 60 đến 90% thu nhập của họ.

Thứ Năm, ngày 22 tháng Giêng

Chúng tôi không hề hay biết - nhưng sáng nay báo chí tử tế thông báo cho chúng tôi - rằng hôm qua chúng tôi đã được chuyển sang quyền quản lý dân sự. CMA (Ủy ban Quân quản) đã chính thức bàn giao quyền lực, không phải cho CPMLT, mà cho Ủy ban Nhân dân Cách mạng. Ủy ban CPR này gồm 15 thành viên. Và điều khiến chúng tôi, những người miền Nam cứng đầu, cảm thấy an ủi là: Chủ tịch cùng hai Phó Chủ tịch đầu tiên

119 Nhân viên ở đây nhận mức lương từ 10.000 đến 23.000 đồng piastre cũ (tương đương từ 20 đồng = 46 franc đến 46 đồng = 106 franc), và trong những trường hợp đặc biệt, các trưởng phòng có thể nhận đến 40.000 đồng piastre cũ, tức 80 đồng, tương đương 185 franc.

(trong số ba người) đều là những nhân vật của Đảng Cộng sản miền Bắc [120].

Chúng ta hãy hy vọng rằng chính phủ mới này sẽ tìm được gạo để cung cấp cho các cửa hàng nhà nước ở Sài Gòn, những nơi không thể đảm bảo phân phối khẩu phần hàng tháng. Hậu quả là giá gạo trên thị trường chợ đen hôm nay đã lên tới 420 đồng cũ một ký! Việc thu thuế bằng hiện vật trên ruộng lúa rõ ràng là không mang lại kết quả như mong đợi. Và cũng thiếu cả cá nữa. Phải nói rằng hầu hết các chủ tàu đánh cá và nhiều tàu lưới kéo lớn có khả năng đánh bắt xa bờ đã rời bến, không có ý định quay lại, kể từ ngày 30 tháng Tư.

Nhưng tôi nghi ngờ rằng CPR có thể đảm bảo an ninh tốt hơn CMA. Đêm qua, một trận đấu súng dữ dội đã nổ ra gần khách sạn Continental. Người ta bàn tán rằng đó là một vụ đụng độ giữa các phe phái cộng sản đối địch, trong khi các tờ truyền đơn của lực lượng kháng chiến vẫn tiếp tục lưu hành. Chúng tiếp tục kêu gọi dân chúng ở yên trong nhà trong trường hợp xảy ra giao tranh. Nhưng tối qua, không chỉ riêng Sài Gòn có tiếng súng.

120 Thủ tướng : Võ Văn Kiệt. Phó thủ tướng : Mai Chí Thọ, Lê Đình Nhơn và Nguyễn Văn Hiếu. Ba người đầu đều là người miền Bắc. Ngoài ra, bốn thành viên của CMA cũ - trong đó có ba phó thủ tướng - cũng có mặt trong CPR, với hai người giữ hai vị trí cao nhất.

Pháo đã gầm vang từ xa. Có tin rằng nhiều đơn vị đã rời thành phố một cách vội vã trong vài ngày qua.

Và rồi những câu chuyện về xe khách bị lực lượng kháng chiến chặn bắt vẫn tiếp tục lan truyền. Sau vụ xe Đà Lạt tuần trước có một người bạn của mẹ tôi, hôm nay lại râm ran chuyện một chiếc xe khách tuyến Sài Gòn - Nha Trang, rời Phan Rang đi Cam Ranh khoảng 9 giờ tối, bất chấp lời khuyên của người dân, đã bị chặn lại nửa giờ sau bởi lực lượng kháng chiến và bị đưa về gần đó để thăm trại, bao gồm cả bộ đội. Hành khách cho biết đơn vị này ăn mặc chỉnh tề, trang bị vũ khí đầy đủ, và, họ khẳng định, có cả cố vấn người Mỹ. Bài diễn văn quen thuộc được đọc cho những con ếch (ám chỉ người miền Nam) rồi họ được phép rời đi một cách lịch sự. Chuyến thăm kết thúc bằng việc phát quà gồm nước cam hộp và đồ hộp các loại, được ghi rõ nhãn hiệu sản xuất năm 1975.

Kịch bản nhỏ này, vẫn dựa trên cùng một khuôn mẫu, xảy ra quá thường xuyên và ở những nơi quá xa nhau, đến mức không thể cho là ảo giác tập thể. Điểm mới duy nhất của cuộc phiêu lưu lần này là, với những hành khách đã xin gia nhập, họ được trả lời rằng, hiện tại, lực lượng kháng chiến không tuyển thêm người.

Thứ sáu, ngày 23 tháng 1

Hôm nay, cả người đầu bếp, Dương và con gái họ Kim đều trở về tay không sau chuyến tìm kiếm gạo. Điều đó không ngăn được các báo chí ca ngợi các làng quê «trả thuế nông nghiệp một cách sôi nổi». Nhờ vậy, có lẽ, một đợt xuất khẩu 30.000 tấn gạo đang được chuẩn bị, có thể là cho châu Phi. Tuy nhiên, các cửa hàng của Nhà nước, nếu không đóng cửa, vẫn phát gạo theo sổ tem, 5 lít mỗi gia đình trong thời gian không xác định. Và cũng phải kể rằng miền Nam, dù đang có chiến tranh, năm ngoái đã sản xuất được 7.500.000 tấn thóc.

Hơn nữa, nếu nạn tham nhũng ở các cấp thấp và trung bình của công chức không tệ hơn trước, thì có thể tình hình đã không đến mức này. Tuy nhiên, phải thừa nhận rằng ở các quan chức cao cấp, ngoại trừ vài trường hợp nổi tiếng, thì nguyên tắc là sự liêm chính hoàn hảo, ít nhất là về các công việc của Nhà nước. Và đó là một sự thay đổi đáng chú ý.

Cuối cùng, hãy an ủi mình. Chúng ta đang sống trong một thiên đường so với người Campuchia. Một vài người tị nạn mới đến trong những ngày gần đây trong tình trạng kinh hoàng, nói về các cuộc di cư mới của dân cư.

Bản tin kháng chiến : Một vụ đụng độ vào thứ Tư lúc 18 giờ 15, tại phố Phan Than Gian, giữa cảnh sát và những người mặc thường phục, có thể chỉ là những kẻ tội phạm. Nhưng tin đồn cho rằng 78 binh sĩ đã bị giết ở Sài Gòn và vùng ngoại ô trong tháng 12, điều này vẫn có vẻ quá mức. Thứ Hai, trên đường đến Biên Hòa, có cuộc giao tranh dữ dội với cối và lựu đạn súng giữa lực lượng kháng chiến và quân đội chính quy.

Ông chủ của bạn tôi Huong, bị kẹt lại ban đêm trong một làng nửa đường giữa Đà Lạt và Phan Rang khi đi công tác, đã bị một toán người có vũ khí đánh thức để kiểm tra giấy tờ. Đó là lực lượng kháng chiến, tóc dài nhưng mặc quần áo rất sạch sẽ và vũ khí rất tốt. Theo ông, toán tuần tra được người dân gọi đến vì họ nhầm ông khách đi đường là người miền Bắc. Chủ nhà bảo với ông rằng, vài ngày trước, lực lượng kháng chiến đã tấn công một vùng ngoại ô Phan Rang và giết khoảng hai mươi người bộ đội.

Thứ bảy, ngày 24 tháng 1

Nhân viên của nhiều cơ quan nhà nước đã được thông báo rằng ngân sách không đủ để trả tháng lương thứ 13 đã công bố cho Tết, nhưng thông tin về việc trả lương này sẽ không bị bác bỏ «để không làm mất mặt đất nước trước nước ngoài» !

Chủ nhật, ngày 25 tháng 1

Một tổ chức kháng chiến mới, chủ yếu gồm dân thường, bắt đầu được biết đến. Đó là Phong trào Người Việt Tự Do. Dựa trên chủ nghĩa chống cộng, tổ chức này có vẻ thành công trong giới trẻ. Tuy nhiên, giống như các phong trào kháng chiến Pháp, M.V.L phải thành lập các nhóm chiến đấu vì họ đang tuyển mộ cựu binh của quân đội cũ, những người chỉ trải qua ba ngày đào tạo lại. Biểu tượng của họ là một huy hiệu màu xanh lá cây. Một hình Việt Nam thống nhất màu vàng nổi bật trên nền ngọn lửa đỏ.

Người ta nói có vũ khí được đưa vào Sài Gòn.

Thứ hai, ngày 26 tháng 1

Tình hình gạo ở Sài Gòn, đang trở nên đáng lo ngại, dường như làm chính quyền bận tâm. Báo Tin Sáng hôm qua thông báo có hàng nhập khẩu đến đã làm giảm giá gạo trên thị trường tự do 10%. Nhưng cũng như hai tờ báo khác, không đề cập đến việc chất 2.000 tấn gạo lên tàu Asia Héro tại cảng để chuyển sang Singapore. Cũng không nói gì về việc người dân Bến Tre phẫn nộ vì thiếu gạo đã phóng hỏa các kho lương thực của Nhà nước vào thứ Tư tuần trước, ngày 21 tháng 1, dù thành phố này nằm trong vùng trồng lúa chính của đồng bằng

sông Cửu Long. Quân đội đã phải can thiệp để lập lại trật tự [121].

Hai ngày nay, đường đi Đà Lạt bị lực lượng kháng chiến chặn. Khoai tây, giá 100 đồng/kg vào thứ Sáu đã tăng lên 800 đồng sáng nay. Chợ hoa ở đại lộ Charner không được tiếp tế hàng hóa.

Kháng chiến hơn nữa được cho là đã cho nổ tung một kho đạn dược rất lớn của quân đội cũ gần Long Xuyên vào thứ Năm ngày 22, điều này theo tôi có vẻ mang tính phóng đại đậm chất phương Nam của chúng ta, giống như thói quen biến điều mình mong muốn thành hiện thực. Ngược lại, có vẻ như đã gần như được xác nhận rằng lực lượng Hòa Hảo đã thực sự nổi loạn khoảng một tháng nay và đang liên tục quấy rối quân đội miền Bắc. Điều này xác nhận các tin đồn từ nhiều nguồn khác nhau rằng toàn bộ khu vực kéo dài đến biên giới

121 Cuối mùa xuân năm 1976 và đầu mùa hè, ở đồng bằng sông Cửu Long, nơi nhiều cán bộ mới từ miền Bắc được đưa xuống để tiếp quản công việc (và người ta còn kể rằng 7 cán bộ cũ đã bị các cán bộ mới xử bắn tại Cần Thơ), áp lực đặt lên nông dân để thu hết toàn bộ sản lượng lúa của họ, không cho giữ lại bất cứ kho dự trữ cá nhân nào, với việc thu hồi khi bị từ chối, mạnh đến mức nhiều vụ việc bất ổn đã bùng phát. Hai cán bộ đã bị giết bởi các nha-kế ở Vĩnh Long. Bị bắt giữ, những nông dân nổi loạn đó không bao giờ còn để lại dấu vết gì nữa.

Campuchia, bao gồm cả Đồng Tháp Mười, đang bị mục ruỗng.

Hôm qua, một số truyền đơn đã được tìm thấy gần trường đua ngựa. Chúng tuyên bố rằng lực lượng kháng chiến sẽ về Sài Gòn ăn Tết. Điều này cũng không có gì ngạc nhiên. Lực lượng kháng chiến trước kia đã từng lợi dụng Tết Mậu Thân và tiếng pháo để phát động tấn công ở Sài Gòn. Từ năm 1968, việc đốt pháo truyền thống đã bị cấm. Tuy nhiên, năm nay, dù các tờ báo có nói rằng việc bắn pháo hoa và sử dụng vũ khí bị cấm, theo báo Tin Sáng ngày 24 tháng 1 thì «400.000 cuộn pháo (và 780.000 lít rượu !) đã được cung cấp cho người dân».

Hiện tại, có tin đồn rằng 56 quan chức miền Bắc đã chọn tự do và lên tàu tại Phan Rí, giữa Phan Rang và Phan Thiết, trong đó có cả người phụ trách an ninh khu vực. Cũng có thông tin nói rằng có nhiều trường hợp bất tuân mệnh lệnh trong quân đội miền Bắc ở Sài Gòn.

Chắc chắn rằng bộ đội đang mệt mỏi và, dù có những niềm vui và lợi ích từ việc chiếm đóng, họ vẫn mong muốn được gặp lại gia đình. Ngày càng có nhiều sĩ quan kể rằng họ không được nghỉ phép trong tám hay mười năm, rằng họ không biết mặt con cái mình. Thật ra thì họ cũng tự an ủi bằng cách lợi dụng chức vụ để

làm giàu. Những người lính bị tuyển mộ từ năm hay sáu năm trước than phiền rằng từ đó đến nay họ chỉ nhận được một hay hai lá thư mỗi năm từ gia đình.

Tinh thần trong Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) cũng chẳng khá hơn gì kể từ khi bị Ủy ban Cách mạng Nhân dân (CPR) phô bày công khai việc bị gạt ra ngoài. Và không phải chỉ ba thành viên, mà cả 15 thành viên của GRP đều đã gia nhập Đảng Lao Động. Theo quy luật chung, Đảng Cộng sản lúc đầu chỉ đứng sau, đặt người vào các vị trí then chốt, rồi dần dần loại bỏ đối thủ. Nhưng phải công nhận rằng, trong trường hợp này, họ đã hành động rất nhanh chóng. Ông Mitterrand nên nghiên cứu kỹ cách thôn tính này.

Thứ Ba, 27 tháng 1

Các giáo viên và nhân viên ngành giáo dục có lý do để vui mừng trước Tết sắp đến. Họ sẽ được nhận một khoản thưởng 0,40 đồng! Tuy nhiên, 95 xu này sẽ không được phát cho từng người mà sẽ dùng để tổ chức một buổi liên hoan tập thể. Ít ra thì không bị bội thực.

Thứ Tư, 28 tháng 1

Hôm kia, trong một cuộc họp báo, Phó Chủ tịch thứ ba của CPR đã khẳng định «khu vực kinh tế nhà nước

sẽ được củng cố từng ngày và năm thành phần kinh tế, trong đó có khu vực tư nhân, sẽ được duy trì» [122]. «Tuy nhiên, Nguyễn Văn Hiếu nói thêm, các cá nhân chỉ được tiếp tục hoạt động nếu các hoạt động đó phục vụ lợi ích chung, lợi nhuận hợp lý và không bóc lột quá mức đồng bào». Những lời lẽ mơ hồ như vậy cho phép bất kỳ lệnh cấm đoán nào cũng có thể được biện minh.

Báo chí thông báo việc mở các tuyến hàng không. 6 chuyến bay mỗi tuần giữa Hà Nội (Gia Lâm) và Sài Gòn bằng Antonov 24 và DC4, trong đó có 4 chuyến bay thẳng và 2 chuyến dừng tại Đồng Hới và Đà Nẵng, với giá vé 120 đồng miền Bắc [123].

---

122 Ngày 24 tháng 6 năm 1976, trong bài diễn văn nhậm chức trước Quốc hội tại Hà Nội, quốc hội được bầu bởi toàn thể người dân Việt Nam vào ngày 25 tháng 4 và sẽ tuyên bố chính thức việc thống nhất đất nước vào thứ Sáu, ngày 2 tháng 7, ông Lê Duẩn, Bí thư thứ nhất của Đảng, đã nêu, trong số các mục tiêu chính trị dành cho miền Nam, «việc loại bỏ ngay lập tức tầng lớp thương nhân tư nhân, cũng như các thành phần còn sót lại của địa chủ và phong kiến».

123 Điều mà báo chí không nói đến, đó là có 8 mức giá khác nhau, thanh toán bằng đô la - loại tiền bị cấm sở hữu - được áp dụng cho người sử dụng, tùy theo quốc tịch của họ, tình trạng quan hệ hiện thời với quốc gia gốc nếu là người nước ngoài, phẩm chất cá nhân và mức độ lợi ích mà họ mang lại cho Việt Nam.

Có tin đồn rằng 400 tù nhân, phần lớn là cựu công chức, đã được thả ra bất ngờ từ các trại cải tạo.

Thứ Sáu, 30 tháng 1

Ngày đầu tiên của Tết. Dù có lệnh và những nỗ lực của các tòa nhà công cộng, những lá cờ «rách nát, bạc màu hoặc không đúng kích thước quy định» cần được thay thế lại rất hiếm thấy. Những ngôi nhà riêng có treo cờ chỉ là của những người từ miền Bắc đến. Thậm chí, nhiều người trong số họ cũng không buồn treo cờ. Sự hồ hởi của quần chúng không hề rõ ràng.

Trong lúc đó, có vẻ như, trái với không khí của đêm Giáng sinh, việc mua sắm dịp Tết năm nay kém hẳn so với những năm trước. Mọi thứ đều quá đắt đỏ. Hoa, vốn cũng là thứ mang tính nghi lễ như pháo, đặc biệt mắc.

Thứ Bảy, ngày 31 tháng 1, Tết Nguyên Đán

Một cái Tết yên tĩnh đến lạ ! Hôm qua, vào cuối buổi chiều, trung tâm thành phố còn vắng vẻ hơn cả một ngày Chủ nhật bình thường. Chỉ có vài đứa trẻ chơi pháo ở đường Tự Do, nơi các cửa hiệu đều đóng cửa, kể cả khách sạn Continental với những khung cửa mới sơn màu xanh chói trông khá phản cảm (một phần của phòng ăn cũ đã được cải tạo thành gara). Những đợt

quân tiếp viện xuất hiện trong vài ngày gần đây thì không thấy đâu.

Phải đợi đến 11 giờ 30 đêm, tiếng pháo mới bắt đầu vang lên rộn ràng. Bất chấp lệnh cấm, những quả pháo sáng quân sự bắt đầu được bắn lên trời, một số có dù. Rồi đến lượt vũ khí của bộ đội khai hỏa, cả nhẹ lẫn nặng, với đạn vạch đường. Không ai, kể cả người đi đường, dường như để ý rằng ngay cả pháo hoa mừng lễ cũng phải tuân theo quy luật, dù không mang tính Marx, là sẽ rơi xuống đâu đó. Một số mái nhà chắc chắn sẽ phải sửa lại trước mùa mưa.

Sáng nay, vẫn rất ít xe cộ qua lại, và càng ít tiếng pháo hơn. Không có lòng dạ nào để vui. Dù thời tiết cuối cùng cũng bắt đầu ấm lên. Nhưng người miền Nam sẽ còn nhớ rất lâu về cái mùa đông kỳ lạ kéo dài một tháng này. Dù sao, năm con mèo này họ sẽ không thiếu điểm để ghi nhớ.

Tôi chỉ tìm được một lời giải thích cho sự thờ ơ này trong một dân tộc nổi tiếng là không bao giờ bỏ lỡ dịp vui, nhất là khi lễ Giáng Sinh cách đây một tháng từng tạo nên một cuộc tụ tập chưa từng có ngoài đường phố.

Tết năm nay bị thờ ơ vì bị đóng dấu và tổ chức bởi chính quyền. Còn các lễ hội Giáng Sinh, vốn thuộc một tôn giáo phi vật chất và từ lâu bị chủ nghĩa Marx thù địch, lại là dịp để thể hiện sự phản kháng với chính quyền cộng sản.

Chủ nhật, ngày 1 tháng 2

Vào ngày thứ hai của năm âm lịch, lực lượng kháng chiến đã có một màn thể hiện ấn tượng. Từ 13 giờ đến 13 giờ 30, những tiếng nổ mạnh liên tục vang lên khiến cả thành phố như rung chuyển vì vui sướng. Và cả những ngôi nhà cũng rung lắc, gợi nhớ đến những trận ném bom B-52 từ xa. Từ sân thượng của các tòa nhà cao tầng, người ta có thể thấy những cột khói đen bốc lên từ hướng Biên Hòa. Người ta tin rằng đó là vụ nổ tại kho đạn của căn cứ Long Bình và trung tâm thông tin của nó. Điều hiếm thấy là vài phút sau các vụ nổ, máy bay đã bay ngang khu vực này.

Trong lúc chúc tụng nhau, người Sài Gòn truyền tai nhau câu chuyện về ba cậu thanh niên, tối thứ Sáu, đi xe máy lượn lờ trước trại lính tại Gò Vấp. Công khai cầm đầy pháo, họ vui vẻ hát rằng thời bọn bù nhìn thì pháo bị cấm, còn bây giờ, nhờ có giải phóng, muốn đốt bao nhiêu cũng được. Và họ đốt thật. Bộ đội bước ra để ăn mừng những người cách mạng cuồng nhiệt và

hiếm hoi này. Bọn trẻ tiếp tục biểu diễn trước những con ếch xanh ngày càng đông và thích thú. Cho đến khi một trong số chúng rút súng tiểu liên ra và bắn loạn xạ. Nghe nói có 18 người chết.

Cách đó không xa, cũng tại Gò Vấp, có tin rằng lựu đạn đã được ném vào một trại lính. Nghe nói có khoảng bốn mươi người chết, con số này có vẻ khá lớn.

Mặt khác, Công ty Nhiên liệu, đơn vị tiếp quản Esso tại cảng Nhà Bè, đang sa thải toàn bộ nhân viên mà họ không tin tưởng về mặt chính trị. Gần đây, một chiếc bè chở mìn từ tính được phát hiện đang trôi lững lờ theo dòng nước về phía một tàu chở dầu của Liên Xô.

Còn Đà Lạt, thành phố này gần như bị cô lập kể từ ngày 24 tháng 1. Xe khách từ Sài Gòn chỉ đi được đến đèo trước khi vào thành phố. Có thông tin rằng lực lượng kháng chiến đang xuất hiện trên các xe thiết giáp của quân đội cũ.

Thứ Hai, ngày 2 tháng 2

Theo một thông tư đề ngày 28 tháng 1, do Chủ tịch Huỳnh Tấn Phát ký, Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP), «nhằm tái khẳng định chính sách rõ ràng và đúng đắn của cách mạng», ban hành chỉ thị về việc tái

hòa nhập cộng đồng xã hội đối với các nhân sự của chế độ cũ đã hoàn tất cải tạo - điều mà, cần nhắc lại, ban đầu được tuyên bố sẽ chỉ kéo dài 3 ngày, 8 ngày hoặc một tháng, khi tiến trình bắt đầu vào ngày 12 tháng 6 năm 1975.

Tuy được trình bày chi tiết, những chỉ thị này chỉ áp dụng cho những đối tượng không bị coi là «tàn ác và nguy hiểm». Vì vậy, chúng hoàn toàn không bao phủ toàn bộ các công chức, quân nhân hay thành viên các đảng phản động đã phục vụ chế độ cũ [124].

Dù thế nào đi nữa, để được phục hồi quyền công dân, những người nằm trong diện thông tư quy định đều phải qua sự đánh giá chính trị của các cấp cơ sở gần nhất, đồng nghiệp, chính quyền địa phương, và dân chúng. Mà những đánh giá kiểu đó thì luôn tiềm ẩn đầy thiên kiến và cảm tính phe phái.

Thứ Ba, ngày 3 tháng 2

Cuộc điều tra dân số mới nhằm chuẩn bị cho cuộc bầu cử đã dẫn đến các cuộc kiểm tra tại hộ gia đình gây lo ngại. Tất cả các thành viên trong gia đình đều phải

---

124 Xem văn bản ở phần phụ lục, cùng với lệnh trái ngược ban hành ngày 25 tháng 5 năm 1976, được đăng trên các báo ngày 10 tháng 6.

có mặt để được kiểm tra. Những ai vắng mặt phải trình diện với cơ quan An ninh ngay khi trở về. Mong muốn của miền Nam là thể hiện số dân càng đông càng tốt so với miền Bắc vốn đông dân hơn không thể lý giải cho các biện pháp dò xét như vậy. Thực chất, đây là nhằm truy tìm những người bất phục tùng (con số được đưa ra là 25.000 chỉ riêng ở Sài Gòn) cũng như những người đã gia nhập lực lượng kháng chiến.

Thứ Năm, ngày 5 tháng 2

Trong các thủ tục điều tra dân số, công dân - ngoài tôn giáo - còn phải khai rõ nguồn gốc dân tộc của mình như «Việt (người Việt thuần chủng), Khmer, Dân tộc thiểu số Jarai, Hoa, Ê Đê, Chăm, v.v...» Điều này thật sự kỳ lạ.

Về việc khai báo quốc tịch - nội dung của một thông tư khác ngày 4 tháng 2 của Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) - có quy định rõ rằng phải khai theo tình trạng trước khi giải phóng. Mục tiêu là nhắm đến người Hoa. Để giữ được công việc dưới chế độ Thiệu, một số lượng lớn người Hoa buộc phải nhập quốc tịch Việt Nam. Theo thỏa thuận với Hà Nội, tất cả họ đều dự định xin trở lại quốc tịch Trung Quốc (đa số là Đài Loan) với hy vọng được rời khỏi đất nước. Nhưng người Hoa ở miền Nam có hơn một triệu rưỡi người. Ai mà chẳng

cần họ trong thống kê, đặc biệt là cho cuộc bầu cử ngày 25 tháng 4 vì (về nguyên tắc), mỗi 100.000 dân sẽ có một đại biểu tại quốc hội thống nhất của Việt Nam.

Thứ Sáu, ngày 6 tháng 2

Những vụ nổ cực lớn hôm 1 tháng 2 vẫn tiếp tục là đề tài nóng. Nhiều người khẳng định rằng đó là một loạt các vụ khủng bố xảy ra tại nhiều điểm khác nhau: Biên Hòa, đường đi Lộc Ninh, Nhà Bè và có thể cả Long Thành, trên đường đi Vũng Tàu. Nhưng chính các máy bay mới làm dấy lên nhiều tin đồn. Có người cho rằng đó là cuộc can thiệp của quân miền Bắc, và có người nói đã thấy máy bay bắn vào các nhóm phá hoại. Có người khác thì khẳng định đó là máy bay từ phía Tây bay đến, tấn công kho tên lửa phòng không ở bờ phải sông Đồng Nai, giữa ga Biên Hòa và một ngọn đồi [125].

Nhân đây, tôi không thể không kể một câu chuyện đang lan truyền và hài hước đến mức sắp trở thành câu chuyện tiếu lâm trong các bữa ăn gia đình. Một gia đình nhỏ ở Biên Hòa quyết định đi ăn Tết giữa đồng lúa xanh (mà mùa này đã úa vàng), gần kho đạn nói trên, để

125 Trong «Tuyên bố số 2» ngày 1 tháng 3 năm 1976 (xem Phụ lục), phong trào kháng chiến Phục Quốc (Khôi Phục) nhận là đã thực hiện các vụ ném bom bằng máy bay. Đồng thời cũng nhận đã thực hiện các cuộc thả dù.

thưởng thức bánh chưng. Nhưng, hỡi ôi ! bánh chưa kịp chín. Cả nhà ai nấy đều tiếc nuối, người cha thì thèm ăn mà hụt hẫng, người mẹ là thủ phạm, và lũ trẻ thì thất vọng. Bất ngờ, ầm một cái, cả thế giới nổ tung. Cả gia đình ngã sấp mặt xuống đất mẹ. Sau khi trấn tĩnh lại, họ bắt đầu tìm kiếm cái bánh. Và nó nằm đó, bị một mảnh bom cắt đôi, nhưng chính nhờ sức nóng của nó mà bánh đã chín hẳn... Câu chuyện không nói rõ liệu lần này bánh có chín kỹ không.

Thứ Bảy, ngày 7 tháng 2

Bất chấp quy định, việc buôn bán hàng hóa giữa Nam và Bắc vẫn tiếp diễn. Một thông tư mới từ Bộ Kinh tế và Tài chính, đăng trên báo Sài Gòn-Giải Phóng ngày hôm qua, nhắc lại các quy định cũ và nêu rõ rằng đối với «các cán bộ, binh sĩ và công dân lợi dụng các phương tiện vận chuyển của nhà nước để giấu hàng hóa», sau khi hàng bị tịch thu, cần báo cáo việc vi phạm lên cấp trên để họ tổ chức «giáo dục lại những người vi phạm» và áp dụng «các biện pháp thích hợp tùy theo mức độ vi phạm». Tội nghiệp miền Nam, giờ không còn chấp nhận bị anh cả miền Bắc bóc lột. Nhưng e rằng, nếu làm nghiêm, thì sẽ phải đưa toàn bộ bộ đội vào trại cải tạo, từ anh lính quèn đến tướng chỉ huy.

Về việc thu mua lúa gạo, báo chí mỗi ngày vẫn ra rả khuyến khích nông dân hoàn thành nhiệm vụ với tinh thần sôi nổi. Nhà bình luận của báo Giải Phóng khuyên các cán bộ thu mua lúa nên «cư xử lịch sự, công bằng và liêm chính trong việc cân đo...». Có vẻ như nông dân rất khó bị thuyết phục, khi chiến dịch này đã kéo dài hàng tuần lễ.

Ngay cả việc điều tra dân số cũng đang gặp phản kháng. Dù vậy, theo báo Sài Gòn Giải Phóng hôm qua : «Điều tra dân số là lập danh sách những người chủ tập thể của đất nước».

Tối hôm qua, có nhiều loạt đạn súng tự động vang lên trên đường phố.

Thứ Hai, ngày 9 tháng 2

Công đoàn Bệnh viện Grall đã yêu cầu trục xuất bác sĩ trưởng, tướng Fourré, với cáo buộc ông đã làm thất thoát tài sản của Nhà nước Việt Nam. Thực chất, đây là vụ bán trang thiết bị đã hết niên hạn sử dụng của bệnh viện. Như thường lệ trong các tranh chấp kiểu này, Bộ Ngoại giao đã cúi đầu trước cáo buộc phi lý và ra lệnh trục xuất, sẽ phải được thực thi trước thứ Năm tới. Như vậy, việc đóng cửa bệnh viện Pháp giờ đã không thể tránh khỏi. Sẽ chỉ còn lại một bác sĩ tại đây.

Điều kỳ lạ nhất chính là việc, trong nhiều tháng qua, chính quyền đã yêu cầu Pháp duy trì ban giám đốc người Pháp tại bệnh viện Grall, trong khi phía Pháp, trong các cuộc đàm phán tại Hà Nội vào tháng 12, đã bày tỏ ý định từ bỏ quyền quản lý sau ngày 30 tháng 6 sắp tới [126].

Không loại trừ khả năng rằng, cũng như đối với các doanh nghiệp Pháp, vụ việc này phản ánh hai xu hướng đang dần lộ rõ tại Hà Nội, một bên là khuynh hướng cởi mở thực dụng với bên ngoài, bên kia là xu hướng co cụm vào một thứ chính thống giáo điều cứng rắn.

Người ta nói rằng, Chính phủ Cách mạng Lâm thời (GRP) đang cố gắng thuyết phục những người cách mạng ít sắt máu hơn ở Hà Nội ủng hộ việc trả tự do cho toàn bộ tù nhân trong các trại cải tạo trước kỳ bầu cử cuối tháng Tư. Có người cho rằng đó là để tạo hình ảnh tốt trước cuộc bầu cử này, mặc dù điều đó có vẻ không cần thiết bởi dân chúng gần như sẽ bị buộc phải đi bầu và bỏ phiếu «đúng». Những người khác thì tin rằng đây

126 Bệnh viện Grall, cùng với toàn bộ cơ sở vật chất của nó, thư viện gồm 70.000 đầu sách chuyên ngành về các bệnh nhiệt đới, sẽ được bàn giao cho Việt Nam vào ngày 25 tháng 5 năm 1976 và việc tiếp tế cho bệnh viện sẽ tạm thời được Pháp đảm bảo miễn phí. Thánh lễ cuối cùng sẽ được cử hành tại nhà nguyện của bệnh viện vào Chủ nhật ngày 23 tháng 5, gần một thế kỷ sau thánh lễ đầu tiên.

là vì lý do cá nhân. Nhiều thành viên của GRP có thân nhân đang bị giam giữ trong trại cải tạo. Trong số đó có thể có con trai của Mai Văn Bộ, cựu trưởng phái đoàn đàm phán tại Paris, và con trai của Huỳnh Tấn Phát, Chủ tịch GRP, nguyên là sĩ quan trong quân đội gọi là ngụy.

Người ta cũng nói rằng những người được thả trước Tết đều là nhờ các can thiệp chính trị hoặc thông qua những người trung gian được trả tiền. Nhân đây, có một câu chuyện khá rùng rợn, do một nhân chứng tận mắt kể lại, dường như lại một lần nữa xác nhận lời đồn này. Một sĩ quan cảnh sát của chế độ cũ được thả ra ngay trước Tết đã bị bắt lại chỉ vài ngày sau đó. Sau khi bị dẫn về làng quê, ông ta bị một tòa án nhân dân kết án tử hình và bị xử tử công khai bằng cách moi ruột bằng dao găm, một phương pháp rất được ưa chuộng trong các vụ thanh toán giữa các phe phái suốt cuộc chiến. Một phương pháp khác, cũng rất được ưa chuộng, đã được áp dụng đối với một sĩ quan cảnh sát cũ khác, cũng ở tỉnh. Ông này bị chôn sống trước sự chứng kiến của dân làng. Nhưng vì hố chôn đào quá ngắn, nên trước tiên người ta phải cắt bớt phần dưới của ông ta. Chặt đầu thì lại không thỏa đáng vì ông ta sẽ không cảm nhận được hết sự thú vị của quy trình. Câu chuyện rùng rợn thứ hai này tôi không được nghe trực tiếp, nhưng tôi hoàn toàn

tin tưởng vào người đã kể lại cho tôi, một người cách mạng cực đoan, và ông ta thấy chuyện này thật buồn cười.

Điều khiến các quan chức của chúng ta kém vui hơn nhiều, đó là tin đồn rằng lực lượng kháng chiến đã xâm nhập vào Sài Gòn trong hai tuần qua với lực lượng tương đương một tiểu đoàn (có nơi còn nói là hai). Những người này, phần lớn cải trang thành bộ đội hoặc công an (theo kiểu mới), trong đó khoảng 15 người đã bị an ninh bắt giữ, được cho là có nhiệm vụ ám sát các thành viên GRP, cán bộ và cộng tác viên.

Người ta còn nói rằng, vào thứ Bảy tuần trước, bà Hoa, Bộ trưởng Y tế của GRP - tức đã xuất hiện trở lại - mà vệ sĩ, một đại úy, đã bị giết ngay trước khu nhà của các viên chức Pháp tại cư xá Larégnère.

Một bản thống kê không chính thức về các sự kiện trong dịp Tết đang được lan truyền. Số người chết vào khoảng 180, và khoảng 200 người bị thương trong các vụ tấn công. Theo tôi, nếu con số cao như vậy là đúng, thì phần lớn những rắc rối mà bộ đội và các cựu du kích gặp phải là do đồng chí của họ gây ra. Tai nạn hẳn không thiếu. Trong đêm đầu tiên, chiếc xe của quyền đại biện Bỉ đã bị trúng đạ, có lẽ là đạn lạc, xuyên thủng thân xe, và ông còn phát hiện cả một bộ sưu tập đầu đạn

trong hồ bơi của mình.

Thứ Ba, ngày 10 tháng 2

Trong một buổi mít tinh [127], Nguyễn Văn Linh, Ủy viên Trung ương Đảng (nay là Đảng Lao động Việt Nam), đã lên án các đảng viên và cán bộ «biến thành quan lại» và tỏ thái độ độc đoán với nhân dân. Nếu họ không sửa chữa những khuyết điểm này, thì Chủ nhân đích thực của xã hội là Nhân dân sẽ không tha thứ cho họ, ông ta đe dọa với tư cách là bí thư đặc trách của Đảng tại Thành phố Hồ Chí Minh. Lời tự phê cao quý này có vẻ đáng khích lệ, nhưng từ khi dân chúng, cái đám dân ngu dốt mà người ta coi chúng tôi là vậy, nghe mãi những lời như thế, họ vẫn đủ tỉnh táo để không tin vào tác dụng thực tế của chúng.

Theo những người có thể về quê thăm thân nhân dịp Tết, nông dân cũng chẳng mấy tin vào những thiện chí ấy. Họ chán nản vì thuế nông nghiệp có thể lên tới 50% sản lượng, nên giờ chỉ canh tác cầm chừng.

Ở Chợ Lớn, có vẻ như người Hoa đã chịu khuất phục

---

127 Ngày 7 tháng 2 tại nhà hát thành phố để kỷ niệm 40 năm thành lập Đảng Cộng sản Đông Dương do Hồ Chí Minh sáng lập.

và đi đăng ký là người Việt [128]. Nhưng trong các ngày 5 và 6 tháng 2, có xảy ra ẩu đả trong lúc điều tra dân số. Cảnh sát đã phải can thiệp.

Các tờ truyền đơn mới của phong trào kháng chiến đang lưu hành, lần này được lập dưới tên gọi « Cộng hòa thứ ba ». Chúng lên án chế độ Thieu, hứa hẹn giải phóng chủ nghĩa cộng sản. Theo những người thường xuyên đến Củ Chi, cách Sài Gòn 30 km trên đường đi Tây Ninh và Phnom Penh, ở đó gần như không ngừng nghe tiếng pháo nổ vang dội.

Không chỉ vậy, kẻ giả gái giờ đây trở thành một vũ khí của phong trào kháng chiến ! Trong cuộc kháng chiến châu Âu, đối với những kẻ chiếm đóng không phải màu xanh non của lúa tháng ba, mà là màu xanh xám, đã có vô số trường hợp kháng chiến của các gái điếm được ghi nhận. Chúng ta có đang cập nhật xu hướng ? Tin Sáng hôm nay đăng bức ảnh một nhóm thanh niên giả gái tấn công binh lính miền Bắc tại Sài Gòn. Chú thích không nói rõ họ bắt đầu hành động của mình bằng cách chào hàng dịch vụ được chấp nhận hay không.

---

128 Điều đó sẽ không ngăn cản họ bị coi là một loại «đồng bào» để bị đưa đi quản thúc trong các khu kinh tế mới (xem nghị định ngày 19 tháng 5 năm 1976 trong phần phụ lục).

Thứ Tư, ngày 11 tháng 2

Sau khi nhận được thông báo trục xuất do Bộ Ngoại giao gửi muộn nhất là ngày mai, bác sĩ quân y Fourré đã được trả lời tại bộ phận nhập cư rằng không có gì phải gấp gáp. Và chính quyền cũng đã cho biết với tổng lãnh sự Pháp rằng họ sẽ rất vui nếu ông tiếp tục ở lại vị trí của mình. Thật là một tình trạng điên rồ. Thực ra chính tướng Fourré, vì chán nản, hiện đang xin ra đi. Trong một cuộc khám xét mới của cảnh sát tại bệnh viện hôm qua, một khẩu súng lục đã được phát hiện trong phòng đợi của văn phòng bác sĩ trưởng. Ngay cả cảnh sát cũng thấy cách làm này có phần quá đáng nên họ bỏ túi khẩu súng mà không để ý gì thêm. Trước đó, trong lần khám xét trước, một bộ phát-thu nhỏ kiểu bộ đàm may mắn đã lọt vào mắt cảnh sát, những người vẫn còn nghi ngờ. Có thể đoán rằng lần tới, công đoàn sẽ đặt một quả tên lửa dưới bàn của tướng Fourré.

Dù sao đi nữa, nước Pháp mới là người chịu trách nhiệm về những khó khăn kinh tế hiện tại ở miền Nam. Ít nhất đó là điều các lãnh đạo địa phương khẳng định với bất cứ ai chịu nghe họ. Pháp không trả lời những yêu cầu mở cửa đa dạng mà họ đã nhận ! Pháp không cung cấp bất cứ sự trợ giúp nào cho Việt Nam ! Điều này cũng khá khó tin khi mà người ta đã không ngừng

buộc các nhà công nghiệp Pháp phải rời đi.

Trong khi chờ đợi sự phục hồi kinh tế của chúng ta nhờ sự giúp đỡ của Pháp mà chúng ta đối xử không mấy tử tế, một chiến dịch mới được triển khai trên báo chí song song với chiến dịch văn hóa nhiệt tình và thu hoạch lúa mạnh mẽ. Đó là chiến dịch sản phẩm thay thế. Và chúng ta được ca ngợi những công dụng không thể so sánh được của sắn, ngô và khoai tây. Quảng cáo này nhắc nhở người Pháp về các bài báo trên báo chí thời chiếm đóng của họ, cũng tự do như báo chí của chúng ta, đã từng ca ngợi, có vẻ như thế, những đức tính và vị ngon của củ topinambour và củ rutabaga. Những tình huống giống nhau tạo ra những hiệu ứng giống nhau.

Thứ Năm, ngày 12 tháng 2

Một chiến dịch chống lại «những tàn dư dai dẳng của một nền văn hóa suy đồi, phản động» có đang được hình thành không ? Người ta nghi ngờ điều này khi đọc bài xã luận của Tin Sáng ngày hôm qua. Tác giả kêu gọi người dân không đọc, không mua hay không phổ biến, « không chỉ các tác phẩm của 56 tác giả bị cấm, mà còn bất kỳ ấn phẩm nào bị coi là không tiến bộ và có khả năng cản trở tiến trình tiến về chủ nghĩa xã hội ».

Chắc chắn cần thay đổi những tư tưởng suy đồi của chúng ta. Người phụ trách Thanh niên Cách mạng và là đảng viên của một nhà máy lớn ở Biên Hòa chắc hẳn đồng ý với quan điểm này. Cô vừa nhận được một chiếc quan tài nhỏ. Cô không còn ở nhà mình nữa và giờ được đi cùng với một vệ sĩ. Thanh tra nhà nước của cùng nhà máy cũng sợ hãi đến mức phải có vệ sĩ riêng theo dõi mọi chuyến đi của ông ta.

Mọi người đều nói về các vụ tấn công mới trong thành phố, nhưng không có thông tin cụ thể.

Thứ Sáu, ngày 13 tháng 2

Việt Nam có chuẩn bị gửi quân vượt qua sông Mê Kông không ? Liệu chúng ta có trở thành Cuba của Đông Nam Á, như các nhà báo đã tiên đoán ngay từ ngày 30 tháng 4, khi nhìn những binh sĩ xe tăng Bắc Việt, với ánh mắt «tự tin và thống trị», tiến vào Sài Gòn? Người ta có thể tin điều đó khi đọc bản thông báo công bố ngày 11 tháng 2 tại Hà Nội sau chuyến thăm của một phái đoàn Lào. «Hai bên và hai chính phủ đã khẳng định sự ủng hộ vô điều kiện đối với những người nổi dậy Thái Lan cho đến khi Thái Lan trở thành một quốc gia độc lập (?) và một nền dân chủ thật sự», bản thông báo tuyên bố [129]. Và, xa hơn nữa, «Hai bên và các

129 Khi thiết lập lại quan hệ ngoại giao giữa Việt Nam và Thái

chính phủ dự định giúp đỡ tất cả các phong trào cộng sản ở các nước châu Phi, Mỹ Latinh và châu Á đang đấu tranh chống lại sự xâm lược và chủ nghĩa đế quốc do Hoa Kỳ lãnh đạo».

Tuyên bố này khiến tôi thấy rất đáng lo ngại và hoàn toàn không phải chỉ là một tuyên bố mang tính hình thức. Cần nhớ rằng từ «trung lập» đã bị xóa khỏi phương châm của Chính phủ Cách mạng Lâm thời trong những tuần cuối năm 1975.

Ít nhất thì tuyên bố này có cái lợi là thẳng thắn. Điều này không thể nói với những phát biểu của bà Bình với AFP (bà xuất hiện trở lại vào giữa tháng Giêng sau hai tháng vắng bóng), trước khi rời Paris, nơi bà đại diện cho Chính phủ Cách mạng Lâm thời tham dự đại hội

---

Lan, vào thời điểm cuộc tấn công «nụ cười» đầu hè 1976 ở toàn Đông Nam Á do RSV phát động, văn bản thỏa thuận ký ngày 6 tháng 8 tại Hà Nội bởi ông Trịnh, bộ trưởng ngoại giao Việt Nam, và người đồng cấp Thái Lan ông Pichaï, đã dự kiến cam kết của hai nước không xâm chiếm lẫn nhau, tôn trọng lợi ích chung và các nguyên tắc sống chung hòa bình, cũng như cấm sử dụng lãnh thổ của mình làm căn cứ xuất phát cho bất kỳ cuộc xâm lược nào, trực tiếp hay gián tiếp.

Bên cạnh đó, còn có dự kiến thành lập một ủy ban hỗn hợp chịu trách nhiệm đưa 50.000 người Việt tị nạn tại Thái Lan hồi hương.

của đảng anh em Pháp. Phải chăng, bằng một sự ngụy biện đỉnh cao, bộ trưởng ngoại giao của chúng ta đang cố gắng chuộc lỗi cho những cảm xúc mơ hồ? Hay một đợt cải tạo tốt đã nạp lại năng lượng cho kho tàng dối trá của bà ? Chẳng phải bà đã lạnh lùng khẳng định rằng «tất cả các doanh nghiệp phục vụ sự phát triển đất nước không những được chấp nhận mà còn được khuyến khích» đó sao. Và bà còn thêm một cách điềm tĩnh : «việc bồi thường cho các công ty bị quốc hữu hóa vẫn đang được thảo luận». Tuy nhiên, các bên liên quan, cả công ty lẫn chính quyền Pháp, hoàn toàn không biết gì về những cuộc thảo luận này.

Về phía kháng chiến, đã xảy ra một sự kiện quan trọng vào hôm qua, thứ Năm, vào khoảng 8 giờ 15. Một vụ nổ rất mạnh đã làm rung chuyển toàn bộ khu Phú Thọ, phía bắc Chợ Lớn.

Thứ Bảy, ngày 14 tháng 2

Hôm qua, những khó khăn kinh tế của chúng ta là do đất nước bị khai thác triệt để bởi những kẻ xâm lược Mỹ. Hôm nay, chúng ta phải «nhớ rằng, trước đây, các đô thị ở Nam Việt Nam sống nhờ vào 800 triệu đô la mỗi năm, vào 300 đến 400 nghìn tấn gạo Mỹ, vào hàng chục tấn thịt lợn và gà đông lạnh nhập từ nước ngoài, và hàng trăm nghìn tấn xăng dầu từ kho dự trữ của Bộ

Quốc phòng Mỹ, v.v...» Vì vậy, chúng ta không nên tin vào «một số tin đồn do những phần tử phản động cuối cùng tung ra nhằm xuyên tạc nguyên nhân của những khó khăn mà chúng ta hiện đang phải vượt qua». Ngay từ ngày 9 tháng Giêng, Tin Sáng số 131 đã quy việc «giá cả tăng chóng mặt» là do viện trợ kinh tế của Mỹ cho chính quyền Thiệu được phân bổ với mức giá thấp hơn giá thế giới và một phần thị trường bị chi phối bởi «việc tuồn hàng hóa dành cho PX của Mỹ ra ngoài». Vậy, chúng ta đâu có bị Mỹ cướp bóc ?

Thông tin về vụ nổ ở Phú Thọ hôm thứ Năm thì lại ít được nói đến. Đó là một kho đạn đã bị phá hoại. Nhóm biệt kích rút lui về Chợ Lớn và cố thủ trong một nhà thờ. Cảnh sát và quân đội lập tức phong tỏa khu vực. Cuộc vây hãm nhà thờ kéo dài đến hôm nay. Người ta nói rằng các chiến sĩ kháng chiến đã bị tiêu diệt hoặc đầu hàng vào buổi sáng. Linh mục nhà thờ bị bắt giữ. Một xưởng in được cho là đã được phát hiện trong nhà thờ, cùng với các máy in tiền giả.

Chủ Nhật, ngày 15 tháng 2

Một lần nữa, các nguồn tin của chúng tôi đã được xác nhận là chính xác. Và vụ việc ở Phú Thọ nghiêm trọng đến mức trưởng ty cảnh sát Sài Gòn đã tổ chức họp báo về cuộc vây hãm nhà thờ, nơi cũng phát hiện một trạm

phát sóng. Linh mục bị dẫn ra trước các nhà báo, nhưng ông từ chối phát biểu. Tuy nhiên, trong cuộc họp báo, vụ phá hoại kho đạn lại bị bỏ qua. Kho này nằm trong một trại quân sự gần nhà tù Chí Hòa, phía bắc đại lộ Trần Quốc Toản, gần ngã tư Lý Thái Tổ và Nguyễn Tri Phương. Người dân khu vực khẳng định rằng một số thành viên trong nhóm biệt kích trú ẩn trong nhà thờ đã trốn thoát qua các đường hầm ngầm mà Việt Cộng đã giăng đầy trong khu phố.

Mẹ tôi và tôi đã dành cả ngày ở nhà người bạn Linh, vừa trở về sau một tuần ngắn ở miền Bắc, nhờ sự giúp đỡ của người anh họ là đại tá, người đã xin được giấy phép cho anh đi thăm gia đình ở miền Bắc, mà Linh chưa từng biết mặt.

Chúng tôi rất hào hứng, đặc biệt là mẹ tôi, người duy nhất trong chúng tôi từng biết miền Bắc trước khi đất nước bị chia cắt năm 1954. Linh đã đi bằng chiếc Antonov 24, loại máy bay hai động cơ cánh quạt, nội thất khá tồi tàn. Điều khiến anh ấn tượng nhất khi bay qua là mật độ dân cư dày đặc ở đồng bằng sông Hồng, và việc nhà cửa tập trung theo làng xã, trái ngược với sự phân tán ở đồng bằng sông Cửu Long. Theo mẹ tôi, mô tả về việc băng qua cầu Doumer trên sông Hồng sau khi rời sân bay Gia Lâm - nơi mang vẻ lạnh lẽo, với

các dãy nhà quân sự thời Pháp mục nát, điện thoại dã chiến, băng ghế sắt như lưới thép đặt trên khối bê tông, bảng đen như ở trường học để ghi thông tin chuyến bay - cho thấy chẳng có gì thay đổi sau hai mươi bốn năm kể từ lần cuối bà đến Hà Nội. Việc lưu thông rất chậm ở làn bên trái, như thời Pháp thuộc, hai làn xe ô tô chạy dọc theo đường ray trung tâm, với xe dân sự, quân sự và xe đạp chen nhau, và cả người đi bộ tràn xuống từ lề đường hẹp dành riêng cho họ. Từ trước cầu Doumer, các căn nhà nhỏ mái tôn hay mái lá có tường bằng đất trộn rơm, đôi khi là gạch. Lối vào Hà Nội sau cây cầu gây cảm giác buồn bã. Nhà cửa cũ kỹ, xuống cấp, mang dáng vẻ của một thị trấn tỉnh lẻ hay thuộc địa đã bị bỏ hoang từ lâu, phủ đầy rêu mốc. Các biệt thự thuộc địa cũ đang mục nát. Cửa sổ chưa từng được sơn lại kể từ khi người Pháp rút đi. Khi kính cửa không quá bẩn để có thể nhìn vào bên trong, thì thấy các bức tường đều đen nhẻm. Một vài tòa nhà hành chính trông khá hơn, nhưng hiếm hoi và cũng không xứng tầm thủ đô. Chỉ có khu trung tâm thật sự là các dinh thự cũ của toàn quyền, chỉ huy quân sự, tư pháp và các trường trung học trông còn tươm tất.

Cả thành phố, trừ nhà ga mà phần trung tâm đã không còn, không có dấu vết nào của các trận ném bom Mỹ. Không có ngôi nhà nào bị phá hủy, không có nhà mới

nào xây dựng trên đống đổ nát, không có khoảng trống nào gợi nhớ các tòa nhà bị san bằng và dọn dẹp. Duy chỉ có dinh thự cũ của đại sứ quán Pháp trong khu từng là nhượng địa của Công ty Rượu Đông Dương, sau này là bộ chỉ huy của tướng de Lattre, bị san phẳng một phần bởi bom tháng 10 năm 1972, lúc đặc phái viên Pháp Pierre Susini thiệt mạng. Người ta tự hỏi Hà Nội thật sự bị ném bom ở đâu ? Những Dresden và Hamburg trong tuyên truyền ở đâu ?

Ngược lại, thành phố sạch sẽ, khác hẳn Sài Gòn, và hiển nhiên được quét dọn thường xuyên. Vỉa hè khá gọn gàng, nhưng mặt đường thì rất tệ. Hệ thống chiếu sáng công cộng chỉ ở mức tối thiểu, không có biển hiệu sáng đèn, ngay cả ở các đại lộ lớn. Sự buồn bã và nghèo nàn che giấu cấu trúc dễ chịu của thành phố, với những hồ nước tạo ra những tầm nhìn đẹp đẽ, giúp hiểu được vì sao xưa kia Hà Nội từng được nhiều người yêu mến.

Có rất nhiều người đi xe đạp, dù không nhiều như người ta thường kể, họ di chuyển chậm chạp và khá hỗn loạn, nhưng không chở theo một hoặc nhiều người phía sau như thường thấy ở miền Nam. Thực tế, tình trạng mặt đường ở đây không cho phép điều đó. Hầu hết các xe đạp đều có khóa chống trộm, một chi tiết đáng chú ý. Những chiếc xe điện hiếm hoi - có hai hạng ghế ! -

dường như được sản xuất từ trước Thế chiến thứ nhất. Ô tô thì rất hiếm và chủ yếu là xe ngoại giao. Phần lớn các xe khác, đặc biệt là xe Peugeot, loại xe yêu thích của cán bộ miền Bắc ở Sài Gòn, mang biển số của các xe bị «trưng dụng» từ miền Nam, và nhiều xe thậm chí vẫn còn giữ nguyên chữ «F» của Pháp. Các xe chỉ huy quân sự sản xuất tại Liên Xô và Trung Quốc thì nhiều hơn. Và còn nhiều hơn nữa - dĩ nhiên là tương đối - là các xe tải nhỏ cùng xuất xứ, tải trọng khoảng 3 tấn, trong tình trạng tồi tệ do thiếu bảo dưỡng. Khởi động bằng tay quay là chuyện bình thường, đèn hậu thì vỡ hoặc mất, đèn pha phía trước thường chỉ còn một cái, thường là bên phải, vì xe hay va chạm ở bên trái. Tai nạn đối đầu trực diện trên đường xảy ra khá thường xuyên. Xe máy và xe gắn máy nhỏ của Nhật, chủ yếu từ Sài Gòn chuyển ra và thường do cán bộ sử dụng, không quá nhiều. Chính quyền dành loại phương tiện này chủ yếu cho cán bộ ở tỉnh.

Tất cả những điều đó lẽ ra phải khiến giao thông khá yên tĩnh. Nhưng thực tế thì ngược lại, nhờ vào việc còi xe trở thành bắt buộc mỗi khi đến ngã tư hay vượt xe đạp. Thế nhưng, những người đi xe đạp dường như đã miễn nhiễm, họ vẫn tiếp tục các đường đi nước bước ngẫu hứng. Phần mô tả này khiến mẹ tôi bật cười. Nó gợi nhớ đến giao thông ở miền Bắc thời kỳ kháng chiến

chống Pháp.

Người dân mang dáng vẻ nghèo khổ, tuy không có những người ăn mày hay cảnh lầm than cùng cực. Ngược lại, Linh rất kinh ngạc trước sự phổ biến của nạn mại dâm bí mật. Trang phục mang tính đồng phục - điều vốn đã quen thuộc ở miền Bắc và cũng gần như trở thành phổ biến ở miền Nam trong dân chúng và nông thôn - nhưng nay chủ yếu là các mảnh áo quần từ quân phục. Ngoại trừ các bà bán hàng ở chợ và tiệm nhỏ vẫn đội nón lá bằng lá cọ đan, còn lại đầu tóc được chia đều giữa mũ cối của bộ đội và mũ lưỡi trai kiểu công nhân trong phim Pháp những năm 30. Trên các công trình xây dựng, không có quần áo bảo hộ đặc biệt nào cả, mà chỉ là những mảnh quân phục cũ. Và hoàn toàn không có các biện pháp bảo hộ an toàn - không lưới chắn, không dây đai, không mũ bảo hiểm, không giày, không găng tay - ngay cả trên những công trình lợp mái, nơi phần lớn là phụ nữ làm việc (giống như xưa kia, mẹ tôi nhận xét), chỉ có chiếc khăn đen buộc dưới cằm và chiếc nón lá che đầu. Dụng cụ lao động thì thiếu thốn và thường không phù hợp, như dùng xẻng làm vườn để xúc đất ; người ta phải dùng tay để sàng đá thay vì dùng lưới lọc. Không có phương tiện vận chuyển nào tại công trường ngoài đôi quang gánh trên vai hai người phụ nữ. Năng suất, vốn đã rất thấp vào buổi sáng, gần

như bằng không vào buổi chiều do thiếu dinh dưỡng. Người châu Âu nói rằng họ phải cho thư ký hoặc thông dịch viên của mình uống trà đường vào buổi chiều nếu muốn có được chút công việc nghiêm túc nào. Khẩu phần của những người được gọi là lao động trí óc thực tế còn thấp hơn lao động chân tay, những người chỉ nhận được 18kg gạo mỗi tháng và 200 đến 300 gram thịt mỗi tuần.

Ấn tượng về sự thiếu thốn càng rõ rệt hơn tại chợ trung tâm. Được người Pháp xây dựng, quy mô của nó không còn phù hợp với dân số hiện tại của thành phố. Tuy nhiên, nơi này lại vô cùng yên ắng, trật tự, nghèo nàn và vắng vẻ. Vắng cả người bán lẫn người mua, vì thiếu hàng hóa. Các vật dụng nhà bếp, đồ dùng sinh hoạt, hàng sắt nhỏ hay đồ vệ sinh đều ở trong tình trạng thê thảm. Những cây đinh cũ được nắn lại cẩn thận để bán lẻ từng chiếc.

Linh, nhờ sự giúp đỡ của người anh họ, đã có thể đi đến tận Hải Phòng. Anh nhận thấy rằng dân cư nông thôn có vẻ được ăn uống khá hơn, nhưng lại hoàn toàn không có cơ giới hóa. Trên suốt 130km đi và về, anh không thấy một cái máy cày nào, chỉ toàn thấy trâu, loài vật đang dần biến mất ở miền Nam. Chỉ có hai chiếc máy cày tay. Ngoài ba trạm bơm điện và một tổ máy

bơm diesel, còn lại việc đưa nước vào ruộng hoàn toàn bằng những chiếc gàu gỗ lớn kéo bằng dây thừng, hoặc những bánh xe nâng nước nhỏ quay bằng bàn đạp. Một lần nữa, mẹ tôi lại đưa ra nhận xét: không có tiến bộ gì đáng kể trong gần một phần tư thế kỷ. Con đường nhỏ hẹp, dường như chưa từng được mở rộng, tuy được bảo trì tốt. Nhưng không có một cây xăng nào. Con đường được viền bởi vô số bãi xe nơi thiết bị giao thông mục nát nằm chồng chất như bị bỏ rơi. Theo Linh, các phương tiện hỏng hóc bị bỏ mặc. Các chướng ngại vật, từ phà hư đến xe tải chết máy, cũng như người đi xe đạp, đều không có đèn khi đi vào ban đêm. Các làng mạc thì chìm trong bóng tối, đôi khi chỉ có ánh sáng leo lét của một chiếc đèn dầu nhỏ, thậm chí không phải đèn dầu hỏa. Người dân đi họp mang theo đèn pin, và giới tính được tách biệt nghiêm ngặt, nhất là trong giới trẻ.

Cảnh nghèo khổ, rõ ràng tại các làng mạc, lại càng thấy rõ hơn ở Hải Phòng. Trái ngược với Hà Nội, thành phố này mang những dấu tích rõ rệt của các cuộc ném bom, đặc biệt là ở khu cảng và vùng phụ cận, cũng như trong các nhà máy và khu dân cư vùng ven. Những khoảng đất trống rộng lớn đánh dấu nơi từng có công trình bị phá hủy. Một số ngôi nhà bị sập một phần vẫn còn người ở, và không có dấu hiệu cho thấy việc tái thiết đã bắt đầu.

Tại Hà Nội, nơi dân số đã tăng mạnh kể từ khi người Pháp rút đi và, nếu dựa vào - dù điều này hơi phiêu lưu - việc phân bổ ghế tại Quốc hội sắp tới, thì dân số được ước tính khoảng 2.100.000 người, tình trạng khủng hoảng nhà ở là cực kỳ nghiêm trọng. Kể từ năm 1954, ngoại trừ vài khu công nhân ở vùng ven - được xây dựng một cách tiết kiệm đến mức cắt bỏ mọi yếu tố ngoài những thứ thiết yếu để sống sót, lại sử dụng vật liệu quá kém khiến điều kiện sống trở nên khốn khổ trong mùa hè oi bức và mùa đông lạnh ẩm - thì hầu như không có công trình nhà ở mới nào được xây. Các căn hộ, cũng như các văn phòng đặt trong những biệt thự cũ của người Pháp, nơi giờ đây bị bộ máy hành chính khổng lồ chiếm dụng, đều chật cứng. Những gia đình có từ sáu đến tám người sống trong một căn phòng duy nhất, nơi vừa ngủ, vừa nấu nướng, tất nhiên không có hệ thống sưởi, được chiếu sáng bằng một bóng đèn 25 watt treo lủng lẳng từ trần nhà. Tường thì dơ bẩn vì từ khi kho sơn của Pháp cạn kiệt, không còn sơn để quét nữa.

Khủng hoảng nhà ở không chừa cả người nước ngoài và thậm chí là các nhà ngoại giao. Một số rất ít quốc gia, như Pháp, còn giữ được vài tòa nhà - nhưng các nhân viên sống chen chúc đến mức nhiều người không thể mở được thùng đồ của mình và buộc phải tổ chức

bếp ăn tập thể vì thiếu không gian, không có bếp riêng và nhân viên nấu ăn, ngay cả đại sứ cũng phải ăn cùng. - Liên Xô thì tiếp quản một trường trung học cũ, và một số nước xã hội chủ nghĩa khác được ưu ái ít nhiều. Hầu hết các đại sứ quán nước ngoài thì phải ở tại khách sạn Métropole cũ, nay đổi tên là Thống Nhất, trong điều kiện vô cùng sơ sài. Đại sứ Ý chỉ được cấp hai phòng, còn mỗi tham tán, dù có gia đình, cũng chỉ có một phòng. Tất cả họ dùng chung một văn phòng. Riêng tham tán thứ nhất có một phòng tắm riêng. Đại sứ quán Iraq chỉ có một căn phòng vừa làm phòng ngủ vừa làm văn phòng cho cả ba người đại diện. Với một khoản phụ thu, người ta có thể lắp một bếp điện trong phòng tắm, nếu có phòng tắm. Có thể nấu một bữa đơn giản hoặc pha trà tại đó. Khách ở khách sạn cũng được phép lắp điều hòa nhiệt độ, với điều kiện họ phải tự nhập khẩu và tặng lại cho khách sạn khi rời đi.

Hệ thống ống nước gần như hỏng hoàn toàn. Nước bị ô nhiễm nghiêm trọng, đầy giun đến mức người ta không dám tắm bồn. Họ chọn tắm vòi hoa sen để tránh nhìn thấy lũ giun ngọ nguậy. Đại sứ Úc, sống tại Thống Nhất suốt hai năm, đã sáng chế ra một hệ thống lọc mà ông rất tự hào, dù nó làm giảm mạnh áp lực nước vốn đã yếu. Cách làm là dùng một chiếc tất chụp lên đầu vòi hoa sen. Sau khi nghiên cứu kỹ lưỡng, ông khuyên

không nên dùng tất nylon vì giun có thể chui qua các lỗ nhỏ, mà nên dùng tất len vì sợi len giữ lại mọi vật thể lạ. Ông còn tính đến việc xin cấp bằng sáng chế.

Một khách sạn mới, tên là Thắng Lợi, được khánh thành vào ngày 2 tháng 9 nhân kỷ niệm 30 năm Tuyên ngôn Độc lập. Đây là công trình viện trợ của Cuba, từ xi măng đến tay nắm cửa cuối cùng đều do họ nhập vào - kể cả các đốc công. Nằm gần Hồ Tây, khách sạn được thiết kế đẹp và dễ chịu. Dành riêng cho người nước ngoài đi công tác ngắn ngày, có thể ăn tối ở đó nếu báo trước. Nhưng vì ở xa trung tâm, việc tiếp cận không hề dễ dàng trong một thành phố không có taxi và rất ít xe xích lô, vốn dành riêng cho người già bản xứ. Tuy nhiên, chính điều đó giúp tránh việc lang thang tự do. Dịch vụ du lịch, đơn vị cung cấp xe cho người nước ngoài, kiểm soát luôn việc đi lại của họ. Dịch vụ và bếp ăn ở Thống Lợi ở mức chấp nhận được. Nhưng điểm đặc biệt nhất vẫn là đàn chuột đông đảo trong phòng ăn, ùa ra như đoàn quân khi đèn được tắt để phục vụ món ăn cháy lửa.

Vì thiếu các hoạt động giải trí, các nhà ngoại giao thường lui tới nhà nhau - nếu họ có đủ chỗ để tiếp khách. Đại sứ quán Pháp được coi trọng vì có điều kiện đặc biệt, dù kém xa tiêu chuẩn của tùy viên Pháp cuối cùng

ở Sài Gòn - tổ chức chiếu phim gần như hàng ngày. Họ còn chu đáo chiếu phim có phụ đề tiếng Anh. Vào mùa đẹp trời, họ tổ chức các giải petanque quốc tế rất được yêu thích. Đại sứ Richet, cựu kháng chiến bị đày, rất đam mê đi bộ, thường dẫn nhóm người đông đảo đi bộ quanh Hồ Tây trong bốn tiếng đồng hồ.

Người nước ngoài không được phép có quan hệ trực tiếp với người Việt. Cơ quan hỗ trợ phái bộ ngoại giao cung cấp nhân viên nhà và văn phòng - những người vừa là gián điệp vừa bị theo dõi - cũng như thợ sửa chữa, rất hiếm và khó kiếm thiết bị. Cơ quan này còn chỉ định từng nghề được phép phục vụ người nước ngoài trong thành phố. Ví dụ, thợ cắt tóc hiện được phép là người ở khách sạn Thống Lợi. Một cửa hàng thực phẩm riêng dành cho các nhà ngoại giao và một số người nước ngoài, yêu cầu trình thẻ lương thực. Phần lớn thực phẩm - nếu có - đều bị phân phối theo định mức. Tuy nhiên, thường có thể thỏa thuận với người phụ trách, thường là qua người giúp việc. Ai cũng có phần lợi. Hiện tại, các nhà ngoại giao và người nước ngoài hạng nhất được 1/2 lít sữa mỗi ngày cho ba người và 500 gram đường mỗi tháng cho mỗi người.

Người nước ngoài không được rời khỏi thành phố nếu không có giấy phép. Nhưng hiện nay, các giấy phép đi

tham quan vài địa điểm du lịch, thường vào cuối tuần, được cấp khá thoải mái. Cảnh sát kiểm tra lượt ra vào, chủ yếu để chắc rằng không ai gặp sự cố, hơn là vì lý do kiểm soát. Người nước ngoài quá dễ nhận diện để không bị cả dân chúng giám sát. Chưa kể rất ít người có được bằng lái xe. Muốn có bằng, ngoài việc khám sức khỏe kỹ lưỡng, họ còn phải trả lời các câu hỏi lý thuyết với tinh thần cách mạng trong các tình huống khi gặp biển báo hay sự cố. Một số người nước ngoài thấy khó trả lời một cách cách mạng, nhưng các thí sinh được cho là rất nghiêm túc. Tại đại sứ quán Pháp, hiện có ba người có đặc quyền lái xe. Đại sứ, sau năm lần trượt không lý do, tùy viên thương mại và vợ ông. Ở Hà Nội, người ta đồn rằng các đại sứ quán khác ghen tị ra mặt.

Tất cả người nước ngoài, dù là nhà ngoại giao hay doanh nhân, đều tuyệt vọng trước sự chậm trễ của bộ máy hành chính và khó khăn trong việc xin hẹn, dù chỉ những ai có ích cho Việt Nam mới được phép đến Hà Nội.

Mẹ tôi nhận xét rằng so với Nam Kỳ, Bắc Kỳ lúc nào cũng nghèo hơn và có chút u buồn, nhất là vào mùa đông với mưa phùn như Linh đã trải nghiệm. Tuy vậy, bản mô tả này, cho thấy tình trạng trì trệ kinh tế suốt hai mươi năm, thậm chí là thụt lùi, giúp người ta hiểu

rõ hơn mong muốn của miền Bắc trong việc sáp nhập miền Nam, cũng như sự choáng váng của các bộ đội khi đặt chân đến một miền Nam lộng lẫy, giàu có, đặc biệt là Sài Gòn. Điều đó chắc chắn khiến họ phải tự đặt ra nhiều câu hỏi.

Thứ Hai, ngày 16 tháng 2

Báo chí đang sục sôi về vụ nhà thờ Vinh Sơn (Thánh Vincent). Nghe nói rằng «các lực lượng an ninh đã bắt giữ cả một ổ phản động đội lốt tu sĩ» (Giải Phóng số 177). Rằng đây là «bọn phản động đã bị quần chúng tố cáo» (tôi thì không tin chút nào).

Người ta lại bàn tán trong thành phố về các vụ thả dù ở vùng Long Khánh (những người tự cho là biết rõ tình hình nói rằng trung bình có ba vụ mỗi tháng), và điều mới mẻ là một chiếc tàu ngầm được cho là đã thực hiện một cuộc tiếp tế gần Bạc Liêu, trong bán đảo Cà Mau, vùng đất từ trước đến nay luôn gây khó khăn cho mọi lực lượng chiếm đóng khác nhau. Và, trở lại với chuyện thường ngày hơn, lại có thêm một vụ xe đò bị kháng chiến chặn lại gần Nha Trang. Cũng là kịch bản cũ, thu tiền và phát hàng tiếp tế của Mỹ.

Tại Sài Gòn, có vẻ như lực lượng kháng chiến đang cố gắng chiêu mộ trí thức trẻ. Một người quen của tôi, khi được tiếp xúc và ngỏ ý muốn tham gia chiến khu, thì được trả lời rằng hiện nay lực lượng chiến đấu đã đủ, với tỉ lệ 1 chiến sĩ trên 2 bộ đội chính quy. Như vậy con số du kích sẽ vào khoảng 100.000 đến 150.000 người, nghe thì có vẻ hơi cao.

Nhiều người cho rằng giới giáo sĩ Công giáo là linh hồn của các khu tập trung dân di cư từ miền Bắc, đặc biệt là khu Hố Nai [130]. Phía Phật giáo, vốn im hơi lặng tiếng - theo cả hai nghĩa - dường như đang cố gắng tiếp cận với giới Công giáo.

Thứ Ba, ngày 17 tháng 2

Trong khi những tháng gần đây, báo chí được chỉ thị không đưa tin về các vụ đánh bom và phá hoại, thì nay các tờ báo, đài phát thanh và truyền hình lại thi nhau tố cáo hành động của bọn phản động trong vụ nhà thờ Thánh Vincent. Tuy nhiên, không một tờ báo nào, dù

---

130 Vào giữa tháng 5 năm 1976, một cuộc tổng điều tra người Công giáo sẽ được tiến hành. Họ sẽ bị liệt kê vào các nhóm bị đưa đi vùng kinh tế mới, cùng với người Hoa, người thất nghiệp, cư dân bất hợp pháp, thương nhân, tiểu chủ, những người được thả khỏi trại cải tạo và gia đình của họ, như được quy định trong sắc lệnh ngày 19 tháng 5 năm 1976 đính kèm theo đây.

chỉ một lần, nhắc đến vụ phá hoại kho đạn. Thay vào đó, chỉ nói đến «bọn phản động» hay «bọn phản bội», tất cả đều đội lốt tu sĩ, «ẩn nấp sau tượng Chúa» để phá hoại nền kinh tế. Trong hàng trăm câu văn khác, tôi đặc biệt chú ý đến câu này vì nó làm tôi bật cười. «Những tang vật thu được chứng minh rằng bọn phản động đã âm mưu phá hoại những thành quả mà Nhân dân ta đã giành được sau cả một thế kỷ đấu tranh» (Tin Sáng số 161). Cũng khá là hoành tráng chỉ cho một hành vi phản kháng đơn lẻ.

Dù sao đi nữa - và điều này nên được ghi nhận như một điểm tích cực của các nhà cầm quyền - thì lần này, cũng như trong các vụ phá hoại hay đánh bom trước đó (trừ giai đoạn đầu khi mới chiếm đóng, lúc có các vụ tấn công xe tiếp tế và phá cầu), không có con tin nào bị bắt và không có hành động trả thù nào nhắm vào dân thường.

Thứ Năm, ngày 19 tháng 2

Trong khi vẫn tiếp tục đả kích bọn phản bội phản động ở nhà thờ Thánh Vincent, báo chí đồng loạt đưa tin phát hiện thêm «một ổ phản cách mạng khác đội lốt người Công giáo tại khu vực Tân Hiệp (Biên Hòa)». Bình luận viên của Tin Sáng số 163 khẳng định rằng «gián điệp CIA sở hữu cả một mạng lưới đài phát thanh

để gieo rắc hoang mang trong quần chúng và phá hoại nỗ lực của nhân dân ta trong công cuộc tái thiết đất nước».

Thứ Sáu, ngày 20 tháng 2

Hôm nay, đối tượng bị công kích là đài BBC. Đài phát thanh Anh quốc «vốn luôn tự xưng là trung lập và khách quan» được cho là đã «rơi mặt nạ» khi ủng hộ «băng nhóm của Nguyễn Quang Minh [131], lúc mà họ bịa đặt rằng những kẻ phản bội đang tiến hành các hoạt động vũ trang dữ dội tại các tỉnh phía Tây Nam». Bài báo cùng lúc lên án «Voice of America» và khẳng định rằng «việc CIA sử dụng các tu sĩ cho hoạt động gián điệp là điều cả thế giới đều biết». May mắn thay, kết luận bài báo, «một vài phần tử điên cuồng đã bị bắt giữ, những kẻ khác thì đang suy sụp tinh thần».

Thứ Bảy, ngày 21 tháng 2

Theo một phương thức quen thuộc của chủ nghĩa Marx, báo chí giờ chuyển sang bôi nhọ linh mục của nhà thờ Thánh Vincent. Tờ Sài Gòn Giải Phóng số 245 ca ngợi các giáo dân của ông ta vì đã «vạch trần bộ mặt ghê tởm của kẻ giả danh tu sĩ. Ban đêm, Nguyễn

131 Linh mục Nguyễn Quang Minh là cha xứ của nhà thờ Thánh Vincent (Vinh Sơn).

Quang Minh đưa các cô gái vào nhà thờ để thỏa mãn dục vọng».

Nhưng điều đáng lưu ý, tiềm ẩn trong tất cả các bài viết, là lời cảnh cáo mà tờ Tin Sáng số 165 đưa ra : «Để tránh việc tương tự như vụ nhà thờ Thánh Vincent tái diễn, Giáo hội Công giáo phải hoàn toàn thay đổi lối tư duy và lập trường đã lỗi thời của mình». Tờ báo còn nhấn mạnh rằng giáo hội cần «hòa mình với nhân dân» và «kiên quyết tố cáo các âm mưu và hành động phản bội của bọn phản động tay sai đế quốc đang ẩn náu trong hàng ngũ của mình».

Từ đó, hàng loạt các cuộc mít-tinh lên án được tổ chức với sự tham gia của «hàng ngàn» công nhân, tín đồ Công giáo và Phật tử.

Về mặt âm nhạc, và có lẽ để không «làm tổn thương hạnh phúc của nhân dân» như các phản động Công giáo bị cáo buộc, âm nhạc giờ đây rơi vào cái bẫy của tự do dân chủ kiểu cộng sản. Ngoại trừ ba tập tuyển ca khúc yêu nước và lịch sử, toàn bộ các tác phẩm khác của các nhạc sĩ trong nước đều bị cấm cho đến khi được cấp phép bởi Bộ Thông tin và Văn hóa. Đối với các tác phẩm âm nhạc nước ngoài, tất cả những bản nhạc không do đài phát thanh và truyền hình phát, hoặc không nằm trong chương trình của «các nghệ sĩ quốc doanh», đều

bị cấm cho đến khi được thẩm định bởi bộ phận âm nhạc của bộ này. Các cơ quan thông tin, phối hợp với các tổ chức cách mạng, «sẽ ngăn chặn sự lưu hành của những loại âm nhạc đồi trụy, có hại cho đời sống văn hóa của nhân dân», theo như một thông cáo của bộ trên.

Thứ Hai, ngày 23 tháng 2

Hôm qua, tờ Tin Sáng đã công bố luật bầu cử.

Các cựu thành viên của quân đội, chính quyền và các tổ chức phản động thuộc chế độ cũ, nếu đã được khôi phục quyền công dân theo quy định ngày 28 tháng 1, đều có quyền bầu cử và ứng cử. Vấn đề nhỏ duy nhất là «trong mỗi đơn vị hay khu vực bầu cử, mọi ứng viên đều phải được giới thiệu bởi Ủy ban Mặt trận Dân tộc Giải phóng, Ủy ban khu vực của các lực lượng dân chủ và hòa bình quốc gia Việt Nam, và các tổ chức cách mạng khu vực khác». Vì phải được cả ba nhóm trên giới thiệu cùng lúc, thật khó hình dung một «phản động» có thể ra tranh cử bằng cách nào.

Ngoài ra, một điểm vô cùng đáng chú ý là sẽ không có phiếu bầu in sẵn. «Mỗi cử tri sẽ nhận một tờ giấy và phải tự tay viết tên ứng viên mình lựa chọn». Phải chăng đây là một hình thức kiểm soát phiếu bầu - tuy rất khó thực hiện - thông qua chữ viết tay ? Và điều này có ích

lợi gì, khi mà tất cả các ứng viên đều do Đảng Cộng sản và các đồng minh đề cử. «Cử tri không biết viết có thể nhờ người khác giúp, người đó phải tôn trọng quyền tự do lựa chọn của cử tri». Xin đừng cười, làm ơn.

Thứ Tư, ngày 25 tháng 2

Chiến dịch tranh cử cho cuộc bầu cử ngày 25 tháng 4 đã bắt đầu trên báo chí. Tờ Tin Sáng hôm nay viết : «Dĩ nhiên, bọn phản động và mạng lưới chiến tranh tâm lý của kẻ thù sẽ tung ra những tin đồn xuyên tạc. Chúng sẽ vu cáo rằng các ứng cử viên đã được chọn trước và vì thế không có tự do dân chủ. Chúng ta cũng phải tuyên bố rằng không có tự do dân chủ dành cho những kẻ đã bán rẻ lợi ích quốc gia và chống lại quyền lợi của nhân dân ta». Vì chỉ Đảng Cộng sản có quyền quyết định ai là người chống lại nhân dân, nên tình trạng tự do dân chủ đã trở nên quá rõ ràng.

Thứ Sáu, ngày 27 tháng Hai

Sự hoang mang của chúng tôi càng làm gia tăng nhu cầu thấy được dấu hiệu từ sự quan tâm của thần thánh. Vào đầu tháng trước, người ta kể rằng một người câm bị liệt (không ít gì !) đang cầu nguyện trong một nhà thờ Công giáo thì đột nhiên đứng dậy đi lại và kể về cuộc đời mình. Cũng như những «phép lạ» trước đó,

một cuộc hành hương đã tự phát hình thành và nhà thờ sau đó bị quân đội đóng cửa.

Lần này, Thượng Đế đã hiển linh tại nơi của đạo Cao Đài. Trong một ngôi đền gần thánh địa Tây Ninh, một số người lính Bộ-Đội, với thái độ nhạo báng, đã ăn thịt chó. Nhân tiện nói thêm, đây là thói quen của người miền Bắc, nơi mà chó được nuôi riêng để ăn thịt. Sét đã đánh chết sáu kẻ xúc phạm đó.

Để không gây ganh tị giữa các tôn giáo, cơn thịnh nộ của thần linh cũng xuất hiện ở Cần Thơ. Tại đó, một số binh lính đã mang một tượng thánh ra khỏi một ngôi chùa và đem ra giễu cợt bằng cách đưa cho tượng một miếng thịt chó và một bát rượu. Một người trong số họ vì quá ghê tởm hành động báng bổ này đã bỏ ra một bên để nôn. Để chế nhạo và dọa anh ta, mười hai người còn lại bắt đầu ném lựu đạn qua đầu anh. Một quả đã phát nổ. Và chỉ một quả đó thôi (bằng chứng cho điều kỳ diệu !), đã giết chết toàn bộ nhóm người. Ngoại trừ người bị đau bụng.

Thứ Hai, ngày 1 tháng Ba

Sáng nay, hàng trăm phụ nữ có chồng bị giam trong các trại cải tạo đã biểu tình trước rạp chiếu phim Rex. Dù quân đội lập tức phong tỏa đại lộ Lê Lợi, trước đây

là Bonnard, ngã tư và quảng trường trước tòa thị chính, người ta vẫn thấy có xe cứu hỏa được điều đến. Tuy nhiên, tôi không xác định được liệu vòi rồng có được dùng để giải tán người biểu tình hay không. Một lần nữa, họ đã thể hiện lòng dũng cảm hiếm thấy của phụ nữ đất nước này. Cho đến nay, chỉ có họ mới dám ra đường để bày tỏ sự bất mãn.

Theo những nguồn tin đáng tin cậy, kháng chiến trong những ngày gần đây đã tấn công một trại cải tạo gần Tây Ninh và giải thoát các tù nhân. Cũng có tin rằng một trại giam cựu cảnh sát gần mũi Vũng Tàu đã nổi dậy sau khi biết có giao tranh giữa Bộ-Đội và lực lượng kháng chiến ở gần đó. Quân đội đã dập tắt cuộc nổi dậy bằng pháo. Về chuyện các xe tăng bị lực lượng biệt kích chặn lại để kiểm tra giấy tờ, thu tiền và phân phát hàng tiếp tế của Mỹ thì xem ra kháng chiến đã thành thạo đến mức điều đó thành thói quen. Chuyện này được báo cáo hàng tuần. Phải nói rằng người Việt Minh, rồi đến Việt Cộng, rất thích trò này. Vùng Long Khánh dường như đang đặc biệt được ưu ái vào thời điểm hiện tại. Nhân dịp Tết và từ đảo Phú Quốc, một số vụ vượt ngục bằng tàu được cho là đã thành công. Một cái tên được nêu ra càng làm cho tin này thêm phần đáng tin cậy.

Về phía người Pháp, hãng Renault lại gặp rắc rối. Từ thứ Sáu tuần trước, «ủy ban kiểm tra hàng hóa cầm cố và tài sản của những người đã rời khỏi Việt Nam» đã tiến hành thẩm vấn giám đốc người Pháp và các cán bộ tại nhà máy, hiện đã đóng cửa, với sự hỗ trợ của binh lính và điều tra viên - hôm nay có tới 50 người. Một quy định mới đã tước hết quyền hạn của giám đốc, tuy ông ta vẫn được cấp giấy thông hành để về nhà ăn uống và nghỉ ngơi. Các điều tra viên - là sinh viên, nhưng bản thân cũng bị giám sát chặt chẽ - qua đêm ngay trên sàn xưởng. Họ kiểm tra từng linh kiện phụ tùng trong số hàng ngàn món liệt kê trong sổ kho.

Nhưng hãy yên tâm. Báo Tin Sáng ngày 28 tháng Hai cam kết rằng «quốc hội của chúng ta, được hình thành từ cuộc bầu cử ngày 25 tháng Tư, sẽ không để một kẻ phản quốc nào len lỏi vào hàng ngũ của mình, và trong quốc hội đó sẽ không có đại diện của giai cấp bóc lột từng làm giàu trên xương máu nhân dân trong thời chiến, cũng không có những chính trị gia đầu cơ trục lợi, hay các chính khách salon chỉ làm chính trị vì lợi ích bản thân, vợ con của họ». Thật may mắn cho chúng ta !

Thứ Ba, ngày 2 tháng Ba

Đài phát thanh Sài Gòn hôm qua thông báo rằng quân đội đã tiến hành một cuộc dọn sạch quân nổi dậy ở khu vực gần biên giới Campuchia. Trong thành phố, không khí căng thẳng. Tối qua có các cuộc truy quét trên đường Catinat. Tuy nhiên, dường như mục tiêu chủ yếu là đám người mờ ám vẫn tiếp tục tụ tập ở đó một cách đáng ngờ.

Thế nhưng không phải bọn trộm đồng hồ mới là điều khiến các cán bộ từ miền Bắc sợ hãi. Sáng nay, tại trung tâm mua bán Machinoimport, họ đã ngắt giữa cuộc họp với một doanh nhân Pháp và khuyên ông này vì lý do an ninh nên lập tức quay về khách sạn Majestic và không ra khỏi đó sau 18 giờ 30. Nghe thì có vẻ hơi lố bịch.

Từ tuần trước, một số người Pháp quá cảnh qua Hà Nội đã đến Sài Gòn. Trong số này có ba đại diện của Citroën, gồm cả cựu giám đốc nhà máy Sài Gòn, ông Duchemin. Những doanh nhân này đến để xem xét khả năng tiếp tục hoạt động của chi nhánh. Vì chính quyền chưa có quyết định nào về đầu tư nước ngoài, nên các cuộc thảo luận gần như chỉ dừng lại ở việc trao đổi quan điểm.

Cũng đã có mặt từ Pháp qua Hà Nội là các kỹ sư của Công ty Địa vật lý Tổng hợp, chủ tịch của CASACRUS và một đại diện của IBM-Pháp.

Thứ Tư, ngày 3 tháng Ba

Tại hãng Renault, đã đóng cửa từ thứ Sáu - nhưng vẫn phải trả lương cho nhân viên không làm gì và chịu chi phí cho hệ thống điều hòa đã ngưng hoạt động từ nhiều tháng do giá điện quá cao, nay lại được các ông điều tra viên (hiện đã lên tới 70 người, có cả đầu bếp) cho vận hành trở lại - cuộc kiểm tra vẫn tiếp tục [132]. Công ty *Comptoir industriel et commercial* và chi nhánh của Spécia cũng đang chịu cuộc kiểm tra tương tự. CARIC cũng đã được thông báo sẽ bị kiểm tra.

Việc ngưng hoạt động các công ty trong suốt một tuần - không có bồi thường, dĩ nhiên - chắc chắn sẽ trở thành phương pháp cách mạng lý tưởng để tăng năng suất sản xuất.

Tối qua lại có thêm các cuộc kiểm tra mới trên đường Catinat và các tuyến phố lân cận. Theo lời người Pháp, thái độ của các toán tuần tra, với những tiếng quát tháo của họ, gợi nhớ rất nhiều đến thời kỳ Đức chiếm đóng

---

132 Vào tháng Sáu, công ty vẫn tiếp tục bị tạm quản lý trên thực tế. Họ đang chờ quyết định tịch thu chính thức.

nước Pháp. Nhưng cũng không khác mấy thái độ của chính đồng bào, vừa thù địch vừa giễu cợt, kèm theo những phản ứng ngu ngơ khó hiểu. Một tài xế xích lô bị chặn lại để kiểm tra giấy tờ đã khiến đám đông cười thích thú. Ngáp dài và duỗi chân trái ra ngoài theo kiểu nghề nghiệp, anh ta không hiểu một chút nào những gì bị yêu cầu.

Tôi đang ăn tối trong một quán nhỏ trên đường Catinat với bạn gái tôi là Hương, thì an ninh quân sự bước vào và yêu cầu kiểm tra giấy tờ của khách. Bên cạnh chúng tôi có ba người Pháp. Khi đi ngang qua họ, một đồng bào đã nói nhỏ bằng tiếng Pháp : «Đây là chế độ mới đó !» Ở bàn kế bên, ngay sau lưng lính, một người khác cười khẩy đủ lớn để mấy người Pháp nghe được : «Không có gì quý hơn độc lập, tự do», khẩu hiệu của bác Hồ, được treo ở mọi góc phố.

Dường như hiện đang tồn tại những cơ sở làm giấy tờ giả thật sự, gồm giấy chứng minh nhân dân giả, giấy thông hành giả, v.v... Báo Tin Sáng hôm nay có đăng tin bắt giữ một chuyên gia trong lĩnh vực này, tên là Phan Ngọc Tánh. Theo báo, phần lớn các giấy tờ giả này được dùng để giúp «người sử dụng tránh khỏi các khóa học tập cải tạo».

Thứ Năm, ngày 4 tháng Ba

Giờ thì người ta bắt đầu hiểu rõ mục đích thực sự của các cuộc kiểm tra trong doanh nghiệp. Các công ty Pháp không phải là mục tiêu. Trái lại, trong một cuộc họp hôm thứ Ba do chính ông Lê Đức Thọ, người từng đoạt giải Nobel, chủ trì, ông đã cấm tiếp tục kiểm tra tại các công ty Pháp. Cuộc kiểm tra dự kiến tại CARIC vào ngày mai đã bị hủy. Vấn đề chỉ là người Pháp đã dám nói ra. Nhưng trước hết, các doanh nghiệp bị liên quan là doanh nghiệp nhà nước, đã quốc hữu hóa, hoặc bị tạm quản lý. Mục đích là để phát hiện các hành vi biển thủ do quân đội và các quản trị viên tạm thời thực hiện.

Quyết định này của Lê Đức Thọ xác nhận ấn tượng mà các doanh nhân Pháp mới đến từ Hà Nội trong những ngày qua cảm nhận được. Họ cho biết đã thấy, ở đây cũng như ở miền Bắc, có một mong muốn hợp tác rất rõ ràng, cả vì lý do chính trị, kinh tế lẫn tình cảm. Nhưng hệ thống hiện tại đang cản trở mọi thiện chí. Họ không thể giải quyết được việc gì mà không phải chịu những tổn thất khủng khiếp về thời gian, công sức và do đó là tiền bạc. Những người đối thoại với họ hoàn toàn không có khái niệm gì về năng suất. Phái đoàn Citroën muốn chuyển nhượng cơ sở công nghiệp của mình ở Sài Gòn hoặc đạt được sự tham gia chi phối của

Nhà nước. Về phần mình, Nhà nước muốn công ty tiếp tục là của Pháp hoặc, trong trường hợp miễn cưỡng, chỉ chấp nhận tham gia với tỷ lệ thiểu số. Sau 15 ngày đàm phán bắt đầu từ Hà Nội, phía Citroën không đạt được kết quả nào, ngoại trừ việc ký một văn bản mang tính thiện chí, không giải quyết được bất kỳ vấn đề gì. Còn giám đốc thương mại của Citroën-Việt Nam, ông Văn, đang quá cảnh ở Hà Nội suốt 10 ngày nay, vẫn không thể rời khỏi đó. Hà Nội nói họ không thể cấp visa vào Sài Gòn. Trong khi chính quyền Sài Gòn thì từ chối cấp visa cho người đang ở Hà Nội. Đây đúng là vương quốc của cha Ubu [133].

Sau 5 ngày ở Hà Nội và cũng từng đó thời gian ở Sài Gòn, đại diện của IBM-Pháp rời đi tay trắng. Mặc dù trước đó chính Sài Gòn đã yêu cầu ông đến vì cần phụ tùng thay thế cho các máy móc. Nhưng ông ta không được phép bước vào văn phòng của chi nhánh mình, cũng như không được kiểm tra số lượng máy móc để lập danh sách những bộ phận cần thay.

Sau khi ký hợp đồng với Technoimport tại Hà Nội vào tháng Mười Hai, một nhóm kỹ thuật đầu tiên gồm

133 Vào tháng Sáu, tình hình vẫn không thay đổi. Và, mặc dù đã có bản ghi nhớ thỏa thuận, nhưng do chính quyền quên đặt hàng phụ tùng, Citroën suýt phải dừng dây chuyền lắp ráp.

4 người của Công ty Địa vật lý Tổng hợp đã đến Sài Gòn được 8 ngày. Các chuyên gia này không thể lên tàu khảo sát của họ, đến từ Singapore, vì con tàu đang bị giữ trong tình trạng cách ly tại cảng. 13 kỹ thuật viên khác của CGG thì đang bị mắc kẹt ở Hà Nội.

CASACRUS đã ký hợp đồng cung cấp hải sản với MERANIMEX, một công ty nhà nước của Hà Nội. Nhưng kể từ hơn một tuần trước khi giám đốc của họ đến Sài Gòn để giải quyết vấn đề xuất khẩu các sản phẩm đánh bắt từ miền Nam, ông ta vẫn chưa tiến triển gì hơn so với lúc mới đến. Ông lo rằng mình sẽ còn phải mất thêm một tuần nữa.

Ngược lại, và đây chính là điều chứng tỏ rằng thiện chí không thiếu vào lúc này, các giám đốc của Roussel-Uclaf và những người kinh doanh đã trở về Pháp được một tháng.

Trên mặt trận bầu cử, tình hình cũng không tệ, cảm ơn. Các báo chí đang trong giai đoạn tốt nhất của họ. Nghe nói (Giải Phóng) rằng «hàng ngàn gia đình quân nhân và công chức giả hiệu đã vô cùng phấn khích và xúc động trước chính sách khoan dung và rộng lượng của chính quyền cách mạng và nhân dân». Và, theo cùng nguồn tin đó, «thành phố Hồ Chí Minh quyết tâm xóa mù chữ trước cuộc tổng tuyển cử». Nghĩa là trong

vòng 50 ngày. Vậy chúng ta sẽ đánh bại người nông dân Mao Trạch Đông, người đã di chuyển một ngọn núi bằng cuốc !

Thứ Sáu, ngày 5 tháng 3

Nếu tin vào Sài Gòn Giải Phóng hôm qua, thì gạo chắc chắn đang thiếu nghiêm trọng ở miền Trung Việt Nam. Một đường dây buôn lậu từ Chợ Lớn và «do sự khan hiếm trên thị trường», kết quả của «những mưu mô hiểm độc như làm giả giấy phép, giấu gạo dưới các hàng hóa khác», đã bị phát hiện. Một số «cá nhân, bị bắt trên đường cao tốc, đã cố gắng hối lộ nhân viên an ninh, thậm chí một lần đưa ra 600 đồng (tương đương 300.000 đồng tiền piastre) để cho một xe tải chở gạo được đi tiếp. Nhưng các đồng chí trong nhóm bảo vệ kinh tế đã kiên quyết từ chối những đề nghị này, giảng bài đạo đức cho những kẻ gây ra và lập biên bản xử lý». Có khoảng 230 tấn gạo đã bị đội bảo vệ chặn lại từ ngày 26 tháng 1 đến 28 tháng 2.

Nhưng tất cả những mưu mô đáng xấu hổ này sẽ không còn lý do tồn tại «nếu chúng ta lựa chọn đúng thành phần của quốc hội mới», như đồng chí Trường Chinh khuyên trong tuyên bố ngày 21 tháng 2 đăng trên TS số 175. Như vậy «chúng ta có thể xây dựng một Việt Nam thống nhất, giàu mạnh trên cơ sở độc lập dân tộc

và chủ nghĩa xã hội». Quốc hội sẽ phản ánh «đại đoàn kết toàn dân trong Mặt trận dân tộc thống nhất, dựa trên liên minh công nhân và nông dân, dưới sự lãnh đạo của giai cấp công nhân».

Thật đáng tiếc là Trường Chinh không giải thích tại sao giai cấp công nhân, vốn chỉ là một thiểu số rất nhỏ của đất nước, lại phải lãnh đạo. Cũng như không nói giai cấp này làm sao có thể lãnh đạo được, nếu không có sức mạnh của mũi lê, hay đúng hơn là của xe tăng.

Thứ Bảy, ngày 6 tháng 3

Phải có một sự hoang mang lớn trước thảm họa kinh tế mà cách quản lý đã đẩy đất nước vào, thì Chính phủ Cách mạng Lâm thời mới quyết định kêu gọi các nhà kinh tế của chế độ bù nhìn ! Một ủy ban kế hoạch, do họ thành lập, vừa được triệu tập dưới sự chỉ đạo của một vị tướng Bắc Việt được cho là anh trai của Lê Đức Thọ. Hà Nội đã chấp nhận việc đầu tư nước ngoài được bảo vệ và thậm chí khuyến khích trong vòng năm năm. Sau khoảng thời gian đó, các khoản đầu tư này sẽ bị quốc hữu hóa. Điều này giải thích cho sự cố chấp, kỳ lạ trong chế độ này và được các nhà công nghiệp Pháp trên nhiệm vụ nhận ra nơi các đối tác của họ, khi họ đòi các công ty nước ngoài giữ nguyên toàn bộ vốn. Khó có thể tin rằng ban lãnh đạo của họ lại dễ dàng bị lừa như

vậy. Hoặc họ sẽ yêu cầu chính phủ của mình bảo đảm. Và sau năm năm, chính người dân Pháp sẽ phải trả giá cho những vụ tịch thu này.

Chủ Nhật, ngày 7 tháng 3

Giá gạo lại vừa tăng trên thị trường tự do. Với chất lượng rất bình thường, giờ đây phải trả 550 piastre cũ một ký và 700 cho loại chất lượng khá. Điều này tương đương với việc giá tăng gấp ba kể từ tháng 6. Điều này đặc biệt nghiêm trọng đối với người nước ngoài, những người không có quyền nhận thẻ lương thực, nếu Nhà nước có thể ít nhất đảm bảo khẩu phần chính thức 18 kg mỗi tháng, vốn đã không đủ. Nhưng khẩu phần đó chưa bao giờ được đảm bảo. Ở một số khu phố, sau những lần chờ đợi dài, các bà nội trợ chỉ nhận được 2 kg mỗi tuần cho mỗi người. Điều này cũng không quá nghiêm trọng nếu tiền lương được tăng tương ứng. Nhưng ở các doanh nghiệp quốc doanh và cơ quan hành chính, nhân viên cấp thấp vẫn chỉ nhận 10.000 đồng A.P. mỗi tháng [134].

134 Do thiếu nhập khẩu bột mì, rồi đến giá bán bị đánh thuế quá thấp, bánh mì, món ăn phổ biến ở Việt Nam từ thời Pháp thuộc, cũng sẽ trở nên khan hiếm. Các tờ báo ra ngày 18 tháng 5 năm 1976 sẽ đưa tin rằng, bắt đầu từ ngày hôm sau, Ủy ban Nhân dân Cách mạng Thành phố Hồ Chí Minh sẽ yêu cầu bánh mì phải : «có màu vàng sậm, xốp, không chua, không mốc, không

Không ai có thể tin rằng chỉ vì thiếu viện trợ Mỹ mà chúng ta mới rơi vào tình trạng này. Trong năm 1974-1975, viện trợ đó chỉ chiếm 1/25 sản lượng (300.000 tấn trên tổng số 7.500.000 tấn).

May mắn thay, đại đa số dân chúng không sử dụng nhiều hàng hóa từng được nhập khẩu, ngoại trừ sữa bột và sữa đặc. Bơ giờ có giá 38.000 đồng A.P. một ký, tương đương 229 franc. Thuốc lá thường Bastos, giá 200 piastre một bao vào tháng 5 năm 1975, nay đã lên đến 880.

Thuốc lá nhập khẩu, Mỹ hoặc Anh, có giá 6.000 piastre một bao so với 500 vào tháng 5. Nguồn gốc của chúng cũng không rõ ràng.

Ngược lại, trên vỉa hè, người ta có thể tìm thấy những hộp 135g nước trái cây Algérie hiệu «Chéliff», gần như cho không. 10 đồng, tức 5.000 piastre cũ một thùng 100 hộp. Nguồn gốc của chúng, lần này, là điều hiển nhiên. Chúng đến từ viện trợ nước ngoài và bị đánh cắp ngay khi vừa cập bến, chắc chắn là với sự thông đồng của hải quan, như trong những thời kỳ huy hoàng nhất của các cuộc cướp bóc ở cảng, đối với hàng hóa dành cho các P.X. của Mỹ.

---

có mùi lạ và không lẫn đá sỏi» !

Vợ của bạn tôi, anh Tâm (người được trả tự do khỏi trại vào giữa tháng 11 nhưng vẫn không muốn gặp ai), kể với tôi rằng chị gái của bà, sau chuyến thăm con dâu ở Cần Thơ, đã mang về theo trên xe khách 38 kg gạo. Ở trạm kiểm soát cửa ngõ Sài Gòn, bà đã trình ra giấy phép của cơ quan tiếp tế Cần Thơ. Tuy nhiên, công an vẫn tịch thu hàng của bà - không có biên nhận - với lý do bà không xuất trình được giấy phép nhập gạo vào Sài Gòn. Thử hỏi nếu việc lưu thông tự do gạo chưa từng được ban hành «vĩnh viễn» vào ngày 9 tháng 12 thì mọi chuyện sẽ ra sao ?

Thứ Hai, ngày 8 tháng 3

Đài phát thanh Mỹ sáng nay đưa tin rằng bà Nguyễn Thị Bình - như vậy lại một lần nữa xuất hiện và đang đi công du - vừa tuyên bố với «New York Times» rằng nền kinh tế miền Nam Việt Nam hiện đang trong tình trạng sụp đổ hoàn toàn, «*in a state of total collapse*». Liệu người tuyên truyền số một của chúng ta đã được chạm đến bởi ân sủng của sự thật phi Marxist ?

Về phía Công ty Địa vật lý Tổng hợp (CGG), đã có tiến triển. Giờ chỉ còn 4 kỹ sư bị kẹt lại ở Hà Nội. Nhưng các thủy thủ trên tàu của CGG đang neo đậu ở cảng vẫn chưa được phép rời tàu. Để giải trí, họ đã mời các sĩ quan Bắc Việt lên tàu ăn tối và vui chơi bằng cách chuốc

rượu cho họ say. Trong cơn phấn khích vì rượu, và có lẽ để thể hiện sự trân trọng, các vị khách này đã bắt đầu gào lên, ngoài bài *La Marseillaise* [135], cả «*Maréchal, nous voilà !*» Vong linh của Đô đốc Decoux, người hẳn cũng đã qua đời và là người đã áp đặt bài hát đó khi còn mặn mà với người Nhật, hẳn đã run lên sung sướng khi thấy dấu ấn không thể phai mờ mà ông ta để lại.

Hôm kia, mặc dù đã có lưới kiểm soát chặt chẽ được thiết lập tại trung tâm thành phố trong hai ngày qua, đêm vẫn vang lên tiếng súng. Vào giữa buổi sáng thứ Bảy, ấn tượng bởi tiếng vũ khí tự động nổ liên tục không dứt, một số kỹ sư Pháp đang lưu trú tại khách sạn Majestic đã lịch sự hỏi cô tiếp tân về khả năng thuê áo chống đạn. Trước tiếng cười khúc khích của cô gái trẻ, những người Pháp vừa đến từ Hà Nội liền kết luận rằng cô chắc chắn là người miền Nam. Một trò đùa như vậy hẳn sẽ không được một cô gái Hà Nội đánh giá cao.

Tại Rạch Giá, nếu tin vào những lời đồn, thì bộ đội không gặp rắc rối với bọn tội phạm hay các phần tử phản động kháng chiến, mà lại là với lính của Mặt trận Dân tộc Giải phóng. Có vẻ như, trong những ngày gần đây, tại thị trấn nhỏ nằm ở phía tây bắc bán đảo Cà Mau, ven vịnh Thái Lan này, người ta đã vui vẻ đâm

135 Quốc ca Pháp

chém lẫn nhau giữa những người anh em. Dân chúng sẽ hài lòng hơn, theo lời kể của những kẻ mang tư tưởng phản động, nếu họ không phải chịu những viên đạn lạc.

Những vụ việc tương tự cũng được báo cáo tại Cao Lãnh, nằm bên rìa Đồng Tháp Mười. Những địa điểm này không phải là không có ý nghĩa. Thật vậy, từ đầu thời kỳ chiến tranh Pháp, vùng Rạch Giá đã lần lượt bị thâm nhập sâu hoặc thậm chí bị kiểm soát bởi lực lượng nổi dậy. Còn vùng Cao Lãnh thì có thể nói là vùng của Việt Minh, rồi sau là Việt Cộng. Do đó, chính là những cựu kháng chiến và con cháu họ đang đối đầu với những kẻ chiếm đóng mới. Tại Cao Lãnh, được cho biết là các doanh trại của hai phe vũ trang đối địch đã được tách riêng ra.

Thứ Ba, ngày 9 tháng 3

Trong số vô vàn bài viết tuyên truyền cho cuộc bầu cử đang không chỉ chiếm các dòng tít mà gần như toàn bộ nội dung của các tờ báo, tôi ghi nhận được trong Tin Sáng số 177 ngày 6 tháng 3, trong một trò chơi hỏi đáp nhỏ, có câu hỏi như sau : «Tại sao, trong điều 22, luật bầu cử lại không dự trù khả năng để các ứng cử viên độc lập tự do ra tranh cử, mà trái lại lại đòi hỏi các ứng cử viên phải được giới thiệu đồng thời bởi các tổ chức quần chúng cách mạng, ủy ban Mặt trận Giải phóng

Dân tộc, ủy ban Liên minh các lực lượng dân tộc và hòa bình, và các nhóm cách mạng ?» Đây là câu trả lời : «(…) việc tuyển chọn ứng cử viên qua nhiều giai đoạn là sự đảm bảo tốt nhất cho năng lực, phẩm chất cách mạng và quá khứ đấu tranh cho nhân dân của họ. Trong tình hình hiện nay đầy nhạy cảm (ồ, thật bất ngờ !), bọn phản động đang tìm cách len lỏi bằng mọi phương tiện vào quốc hội của chúng ta. Thuật ngữ 'ứng cử viên độc lập' mà chúng ta đã từng nghe nhiều dưới chế độ thực dân mới cũ thực chất chỉ là một từ rỗng tuếch (chính tôi nhấn mạnh), chỉ gợi nhớ đến một thời kỳ hỗn loạn đầy dối trá và lừa gạt. Tất cả những điều đó nay đã thuộc về quá khứ».

Bổ sung cho việc giáo dục cử tri và để làm nổi bật ý chí xây dựng một xã hội mới mà ở đó «nhân dân sẽ là chủ tuyệt đối của đất nước», có vẻ như «các nhà máy đã tăng năng suất từ 50 đến 100%, chỉ vậy thôi». Ví dụ như công ty xe đạp Xedaco, nơi mà «toàn bộ nhân viên đều đã thoát khỏi tình trạng mù chữ» (Giải Phóng số 194 ngày 6-3-76). Vì chiến dịch xóa mù chữ chỉ mới bắt đầu vào thứ năm, ngày 4 tháng 3 vừa qua, thì ai mà dám nghi ngờ hiệu quả của cuộc cách mạng ? Xóa mù chữ trong hai ngày, còn ai giỏi hơn ? Nhưng viết ra những điều ngớ ngẩn như thế chẳng phải chứng tỏ rằng họ cho rằng chúng ta đã rơi vào trạng thái ngu xuẩn rồi sao ?

Thứ Tư ngày 10 tháng 3

Tối qua, cả thành phố hoang mang. Có tin đồn rằng chợ gạo tự do sẽ bị xóa bỏ. Vì thị trường chính thức không có gạo, dân chúng hoảng loạn. Chỉ trong vài giờ, giá gạo từ 500 đến 700 đồng bạc cũ đã tăng gấp đôi (1.000 đến 1.700 đồng) trong khi giá chính thức dự kiến chỉ từ 180 đến 200 đồng.

Tuần trước, giá gạo đã là 800 đồng một ký ở Ban Mê Thuột, trên cao nguyên, và 1.000 đồng ở Nha Trang, ven biển Trung phần. Ở Huế, giá có thể lên đến 1.500 đồng, tức gấp 8 lần giá chính thức.

Nhiều người khẳng định rằng vụ mùa đông, đang thu hoạch, rất kém ở Bắc Việt, trung bình ở miền Trung và chỉ đạt 50% dự kiến ở miền Nam, khu vực sản xuất chủ yếu. Thảm họa này - vẫn chưa được chứng minh - được cho là do thiếu phân bón và thuốc trừ sâu ở miền Nam Việt Nam, thiếu tín dụng để mua giống, và đặc biệt là do sự kháng cự thụ động của nông dân, những người đã cố tình chỉ gieo cấy tối thiểu trên ruộng lúa.

Thứ Năm ngày 11 tháng 3

Trước thềm bầu cử - và có lẽ nằm trong khuôn khổ tuyên truyền - có tin đồn về các cuộc trả tự do quy mô lớn sắp diễn ra tại các trại cải tạo. Trong khi chờ đợi những tin tốt đó thành hiện thực, quyền công dân đang được phục hồi. Báo GP hôm qua thông báo «876 công chức, binh lính và hạ sĩ quan của chế độ cũ ở tỉnh Bến Tre đã được phục hồi quyền công dân», và tại tỉnh Long An đang xem xét trường hợp của «hơn 2.000 binh lính và hạ sĩ quan quân đội bù nhìn, những người đã tiến bộ trong quá trình cải tạo».

Sự khoan dung này liệu có đang lan rộng tới công dân Pháp ? Có thể tin như vậy, từ một chỉ thị gửi đến các cán bộ của Đảng Lao Động, do Phạm Hùng, ủy viên đại diện Đảng tại miền Nam, ký ngày 22 tháng 2, mang số 06/CT-76, mà tôi đã có được. Và tôi đã vội vàng mang nó đến Đại sứ quán Pháp. Dù rằng, với những bước ngoặt bất ngờ quen thuộc của các kỵ sĩ trường phái cao cấp Mác-xít, ta luôn phải thận trọng khi dự đoán vượt quá một tuần. Nhưng Phạm Hùng, người có vẻ hoàn toàn không dửng dưng với của cải vật chất, vì đang ở trong một biệt thự sang trọng nhất trên cao nguyên, được bảo vệ rất kỹ lưỡng, đã có những tiếp xúc rõ ràng với các doanh nhân Pháp để tham gia, một cách rất cá

nhân (dù từ này cực kỳ xúc phạm trong thuật ngữ của Đảng), vào công việc kinh doanh của họ, và còn thể hiện tinh thần cởi mở đến mức đã yêu cầu Tổng lãnh sự quán Pháp cấp visa nhập cảnh cho một người thân muốn định cư tại Pháp (!), Phạm Hùng ,ủy viên trung ương Đảng tại Hà Nội, bỗng thấy lòng mình mềm lại khi chỉ nghe đến tên nước Pháp.

Tuy vậy, cũng phải thừa nhận rằng phần mở đầu của chỉ thị không thiếu tính hiện thực, khá xa rời cảm xúc. Việc giải quyết một số vụ việc, chỉ thị viết, «là một phương tiện để tạo ra bầu không khí thuận lợi nhằm chứng minh với nước Pháp rằng họ có thể hợp tác lâu dài với chúng ta trong lĩnh vực kinh tế». Vì vậy, việc hồi hương tất cả công dân Pháp, bất kể nguồn gốc, miễn là họ đã có quốc tịch Pháp trước ngày 30 tháng 4 năm 1975, phải được tạo điều kiện thuận lợi. Ngay cả «cha mẹ, vợ/chồng và con cái người Việt của họ cũng có thể đi cùng, cũng như các chồng là hạ sĩ quan quân đội bù nhìn đã được cải tạo». (Vì các sĩ quan và công chức cấp bậc nhất định vẫn chưa được cải tạo sau chín tháng, nên trường hợp của họ không được nhắc đến). Trong tinh thần tự do của mình, Đảng sẽ cho phép những người ra đi được bán tài sản động sản của họ. Ngược lại, bất động sản sẽ được quản lý bởi ủy ban quản lý nhà đất, hoặc trong một số trường hợp, giao cho người thân.

Tuy nhiên, những người Pháp không có điều kiện có thể được phép bán các bất động sản nhỏ, không bị trưng dụng, «để có thể trả nợ và thuế, hoặc mua vé máy bay hay va li trước khi rời đi». Ta có thể hiểu rằng các bất động sản này có thể không bị trưng dụng nếu giá trị chỉ tương đương vài cái va li hoặc một tấm vé máy bay đi Paris.

Tài sản của những người đã rời đi, cũng như tài sản bị trưng dụng hoặc tịch thu, sẽ được lập danh mục kiểm kê để giải quyết trong tương lai. Nhân tiện, ngoài bất động sản ra, thật khó tưởng tượng việc kiểm kê có thể thực hiện như thế nào khi tất cả những gì bên trong đã bị cướp phá sạch.

An ninh phải lập một bản báo cáo chi tiết về những công dân Pháp bị giam giữ. «Những người phạm tội nghiêm trọng, gián điệp, điệp viên, quân nhân và những kẻ bù nhìn đã phạm tội giết người và chỉ có quốc tịch Pháp để tránh sự nghiêm khắc của pháp luật sẽ phải bị giam giữ để lập hồ sơ của họ». Ngược lại, «những tội phạm nhỏ sẽ phải được thả ra để họ có thể nhanh chóng trở về Pháp».

Như trong «những cuộc đàm phán gần đây với Pháp, vấn đề các cơ sở kinh tế của người Pháp ở Nam Việt Nam... vẫn chưa được giải quyết», một ủy ban đã được

giao nhiệm vụ nghiên cứu chính sách đối với các lợi ích của Pháp. Một báo cáo tình hình đầy đủ sẽ được lập về từng doanh nghiệp và cung cấp cho ủy ban đại diện của ủy ban trung ương Đảng và chính phủ.

Mặc dù có nhiều bóng tối và thiếu sót, đặc biệt là trong lĩnh vực doanh nghiệp, chỉ thị này, nếu được áp dụng, vẫn không khỏi làm rõ một phần nào mối quan hệ với Pháp. Về mặt nhân đạo của việc hồi hương, nó sẽ giải quyết những tình huống thường rất bi thảm. Đối với chúng tôi, nó ảnh hưởng đến mẹ tôi, người Pháp qua hôn nhân và sẽ ảnh hưởng đến tôi, vì tôi là con trai bà.

Thứ Sáu ngày 12 tháng 3

Việc thay thế các giấy chứng nhận phục hồi quyền công dân bằng việc cấp thẻ cử tri chứng tỏ rằng việc đơn giản hóa các thủ tục này đang được thực hiện trong khuôn khổ các cuộc bầu cử. Và cũng chứng tỏ rằng các cơ quan chức năng đang nỗ lực tập hợp càng nhiều cử tri càng tốt, có lẽ là để không bị vượt qua bởi miền Bắc. Trong cùng một bối cảnh, dân số thành phố bỗng nhiên tăng lên. Trước đây, thành phố có khoảng 3 triệu dân, với khoảng 400.000 người «trở về đất» (không có số liệu gần đây), nhưng giờ đây Sài Gòn chính thức có 3.500.000 người. Lạ thật.

Nhưng tại sao cơ quan thông tin lại cấm mọi người, trừ những tổ chức được chỉ định, không được công bố dưới bất kỳ hình thức nào chân dung của Hồ Chí Minh? Tất cả các hình ảnh được bán, cũng như các bức ảnh, phải được phê duyệt chính thức. Chúng ta sẽ đi đâu nếu ngay cả việc tôn thờ Bác Hồ cũng bị kiểm duyệt ?

Trên mặt trận kháng chiến, hiện tại rất yên lặng, có thông tin về một cuộc tấn công vào một kho pháo binh, nằm trong một trại của một trung đoàn pháo binh quân đội cũ, gần Bà Rịa. Các binh lính bodois đã chạy trốn dưới cuộc pháo kích bằng cối. Dân cư xung quanh đã lợi dụng cơ hội này để cướp các kho lương thực.

Thứ Bảy ngày 13 tháng 3

Cơ quan của Đảng, Giải Phóng số 199 ngày hôm qua, đưa ra chỉ thị cho chiến dịch gạo «mùa hè - mùa thu». Tất cả các cấp hành chính phải «phân chia các khu vực dành cho sản xuất có sự chỉ đạo. Mỗi cấp phải chỉ định một đồng chí đặc biệt phụ trách các khu vực này, được hỗ trợ bởi các cán bộ kinh tế và kỹ thuật giúp đỡ trong việc chỉ đạo, tổ chức và hướng dẫn nông dân trong công việc... Chỉ đạo một vụ thu hoạch cũng giống như chỉ đạo một chiến dịch quân sự»... Ôi trời ! Điều này chắc chắn sẽ làm vui lòng các nông dân nổi tiếng với tính cá nhân chủ nghĩa, cũng như tình yêu với đất đai và

công việc của họ. Hơn nữa, «ở tất cả các cấp, chính quyền phải nghiên cứu việc tổ chức ký kết hợp đồng song phương giữa nông dân và Nhà nước: Nhà nước sẽ cung cấp nhiên liệu, phân bón, thuốc trừ sâu cho nông dân, đổi lại, họ phải cam kết bán gạo của mình cho Nhà nước». Tóm lại, nông dân trở thành công nhân nông nghiệp của Nhà nước-ông chủ. Tôi nghi ngờ rằng vụ thu hoạch tháng tám sẽ tốt hơn vụ tháng giêng [136].

Chủ nhật, 14 tháng 3

Cô bạn dịu dàng của tôi, Hương, sau nhiều điều huyền bí, đã cho tôi gặp, chiều nay, anh trai cô ấy, một người chỉ huy trẻ của quân đội «bù nhìn» được thả sau 9 tháng ở trại cải tạo. Về ngoại hình, tôi không thấy anh ta thay đổi nhiều, mặc dù cơ thể gầy yếu và, ngược lại, khuôn mặt sưng lên dưới làn da xám xịt. Anh ta than phiền về lợi bị sưng và việc mất nhiều chiếc răng, điều mà anh ta cho là do thiếu vitamin. Thức ăn của các tù

136 Ở Việt Nam, mùa thu hoạch lúa - chịu ảnh hưởng lớn từ mùa mưa và sự tràn nước từ các con sông - thay đổi từ Bắc vào Nam.

Ở miền Bắc, các vụ thu hoạch gọi là của tháng 5 và tháng 10 thực tế được tiến hành vào tháng 6 và tháng 12, trong đó vụ tháng 12 là quan trọng nhất. Ở miền Trung, vào tháng 3 và tháng 8. Ở miền Nam, vào tháng 1 và tháng 8 của năm âm lịch.

nhân hầu như chỉ có cơm, không bao giờ có thịt hay cá, rất ít rau và rất hiếm khi có nước mắm. Với Chinh, các trại cải tạo không có mục đích thực sự là «cải tạo» vì, trong suốt 9 tháng, anh và các bạn đồng hành chỉ nhận được chưa đến sáu mươi giờ dạy học, mà thực chất là để cô lập các cán bộ của quốc gia, ngăn cản họ có vai trò trong đất nước mới. Cho đến nay, chỉ những người bệnh nặng, vài tù nhân hiếm hoi được yêu cầu bởi cơ quan của họ và những người, hiếm hơn nữa, được hỗ trợ chính trị mới được thả. Cũng có những người đã thành công trong việc thương lượng để được thả qua các trung gian được trả tiền. Tôi không dám yêu cầu Chinh làm rõ anh thuộc vào loại nào, vì tôi cảm thấy rõ ràng là anh thuộc loại cuối cùng.

Ngoài các tờ báo, mà việc đọc kỹ giúp họ vẫn có thể tái tạo hình ảnh về những gì đang xảy ra trong đất nước, các tù nhân hầu như không nhận được tin tức gì từ bên ngoài.

Nhưng điều mà Chinh đặc biệt ấn tượng là sự tự hào thái quá của các cán bộ miền Bắc. Chủ đề yêu thích của họ tóm gọn trong câu châm ngôn này: chúng tôi đã đánh bại quốc gia quân sự mạnh nhất thế giới, vì vậy chúng tôi giờ đây là quốc gia mạnh nhất thế giới (sic). Và kết luận : không gì có thể ngăn cản chúng tôi trong

cuộc tiến bước phía trước. Và nền tảng cho điều này: mặc dù người Pháp có thể đã tuyên bố gì đi nữa, chúng tôi là một giống nòi thuần khiết. Với nền văn minh lâu đời bốn nghìn năm, đất nước chúng tôi có thể là cái nôi của nhân loại...

Điều này có khiến bạn nhớ đến điều gì không ?

Thứ hai, 15 tháng 3

Xăng ngày càng trở nên khan hiếm. Những hàng dài người không ngừng kéo dài. Mặc dù có lệnh giới nghiêm, họ vẫn kéo dài qua đêm.

Thứ ba, 16 tháng 3

Cuối cùng, tôi đã tìm ra người trung gian giúp mẹ tôi và tôi có thể xin được visa xuất cảnh tại dịch vụ nhập cư. Qua con đường này, bí mật về yêu cầu của chúng tôi sẽ được bảo vệ. Điều này rất quan trọng đối với tôi. Tôi không muốn cơ quan của tôi biết được ý định của mình. Rất tiếc là chúng tôi lại gặp phải thời điểm không thuận lợi. Việc thống nhất đất nước làm gia tăng cơn cuồng loạn ra đi. Những hàng dài người xếp trước dịch vụ nhập cư từ 3 giờ sáng. Đến 7 giờ, khoảng bốn mươi số được cấp. Tuy nhiên, điều này không ngăn cản các người xin visa chờ đợi đến khi các văn phòng đóng cửa

với hy vọng, mặc dù rất hiếm, sẽ có một số người được nhận thêm.

Mẹ tôi đã phải đưa ra 4 lượng vàng cho bà và 10 lượng cho tôi, để hồ sơ của chúng tôi được hoàn tất. Trường hợp của Bình, người thân yêu của tôi, thực tế còn tốt hơn trường hợp của tôi. Cô ấy đã kết hôn với một người Pháp. Còn đối với tôi, mặc dù tôi thuộc đối tượng của các quy định mới được đưa ra để làm dịu lòng Pháp, tôi là một người sản xuất trong độ tuổi sung sức - và một người có khả năng sinh sản. Chúng tôi vẫn may mắn thoát được với mức chi phí thấp như vậy (mỗi lượng vàng nặng 37,5 gram !), và điều này nhờ vào mạng lưới Phật giáo của mẹ tôi, vì nhìn chung, tiền phí này dao động từ 3 đến 35 lượng, tùy vào tài sản của những người xin visa trong các yêu cầu bình thường nhất.

Rõ ràng đây là một kiểu ép buộc chính thức. Trước khi để cho những người không thể cứu vãn ra đi, họ buộc phải nhả hết tài sản của mình.

Tại các dịch vụ văn hóa, làm nhiệm vụ như hải quan, các «thuế» đối với mọi vật phẩm mang đi trong hành lý cũng tăng vọt.

Thứ Tư, 17 tháng 3

Ám ảnh của các tờ báo hiện nay không phải là sự thiếu thốn gạo hay xăng dầu, mà là chiến dịch dọn dẹp thành phố «để chào mừng cuộc bầu cử tổng quát». Nếu họ chuẩn bị mời các nhà báo quốc tế nhân dịp này, tôi cũng không thấy ngạc nhiên. Sài Gòn Giải Phóng số 255 khẳng định rằng «hơn một triệu đồng bào đã xuống đường tham gia công tác vệ sinh toàn thành phố». Tin Sáng số 185 thì nói rằng «hàng chục ngàn thanh niên và phụ nữ đang tranh nhau để đốt rác, dọn cống và làm sạch các đường ống nước bẩn».

Thứ Năm, 18 tháng 3

Trong các trường đại học, các khóa học vẫn chưa bắt đầu lại. Sinh viên hiện đang bận rộn với các «công tác xã hội», như dọn dẹp thành phố, đào kênh trong các khu vực kinh tế mới, v.v. Hơn nữa, kết quả của kỳ thi tuyển sinh mà họ đã tham gia vào tháng Giêng vẫn chưa được công bố.

Người ta nói ở thành phố rằng các bản sao của họ đang được xem xét lại để xác định sự chín chắn chính trị của các ứng viên. Ngoài việc ưu tiên cho những chiến sĩ cách mạng, một điều kiện đăng ký mới vừa được công bố. Giờ đây, để được vào trường đại học, người ta

phải chứng minh «sự tham gia tích cực vào cuộc chiến chống lại người Mỹ và bù nhìn». Không còn nghi ngờ gì nữa, Đại học, cũng như Sài Gòn, sẽ bị thu hẹp.

Có những tin đồn kỳ lạ đang lan truyền trong dân chúng.

Mọi người đã chú ý, từ vài tuần qua, về việc biến mất của các lá cờ của GRP và miền Bắc trên các tòa nhà công cộng. Ở các tỉnh, những biểu tượng này cũng biến mất - trừ khu vực Đà Nẵng và Huế, nơi chỉ còn cờ của miền Bắc. Tuy nhiên, người ta đồn đại rằng tại trại Davis, ở Tân Sơn Nhất, đang có các cuộc đàm phán với đại diện của các đảng phái chính trị cũ và thậm chí cả quân đội cũ. Có người còn nói rằng những bù nhìn đã đến bằng máy bay. Từ đâu, không ai nói rõ.

Thứ Sáu, 19 tháng 3

Khi tôi đang dọn dẹp giấy tờ tối nay trong hy vọng rời đi, tôi đã phát hiện ra một bài báo của Sài Gòn Giải Phóng ngày 23 tháng 2 mà tôi đã bỏ lỡ. Nếu tin vào tác giả, chúng ta sắp vượt qua Liên Xô và Trung Quốc về tầm ảnh hưởng Marxist. Hy vọng này thể hiện... về «khao khát mãnh liệt» của du khách nước ngoài muốn đến thăm đất nước nhỏ bé của chúng ta, nơi đã «liên tiếp chiến thắng hai cường quốc lớn để duy trì sự tồn

tại, phát triển và mở ra con đường cho Cách mạng thế giới». Liệu sự kiêu ngạo của các lãnh đạo miền Bắc có giới hạn ? Cách mạng chỉ chờ đợi họ mà thôi.

Thứ Bảy, 20 tháng 3

Các tờ báo vang lên lời ca ngợi về sự khoan dung của chính quyền đối với các lãnh đạo cũ. Phần lớn trong số họ hiện đang là «học viên của các trường cải tạo». Họ không nhắc đến sự mất tích hoàn toàn của nhiều ông chủ trong ngành công nghiệp. Ví dụ như chủ tịch liên đoàn thương mại và công nghiệp, thành viên đảng Dân Chủ. Bị bắt vào tháng 9 năm ngoái trong chiến dịch chống các nhà tư bản đầu cơ và tài sản của ông bị tịch thu, gia đình ông, bị đuổi ra khỏi nhà ở 200 Yên-Đỗ và không còn tài sản, không bao giờ nghe tin về ông nữa.

Chủ Nhật, 21 tháng 3

Đại sứ của Cộng hòa Dân chủ Việt Nam tại Pháp đã thừa nhận trước một số bạn bè rằng chiến dịch giảm dân số thành phố đã thất bại. 500.000 người đã quay trở lại nông thôn ở miền Nam, nhưng 200.000 người đã có thể quay lại thành phố chỉ sau một thời gian ngắn bằng cách hối lộ các quan chức.

Về chuyện này, có vẻ như giám đốc điều hành của Cục sản phẩm thực phẩm đã bị bắt. Một cuộc khám xét nhà ông đã phát hiện ra một kho chứa thực phẩm lớn và 30 triệu đồng (khoảng 65 triệu đồng Pháp). Tuy nhiên, ông chỉ mới đến từ Hà Nội được sáu tháng ! Cũng có tin đồn về việc bắt giam thống đốc Ngân hàng Quốc gia, nhưng chưa có đủ chi tiết để xác minh thông tin này.

Không phải những quý ông này là mục tiêu của các tờ báo từ hôm thứ Sáu, mà là «tổ chức đầu cơ, lưu kho và làm giả các sản phẩm dược phẩm phương Tây», mà hôm nay đã bị phá hủy (Sài Gòn Giải Phóng số hôm nay). Chắc chắn rằng sự thiếu thốn thuốc men trầm trọng chỉ có thể tạo ra các hoạt động buôn lậu.

Trong vài tuần qua, người ta đồn đại rằng ba trại cải tạo đã được giải phóng bởi lực lượng kháng chiến ở phía Đông Sài Gòn. Tuy nhiên, một người thân của một sĩ quan bị giam giữ tại một trong những trại này vừa nhận được một lá thư từ Philippines. Người vượt ngục này hiện đang điều trị tại một bệnh viện ! Một người khác, cùng trại, thông báo đã đến California ! Mặc dù những tin tức này rất ngạc nhiên, những người đã nhận được chúng đều xác nhận tính chính xác của thông tin. Chúng ta có thể tin vào điều gì ?

Thứ hai, ngày 22 tháng 3

Một nhóm phóng viên báo chí từ các quốc gia Đông Âu, trong đó có phóng viên tự do người Mỹ kỳ lạ là chưa bị trục xuất và đại diện của AFP, đã được mời tham gia một chuyến đi dọc theo bờ biển Annam đến Quảng Ngãi. Mặc dù các cảnh báo được đưa ra bởi các sĩ quan an ninh đi cùng xe, dân cư ở khắp nơi đều đón tiếp các phóng viên rất nồng nhiệt, dù họ thường nhầm họ là người Mỹ, đặc biệt là phóng viên của AFP. Điều này cho thấy chiến dịch «thù hận» gần đây chống lại người Mỹ nhân dịp kỷ niệm vụ thảm sát Sơn Mỹ (My Lai, 16 tháng 3 năm 1968) không mang lại kết quả mấy. Tuy nhiên, các phóng viên không thể tiếp xúc với dân cư ngoài các ủy ban tiếp đón không thể tránh khỏi. Trái lại, trên đường trở về, khi chiếc xe chạy vào ban đêm qua khu vực Phan Thiết, có vẻ như các cán bộ lo lắng cho sự an toàn của họ, điều này khiến các phóng viên rất vui mừng.

Các thành phố ven biển dường như ít bị ảnh hưởng bởi các cuộc giao tranh, nhưng các cảng thì lại khá vắng vẻ. Thực tế là đoàn không thể đến Đà Nẵng, nơi do miền Bắc quản lý. Các con đường bị hư hỏng nặng. Đường sắt theo quốc lộ 1 chỉ hoạt động từng đoạn, mặc dù báo chí đã đưa tin về những lễ khai trương tàu - và

có lý do - tàu ma. Tuy nhiên, rất nhiều đội ngũ dân sự và quân sự vẫn đang làm việc trên tuyến đường này.

Ở khắp nơi, các phóng viên đều bị ấn tượng bởi sự khó khăn trong việc cung cấp gạo. Tại Quảng Ngãi, các cửa hàng nhà nước hoàn toàn không có gạo. Chỉ có thể tìm thấy ở chợ tự do, với giá 800 đồng cũ mỗi kilogram.

Đây cũng là giá ở khu vực Buôn Ma Thuột, theo lời một trong ba người trồng trọt người Pháp cuối cùng đến thăm mẹ tôi. Mức phân bổ chính thức ở đây là 12 kilogram mỗi tháng. Sự thiếu hụt này cùng với nghèo đói ngày càng tăng đã dẫn đến một đại dịch trộm cắp.

Trưởng tỉnh và các cộng sự của ông đã cố gắng giúp đỡ những người trồng trọt và tạo điều kiện cho thương mại, tất cả đều loại bỏ chủ nghĩa giáo điều. Ngân hàng hoạt động bình thường. Khách hàng thậm chí có thể gửi và rút tiền một cách tự do! Chính quyền đã tích trữ các vật liệu xây dựng. Người ta còn từ Đà Nẵng đến Ban Me Thuot để mua xi măng! Tuy nhiên, trưởng tỉnh gặp vấn đề với 30 kỹ sư nông nghiệp của ông. Những người này được đào tạo ở miền Bắc theo các phương pháp của Nga và họ thừa nhận đến mức sự thiếu sót của họ đến nỗi, theo thỏa thuận với chính quyền, các nông dân Pháp thường được mời đến để giảng dạy.

Tinh thần của quân đội và các lực lượng an ninh khác đang rất thấp. Đã có các vụ đào ngũ. Một số binh lính đã trốn vào Sài Gòn, nơi họ biết có thể mua giấy tờ giả. Khi được gọi viện trợ trong một cuộc đụng độ với du kích trên đường Pleiku, một đơn vị đã từ chối tuân lệnh. Một số lính đã ném đồng phục của họ vào bụi rậm.

Có những căn cứ du kích xung quanh Pleiku, nơi đã bị tấn công nhiều lần. Cũng có một khu vực du kích quanh hồ Thiên, nơi ở cũ của Bao Đại, phía nam thành phố. Và còn ở Đốc Lập, cách 55 km về phía tây nam, trên con đường Sài Gòn mà các xe khách không còn đi qua nữa. Chỉ có con đường đi Nha Trang là còn mở. Phong trào kháng chiến không tấn công quân đội, ngay cả khi họ cô lập, mà chỉ tấn công các cán bộ chính trị.

Thứ ba, ngày 23 tháng 3

Giờ đây, tin đồn về các cuộc đàm phán giữa chính quyền cách mạng và các chính quyền bù nhìn lại xuất hiện. Người ta thậm chí còn kể rằng phái đoàn của chế độ cũ do Trần Văn Lắm, cựu Bộ trưởng Ngoại giao và Chủ tịch Thượng viện vào năm 1975, hiện từ Úc trở về, dẫn đầu. Để chứng minh cho lý thuyết này, có thông tin cho rằng những đơn hàng lớn về cờ của miền Nam cũ đã được đặt.

Tôi tự hỏi những tin tức này đến từ đâu và ai có lợi ích trong việc truyền bá chúng. Liệu mục đích của chúng có phải là để làm dịu đi nỗi lo sợ của người dân với những hy vọng hão huyền vào lúc họ lo ngại về sự kiện thống nhất chính thức (nói đến khả năng có rối loạn trong các cuộc bầu cử ngày 25 tháng 4) ? Và cũng là để xoa dịu cơn giận dữ do sự thiếu gạo ?

Sự thiếu hụt gạo tiếp tục là chủ đề bàn luận của tất cả các tờ báo. Họ nói về nhu cầu đạt được sản lượng gạo 10 triệu tấn mỗi năm, tức là tăng thêm 2,5 triệu tấn, để cung cấp 650 gram mỗi ngày cho một dân số dự kiến đạt 24 triệu người, theo cuộc tổng điều tra dân số gần đây vào tháng 2, và vì vậy đã ghi nhận một sự tăng vọt đáng ngạc nhiên lên tới 4 triệu người.

Tại Vĩnh Long, có tin về việc một tòa án nhân dân tuyên án tử hình và xử lý ngay lập tức, công khai 8 người, những người này không ai biết đến trong cộng đồng.

Thứ tư, ngày 24 tháng 3

Tờ Tin Sáng ngày hôm qua đã đăng tin về «quy định mới về việc bán xăng tự do». Các khoản phân bổ cho việc bán xăng tự do (20 lít cho mỗi xe ô tô, 8 lít cho xe máy trên 50 cm3 và 6 lít cho các xe dưới 50 cm3)

sẽ không được phát một lần mà sẽ chia thành hai lần. Những người được hưởng quyền lợi từ hệ thống «bán tự do» sẽ không thể nhận phiếu và ngược lại.

Giao thông đang gặp rất nhiều khó khăn vì tình trạng thiếu thốn. Điều này cũng ảnh hưởng đến chính quyền, khi số lượng xe ô tô công giảm đột ngột trên các đường phố. Bộ Ngoại giao, vừa mua một số xe từ nước ngoài để gửi về Hà Nội, đã yêu cầu các xe này phải có ít nhất 30 lít xăng trong bình. Người chịu trách nhiệm mua sắm đã yêu cầu Đại sứ quán Pháp bán cho họ 50 lít !

Thứ năm, ngày 25 tháng 3

Sau những tin đồn kỳ lạ về các cuộc đàm phán với chế độ cũ (mà «được cho là đã thất bại»), giờ đây lại xuất hiện những tin đồn hoang đường khác trong thành phố. Người ta thì thầm rằng Cao ủy Tị nạn sẽ gửi tàu đến *Cap Saint-Jacques* (Vũng Tàu) để di tản tất cả những người muốn đi lánh nạn. Các gia đình đã bắt đầu lên đường đến Cap nhờ vào việc nới lỏng cấp phép ở khu nghỉ mát này. Hơn nữa, các đội tàu chài Pháp sẽ xuất hiện ngoài khơi Cap để đón những người kịp trốn thoát. Các nhân viên của Tổng Lãnh sự quán Pháp thường xuyên đến Cap để giám sát các hoạt động này !

Điều đáng chú ý là ngay cả những thành viên trong Tổng Lãnh sự quán cũng bắt đầu nhận được phép đi Vũng Tàu trong ngày, miễn là họ trở lại Sài Gòn trước giờ giới nghiêm. Như hôm nay, Tổng Lãnh sự Pháp mới đến, ông đã đưa các con của mình đi, và người dân càng thêm hy vọng.

Những câu chuyện này sẽ thật thú vị nếu chúng không chứng tỏ sự tuyệt vọng của những người đồng hương tôi. Còn về phần tôi, vẫn không có tin tức gì về việc tiến triển hồ sơ xin đi của mình.

Thứ sáu, ngày 26 tháng 3

Tôi vừa có được sắc lệnh số 03/76 ngày 15 tháng 3, quy định bộ luật hình sự [137]. Tôi lưu ý rằng «mọi hành động xâm hại đến chế độ chính trị, kinh tế và xã hội... phải được báo cáo ngay lập tức và sẽ bị xử lý nghiêm khắc» (điều 1). Những người «tự tố cáo mình hoặc tố cáo đồng phạm sẽ nhận được sự khoan hồng của tòa án» (điều 2). «Tuyên truyền sai sự thật, thiên kiến và chống cách mạng» sẽ bị xử từ «2 đến 10 năm tù», và «bảo vệ một đối tượng chống cách mạng đã rõ ràng, sẽ bị xử từ 1 đến 7 năm tù» (điều 3). Hành vi trộm cắp có thể bị xử tử hình (điều 4). «Tập trung đông người, gây rối trật tự công cộng» cũng như «cờ bạc» sẽ bị phạt

137 Vui lòng tham khảo các phụ lục.

«từ 3 tháng đến 5 năm tù, có thể lên đến 15 năm tù nếu có tình tiết tăng nặng, kèm theo tiền phạt tối đa 1000 đồng» (điều 5). Các tội phạm kinh tế có thể bị xử tử (điều 6). «Với các tội chống cách mạng, ngoài các hình phạt đã quy định tại điều 3, có thể bị tù chung thân hoặc tử hình, người bị kết án có thể bị tước quyền bầu cử từ 2 đến 5 năm sau khi đã chấp hành xong án phạt, bị quản thúc tại gia hoặc cấm cư trú ở một số địa phương trong thời gian từ 1 đến 5 năm» (điều 11).

Thứ bảy, ngày 27 tháng 3

Những câu chuyện về các cuộc đàm phán tại Trại Davis vẫn không ngừng lan truyền. Những người nghiêm túc và thường xuyên được thông tin tốt, không có mối quan hệ gì với nhau, đều tin rằng chúng đã thực sự diễn ra. Mọi người đều nhắc đến tên Trần văn Lắm, cựu chủ tịch quốc hội và một số tướng lĩnh trong phái đoàn. Người ta khẳng định, như đã được lan truyền, rằng phái đoàn đã được bố trí ở khách sạn Caravelle (nay đổi tên thành Độc Lập). Thực sự là rất kỳ lạ.

Dù sao, liên quan đến việc di tản từ Vũng Tàu, hiện tại xác nhận rằng nhiều gia đình đã định cư ở đó trong khi chờ đợi các tàu di tản được thông báo. Mẹ tôi chắc chắn rằng đó chỉ là một cái bẫy do chính quyền giăng ra.

Không phải là chuyến đi ra nước ngoài mà những người trẻ tuổi, chủ yếu là nam giới, đã chờ đợi từ 4 giờ sáng nay tại đường Thu Duc, họ đang xếp hàng theo tiếng gọi và phản hồi của các cán bộ mang loa phóng thanh. Nhưng đó là chuyến đi tới các khu vực phát triển kinh tế mới. Thực tế, mỗi gia đình phải chỉ định một tình nguyện viên, nếu không họ sẽ bị cắt lương thực cung cấp.

Chủ nhật ngày 28 tháng 3

Ngoài bộ luật hình sự, một nghị định về tổ chức «tòa án nhân dân và các viện kiểm tra» đã được công bố vào ngày 15 tháng 3 (số 01/SL/76). Các thành viên của các tòa án này được bổ nhiệm bởi bộ trưởng tư pháp theo đề xuất của các ủy ban cách mạng cấp tương đương, trong khi các viện được bổ nhiệm bởi Chính phủ Cách mạng. Và trong khi một tháng nữa sẽ tiến hành bỏ phiếu về việc thống nhất đất nước. Các viện này có nhiệm vụ giám sát việc thi hành luật pháp. Các tòa án phúc thẩm nhân dân sẽ được dự kiến để xét xử các quyết định của các tòa án. Tuy nhiên, các luật sư không có mặt. Những bị cáo không muốn tự bào chữa có thể nhờ các tổ chức nhân dân hoặc các luật sư được tòa án phê duyệt. «Trong trường hợp cần thiết, tòa án nhân dân sẽ chỉ định một người bào chữa cho bị cáo». Tuy nhiên, chất lượng của

người bào chữa này không được quy định.

Thứ hai ngày 29 tháng 3

Báo chí và đài phát thanh thông báo về việc bắt giữ tại Mỹ Tho 4 lãnh đạo của một nhóm phản động có tên là «Tiểu đoàn rồng đen thứ 7», danh sách của nhóm này đã bị phát hiện. Có vẻ như tổ chức này có mục tiêu liên lạc với các thành viên của quân đội cũ để chuẩn bị các hành động phá hoại, ám sát các cán bộ và tuyên truyền.

Thứ ba ngày 30 tháng 3

Hai chiến dịch mới đang chiếm sóng trên các mặt báo. Chiến dịch đầu tiên là lời kêu gọi gia nhập «đội ngũ thanh niên xung phong xây dựng các khu vực phát triển kinh tế mới». Với thời gian từ 1 đến 3 năm, các cam kết này dành cho thanh niên từ 16 đến 30 tuổi, «không mắc các bệnh truyền nhiễm và các bệnh xã hội». Các khoản chi phí trang bị và ăn uống sẽ được trừ từ lương 30 đồng mỗi tháng, tình nguyện viên sẽ nhận «4 đồng mỗi tháng (2,2 đô la)». Chưa kể, «50 xu mỗi tháng (0,27 đô la) cho các hoạt động giải trí trong các ký túc xá và 50 xu cho việc mua giấy và bút để học các khóa học chính trị».

Theo các tờ báo hôm qua, «hàng nghìn thanh niên tại thành phố Hồ Chí Minh» đã đăng ký tham gia.

Chiến dịch thứ hai là một thông cáo từ ngày 25 tháng 3 của Bộ Thông tin về «sự trấn áp các sách báo và các tác phẩm văn hóa phản động và biến thái». Không gì khác, như kết luận trong thông cáo, đó là «xây dựng một con người mới, một lối sống lành mạnh và tiến bộ». Các ấn phẩm, hình ảnh, sách báo, nhạc phẩm, sách báo và báo chí, dù là sản phẩm trong nước hay nhập khẩu, bằng tiếng Việt hay ngoại ngữ, có «nội dung phản động» hoặc «khiêu dâm và biến thái» hay «lạc hậu và không phù hợp với cuộc sống cách mạng mới» đều bị cấm. Ôi, tự do đẹp đẽ làm sao !

Một số sách giáo khoa, sách kỹ thuật, khoa học hoặc tôn giáo được «tạm thời cho phép», nhưng mỗi điểm bán phải có sự cho phép để phát hành chúng. Điều này tạo điều kiện cho sự tùy tiện của các thế lực địa phương nhỏ bé, điều này thường bị báo chí công kích - nhưng không có kết quả gì.

Thứ Tư, ngày 31 tháng 3

Vào Chủ nhật vừa qua, việc rời đi của đoàn thanh niên đầu tiên tới các khu vực kinh tế mới đã được chào đón bằng một buổi lễ tại sân vận động thành phố. Theo

Giải Phóng, có 35.000 người tham dự. 500.000 theo Sài Gòn Giải Phóng ! Số «tình nguyện viên» là 25.000 theo Tin Sang, 20.000 theo Giải Phóng.

Chủ tịch tòa án nhân dân Sài Gòn vừa thông báo, theo báo chí ngày hôm qua, «rằng các luật sư cũ, với tư cách là cá nhân, sẽ có thể được tòa án xem xét và chấp thuận là luật sư bào chữa, nếu họ có đường lối chính trị tốt, đã tham gia các khóa đào tạo chính trị và được nhân dân đề cử».

Kể từ tháng 8, chủ sở hữu phải gia hạn giấy phép lưu thông của ô tô mỗi 3 tháng. Việc trình diện phương tiện là bắt buộc. Nhưng cơ quan chức năng chỉ hoạt động khi họ muốn. Vào thứ Sáu ngày 26, viên chức duy nhất có quyền ký giấy phép đã vắng mặt. Một nhà ngoại giao mà tôi quen biết đã hẹn lịch vào sáng nay. Khi ông ấy đến với phương tiện của mình, toàn bộ bộ phận đã đi tham gia các lớp học giáo dục chính trị. Thêm vào đó, một phần lớn trong tổng số 20 lít xăng mỗi tháng bị tiêu tốn vào việc đăng ký và các thủ tục hành chính.

Thứ Năm, ngày 1 tháng 4

Từ hôm nay, theo lệnh của bộ phận thông tin và văn hóa thành phố, việc bán «tất cả sách, giáo trình và các tác phẩm văn học xuất bản trước ngày 30 tháng 4 năm

1975» tạm thời bị đình chỉ theo nghị định ngày 25 tháng 3. Một cuộc kiểm kê tổng thể các đầu sách trong kho đang được tiến hành.

Về phần Ngân hàng Quốc gia, mặc dù họ đã kiểm kê kho tiền, nhưng một lần nữa lại không còn đủ tiền để đảm bảo các khoản thanh toán vào cuối tháng. Đây đã trở thành một trò đùa quen thuộc.

Còn đối với kho hàng của các cuộc di dời từ Pháp, đã chờ đợi suốt gần một năm đối với một số trường hợp và hiện tại có khoảng 5.000 mét khối, thì vẫn chưa có giải pháp nào được các cơ quan Sài Gòn tìm ra, mặc dù đã có chỉ thị rõ ràng từ Hà Nội. Làm thế nào mà một Việt Nam «giàu mạnh» như vậy, với những bài phát biểu và bài báo khiến chúng ta tưởng rằng chúng ta sắp sửa chinh phục toàn bộ Đông Nam Á, lại không thể giải quyết một vấn đề nhỏ nhặt như vậy ?

Trong khi tôi viết những dòng này, ngôi nhà vừa rung chuyển do một vụ nổ mạnh. Bây giờ là 20 giờ 15.

21 giờ 20 : vài loạt súng tự động, gần khu vực này.

Thứ Sáu, ngày 2 tháng 4

Đó là đài tưởng niệm viện trợ nước ngoài đã nổ tối qua, tại quảng trường Duy Tân, phía sau nhà thờ, nơi mà chúng tôi gọi là vòng xoay Con Rùa, nơi mà thanh niên thích tụ tập. Theo dấu vết, chắc chắn đã có nhiều nạn nhân. Các cư dân xung quanh, khi bị chặn lại ngay tại các chốt kiểm soát được thiết lập ngay lập tức bởi lực lượng An ninh và cảnh sát, đã chứng kiến những chiếc xe cứu thương ra vào.

Vẫn còn câu hỏi về những kẻ thực hiện vụ đánh bom. Chúng ta khó có thể hiểu tại sao lực lượng kháng chiến lại tấn công vào một đài tưởng niệm do Thiệu dựng lên, và do đó, phải bị phá hủy. Một số người bắt đầu nói về khả năng đó là một hành động khiêu khích của lực lượng An ninh.

Danh sách 44 ứng cử viên được bầu cử bởi người dân Sài Gòn đã được công bố. Không có gì ngạc nhiên vì nó đã được Đảng và các tổ chức của nó quyết định từ trước. Hầu hết các ứng cử viên là những nhân vật trong Đảng, ra ứng cử dưới lá cờ của Đảng hoặc các vệ tinh của nó. Một số ít ghế được dành cho các nhân vật có tiếng nói trong GRP và FLN, nhưng không gia nhập Lao Động. Một số ít đối thủ của chế độ cũ, nổi bật vì mối quan hệ của họ với Đảng Cộng sản cũng có mặt. Để làm tăng

phần đa dạng, một nhóm công nhân và nông dân, được chọn lựa kỹ lưỡng, như Trần Thị Ba, một phụ nữ đúng như tên của cô [138]. Cô là một công nhân của CARIC, được công đoàn của cô đề cử sau khi có cuộc nghiên cứu kỹ lưỡng về hồ sơ của các nhân viên trong công ty Pháp, khi vào tháng 2, Đảng quyết định phải tìm một ứng cử viên từ nhà máy này.

Về phần Hà Nội, họ cũng vừa công bố danh sách của mình. Thật kỳ lạ là số lượng cử tri ở đây gần như ngang nhau giữa hai giới (430.000 nam và 440.000 nữ), trong khi sự mất cân đối ở Sài Gòn lại rất lớn (745.000 nam và 1 triệu nữ, tức khoảng 58% nữ giới), nơi mà tổn thất về nam giới là không đáng kể so với miền Bắc. Vậy những khoảng 250.000 nam giới Sài Gòn đã đi đâu ? Họ có phải ở trong các trại cải tạo không? Điều này có vẻ không thể chỉ đối với thành phố Sài Gòn. Liệu có phải tất cả họ đều bị tước quyền bầu cử ? Đây là một câu hỏi bí ẩn.

Thứ Bảy, ngày 3 tháng 4

Các tờ báo hôm nay cuối cùng cũng nhắc đến vụ tấn công tại quảng trường Con Rùa. Vụ việc được cho là

138 Khi tên của họ (tên đệm) là «thị» hoặc «văn», nó chỉ đơn giản có nghĩa là «phụ nữ» hoặc «nam giới». Vì vậy, việc viết tên này với chữ cái thường là hoàn toàn chính xác.

do những kẻ phá hoại - phản động thực hiện, mục đích là «gây rối loạn trật tự công cộng và cuộc sống bình yên của dân chúng». Một trong những kẻ phá hoại đã bị giết tại chỗ và những kẻ còn lại bị lực lượng An ninh bắt giữ. Giải thích này không làm hài lòng ai cả. Tại sao những kẻ phản động lại tấn công vào một đài tưởng niệm được dựng lên để tôn vinh viện trợ nước ngoài ?

Một câu chuyện kỳ diệu mà tôi không thể không chép lại. Đây là kiểu chuyện mà tôi rất thích. Bên cạnh một sự xuất hiện kỳ bí trên bậc thềm một nhà thờ ở Sài Gòn, đã làm tê liệt những chiếc xe tải mà những người bộ đội đang thích thú làm cho chúng rền rĩ trong suốt thánh lễ, một em bé vừa chào đời, khi bước vào thế giới, đã bắt đầu nói. «Sẽ có chiến tranh, tôi không muốn chứng kiến điều đó», em đã tuyên bố một cách rõ ràng và to tiếng. Và rồi em đã chết. Bà đỡ đã ngất xỉu.

Chủ Nhật, ngày 4 tháng 4

Sau một khoảng thời gian yên tĩnh, các vụ trộm đồng hồ cũng đã quay lại.

Về vụ đánh bom ngày 1 tháng 4 nhằm vào con rùa đồng tại quảng trường Duy Tân, một giả thuyết bắt đầu được lưu truyền. Đó có thể là một tai nạn. Vì lý do không xác định, những kẻ phá hoại đã trốn trong đài

tưởng niệm này để chờ giờ giới nghiêm và cơ hội tấn công vào tòa tháp nước kim loại cũ kỹ, với các ống dẫn sắt dễ bị tổn thương, cách vòng xoay khoảng 130 mét. Những quả bom của chúng, do cài đặt sai, đã phát nổ quá sớm.

Thứ Hai, ngày 5 tháng 4

Theo các báo vào thứ Bảy, một số đoàn kịch có thể bị thu hồi giấy phép biểu diễn do Bộ Thông tin và Văn hóa cấp.

Họ thực sự là nguyên nhân của những vụ bê bối nghiêm trọng. Hãy tưởng tượng :

- Những bài viết bị kiểm duyệt vẫn được trình diễn trong các buổi diễn.

- Những cảnh chưa được kiểm duyệt được thêm vào.

- Những diễn viên không được cơ quan có thẩm quyền chấp thuận lại xuất hiện trên sân khấu.

- Âm nhạc pop được phát trong các giờ giải lao.

- Nhạc cách mạng được phối lại thành nhạc pop hoặc nhạc gõ.

- Nhạc đồi trụy được phát.

Đã đến lúc chấm dứt những sự ô nhục như thế này !

Tuy nhiên, có một sự cải thiện đáng ghi nhận trong các trường mẫu giáo. Từ nay, họ có thể giữ các học sinh của mình lại để ăn trưa. Điều kiện là cha mẹ của các em phải mang đến căng-tin 2,7 ký gạo và đóng thêm 8 đồng mỗi tháng cho bữa ăn bán trú này. Trong khi đó, một mức lương trung bình, như của một giáo viên chẳng hạn, là 20 đồng mỗi tháng, tức là gấp hai lần rưỡi mức phí bán trú của con họ. Tôi không biết mức lương của một giáo viên ở Pháp hiện nay là bao nhiêu. Giả sử là 3000 franc. Tôi rất muốn thấy biểu cảm của họ nếu họ phải trả 1.200 franc cho bữa ăn trưa của một đứa con duy nhất. Và tôi nghe thấy tiếng gầm rú của UNEF hoặc CGT nào đó ở đây.

Dù vậy, dư luận đôi khi có những phản ứng không thể đoán trước. Nếu tin vào những gì đã xảy ra gần đây. Các tù nhân ở một trại cải tạo gần Long Thành đã được chuyển đến một trại khác, gần Thủ Đức. Các tù nhân đã được cảnh báo phải cẩn thận với một dân chúng mà lòng thù hận, theo lời đồn, đã đạt đến một cực điểm, đến nỗi nếu họ cố gắng liên lạc với họ, họ có thể gặp phải rắc rối rất lớn. Đoàn xe gồm 60 chiếc xe tải lớn của Mỹ đã khởi hành. Vì đoàn di chuyển chậm và liên tục phải rút ngắn khoảng cách, các phương tiện đã phải

dừng lại rất nhiều lần. Dọc theo con đường, người đi đường, dân làng, hành khách trên các xe khách dừng lại để nhường đường cho đoàn đã vội vàng tiến đến đưa cho các tù nhân tất cả những gì họ có. Những người bán hàng rong đã ném tất cả những gì họ có trên sạp của mình cho các tù nhân.

Thứ Ba, ngày 6 tháng 4

Chiến dịch làm sạch văn hóa của chúng ta - và làm sạch tâm trí của chúng ta - đang tiếp tục. Theo các báo hôm qua, 40.000 cuốn sách, tức hơn 4 tấn sách, đã được giao cho bộ Thông tin trong chỉ một ngày thứ Bảy. Tôi nghĩ họ nên đốt chúng vào ban đêm dưới ánh đuốc, thay vì thu hồi giấy của những đống rác đó (và đổi lại 60 đồng tiền cũ mỗi ký - 0,30 F - giá trị do công ty giấy quốc gia COGIDO quy định). Như thế sẽ ấn tượng hơn nhiều. Đặc biệt nếu những người cầm đuốc mang trên tay trái một chiếc swastika xinh xắn.

Mẹ tôi có đúng khi bà luôn tin rằng những câu chuyện về các tàu nước ngoài dừng ở ngoài khơi mũi Vũng Tàu để cứu những ai muốn rời đi thực chất là một cái bẫy? Theo nhiều thông tin, một số lượng khổng lồ các gia đình, chủ yếu là người Hoa, đã rơi vào cái bẫy đó. Và có vẻ như đó quả thật là một cái bẫy, đã được chuẩn bị kỹ lưỡng để tự họ nhận diện những người không thể

cứu vãn. Khu nghỉ dưỡng nhỏ này đáng lẽ phải đã bị quá tải. Nhưng theo những người mới trở về, nó gần như trống rỗng. Từ đó, người ta bắt đầu đồn rằng tất cả những ai có ý định trốn thoát hợp pháp hay không hợp pháp đều đã bị tống vào các trại. Cũng có tin đồn rằng những người có giấy phép di chuyển khả nghi bị bắt giữ trên con đường đến Mũi và từ chủ nhật tuần trước, các xe ô tô riêng không thể tiếp cận được nữa. Cũng có thông tin rằng lực lượng An ninh đã thực hiện một cuộc tóm gọn lớn với vàng, đá quý và trang sức... Vậy là chiến dịch này đã thành công gấp đôi.

Thứ Tư, ngày 7 tháng 4

Danh sách các ứng cử viên cho 243 ghế được phân bổ ở miền Nam trong quốc hội mới đã được xác định cuối cùng. Họ có tổng cộng 281 người. Vì vậy, chỉ có 38 ứng cử viên sẽ không được bầu.

Chắc chắn ai cũng phải thừa nhận rằng việc ra ứng cử - xin lỗi, là được giới thiệu - trong cuộc bầu cử của chúng ta rất thoải mái. Có 86,5% cơ hội được chọn - một cách «tự do» - bởi người dân, thực sự là một điều rất dễ chịu !

Một trò cười khác. Vừa từ Hà Nội tới, ông George-Picot, chủ tịch của SIMMER, công ty tài chính Pháp sở hữu phần lớn cổ phần của CARIC, đã đến để thảo luận về tương lai của công ty này. Là đại diện của chủ nghĩa tư bản, ông ta đang cố thuyết phục các đối tác của mình về lợi ích của việc mua lại CARIC bởi Việt Nam xã hội chủ nghĩa và độc lập, với một quản lý hoàn toàn do người Việt và xã hội chủ nghĩa. Còn phía các nhà Marxist của chúng ta thì lại ca ngợi ưu điểm của các công ty tư nhân và việc quản lý CARIC theo hình thức tư bản và do nước ngoài điều hành.

Điều này sẽ thật khó hiểu nếu như cựu đại sứ Pháp không biết rõ rằng một công ty thuần Pháp giờ đây đã quá dễ bị tổn thương trước những thay đổi thất thường của chính quyền và các công đoàn, và rằng các nhà chức trách đang chờ đợi CARIC đã đầu tư đủ, như họ khuyên, để quốc hữu hóa nó, trong vòng năm năm nữa hoặc sớm hơn. Hơn nữa, hiện không có luật nào quy định về sở hữu tư nhân và các khoản đầu tư nước ngoài.

Thứ Năm, ngày 8 tháng 4

Thành phố được phủ đầy các băng rôn treo ngang qua các con phố cho cuộc bầu cử. Hầu hết các băng rôn đều thông báo rằng Đảng Lao Động Việt Nam Muôn Năm. Nói cách khác, Đảng Cộng Sản Việt Nam sẽ sống mãi

mãi. Còn đối với tôi, tôi được triệu tập vào tối ngày mai bởi trưởng khu của mình đến cuộc họp chính trị thứ ba trong tuần, mà tôi không được miễn trừ dù là những «cuộc thảo luận có định hướng» gần như hàng ngày tại văn phòng. Các tờ báo đầy rẫy tiểu sử dài dằng dặc của các ứng cử viên, tất cả đều là những người đã tham gia kháng chiến chống Pháp và Mỹ. Bà Bình là người duy nhất không được đề cập ngày sinh. Thông tin duy nhất về tuổi tác của bà là từ việc bà «đã bắt đầu, khi còn là học sinh», tham gia kháng chiến chống Pháp.

Thứ Sáu, ngày 9 tháng 4

Trong biển thông tin bầu cử của các tờ báo và những bài ca ngợi các ứng cử viên, tôi thấy một danh hiệu kháng chiến của bác sĩ Nguyễn Ngọc Hà, phó giám đốc Sở Y tế. Mặc dù rất thú vị, nhưng danh hiệu này lại được trưng bày để mọi người ngưỡng mộ mà không có chút hài hước nào. Và thế là, bác sĩ Hà đã tham gia từ năm 1948 cho đến những tuần gần đây vào việc lãnh đạo phong trào Người Việt yêu nước. Ở đâu ? Ở Pháp ! Đây quả là một anh hùng đích thực !

Nghe nói «các quận bắt đầu giai đoạn thứ hai của công tác tuyên truyền bầu cử».

Về phía Air France, sau khi tiến hành bảo dưỡng một tuần cho chiếc Caravelle tại Đài Loan, hãng này đã công bố một bản tổng kết nhỏ. Kể từ ngày 12 tháng 8 năm 1975, hãng đã di tản 7.834 người trong 142 chuyến bay. Trong số đó, 4.448 hành khách là người Pháp và 865 là người Việt Nam, chiếm 11%, mặc dù theo nguyên tắc, người Việt Nam không được phép rời khỏi đất nước [139].

Có lẽ không thừa khi nhắc lại rằng chưa có chuyến bay định kỳ nào nối liền miền Nam Việt Nam với nước ngoài và mặc dù có thông báo trên báo chí về các chuyến bay định kỳ đến Hà Nội, nhưng chúng vẫn chỉ là một huyền thoại. Các chuyến bay duy nhất giữa hai đô thị lớn này là những chuyến bay định kỳ và hầu như chỉ được quân đội chiếm dụng. Về phía Hà Nội, thành phố này cũng chỉ được kết nối rất kém với thế giới bên ngoài.

Một vài chuyến bay di tản đã được tổ chức bởi Hội Chữ thập đỏ và Cao ủy Liên Hợp Quốc về người tị nạn.

Giữa Bangkok và Sài Gòn, chiếc Caravelle không có giấy phép đón hành khách. Chỉ có vài quan chức hoặc vợ của các quan chức từ tổng lãnh sự quán Pháp và một người dân Pháp duy nhất trở về từ nhiệm vụ ở nước

139 Chuyến bay di tản cuối cùng của công ty Pháp dự kiến sẽ diễn ra vào ngày 31 tháng 8 năm 1976.

ngoài kể từ ngày 15 tháng 12 là được phép sử dụng chuyến bay này.

Nói về người Pháp, chúng ta cần lưu ý rằng các cuộc đàm phán về CARIC đã không đi đến đâu. Cả hai bên vẫn giữ vững lập trường của mình.

Thứ Bảy, ngày 10 tháng 4

Phương pháp của chúng ta có ảnh hưởng đến người Pháp không ? Tổng lãnh sự quán Pháp đang trong tình trạng rối ren. Thư cá nhân của các nhà ngoại giao và quan chức các dịch vụ khác, thậm chí cả thư chính thức của các bộ mà họ phụ thuộc, đã bị mở ra - và đôi khi thậm chí không được đóng lại - bởi dịch vụ vali, ở Paris! Các khoản tiền gửi cũng đã bị tịch thu trong khi chi phí sinh hoạt cho người nước ngoài, những người không chấp nhận chỉ ăn cơm, đã tăng vọt trong một năm qua và họ đã bị tăng thêm 15%.

Hành động phi pháp này thật là một sự xấu hổ đối với một quốc gia tự do như Pháp. Nhưng ít nhất, họ không bắt giữ những người đối lập như chúng ta. Các dịch vụ an ninh của tỉnh Cửu Long (tên cũ là Vĩnh Long, 40 tỉnh cũ đã được hợp nhất thành 20 tỉnh) đã «bắt giữ 110 phần tử phản động và phá hoại, những người đã trốn tránh các khóa học cải tạo và tiếp tục tham gia các hoạt

động chống lại cách mạng», theo thông báo của báo chí trước đó.

Thứ Hai, ngày 12 tháng 4

Sau một tháng vắng mặt, hai lá cờ đầu của miền Bắc và GRP vừa tái xuất hiện trên Dinh tổng thống. Tuy nhiên, các tòa nhà công cộng khác vẫn còn trống vắng.

Khi các lực lượng an ninh Bắc Việt dường như vẫn tiếp tục những mệnh lệnh kỳ lạ về cờ của chính quyền bù nhìn trước đây, nhiều người tin rằng một cuộc đảo chính giả mạo đang được chuẩn bị để vạch trần những kẻ đối lập. Có thể đây là một chiến dịch kiểu như việc di tản bằng tàu của các nước ngoài từ Mũi Saint-Jacques. Nhân tiện, những gia đình đã vội vã đến đó, đã biến mất từ Mũi, vẫn chưa xuất hiện lại ở Sài Gòn-Chợ Lớn. Cũng như - một dấu ngoặc mới - những người tị nạn 1.600 người từ Guam, những người đã cập bến vào ngày 25 tháng 10 năm 1975 trên bờ biển của «quê hương nhân hậu và rộng lượng» của họ, cũng không bao giờ xuất hiện lại giữa thế giới người sống.

Thứ Ba, ngày 13 tháng 4

Một tổ chức cách mạng, thật là tuyệt vời. Trong hai ngày nữa, dịch vụ bưu chính cách mạng sẽ chấp nhận

các kiện hàng 3 kg gửi đi từ miền Nam Việt Nam và từ 18 bưu cục trên toàn quốc. Thật tuyệt vời phải không ! Hãy thử nghĩ xem, vào thời Thiệu, mọi người đều phàn nàn về dịch vụ bưu chính ! Nhìn lại, chúng dường như là sự hoàn thiện của kỹ thuật.

Những tiếc nuối này đã gây ra một số sự cố tại bến xe khách từ Hà Nội. Trước một đám đông khá đông đảo và hài hước, cảnh sát vừa mới bắt giữ các tài xế. Không phải những tài xế có xe mang khẩu hiệu muôn thuở của Bác Hồ, «Không gì quý hơn độc lập, tự do», mà là những người thay thế nó bằng các khẩu hiệu kiểu như : «Đả đảo tổng thống Thiệu, người đã dung túng việc bán gạo tự do. Hoan nghênh chính phủ cách mạng đã tạo ra chế độ tem phiếu».

May mắn thay, giữa ngày 3 và 9 tháng 4, 33 hiệu sách ở Sài Gòn đã giao nộp cho sở thông tin thành phố 14.546 ký sách vở độc hại» !

Và cũng may là chúng ta sẽ có cơ hội hình thành một tư tưởng tiến bộ thực sự qua việc đọc hồi ký chiến tranh của tướng miền Bắc Văn Tiến Dũng, người bắt đầu kể cho chúng ta, một cách kỳ lạ, trên cả ba tờ báo hàng ngày của Sài Gòn - của Đảng, của chính quyền và tờ báo «tư nhân» - về cách ông đã chiếm miền Nam Việt Nam vào mùa xuân năm 1975. Xin lỗi, ông nói là đã tạo

điều kiện để «dân chúng nổi dậy» (vâng, đừng cười ngớ ngẩn !) và giành lấy chính quyền.

Sau khi nhiệt độ tăng lên 37 độ C (một hiện tượng hiếm hoi như việc chúng ta có 18 hoặc thậm chí 16 độ vào tháng Giêng), cơn giông dữ dội đã đổ xuống thành phố chiều nay, và theo sau là những cơn mưa lớn đã làm bật rễ một vài cây, được đón nhận như một điều tốt lành. Cảm giác như thể chúng ta được tự nhiên «tẩy rửa» sau những đợt tẩy não của tuyên truyền, đặc biệt là tuyên truyền bầu cử, cộng thêm cái nóng gay gắt khiến chúng ta cảm thấy căng thẳng thần kinh.

Các tù nhân ở một trại giam gần Sài Gòn mà tôi đã nhận được một số thông tin, chắc hẳn đã tranh thủ để tắm dưới cơn mưa trời. Vì họ không được phép tắm rửa thoải mái, thậm chí ngay cả khi ở sông. Trong khi đó, những con heo mà họ nuôi phải được tắm hai lần mỗi ngày. Vậy nên, phương pháp D (tiết kiệm) là mang những con heo con vào nước để chúng được tắm cùng lúc.

Thứ Tư, ngày 14 tháng 4

Hãng thông tấn France-Presse đã không thể duy trì văn phòng tại Sài Gòn. Phóng viên của họ, người sẽ rời đi sau cuộc bầu cử ngày 25 tháng 4, sẽ không được thay

thế. Mặc dù có sự kiểm duyệt, nhưng càng ít người ở đây, ta càng cảm thấy thoải mái, phải không ? Thậm chí có tin đồn rằng tất cả các nhà báo nước ngoài sẽ phải rời khỏi miền Nam trước ngày 8 tháng 5.

Để bù đắp, một nỗ lực đã được thực hiện để hỗ trợ người Pháp. Theo các đơn vị vận chuyển, các cơ quan chức năng cuối cùng đã chấp nhận việc vận chuyển các kiện hàng chuyển nhà đang bị đình trệ. Tuy nhiên, hiện nay vẫn cần các cơ quan hải quan, an ninh và văn hóa thống nhất với nhau để tiến hành kiểm tra các kiện hàng này. Có thể nói, các chủ nhân của chúng vẫn chưa thể mong đợi được thấy lại những thùng đồ của mình.

Nhân viên của khách sạn Majestic, nay đã trở thành Cửu Long (Mekong) - và quầy bar cùng quán cà phê của khách sạn đã đóng cửa suốt hai tuần mà không có bất kỳ lời giải thích nào đang dần dần được thay thế bởi nhân viên từ Hà Nội.

Thật thú vị nếu biết bao nhiêu chục nghìn công chức và nhân viên đã được điều chuyển từ miền Bắc vào đây, cùng với mùa mưa năm ngoái vẫn tiếp tục. Điều rõ ràng là họ có mặt ở khắp mọi nơi. Ngoài ra, nhân viên từ miền Bắc không phải luôn có quyền ưu tiên tuyển dụng rất chính thức sao ? Thêm vào nỗi lo về tình trạng thất nghiệp đã trở thành thảm họa - theo lời các cơ quan

chức năng, hiện có 4 triệu người thất nghiệp, so với 800.000 người vào tháng 4 năm 1975 -, sự thay thế này bởi những người từ miền Bắc đang gây ra nỗi sợ hãi. Vì nó có nghĩa là, trong thời gian ngắn hay dài, người dân thành phố sẽ bị đẩy ra các khu vực phát triển kinh tế mới, nơi mà danh tiếng tồi tệ đến mức nhiều người coi chúng như một địa ngục và các trại tử thần chậm. Vì vậy, tất cả những người thất nghiệp đang cố gắng tìm mọi cách để có được chứng nhận công việc.

Chính các biện pháp này có lợi cho người miền Bắc, đang làm tăng sự tức giận của dân chúng, nhiều hơn là những «phản động và kẻ thù giai cấp» mà Phạm Hùng đã đề cập hôm thứ Bảy tuần trước, trong một cuộc họp giới thiệu các ứng cử viên quốc hội, và người đại diện miền Bắc, số 1 miền Nam, đã buộc tội họ «khuyến khích sự chia rẽ giữa người Bắc và người Nam».

Vì các trại cải tạo hoàn toàn dưới sự kiểm soát của quân đội miền Bắc, thật khó mà tin rằng những người được thả sẽ có cảm tình tốt với người miền Bắc. Và chắc chắn không phải, theo những gì một trong số họ đã chia sẻ với tôi, là nhóm nữ công chức mới được thả gần đây. Người phụ nữ mà tôi chưa từng gặp trước đây, khẳng định rằng cô ấy đã giảm 10 ký. Điều chắc chắn là cô ấy cực kỳ gầy. Cô ấy tin rằng một số lớn phụ nữ

trong trại của cô ấy sẽ không được thả trong thời gian gần, đặc biệt là những người làm việc tại Bộ Thông tin và An ninh. Tất cả phụ nữ trong các bộ phận này, từ nhân viên đánh máy cuối cùng, đều đã bị bắt giữ và vẫn đang bị giam giữ.

Dù sao, việc chết ở đó chắc chắn rẻ hơn ở thành phố. Ở đây, cái chết trở thành một thứ xa xỉ thực sự. Quan tài loại thông thường nhất hiện nay có giá 270 đồng, tương đương 13 lần rưỡi mức lương của một công chức nhỏ. Một quan tài tạm chấp nhận, làm bằng gỗ thường, có giá 600 đồng, tương đương với 13 lần lương tháng của một cán bộ cấp cao tại Ngân hàng Quốc gia ! Vậy thì chỉ còn cách chúng ta tự chấp nhận bị chôn mà không có quan tài, nếu tôi có thể dùng từ này, điều này trái ngược hoàn toàn với những truyền thống sâu sắc của chúng ta và sẽ khiến người Trung Quốc phải phát điên vì lo lắng.

Việc gần đến ngày bầu cử không chỉ kích thích các «nhà báo» - nếu từ này có thể áp dụng cho những người làm đầy các cột báo của chúng ta. Mà còn kích động cả cảnh sát và lực lượng An ninh, khi các đội tuần tra của họ ngày càng tăng lên tỷ lệ nghịch với lượng gạo. Điều đáng ngạc nhiên là bộ dạng của những người này lại không hề an tâm chút nào, mặc dù họ, trời ạ, đều

mang theo AK 47 trong tay ! Vào buổi tối, khu trung tâm và đặc biệt là phố Catinat và các khu vực lân cận, liên tục bị tuần tra bởi những người đàn ông cảnh giác này, những người thường xuyên ghé thăm các quán bar và nhà hàng.

Quý bà Bính đáng kính đã cho tăng cường phòng thủ gần nhà của bà.

Tuy nhiên, những tiếng súng tự động ban đêm đã ngừng lại. Liệu sự kháng cự có bị dập tắt? Hay là những người lính canh ẩn nấp sau các bức tường và cây cối có thể đã đồng ý không còn giải tỏa nỗi sợ hãi của họ vào những bóng đen ?

Thứ Năm, ngày 15 tháng 4

Sự kháng cự vẫn chưa bị tiêu diệt. Một quả bom đã phát nổ vào lúc 16h30 ngày hôm qua tại rạp chiếu phim Trần Hưng Đạo, đại lộ cùng tên, trước đây là Galliéni. Người ta nói có 23 người chết và bị thương. Vào khoảng 21h, khi tôi đi qua đó để về nhà, một tiếng súng vang lên ở cuối đại lộ Nguyễn Huệ, trước đây là Charner. Tôi không biết chuyện gì đã xảy ra. Mọi thứ tôi biết là, vào thời điểm đó, ai cũng phải có giấy tờ hợp lệ với thái độ của cảnh sát, những người không hề có vẻ gì là thư giãn. Còn đối với phố Catinat, khu này đang phải chịu

hậu quả của các cuộc lùng bắt và mật độ cảnh sát hơi quá mức. Sau 22h, hầu hết mọi thứ đều đóng cửa.

Một tù nhân mới được thả mà bạn tôi, Linh, đã gặp, cho biết rằng trong trại của anh ta - mà anh ta từ chối tiết lộ tên -, các tù nhân bị xích lại vào mỗi buổi tối sau khi làm việc.

Tuy nhiên, theo một số tin đồn, các gia đình lại được phép gửi hàng tiếp tế cho các tù nhân. Nhưng điều kiện là phải nhận được thư yêu cầu, và những thư này cần phải được đưa đến bưu điện. Vì có vô số trại không được nhận thư, nên bưu điện sẽ không bị quá tải.

Trên các tờ báo, ngoài tuyên truyền bầu cử, ca ngợi chế độ mới đã thay đổi cuộc sống của người lao động, mang lại cho phụ nữ «một vai trò xứng đáng» trong xã hội, làm cho nhân dân «trở thành chủ thể» của đất nước, và kể lại tất cả các chuẩn mực được thiết lập để vinh danh cuộc bầu cử, tôi ghi nhận được rằng «hơn 400 giáo viên mới tốt nghiệp đã nhiệt tình lên đường đến các khu vực kinh tế mới ở Sông Bé, Đồng Nai và Tây Ninh» và rằng «1200 sinh viên y khoa từ Sài Gòn đã lên đường vào ngày 12 tháng 4 đến huyện Củ Chi, khu kinh tế mới Lê Minh Xuân và quận 5 để tham gia lao động thủ công».

Việc gửi các giáo viên lên vùng quê chắc chắn là một phần trong cuộc đấu tranh chống nạn mù chữ. Còn đối với các sinh viên, họ có thời gian để cống hiến cho đất đai vì các trường đại học vẫn chưa mở cửa trở lại. Tuy nhiên, Chúa biết Việt Nam đang thiếu bác sĩ, đặc biệt là kể từ sau cuộc tháo chạy vào tháng 4 năm ngoái và sự thiếu hụt nhân lực từ các trại cải tạo.

Thứ Sáu, ngày 16 tháng 4

Tôi đã có được một thống kê bí mật về sự biến động của chỉ số giá tiêu dùng, do ủy ban kinh tế mới lập ra cho các cơ quan chức năng [140].

Thống kê này cho thấy rằng, trong một năm, từ tháng 4 năm 1975 đến tháng 4 năm 1976 :

- Chỉ số giá thực phẩm đã tăng 183,39%,

- Chỉ số giá các sản phẩm không phải thực phẩm đã tăng 401%, và do đó, chỉ số giá tiêu dùng đã tăng 259,87%, trong khi từ tháng 1 năm 1974 đến tháng 1 năm 1975 :

- Chỉ số giá các sản phẩm không phải thực phẩm đã tăng 26,57%, và do đó chỉ số giá tiêu dùng đã tăng 24,44%.

---

140 Xem phụ lục.

Khá ấn tượng, phải không ? Đặc biệt là khi chúng ta nhớ rằng mức lương, thay vì theo kịp sự tăng giá này, đã bị cắt giảm 3 đến 4 lần, thậm chí lên đến 10 lần đối với nhân viên của các cơ sở nước ngoài cũ.

Những con số này đáng buồn mà nói là chính xác hơn nhiều so với các cuộc lùng bắt «văn học độc hại và phản động». Tờ Tin Sáng hôm nay cho biết rằng, «nhờ những thông tin do người dân cung cấp, hơn 2700 m³ sách báo độc hại, tương đương khoảng 2 triệu cuốn sách nặng hàng trăm tấn, đã được phát hiện vào đêm 14 tháng 4, giấu trong 5 kho hàng tại các địa chỉ số 237 Điện Biên Phủ, 127 Nguyễn Thị Minh Khai, 193/80/100 Nam Kỳ Khởi Nghĩa, 28 và 62 Lê Lợi».

Các kho này chắc phải rất rộng ! 2700 m³ có thể tương đương với một đống sách dài 90 mét, rộng 10 mét và cao 3 mét. Nhà sách Khải Trí, nơi cất giấu 2 triệu cuốn sách này, thật xứng đáng với thư viện Alexandria ! Các nhà cầm quyền thực sự coi chúng ta là những kẻ ngu ngốc, sẵn sàng nuốt chửng những lời biện minh vô lý nhất của họ.

Các nông dân dường như không muốn dễ dàng bị lừa. Đọc bài xã luận của tờ báo đảng hôm qua, các nđ6ong dân tiếp tục cuộc đình công ngầm. «Hiện nay, như tác giả bài viết đã viết, nhiều nông dân vẫn còn do dự. Họ

không tin rằng chính quyền cách mạng có thể cung cấp đủ phân bón, thuốc trừ sâu và nhiên liệu. Các chủ ruộng lúa lo sợ công việc vất vả và đang cân nhắc giữa cái lợi và cái hại...» May mắn thay, vào Chủ Nhật, họ sẽ được hỗ trợ bởi 3.000 thành viên từ giới văn nghệ, những người sẽ tham gia lao động trên cánh đồng ở khu vực phát triển kinh tế Lê Minh Xuân để kỷ niệm Ngày lao động của các nhà văn và nghệ sĩ Thành phố Hồ Chí Minh [141].

Các cuộc vận động lao động chưa có kinh nghiệm để đào kênh hay làm các công việc tương tự, rõ ràng không nhằm mục đích hiệu quả. Bằng chứng rõ ràng là các máy móc hạng nặng mà chính phủ trước đây và người Mỹ đã để lại, đáng lẽ có thể tìm được lái xe và nhiên liệu, nhưng chưa bao giờ được sử dụng trong các

141 Vào đầu tháng Sáu, các khóa học cải tạo dành cho trí thức và cán bộ của khu vực tư nhân sẽ được mở tại Sài Gòn, dự kiến kéo dài từ 12 đến 15 tháng với 15 giờ học mỗi tuần. Trong khi đó, Lê Đức Thọ và anh trai ông, «tướng» Đinh Đức Thiện, những người sẽ giám sát các khóa học này, sẽ cố gắng tái huấn luyện lại các cán bộ cũ không có dính líu đến chế độ cũ, thì một số quan chức cấp cao đã được thả từ các trại cải tạo do được yêu cầu trở lại làm việc sẽ bị sa thải vào ngày 1 tháng Sáu, để buộc phải rời đi và đến các khu vực kinh tế mới. Tuy nhiên, họ sẽ được Thọ và anh trai của ông tiếp nhận lại và sắp xếp công việc mới.

công trình này. Hơn nữa, công việc thường không có mục tiêu rõ ràng. Nhưng việc cho những người đàn ông và phụ nữ, cả trẻ lẫn già, lao động cùng nhau, lấm bùn cho đến tận bụng khi dọn cống, là một phương pháp trị liệu. Không quan trọng rằng các cán bộ hay sinh viên có thể đang lãng phí thời gian trong khi đất nước đang thiếu hụt trầm trọng các kỹ năng kỹ thuật và trí thức sau cuộc di cư vào tháng Tư năm 1975 và việc mở các trại cải tạo vào tháng Sáu tiếp theo. Vì mục đích không phải là để khôi phục nền kinh tế của đất nước, mà là để đưa dân chúng vào khuôn mẫu. Làm cho họ từ bỏ những phản xạ cá nhân và thói quen tiểu tư sản. Làm họ quên đi xã hội tiêu thụ. Dạy họ cách sống như những con cừu trong đàn, bị chi phối bởi tiếng gọi của người chăn và tiếng sủa của những con chó của cán bộ. Cuối cùng là tạo ra con người mới, người sẽ vui mừng với sự phục tùng của mình đối với «Việt Nam giàu mạnh», nơi mà các quy tắc của hạnh phúc được xác định bởi các nhà lãnh đạo. Đây chính là phương pháp quân sự cũ, sử dụng vũ khí và di chuyển theo đội hình chặt chẽ. Cần phải phá vỡ cá nhân để tạo thành một đơn vị thống nhất, hoàn hảo và tự hào về điều đó, sẵn sàng tuân lệnh «như một người», không suy nghĩ, không tranh cãi, theo tiếng còi lệnh. Sau đó, chúng ta sẽ xây dựng một chủ nghĩa xã hội đích thực. Kỷ luật chính là sức mạnh

của chủ nghĩa Mác-Lênin.

Mặc dù có sự hào hứng từ người dân khi cuộc «bầu cử vui vẻ của nhân dân để khẳng định quyền làm chủ đất nước» đang đến gần, các vụ tấn công vẫn tiếp tục gia tăng. Sau vụ nổ hôm thứ Ba trên đại lộ Trần Hưng Đạo, nơi cuối cùng đã có 25 người chết và 80 người bị thương khi trần nhà và sàn của rạp chiếu phim đồng thời nổ tung dưới hai quả mìn plastic, thì ngày hôm qua, một rạp chiếu phim khác, Đại Nam, cũng đã bị tấn công. Một rạp chiếu phim khác ở Chợ Lớn cũng được cho là bị tấn công. Và sáng nay, một vụ nổ rất khô đã được nghe thấy ở trung tâm thành phố.

Lý do các vụ tấn công này có thể là do sự xuất hiện của các bodoï trong các rạp chiếu phim, nơi họ được vào miễn phí, và việc chiếu các bộ phim tuyên truyền thô lỗ do miền Bắc sản xuất cũng không phải là không có liên quan.

Các tờ báo vẫn chưa đề cập gì đến các sự cố này. Tuy nhiên, tờ Sài Gòn Giải Phóng số 262 của hôm qua đã đưa tin trên bốn cột rằng «dân cư thành phố tham gia vui vẻ vào các tổ chức phòng thủ nhân dân để đảm bảo an ninh trong dịp bầu cử quốc hội».

Thứ Bảy, 17 tháng 4

Vì kết quả đã được biết trước, tuyên truyền bầu cử chủ yếu là thuyết phục người dân đi bầu. Bằng cách này, họ sẽ chứng minh (không ai nói rõ là chứng minh cho ai) «chất lượng chính trị cao quý» và «sự sôi nổi của tinh thần cách mạng của những người chủ của chế độ mới».

Hôm thứ Ba vừa qua, trong một cuộc họp mà ông Nguyễn Hữu Thọ chủ trì, ông đã rất ấn tượng. Khi có một người hỏi «tại sao không có ứng cử viên đối lập», chủ tịch Mặt trận Dân tộc Giải phóng đã trả lời : «Chúng tôi có quyền lực của nhân dân lao động, của công nhân và nông dân. Quyền lực vì vậy nằm trong tay đa số. Chúng ta sẽ đối lập với ai ? Với nhân dân sao ? Liệu nhân dân có chấp nhận đối lập không ?». Các bạn đoán câu trả lời là gì ?

Trong khi đó, Đại sứ quán Nhật Bản đóng cửa. Còn người Pháp thì vô cùng tức giận. Thư từ của họ tiếp tục bị kiểm duyệt ở Paris qua túi ngoại giao và nhiều lá thư, kể cả những lá thư chính thức của bộ, đã bị đánh cắp. Một số nhà ngoại giao đã yêu cầu về nước và chỉ có những điện tín phản đối gửi tới Bộ trưởng Bộ Tư pháp và Tổng thống là được gửi đi. Không ai biết ai là người thực hiện việc kiểm duyệt và đánh cắp thư từ ở Quai

d'Orsay [142].

Hôm qua, một quả lựu đạn nữa đã phát nổ trong một rạp chiếu phim ở Chợ Lớn. Tại Đồng bằng sông Cửu Long, tình hình có vẻ rất căng thẳng. Mật độ quân đội chính quy và các đội quân dân quân mặc đồng phục đen chưa bao giờ đông đảo như vậy ở khu vực Vĩnh Long và Cần Thơ, nơi đêm 15 rạng sáng 16 có ba vụ nổ mạnh và tiếng súng tự động vang lên. Tất cả các điểm chiến lược, kể cả các cây cầu nhỏ nhất, đều được canh gác. Trên tất cả các tàu tuần tra của hải quân đang tuần tra trên sông Mekong, một người lính đứng sau súng máy luôn sẵn sàng bắn.

Tuy nhiên, có một tin vui, người trung gian giúp tôi với dịch vụ di trú đã gợi lên hy vọng sẽ có visa xuất cảnh cho tôi và mẹ tôi sau khi chúng tôi «hoàn thành nghĩa vụ bầu cử».

Chủ Nhật, 18 tháng 4

Lần đầu tiên sau nhiều tháng, các máy bay chiến đấu đã bay ở độ cao thấp trên thành phố. Liệu có phải là một lời nhắc nhở cho dân chúng đâu là sức mạnh ?

---

142 Văn phòng Bộ ngoại giao Pháp

Điều này không ngăn cản được cánh cửa lớn và một phần tường của tòa án, ở góc Cong Ly và Gia Long, ngay trung tâm Sài Gòn, bị thổi bay bởi một vụ nổ rất đẹp, chắc chắn là chất nổ plastic. Có lẽ đó là vụ nổ đã được nghe thấy tại trung tâm vào lúc 9 giờ 30 sáng thứ Sáu.

Người ta đồn rằng cảnh sát đã bắt được một lô hàng nổ plastic mà những người kháng chiến đang cố gắng đưa vào thành phố trên một chiếc xe tải.

Bị thu hút bởi cuộc tụ tập lớn của những chiếc Honda xung quanh nhà thờ, tôi đã lén vào trong nhà thờ, chật kín người. Đó là lễ Phục Sinh. Tôi bị ấn tượng bởi sự trang nghiêm của tín đồ, họ cùng đáp lại với một tâm trạng thống nhất những lời của người chủ tế. Nhưng điều tôi ấn tượng hơn là sự trẻ trung của cộng đoàn. Khoảng 80% tín đồ có lẽ từ 18 đến 25 tuổi. Tôi tự hỏi, liệu có phải như ở Ba Lan, đặc biệt là sau chiến tranh, sự sùng đạo này không chỉ là một nhu cầu tìm kiếm sự an ủi, mà còn là một sự thể hiện phản đối chính quyền ? Tôi không dễ quên được cảnh trung tâm Sài Gòn bị bao phủ bởi hàng trăm ngàn, có thể là cả triệu người, trong đêm canh thức Giáng Sinh.

Thứ Hai, 19 tháng 4

Một màn trình diễn hàng không lại diễn ra sáng nay. Nhưng lần này là một chiếc trực thăng lớn của Liên Xô. Sau khi bay lượn một thời gian dài trên Sài Gòn, chiếc máy bay này đã hướng về Chợ Lớn.

Những phóng viên nước ngoài đầu tiên được mời - như những tin đồn đã dự đoán - để tham gia vào các cuộc bầu cử bắt đầu đến. Người thông dịch cho một cặp vợ chồng người Pháp đã nói với họ rằng hòn đảo Poulo Condor đang được sử dụng làm trại giam tội phạm chiến tranh. Quá khứ có lý do của nó.

Thứ Ba, 20 tháng 4

Người ta nói rằng, trong những ngày qua, tại Mỹ Tho trên sông Mekong, những lá cờ của chính phủ cũ đã được kéo lên, trong khi tin tức về một thỏa thuận giữa lực lượng kháng chiến và chính quyền cách mạng lan truyền. Tất cả những ai đến để nghe tin tức và thể hiện sự hài lòng của mình đều bị bắt và gửi tới các khu vực phát triển kinh tế.

Câu chuyện này có thể liên quan đến những đơn đặt hàng cờ của chính quyền cũ, với ba dải đỏ trên nền vàng, từ quân đội Bắc Việt Nam tại Chợ Lớn trong

những tuần qua. Và về tính xác thực, điều này không thể phủ nhận. Ngoài ra, bạn tôi, Lu Hsi-ying, đã xác nhận sự thật của những đơn đặt hàng quan trọng này, tôi đã xác nhận lại nhiều lần. Trong một số trường hợp, các thợ may đã từ chối công việc mà không có lệnh viết từ một nhân vật có thẩm quyền.

Nếu muốn tìm chút hy vọng, chỉ cần đến thăm chợ sáng sớm. Hãy xem các tiểu thương mắng mỏ và thốt ra những lời sỉ vả các bodoï, những người dám mặc cả giá cả, giá cả bị thổi phồng khủng khiếp dành cho họ. Chủ đề chính của họ là «Nếu các bạn không hài lòng, hãy đến Hạ Long mà mua sắm». Nhưng chính những «cô gái bộ đội», như các tiểu thương gọi, mới là những người bị mắng mỏ dữ dội nhất. Khi một bộ đội phàn nàn về giá cả hoặc chất lượng kém của một sản phẩm mỹ phẩm, ví dụ, cô ấy sẽ bị đáp lại rằng thật tiếc là cô ấy không đến đây vài năm trước, khi người Mỹ còn ở đây. Lúc đó, mọi thứ đều rẻ và chất lượng tuyệt vời, v.v...

Thứ Tư, 21 tháng 4

Chúc mừng các cuộc bầu cử ! Báo Sài Gòn Giải Phóng và Giải Phóng hôm qua đều đăng trên 4 và 2 cột rằng, vào ngày 25 tháng 4 - và cả ngày 1 tháng 5, ngày lễ «quốc tế» của công nhân - «mỗi gia đình sẽ được

phép mua 500 gram (năm trăm gram) thịt lợn với giá chính thức». Vì gia đình chúng tôi thường có từ 5 đến 6 người, chúng tôi không có nguy cơ bị tiêu chảy. Đặc biệt là, tại chợ chính thức, nơi thịt lợn hầu như không thể tìm thấy, giá thịt lợn là 2.800 đồng cũ mỗi ký, tức là 5,6 đồng, tương đương 28% lương hàng tháng của một công chức bình thường. Ở chợ tự do, người ta khó lòng mua được thịt lợn với giá 4.500 đồng cũ (9 đồng). Từ Tin Sáng số 216 hôm nay thông báo rằng trong tháng này sẽ có những đợt hàng về gấp bốn hoặc gấp năm lần và hứa hẹn sẽ phát vé thịt. Đây lại là một phép màu nữa đầy mùi tuyên truyền bầu cử.

Để không mất một cử tri nào - thực sự là một cơn thèm khát - giờ đây, các quan chức của chúng ta đã phát minh ra chiếc hòm bầu cử di động, sẽ được mang đến tận giường bệnh và những người tàn tật. Những người bạn Corse của chúng ta chắc hẳn sẽ ghi yêu cầu này vào sổ kiến nghị của họ.

Tuyên truyền bầu cử đã đạt đến mức hoang tưởng. Những lời khuyên về cách bỏ phiếu, với minh họa các phòng bỏ phiếu mẫu, cho thấy cử tri phải làm gì với lá phiếu của mình, v.v... một lần nữa chứng tỏ rằng các anh cả từ phía Bắc của chúng ta đang coi chúng ta như những kẻ ngốc. Nhưng có thể họ tin vào tuyên truyền

của chính mình. Họ chắc chắn rằng việc bầu cử là một phát minh mới mẻ đối với chúng ta.

Nguyễn Thị Bình cũng không hài lòng như chúng ta. Bộ trưởng Ngoại giao của chúng ta liên tục lặp lại với những ai muốn nghe rằng bà cảm thấy vô cùng phẫn nộ vì chính phủ Pháp không cấm một cuộc họp báo của một đối thủ chính trị đối với chế độ mới của chúng ta, trong khi bà đang ở Paris tham dự đại hội Đảng Cộng sản Pháp.

Từ hôm nay, hầu hết các trạm xăng đều được bao quanh bởi hàng rào kẽm gai !

Thứ Năm, 22 tháng 4

Chúng ta đang rơi vào trạng thái hoang mang vì những cuộc bầu cử này. Ngoài việc cả thành phố, bao gồm cả các hộ gia đình, phải treo cờ từ 6 giờ sáng đến 24 giờ đêm, tất cả các còi báo động trong thành phố sẽ phải thông báo về việc mở các phòng bỏ phiếu vào lúc 7 giờ sáng. Theo thông báo của CPR, cử tri cũng sẽ phải «mặc trang phục phù hợp» để đi bầu (điều 1) và «nhà của các cán bộ và người dân phải được giữ gìn sạch sẽ hoàn hảo» (điều 2). Người ta đang chuẩn bị cho một buổi diễn kịch dành cho các phóng viên danh dự được mời. Tôi không đề cập đến các chi tiết về những tin đồn

giả, v.v...

Ngoài những quy định chính thức này, chúng ta còn phải chịu đựng những chỉ thị bỏ phiếu được nhắc đi nhắc lại hàng trăm lần mà không hề cảm thấy xấu hổ từ tất cả các cán bộ khu phố, tổ dân phố, quận, cơ quan, v.v. Những «lời khuyên» này rất rõ ràng. Mục tiêu là loại bỏ một vài ứng viên chỉ mang tính hình thức, như một số tôn giáo và dĩ nhiên là «tầng lớp tư sản quốc gia» duy nhất của toàn Nam Việt Nam.

Và để các bậc phụ huynh hiểu rõ, trong các trường tiểu học, người ta liên tục bắt các em học sinh nhắc đi nhắc lại rằng không nên bỏ phiếu cho ai. Không phải số 1, số 3 và số 13, tại một trường ở quận 3. Các «Đại bàng đỏ» được giao nhiệm vụ kiểm tra xem các bạn nhỏ có dạy đúng bài cho cha mẹ mình không.

Theo báo chí và các thống kê gần đây, Nam Việt Nam hiện có 1.328 bác sĩ. Nếu con số 24 triệu dân trong cuộc tổng điều tra dân số vào tháng 2 là chính xác - điều mà tôi không phải là người duy nhất hoài nghi - thì điều này có nghĩa là chúng ta có 1 bác sĩ cho mỗi 18.000 dân. Thật sự là một con số khá khiêm tốn. Vậy các bác sĩ đâu cả rồi, những người trước kia đông đảo và vô cùng đáng kính, nhất là ở các thành phố ? Chắc chắn là không phải tất cả họ đều tị nạn ở nước ngoài. Người ta

ước tính có khoảng 300 bác sĩ đã rời đi cùng với người Mỹ. Một câu trả lời duy nhất : họ đang ở trong các trại cải tạo.

Khi di chuyển vào buổi tối, người ta sẽ có cảm giác thành phố như đang trong tình trạng phong tỏa. Thật đáng tiếc, các phóng viên nước ngoài - khoảng bốn mươi người theo lời đồn - luôn bị bao quanh và dẫn đi suốt ngày trong một chương trình nặng nề, không cho họ cơ hội tự do di chuyển, có lẽ sẽ không nhận ra điều này. Tuy nhiên, nếu ai dám đi lại sau 10 giờ tối, bầu không khí nặng nề sẽ khiến bạn cảm thấy nghẹt thở, với vô số các đội tuần tra vũ trang, các chốt canh được ngụy trang sau các bao cát của các trạm gác, những cây cối và góc tường.

Tôi không chắc đã đề cập đến việc, trong hai ngày qua, chúng tôi đã nhận được tờ Nhân Dân, báo của đảng Lao Động, được vận chuyển bằng máy bay từ Hà Nội, thay vì in bằng phương pháp offset tại Sài Gòn từ các bức điện tín và hình ảnh gửi từ Hà Nội, như báo chí và đài phát thanh đã tuyên bố. Cuối cùng thì chúng tôi cũng có lại thứ văn hóa phi chính thống này !

Thứ Sáu, ngày 23 tháng 4

«Chúng ta sẽ tất cả đi bỏ phiếu và chúng ta sẽ bỏ phiếu thật sự chính xác, thật sự hoàn hảo» tờ Tin Sáng đã viết hôm qua. Nói cách khác, chúng ta sẽ làm theo những lời khuyên của các sứ giả đi từng nhà và chỉ ra cho chúng ta phải bỏ phiếu cho ai. Đối với những người mù chữ, sẽ có một danh sách các ứng cử viên kèm theo ảnh của từng người, trong đó các ứng cử viên bị loại sẽ được gạch đỏ. Thẻ cử tri duy nhất sẽ được yêu cầu tại các điểm bỏ phiếu. Rõ ràng, khi đã được đóng dấu, nó sẽ trở thành thẻ căn cước thực sự. Và vì thẻ căn cước cũng là thẻ phân phối lương thực, bạn hãy theo dõi xem.

Về việc «các lực lượng vũ trang thành phố đi ra mặt trận sản xuất», tờ Tin Sáng số 217 hôm nay thông báo một cách điềm tĩnh, «vào mùa sau, diện tích đất canh tác sẽ tăng 70%».

Sáng nay, một chiếc máy bay bốc cháy tại khu vực quân sự của sân bay Tân Sơn Nhất.

Có thông tin từ mọi nơi về việc triệu tập những tù nhân vừa được thả từ các trại cải tạo. Họ được yêu cầu mang theo màn và chiếu ngủ. Cảnh báo tương tự cũng được đưa ra ở các tỉnh. Không thể là để tập trung họ và cho họ bỏ phiếu cùng nhau, đặc biệt là dưới mắt của các

phóng viên nước ngoài. Hầu hết họ chưa lấy lại được «quyền công dân».

Hôm kia, thứ Tư, khi tàu «Thống Nhứt» khởi hành đến Hà Nội, có 4 người đã nhảy xuống nước. Lực lượng an ninh của tàu và các vệ sĩ trên các tàu gần đó đã nổ súng vào những người chạy trốn. Một trong số họ bị trúng đạn và chìm xuống. Mặc dù các tàu cao tốc đã can thiệp, ba người còn lại đã kịp đến bờ bên kia. Sự kiện này được một thủy thủ từ tàu Pháp của công ty địa vật lý kể lại cho tôi, người đã tham gia vào cuộc xả súng.

Thứ Bảy, ngày 24 tháng 4

Mặc dù sáng nay đã có lệnh phát thanh yêu cầu người dân phải treo cờ ngay lập tức, nhưng buổi chiều hôm nay, cờ vẫn rất ít. Điều này không ngăn cản Tin Sáng của sáng nay tuyên bố rằng thành phố đã được trang hoàng cờ đầy đủ.

Người ta đuổi các tiểu thương khỏi các đại lộ Lê Lợi và Nguyễn Huệ (trước là Bonnard và Charner). Các sinh viên quét dọn các con phố. Vào ban đêm, gần như tất cả các ngã tư đều có các nhóm bodois trẻ tuổi, mạnh mẽ và ít cảm thấy an toàn. Các phòng thủ của tất cả các trại quân sự - và chúng phân tán khắp thành phố - đã được tăng cường. Các vọng gác tại các đồn cảnh sát đã được

chiếm giữ và các khu vực tập bắn đã được dọn dẹp.

Chiều nay, thành phố ít nhộn nhịp hơn hẳn so với một ngày thứ Bảy bình thường. Thật ra thì một cơn bão dữ dội đã đổ xuống sau bữa trưa. Tuy nhiên, rõ ràng là người dân không mấy quan tâm đến cuộc bầu cử «lịch sử» này.

Tuy nhiên, dù đã chứng kiến tận mắt, miền Nam không hề bị miền Bắc cướp bóc. Ngược lại, miền Bắc đã dốc hết sức lực cho chúng tôi. Ít nhất là theo những con số, hoàn toàn sai lệch, mà Gia Phong 234 đưa ra. Có vẻ như Hà Nội đã gửi cho chúng tôi 1.600.000 tấn vật liệu và hàng hóa (gạo - mặc dù họ không đủ gạo cho chính họ - đường, nhiên liệu, nguyên liệu, thiết bị, phân bón, thuốc men, v.v...) và 32 triệu mét vải các loại ! Cái nghèo miền Bắc chỉ nhận được từ miền Nam 80.000 tấn sản phẩm.

Các tù nhân được thả và triệu tập đang được tập trung ở khu vực Phú Nhuận. Họ được gia đình cung cấp lương thực. Họ nghĩ rằng họ sẽ được thả vào ngày 29 tháng 4.

Chủ nhật, ngày 25 tháng 4, bầu cử lịch sử tại Việt Nam

Ngày bầu cử lịch sử đã đến.

Dưới sự chỉ đạo của người phụ trách, người dân trong khu phố chúng tôi đã tập trung thành nhóm, cầm thẻ cử tri màu hồng, và đi đến phòng bỏ phiếu. Phòng bầu cử được đặt ở cuối một con hẻm, được bảo vệ nghiêm ngặt bởi các dân quân và cấm mọi phương tiện lưu thông. Tất cả các phòng bỏ phiếu đều được mở trong những con hẻm nhỏ, thậm chí ngay giữa các khu phố giàu có mà rất khó tiếp cận. Vị trí của các điểm bầu cử chỉ được công bố vào tối qua. Tại con phố nơi hẻm của chúng tôi bắt đầu, các dân quân yêu cầu những người đi xe đạp và xe máy phải xuống xe. Hầu như không có ô tô nào di chuyển trong thành phố, ngoại trừ xe của chính quyền. Xe buýt rất ít và xe tải bị cấm.

Tại cửa vào phòng bỏ phiếu, danh tính của cử tri được kiểm tra trên một danh sách có số thứ tự. Sau đó, cử tri nhận được một lá phiếu với số thứ tự trùng với số của mình trong danh sách. Tôi là số 32 trong danh sách, vì vậy tôi nhận được lá phiếu số 32. Không có phong bì nào được chuẩn bị. Điều này không cần thiết vì, theo số thứ tự của các lá phiếu, người ta có thể biết danh tính của người bỏ phiếu, cũng giống như nếu chúng đã được

ký tên. Với lý do chính đáng, các nhà chức trách đã chọn hệ thống này thay vì phương pháp viết tay như đã thông báo trước đó. Việc kiểm tra sẽ dễ dàng hơn. Tôi đã bỏ phiếu một cách chính xác và hoàn hảo, gạch bỏ những tên đã được chỉ định.

Chỉ có một sự cố nhỏ trong quy trình trật tự này : người trưởng nhóm từ ngôi nhà bên cạnh đã gọi lớn bằng loa (đây là cách để tập hợp những người bỏ phiếu muộn) một cựu tù nhân từ trại cải tạo, người đã nhận thẻ cử tri của mình vào đêm thứ Sáu. Khi một nhân viên an ninh tịch thu thẻ cử tri của anh ta khi vào phòng bỏ phiếu, anh ta đã bỏ trốn. Tất cả các nhân viên đã ghi nhận sự cố này, nhưng họ không dám báo cáo cho người phụ trách.

Tại Chợ Lớn, công tác kiểm soát còn chặt chẽ hơn. Nhiều con phố bị cấm hoàn toàn cho việc lưu thông.

Có thể nói, vào lúc 10 giờ sáng, hầu như toàn bộ dân cư đã hoàn thành việc bỏ phiếu... Sau khi hoàn thành nghĩa vụ, mọi người đều quay về nhà, có lẽ vì lo sợ những sự cố có thể xảy ra.

Một vài máy bay chiến đấu đã thực hiện màn phô trương sức mạnh trên bầu trời thành phố, theo sau là hai chiếc trực thăng. Vào lúc 11 giờ 30 tối, dưới ánh

sáng mờ ảo, Sài Gòn có vẻ như một thành phố chết, nếu không có sự hiện diện của lực lượng an ninh và cảnh sát đang cảnh giác.

Thứ Hai, ngày 26 tháng 4

Từ Trường Chinh, chủ tịch Quốc hội Bắc Việt, vào ngày 22 tháng 4, tại Hà Nội : «Chế độ chuyên chính vô sản là chế độ dân chủ nhất trong lịch sử loài người, từ thời cổ đại đến nay». Tôi thích định nghĩa của Barras : «Dân chủ là tình yêu».

Không có kết quả bầu cử nào được công bố, dù thực tế, chúng chẳng có ý nghĩa gì, bởi 98 đến 99,99% số người đăng ký đã bỏ phiếu một cách chính xác và hoàn hảo. Chỉ có một điều đáng chú ý là «Big Minh» đã bỏ phiếu trước các phóng viên nước ngoài tại trường Saint-Exupéry cũ. Cựu tổng thống cuối cùng của chúng tôi trước «cuộc giải phóng», người mà hai tháng trước còn được cho là đã được giữ lại ở Hà Nội vì lý do «an ninh», có lẽ đã được đưa về miền Nam.

Thứ Ba, ngày 27 tháng 4

Các biện pháp bảo vệ Phạm Hùng đã không đủ hiệu quả. Vị số 1 của miền Nam đã bị tấn công trong một vụ ám sát vào sáng Chủ nhật, ngày bầu cử lịch sử. Vào lúc

6h45, khi chiếc xe của ông ra khỏi đường Từ Xương, nơi ông cư trú, và đến ngã tư đường Bà Huyện Thanh Quan, hai người đi xe máy đã rút súng bắn vào ông. Tài xế của ông bị trúng hai viên đạn, nhưng Phạm Hùng đã may mắn thoát nạn nhờ phản xạ kịp thời, nằm rạp xuống sàn xe. Cả hai kẻ tấn công đã bị bắt giữ bởi lực lượng bảo vệ.

An ninh ở khu vực trước kia là khu vực sang trọng này, nơi là khu ổ chuột của các quan lại, đã được thắt chặt hơn nữa. Bốn người mang vũ khí trực tiếp canh giữ biệt thự của Phạm Hùng.

Ngoài ra, chắc chắn đã xảy ra một sự việc nghiêm trọng gần Long Khánh vào ngày thứ Bảy, 24 tháng 4. Các vụ nổ đã được nghe thấy khắp khu vực xung quanh. Vì có nhiều trại cải tạo nằm gần đó, các gia đình đã cố gắng đến khu vực nhưng không thể tiếp cận. Các dân quân chỉ nói về nhiều người chết và danh sách của họ sẽ được công bố sớm. Một số người khẳng định đã có một cuộc nổi dậy trong các trại và không quân đã can thiệp. Một số khác cho rằng Xuân Lộc [143] và các kho đạn đã bị pháo kích bằng tên lửa vào khoảng từ 15 đến 17 giờ. Phố chính của Xuân Lộc, vốn đã được xây dựng lại bằng nhà tạm sau khi bị phá hủy hoàn toàn trong

143 Thành phố kết nghĩa với Long Khánh

các cuộc giao tranh vào tháng Tư năm ngoái, lại bị san phẳng. Nhiều ngôi nhà xung quanh đã bị phá hủy bởi các vụ nổ, được cảm nhận từ khoảng cách 19 km, trong một vườn cây.

Cũng giống như các vụ tấn công vào các rạp chiếu phim, có tin đồn trong thành phố rằng đây là một vụ khiêu khích. Mục đích lần này có thể là giết chết càng nhiều càng tốt các cán bộ của chế độ cũ đang bị giam giữ trong các trại.

Thứ Tư, ngày 28 tháng 4

Một thông cáo được phát hành hôm nay nhưng thực ra có từ ngày hôm trước báo cáo kết quả bầu cử. Chỉ có 95% (mới chỉ !) cử tri thực hiện nghĩa vụ lịch sử của mình. May mắn thay, ở tỉnh Minh Hải (Cà Mau và Bạc Liêu), tỷ lệ tham gia đạt 100%. May quá ! Tại Sài Gòn, 9 ứng cử viên đã không được bầu, trong đó tình cờ có 6 phụ nữ. Trong số 35 người được bầu, có 8 phụ nữ, 2 thượng tọa, 1 linh mục công giáo và 6 nhân vật của GRP. Bà Bình là người có tỷ lệ bầu cử cao nhất với 97% phiếu bầu ở khu vực của mình (khu vực 1). Bà vượt qua Nguyễn Hữu Thọ, chủ tịch FNL (95%, khu vực 1), Võ Văn Kiệt, chủ tịch CPR (94%, khu vực 4) và Huỳnh Tấn Phát, chủ tịch GRP (92%, khu vực 3).

Dù chúng tôi đã nỗ lực rất lớn, nhưng chúng tôi đã bị thua trên mặt trận tư tưởng cách mạng và tiến bộ mà miền Bắc đưa ra. Tại Hà Nội, tỷ lệ cử tri tham gia là 99,82% trong tổng số người đăng ký ! Và Lê Duẩn, bí thư thứ nhất của Đảng, tức là số 1 miền Bắc, đã nhận được 99,76% phiếu bầu. Phạm Văn Đồng, thủ tướng, 99,73%. Trường Chinh, 99,60%. Đó thực sự là một thành tích đáng nể ! Trong số 6 nhân vật cao cấp đầu tiên của nhà nước được trình bày, không ai có tỷ lệ thấp hơn 99,35%, dành cho chủ tịch bù nhìn của nước Cộng hòa (tôi cá là bạn chưa bao giờ nghe thấy tên ông ta) Tôn Đức Thắng.

Thực tế là không phải mọi việc đều suôn sẻ theo mô hình Marxist tại miền Nam. Phạm Hùng, «mắt của Hà Nội» của chúng tôi, chỉ giành được 92% phiếu bầu (khu vực 3). Chắc hẳn ông ấy rất ghen tị với người đồng nghiệp Lê Duẩn. Và đặc biệt, mặc dù có chỉ thị rõ ràng, bà Dương Quỳnh Hoa, bộ trưởng y tế đang trong tình trạng bán ẩn, đã được bầu (81% phiếu bầu, khu vực 2) và một sinh viên trẻ cũng được bầu.

Cần lưu ý rằng, theo ủy ban bầu cử, các ứng cử viên không được bầu đã nhận được hơn 50% phiếu bầu. Vấn đề là, những ứng cử viên đã trúng cử với tỷ lệ khá ấn tượng này đã bị loại bỏ như thế nào, và những người bị

loại này đã lấy đâu ra 50% phiếu bầu từ các ứng cử viên thắng cuộc ?

Chuyện của người Pháp. Vào thứ Bảy, ngày 24, khi vừa ra khỏi một nhà hàng, một thủy thủ trên tàu nghiên cứu của công ty địa vật lý đã bị một người Việt Nam tấn công. Cao lớn và lực lưỡng, chàng Breton đã hạ gục đối thủ chỉ trong một tích tắc. Ngay lập tức, cảnh sát có mặt và bắt giữ, không phải kẻ tấn công mà là nạn nhân. Tuần trước, các kỹ sư của CGG đã suýt gặp rắc rối nghiêm trọng. Một trong số họ đã không ngần ngại chụp một bức ảnh chiếc sà lan xây dựng Mỹ cũ mà họ đang sử dụng làm khách sạn - nhà hàng !

Có vẻ như CGG cũng đang nằm trong tầm ngắm. Vào tối thứ Tư, ngày 28, đại diện của công ty đã dùng bữa tối ở Cholon với ba thành viên trong nhóm phóng viên truyền hình Pháp, những người tham gia công tác bầu cử, và hai cô gái Việt Nam trẻ. Khi nhóm người này rời khỏi nhà hàng vào lúc 20h30, tất cả đều bị cảnh sát bắt và đưa đi thẩm vấn tại Sở An ninh. Không có lý do gì được cung cấp. Những người tham gia bữa tối đã được thả vào lúc 2h30 sáng, sau khi kiểm tra danh tính. Bao gồm cả một trong các cô gái, là thông dịch viên tại Bộ Thông tin. Nhưng ngoại trừ cô gái thứ hai, người gốc Hoa.

13 người Pháp, trong đó hơn nửa là trẻ em, đã bị bắt ở khu vực Đà Lạt và đưa về Sài Gòn bằng xe buýt để bị trục xuất. An ninh đã giao họ cho cộng đồng người Pháp tại khu Larégnère để họ ở lại qua đêm. Họ không biết lý do mình bị bắt. Người ta suy đoán rằng họ đã được đưa lên chuyến bay Pháp vào sáng hôm sau.

Không có chỉ thị gì về lễ hội «Giải phóng» vào ngày mai. Bí mật tuyệt đối !

Thứ Sáu, ngày 30 tháng 4, kỷ niệm 1 năm «Giải phóng Sài Gòn»

Tiêu đề của Sài Gòn Giải Phóng sáng nay : «Năm ngoái, vào ngày này, năm sư đoàn quân đội của chúng ta đã tiến quân mạnh mẽ vào Sài Gòn, trong khi hàng triệu đồng bào nổi dậy !» Trong một thành phố 3 triệu dân mà không ai động đậy, ngay cả để chào đón «những người giải phóng» - và họ đều biết điều đó - nói dối trắng trợn như vậy thật khó mà tin nổi. Chưa kể đến việc câu nói này còn chứa một sự thật sai lệch khác. Không phải 5, mà là 15 sư đoàn.

Dù có sự hứng khởi trong quá khứ, hôm nay, thành phố không có bất kỳ cuộc diễu hành hay sự kiện nào. Thực tế là, các cuộc bầu cử lịch sử cũng không dẫn đến những cuộc họp quan trọng hay diễu hành quy mô lớn

- mặc dù báo chí có viết về các sự kiện đó.

Thứ Bảy, ngày 1 tháng 5, lễ hội «Quốc tế» Lao động

Vào ngày nghỉ này, cũng không có bất kỳ sự kiện hay cuộc diễu hành nào. Tuy nhiên, nó lẽ ra phải kết hợp với lễ kỷ niệm Chiến thắng và «cuộc nổi dậy tổng lực». Hai nhóm máy bay chiến đấu, có vẻ là A-37 của Mỹ, đã bay qua thành phố nhiều lần và ở độ cao khá thấp.

Các đài phát thanh quốc tế đưa tin về một bản tin từ văn phòng AFP ở Sài Gòn (vốn sẽ đóng cửa vào ngày 8 tháng 5), trong đó nói rằng có 300.000 người hiện vẫn đang bị giam giữ trong các trại cải tạo. Vì tất cả các bản tin đều bị kiểm duyệt từng từ một, con số này đã được các cơ quan chức năng chấp nhận. Mặc dù con số này rất lớn, và đáng lẽ sẽ khiến các tổ chức như Amnesty International và các Liên đoàn Nhân quyền phải hành động, hy vọng rằng nó không phản ánh một thực tế còn đáng sợ hơn nữa.

Tuy nhiên, với mẹ tôi và tôi, có những tin vui. Nghe nói hồ sơ của chúng tôi đang được xử lý khá nhanh và được xem xét với sự cảm thông lớn từ một cán bộ trong cơ quan nhập cư. Tuy nhiên, để nhận được sự cảm thông này và có thể ký giấy tờ, người trung gian của chúng tôi yêu cầu chúng tôi nộp thêm 3 taels vàng vào đầu tuần

này. Người bạn Lu Hsi-ying của tôi đã nhanh chóng đi thương lượng để bán những món trang sức cuối cùng của mẹ tôi tại Cholen. Chúng tôi đang chờ đợi sự cho phép rời đi, từng giờ từng phút. Va li của chúng tôi đã sẵn sàng. Tổng lãnh sự quán Pháp đã đồng ý cấp visa cho tôi ngay lập tức. Visa của mẹ tôi không có vấn đề gì, vì bà là vợ của một người Pháp. Nhưng tôi sẽ không theo bà về Pháp. Tôi có một người bạn rất có uy tín tại Bộ Nội vụ Thái Lan. Tôi đã thông báo cho anh ta. Anh ấy sẽ giúp tôi ra khỏi sân bay với visa lưu trú khi tôi gọi điện báo về. Anh ấy đã liên lạc với một nhà ngoại giao người Úc ở Bangkok mà tôi đã quen khi ở Mỹ, người đã khuyến khích tôi đến Úc để xây dựng cuộc sống với Shirley, người mà ý tưởng này rất hấp dẫn. Trong khi bà ấy luôn nói rằng không bao giờ muốn sống ở Pháp. Còn tôi, tôi không thích cuộc sống ở Mỹ, nên Úc là giải pháp lý tưởng. Mặc dù có thể sẽ khó khăn lúc đầu vì tôi không có tiền và mẹ tôi đã hết sạch tiền tiết kiệm. Nhưng, với tư cách là người Việt Nam, tôi chắc chắn sẽ giải quyết được vấn đề rất nhanh và có thể đưa Shirley đến Úc trước một năm.

Nỗi buồn duy nhất của mẹ tôi và tôi là phải rời xa Kim, cô em gái gần như là em gái của tôi. Nhưng mẹ tôi không thể đối mặt với chi phí của visa thứ ba, đặc biệt là khi bà tin chắc rằng chúng tôi sẽ bị yêu cầu đóng

thêm tiền. Bà đã đúng, như thường lệ.

Thứ Hai, ngày 3 tháng 5

Tại thành phố, mọi cuộc trò chuyện đều chỉ xoay quanh một chủ đề, đó là những vụ nổ ở Long Khánh vào ngày 24 tháng 4. Vì phương thức của «chế độ dân chủ nhất trong lịch sử loài người» thiếu thông tin hoàn toàn, nhiều tin đồn khác nhau lan truyền khắp nơi. Một phần của thành phố đã bị phá hủy. Những mảnh vỡ của tên lửa đã rơi vào các đồn điền, cách xa vài km. Ở Long Khánh, người ta đã tìm thấy những quả tên lửa gần như còn nguyên vẹn, dài khoảng 130 đến 150 cm và đường kính 30 đến 40 cm. Một số quả tên lửa có dòng chữ «sản xuất tại Liên Xô». Những người lính canh các chốt trên đường đã thông báo về «thiệt hại nặng nề» cho gia đình của các tù nhân không thể tiếp cận. Họ đã thông báo sẽ gửi thông báo. Cho đến nay, tôi đã có thể tìm thấy hai thông báo. Một là của một sĩ quan cải tạo, họ hàng của một nhân viên công ty Pháp, và một là của một công chức, anh họ của Hương. Bưu điện Sài Gòn hiện đang phát 800 thông báo như vậy, nhưng không có lời giải thích nào. Hai gia đình này khẳng định rằng các sĩ quan An ninh đã yêu cầu họ không được nói về những cái chết này nếu không sẽ bị bắt. Cũng có tin đồn rằng một số người đã được triệu tập đến bệnh viện để

nhận xác. Các ngôi mộ tập thể được cho là đã được đào lên và những người chết và những người không thể cứu chữa đã bị ném vào đó. Những thi thể của các tù nhân bị xích cũng đã được tìm thấy. Điều này không phải là không thể, vì ở đồng bằng sông Cửu Long, những «học viên» trong các trại cải tạo đã bị nhìn thấy đang bị xích. Cũng không nên quên rằng, vào năm 1972, trong cuộc tấn công mùa xuân của quân đội miền Bắc, những kíp xe tăng bị phá hủy đã được tìm thấy với những người lái xe bị xích vào ghế của họ. Các tài liệu hình ảnh là không thể phản bác.

Nhiều tin đồn mâu thuẫn nhau đang lan truyền. Tuy nhiên, hầu hết mọi người, đặc biệt là phụ nữ, đều tin rằng đây không phải là một cuộc tấn công của lực lượng kháng chiến, mà là sự khởi đầu của việc thanh trừng thể xác các thành viên trong chế độ cũ, sau khi nhận ra rằng việc tẩy não là không hiệu quả. Giống như ở Campuchia vậy, nhưng sau một nỗ lực đáng khen. Tuy nhiên, có vẻ như công việc rà phá mìn mà họ được giao đang tàn phá phần lớn giới tinh hoa của miền Nam cũ một cách âm thầm.

Một cách kỳ lạ, người ta cũng đang nói về một vụ nổ khác tại một kho vũ khí trong một trại gần Tây Ninh.

Thứ Ba, ngày 4 tháng 5

Các báo chí, đài phát thanh, truyền hình không hề đề cập đến vụ việc ở Long Khánh, trong khi An ninh tiếp tục phát tán chỉ thị giữ im lặng. Ba trại (số 12, 13 và 19 ?) - mà theo thông tin thì cũng chính là trại ở Long Giao - hiện đã trống rỗng. Các tù nhân còn sống sót đã được tập trung chuyển đến các trại khác.

Chúa biết tổng thống Thiệu đã bị chỉ trích như thế nào vì chơi thể thao trượt nước. Nhưng ít nhất, các trạm xăng ở miền Nam lúc đó lại đầy ắp xăng. Vào Chủ Nhật, ba chiếc tàu cao tốc đã lướt trên sông, chở các sĩ quan miền Bắc, phỉ báng nỗi khổ của dân chúng và sự thiếu hụt nhiên liệu. Tôi hy vọng, nếu việc này còn tiếp tục, các chúa tể phương Bắc này sẽ nhanh chóng trở thành mục tiêu của những tay súng đơn độc, giống như người Mỹ trước kia đã bị Việt Cộng tấn công khi tham gia môn thể thao này.

Đại diện của công ty địa chất sẽ không còn phải lo lắng về mức xăng trong bình nữa. Để trừng phạt người đàn ông chịu trách nhiệm phối hợp các nghiên cứu biển cho miền Nam vì đã tự ý đi ăn tối với phóng viên truyền hình Pháp và các phụ nữ Việt Nam tại Cholon, quyền lái chiếc xe ông thuê bằng tiền túi đã bị tước bỏ. Ông ta đang tìm cách mua một chiếc xe đạp.

Hôm qua, vào lúc 14h10, một vụ nổ đã xảy ra gần phủ tổng thống. Tất cả các con phố xung quanh đã bị phong tỏa. Hiện tại chưa ai biết rõ chuyện gì đã xảy ra.

Thứ Tư, ngày 5 tháng 5

Trước hai hôm, ngày 3 tháng 5 năm 1976, kết quả kỳ thi tuyển sinh cho năm học 1975-1976 đã được công bố... mặc dù kỳ thi này, lý thuyết thì được mở vào ngày 3 tháng 12 năm 1975, nhưng thực tế lại diễn ra vào tháng 1. Sau bốn tháng học tập, các bài thi phải được chấm kỹ càng !

29.000 sinh viên, tính cả các năm học, đã tham gia kỳ thi này. (Tôi xin nhắc lại rằng, vào tháng 4 năm 1975, miền Nam có 131.500 sinh viên đang học tại các trường đại học.)

3.231 thí sinh đã được nhận vào học chính thức hoặc vào học dự bị. 745 thí sinh khác, những người đã tham gia kỳ thi tại trường đại học kỹ thuật Phú Thọ, sẽ được nhận vào học nếu họ yêu cầu chuyển ngành hoặc vào các khoa văn học hoặc khoa học. Nếu như vậy, với một dân số được cho là 24 triệu người, chúng ta sẽ có 3.976 thí sinh dự thi vào các trường đại học. Ít nhất, đây sẽ là tầng lớp ưu tú !

Trong khi chúng ta đang thiếu trầm trọng bác sĩ, khoa y sẽ nhận 349 sinh viên (5.558 thí sinh), khoa nha khoa 100 và khoa dược 79 ! Vào năm học 1974-1975, ba khoa này có tổng cộng 15.000 sinh viên. Thật ra, trường đại học sư phạm (?) sẽ tiếp nhận 883 sinh viên. Đây là trường duy nhất sẽ hoạt động trong năm nay. Tất cả các khoa còn lại sẽ tiếp tục thực hiện các công việc chính trị và thủ công.

Chương trình học kéo dài 12 năm ở miền Nam, thay vì 10 năm như ở miền Bắc. Giáo dục hoàn toàn nằm trong quyền kiểm soát của Nhà nước. Tất cả các trường tư thục (trường Hoa, trường Công giáo, Phật giáo hay các loại trường khác) đều đã được quốc hữu hóa. Có vẻ như từ cấp 3 (lớp 2, lớp 1 và lớp cuối cấp của chương trình Pháp), chuẩn bị cho việc học đại học, một định hướng và quá trình sàng lọc nghiêm ngặt đã được áp dụng [144].

Dựa trên chương trình giảng dạy trong các trường học trong năm qua, có thể tóm tắt những đặc điểm của nó như sau :

144 Và thậm chí trước đó. Thực vậy, vào cuối năm học 1975-1976, chỉ có 30% học sinh được phép chuyển từ cấp 1 sang cấp 2. Như vậy, ấn tượng về một quyết tâm của Hà Nội trong việc làm suy yếu hệ thống đào tạo tầng lớp trí thức tại miền Nam để giành lấy đặc quyền này cho mình càng được củng cố.

- Chính trị có ưu thế tuyệt đối, ngoài giờ học chính thức, nó tràn ngập trong các môn văn học, lịch sử, địa lý và thậm chí cả một số khía cạnh của toán học,

- Đạo đức chính trị giảng dạy theo kiểu Stalin: ưu thế của giai cấp vô sản, sự vượt trội của tổ chức sản xuất xã hội chủ nghĩa, tôn vinh Đảng, thờ cúng cá nhân «Bác Hồ kính yêu»,

- Chủ nghĩa dân tộc cực đoan, không khác gì chủ nghĩa dân tộc Đức những năm hoàng kim (chất lượng giống nòi Việt Nam, khát vọng mở rộng ảnh hưởng ra khắp Đông Nam Á, ca ngợi sức mạnh của đất nước và quân đội, dạy sự nghi ngờ và thù hận).

Giáo viên phải tham gia vào một quá trình tái giáo dục chính trị liên tục. Họ phải tuân theo một chương trình được Bộ Giáo dục phân phối cho các trường mỗi hai tuần. Chính hiệu trưởng là người phân công bài giảng và bài tập cho giáo viên. Tất cả các bài học và thậm chí các câu hỏi và câu trả lời đều được chuẩn bị trong các buổi họp nhóm. Như vậy, giờ làm việc trung bình của một giáo viên là khoảng 12 giờ mỗi ngày với mức lương trung bình là 20.000 đồng cũ, tương đương 100 franc mỗi tháng.

Kết quả đạt được của học sinh và giáo viên đều phải trải qua sự kiểm tra liên tục.

Để tham gia vào các công việc sản xuất và lao động xã hội bắt buộc, giáo viên và học sinh sẽ được phân công làm việc, theo lớp hoặc theo trường học, với một khu phố, một công đoàn nhà máy, một làng, hoặc một đơn vị quân đội.

Tại 7 trung tâm thí điểm, các phương pháp giảng dạy mới đang được nghiên cứu.

Về phần Đại học, các phương thức tuyển sinh triệt để cho thấy rằng nó sẽ trở thành một công cụ chỉ dành cho những tầng lớp ưu tú cách mạng, mà quá trình chọn lọc đã được thực hiện từ trước.

Chương trình đào tạo chính trị tại đây rất nghiêm ngặt và được thực hiện qua ba con đường :

- Tham gia bắt buộc của giáo viên và sinh viên vào các tổ chức mà họ sẽ bị «điều động» chặt chẽ,

- Các lớp học tái giáo dục chính trị cho giáo viên và sinh viên, học về triết lý Mác-Lênin, xã hội xã hội chủ nghĩa, lịch sử Việt Nam dưới góc nhìn cực đoan dân tộc, v.v. Các hội thảo và hội nghị với sự tham gia của các nhân vật chính trị quan trọng được tổ chức thường xuyên,

- Công việc thủ công và lao động xã hội.

Thứ Năm, ngày 6 tháng 5

Các sự cố đã xảy ra vào Chủ nhật và thứ Hai tuần trước, ngày 2 và 3 tháng 5 tại Cần Thơ và các khu vực lân cận. Chúng đã được các kỹ sư của một tàu khảo sát dầu khí tiết lộ. Khi tàu nhỏ này đang ở trong các con rạch phía Bắc Cần Thơ, nó đã bị bao vây bởi các trận pháo và nhận được lệnh phải lập tức quay lại Sài Gòn. Có vẻ như đó là một cuộc giao tranh nghiêm trọng với các lực lượng Hoa Hảo. Vào ban đêm, chính Cần Thơ đã chứng kiến nhiều vụ ném lựu đạn và hàng loạt đám cháy bùng lên.

Tình hình khu vực dường như vẫn chưa được ổn định, vì tàu khảo sát đã nhận lệnh không được xuất phát trở lại. Chính thức thì động cơ của tàu bị hỏng.

Bà vú Dương và chồng bà, ông bếp, đang vô cùng lo lắng. Con gái của họ vừa bị huy động tham gia vào Đoàn Thanh niên Xung phong. Kim đã rời đi sáng nay.

Thứ Sáu, 7 tháng 5

Mặc dù hôm nay là ngày kỷ niệm chiến thắng Điện Biên Phủ và đã được ghi trong lịch các ngày lễ chính thức công bố đầu năm, nhưng không có bất kỳ cuộc diễu hành hay sự kiện nào, và ngày này cũng không phải là ngày nghỉ. Các chủ nhân của chúng ta thật sự rất kín đáo trong việc kỷ niệm những chiến thắng vĩ đại của nhân dân. Trừ khi họ sợ bị đám đông quá đông đảo làm cho mất kiểm soát.

Sự kín đáo này chỉ mang lại một sự an ủi rất nhỏ cho những gia đình có người thân là tù nhân trong các trại cải tạo, những người vẫn sống trong lo âu kể từ khi vụ việc ở Long Khánh bị lộ ra. Một số gia đình công chức đã nhận được tin tức về những người thân trong trại. Điều này càng làm gia tăng sự lo lắng của những gia đình không nhận được tin tức gì. Theo thông tin do bà Ngô Ba Thanh, Phó Chủ tịch Hội trí thức yêu nước Sài Gòn và thành viên ban chấp hành trung ương Hội Phụ nữ FNL, cung cấp, thì bộ trưởng tài chính của chính phủ cuối cùng của Tổng thống Thiệu đã bị giết trong vụ nổ hoặc trong những rối loạn xảy ra sau đó.

Với người bạn Linh của tôi, người có mối quan hệ tốt để có thể lấy được thông tin chính xác, thì không phải là một vụ phá hoại hay tai nạn. Mà là một hành động phá

hủy có chủ đích các loại đạn dược đã hết hạn sử dụng. Trong cùng thời gian đó, các kho đạn khác cũng đã phát nổ tại Poulo Condor, Phú Quốc, Tây Ninh (tôi đã nghe được tin đồn) và Biên Hòa.

Về Long Khánh, một trại tù gần kho đạn đã bị di dời vài ngày trước đó. Nhưng những tù nhân ở đó đã nhanh chóng bị thay thế bằng những người khác, chủ yếu là trí thức hoặc quan chức cao cấp. Vào ngày thứ Bảy 24 tháng 4, ngày xảy ra vụ nổ, các lính gác của trại đã rút lui vào một khu rừng gần đó. Họ chỉ quay lại sau khi kho đạn phát nổ để bắn vào những tù nhân đang cố gắng chạy trốn. Cuộc thảm sát này được cho là rất hiệu quả. Đây không phải là lần đầu tiên phương pháp khéo léo này được sử dụng. Phải thừa nhận rằng nó hiệu quả hơn nhiều so với công việc mang củi ngu ngốc.

Chiều nay, tôi đã cùng trưởng phòng của mình đến trung tâm công nghiệp Biên Hòa. Đây là lần đầu tiên trong suốt một năm qua tôi mới được phép rời Sài Gòn.

Thành công của chính quyền cách mạng trong cuộc chiến chống lại các tác hại của công nghiệp đối với môi trường là hoàn toàn tuyệt vời.

Những con bò đang ăn cỏ trên các bãi cỏ và ven các con đường trong khu vực công nghiệp hiện đại này, được bố trí khá tốt bởi các con rối xấu xí, nơi mà chỉ có những chiếc xe hiếm hoi mới di chuyển. Những ống khói không còn phát ra khói hôi thối. Một chiếc ống khói, có vẻ là không phù hợp, thải ra một làn khói nhẹ pha lẫn hơi nước. Có lẽ các nhà máy giờ đã được cách âm hoàn toàn, vì không có bất kỳ tiếng ồn nào làm phiền tai. Một sự yên tĩnh lý tưởng ngự trị, không có bất kỳ sự di chuyển vô tổ chức nào của nhân viên hay công nhân.

Chúng ta nên mời các nhà quy hoạch đô thị của các quốc gia công nghiệp hóa đến để chiêm ngưỡng cách mà một chính quyền cách mạng có thể tạo ra các điều kiện yên tĩnh và vệ sinh trong một khu công nghiệp trước đây còn nhộn nhịp và ô nhiễm.

Sydney, ngày 25 tháng 5, 1976

... Ngay khi đến Pháp, mẹ tôi đã chuyển cho bạn những tuần cuối cùng của cuốn nhật ký này. Hôm nay bà đã gọi điện cho tôi để thông báo và an ủi tôi. Như vậy, bạn đã nhận được tất cả các gửi trước đây, bất chấp những con đường vòng vèo mà chúng đã phải đi qua.

Hãy làm gì bạn thấy hợp lý. Điều quan trọng nhất đối với tôi là mọi người phải biết sự thật về miền Nam Việt Nam mới. Rất nhiều người, vì chủ nghĩa giáo điều, sẽ từ chối tin vào những tiết lộ này. Họ đã sẵn sàng để bị lừa dối như bao người khác - bao gồm cả bạn, mẹ tôi, và tôi, trước hết - đã từng bị lừa. Không phải lúc nào cũng dễ dàng nhận ra mình đã sai khi không phải chịu hậu quả từ sự mù quáng của chính mình. Mong rằng câu chuyện của chúng tôi ít nhất sẽ khiến những người Pháp có xu hướng theo chủ nghĩa Marxist dân chủ mà đảng cộng sản hứa hẹn phải suy nghĩ lại.

Chúng tôi cũng đã từng được Mặt trận Giải phóng Miền Nam hứa hẹn về nền dân chủ, sự tôn trọng các xu hướng chính trị khác nhau, quyền tự do ngôn luận, và tất cả những thứ đó. Nhưng cuối cùng lại là một chế độ độc tài đảng trị, áp bức và quan liêu nhất, và cũng tham nhũng nhất. Điều này chẳng giúp ích gì cả.

Do đó, không có «tiếng nói lớn từ nhân dân» nào có thể cất lên để yêu cầu những «chủ nhân của chúng tôi phải chịu trách nhiệm về tất cả nỗi đau khổ, sự lo lắng buồn bã đang đè nặng lên các đồng bằng Đông Dương», như Malraux đã hy vọng vào năm 1925. Nhưng lúc đó, những chủ nhân của chúng ta là các thực dân Pháp. Còn trong thế giới hiện nay, việc thoát khỏi ách thực dân ngoại bang dễ dàng hơn rất nhiều so với việc thoát khỏi sự thực dân nội bộ, khi nó che đậy dưới chiếc mặt nạ của chủ nghĩa Marxist với lời biện hộ cho sự tự do của con người.

Tuy nhiên, đối với phần của tôi, giờ đây tôi đã trở lại làm chủ vận mệnh của chính mình. Thật là một cảm giác ngọt ngào, một sự yên bình, mặc dù điều kiện sống vật chất hiện tại của tôi không mấy sáng sủa, dù tôi có được trả lương khá tươm tất. Tôi làm nhân viên điện thoại ban đêm trong một khách sạn lớn. Đây là công việc lý tưởng để tôi có thể khảo sát trong ban ngày. Nhờ gia đình của người bạn ngoại giao của tôi ở Bangkok, tôi nuôi hy vọng tốt lành sẽ sớm vượt qua được tình cảnh này. Dù sao thì, không quan trọng. Điều quan trọng là tôi đã tự do. Tôi có thể đọc báo của tất cả các chính kiến và từ mọi quốc gia trên thế giới. Nghe, công khai và rõ ràng, tất cả các đài phát thanh, kể cả của Hà Nội, Bắc Kinh và Sài Gòn. Các hiệu sách tràn ngập những

cuốn sách «độc hại và phản động» của các tác giả từ mọi quốc gia. Tôi có thể nói bất cứ điều gì mình nghĩ ra với bất kỳ ai. Tôi có thể đi đến bất cứ đâu, vào bất cứ lúc nào, mà không cần sự cho phép của người quản lý khu phố. Tôi tự do, tự do, đó là điều tôi tự hát cho mình nghe, theo những giai điệu trụy lạc nhất, mỗi khi tôi cảm thấy một cơn buồn ngủ khủng khiếp trước những tờ ghi chép của mình trong điện thoại.

Có phải chỉ khi bị tước đoạt từng hành động, thậm chí cả suy nghĩ của mình, người ta mới biết được giá trị của tự do ?

Tôi đã học lại cách cười.